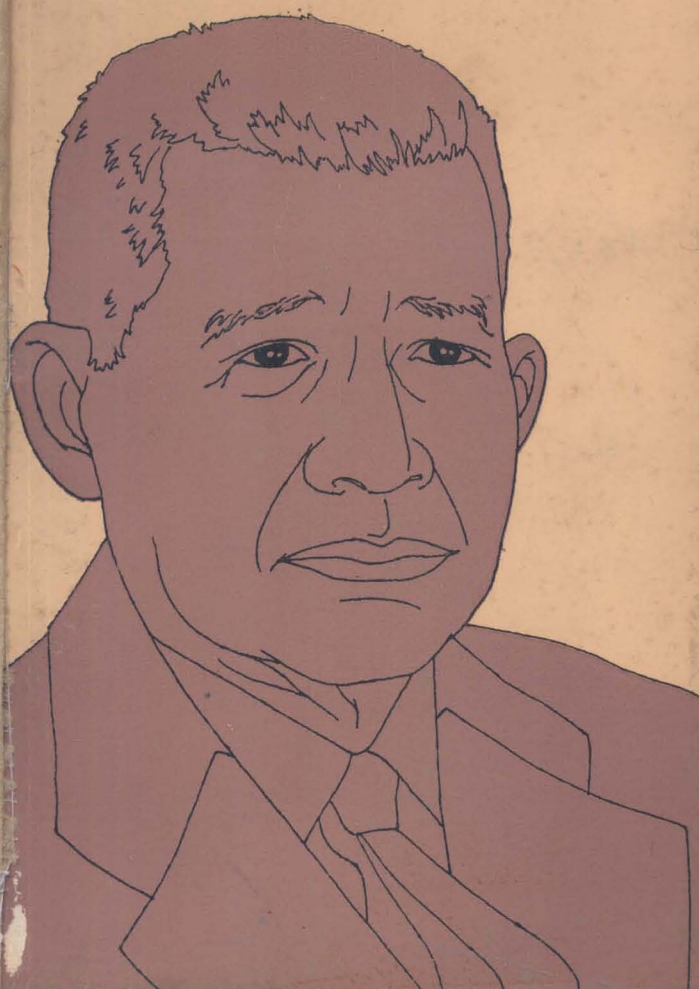

ปรีดี รัฏฐบุรุษอาวุโส

แผนเศรษฐกิจไทยคนแรก

ศาสตราจารย์ เตือน บุนนาค

ท่านปรีดิรัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทย คนแรก

โดยศาสตราจารย์เคื่อน บุนนาค

เก็บจากบันทึกหลักฐานและความจำตั้งแต่
พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นต้นมา คือ ๕๒ ปีมาแล้วเป็น
งานประวัติศาสตร์ แห่งชีวิตประวัติของบุคคล
ผู้มีอุดมคติมุ่งต่อความสุขของทุกคน ไม่ได้
ถูกบิดเบือนแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ดังผู้มี
อำนาจทั้งหลาย

ท่านปรีดิรัฐบุรุษอาวุโส

ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก

โดย ศาสตราจารย์ เตือน บุนนาค

สำนักพิมพ์

เจ้าของ

สามัคคีธรรม

ที่ปรึกษา ปาล พนมยงค์

ผู้จัดการ นิภาพรรณ พัฒนาไพบูลย์

ออกแบบปก ชั่ว มุลพินิจ

สำนักงาน ๕๓/๑ ขอยอทุยรัตน์

ถนนประดิพัทธ์ สพานควาย

กรุงเทพมหานคร โทร. ๗๕๓๘๓

ผลงานอันดับ ๑

พฤษภาคม ๒๕๑๗

ราคา ๒๐ บาท

พิมพ์ โสสามัคคีธรรม

274/19 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดใหม่พิเรนทร์ กรุงเทพมหานคร
นายเทือง เทียรประกิจ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2517 โทร. 665460

แต่

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
นักต่อสู้เพื่อสร้างสรรคความยุติธรรม
ทางเศรษฐกิจแก่สังคมไทย.

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พูนสุข พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

Change**Fusion** **OPENBASE**.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike
BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อ
การค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

สารบัญ

ข้าพเจ้ารู้จักท่าน ปรีดี	หน้า ๑
ท่านปรีดีนักกฎหมาย	๑๘
ท่านปรีดี ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก	๔๘
ท่านปรีดีเสนอค่าใช้จ่ายเค้าโครงการเศรษฐกิจ ข้อยระลึกในการอ่านค่าใช้จ่ายนี้	๕๖
เค้าร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร	๑๒๖
การประชุมกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ	๑๔๙
พระบรมราชวินิจฉัยของพระปกเกล้าฯ	๑๘๓
ได้ละไรจากเค้าโครงการและพระบรมราชวินิจฉัย	๓๖๖
ทำไมจึงต้องวางโครงการเศรษฐกิจ	๓๘๙
ไขเยี่ยลลิสัมและรัฐ	๓๙๖
บทสรุปความ	๔๐๕

คำแถลงของสำนักพิมพ์

ในยุคปัจจุบัน เป็นยุคที่ความสุโทรมของสังคมไทยปรากฏเห็นได้อย่างเด่นชัด และได้เริ่มมีการกล่าวขวัญในกลุ่มชนผู้รักชาติว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่นโยบายแห่งรัฐจะต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดระบบเศรษฐกิจอย่างมีแผนขึ้นและนอกจากนั้นก็ได้มีการเขียน การอภิปรายถึงระบบสังคมนิยมกับการแก้ไขปัญหาประเทศขึ้นหลายครั้ง ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นความคิดแห่งการสร้างสรรค์แนวหนึ่งที่จะนำสังคมไทยให้พ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ

สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของบุคคล ที่มีปณิธานอันแน่วแน่ที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมไทย ให้หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการแห่งความทุกข์ยากอันเกิดจากกลุ่มนายทุนผู้ทุจริตที่หมกหมบหมายสำคัญในการกุมอนาคตของชาติไทยในยุคปัจจุบัน ปณิธานอันสูงส่งของทางสำนักพิมพ์ก็คือ ความหวังที่จะให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยากไร้ ได้มีโอกาสต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจของรัฐ ที่ชนชาติปกครองและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประชาชนอย่างแท้จริง

ด้วยความสามารถที่มีอยู่ในขณะนี้ ทางสำนักพิมพ์จึงได้รวมพลังของบุคคลที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน ในการที่จะเสนอสาระทางปัญญา แก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ได้มีความเข้าใจ เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาระทางปัญญาที่พึงจะมี ซึ่งได้แก่ ประวัติศาสตร์การเมือง, แนวความคิดทางการเมือง, ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปรัชญาต่างๆที่เอื้ออำนวยในการที่จะสร้างสรรค์สังคมไทยของเรา เสนอต่อผู้อ่านทั้งหลาย เป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ ๒ เล่ม

นอกจากนั้นทางสำนักพิมพ์ยังมีโครงการที่จะจัดพิมพ์วารสารรายสัปดาห์เพื่อเป็นสื่อกลาง ในการที่จะชี้แนะข้อบกพร่องอันเกิดจากการบริหารงานของคณะผู้บริหาร และเสนอแนวทางแห่งการแก้ไข

ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของประชาชนที่รัก
ความยุติธรรมทั้งหลายจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนออกมา
ให้ปรากฏ พงนกเพือกจะสร้างสรรค์ "ความสามัคคีบนรากฐานแห่ง
ความยุติธรรม" ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยให้งดได้

หนังสือฉบับนี้นับว่าเป็นผลงานอันดีที่ ๑ ของทางสำนักพิมพ์
ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ศาสตราจารย์ เดือน ขนนาค
นักเศรษฐศาสตร์และนักปกครองที่สำคัญบุคคลหนึ่งในอดีต ที่ได้ใช้
ความอดสาเหะเรียบเรียงขึ้นโดยท่านได้แสดงรายละเอียดให้ท่านผู้อ่าน
มีโอกาสดูมาถึงชีวิตประวัติตลอดจนแนวความคิดของ **รัฐบาลอาวุโส**
ปรีดี พนมยงค์ ทั้งต่อการสร้างสรรค์เศรษฐกิจอย่างมีแผนขึ้นในสังคม
ในยุคลี้ด เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษา

ทางสำนักพิมพ์มีความหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสาระของหนังสือ
เล่มนี้ จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในตัวรัฐบาลอาวุโส
ผู้ได้้อย่างถูกต้องและนอกจากนั้นก็จะเห็นจุดกำเนิด แห่งความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์ว่านโยบายเศรษฐกิจของประเทศแบบใดจึงจะเหมาะสม
ที่จะนำสังคมไทยไปสู่สังคมแห่งการสร้างสรรค์ในอนาคต แนวความคิด
ต่าง ๆ ในหนังสือฉบับนี้ ถือว่าเป็นแนวความคิดหนึ่งที่ใคร่เสนอต่อท่าน
ผู้อ่าน ซึ่งก็ได้หมายความว่าแนวความคิดนี้จะถูกต้อง เหมาะสมเสมอไป
ขอให้ท่านผู้อ่านถือเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะคิดวิเคราะห์อัน
เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศต่อไป

ท้ายสุดนี้ทางสำนักพิมพ์ใคร่ขอ แสดงความขอบพระคุณ
อย่างสูงต่อท่าน ศาสตราจารย์ เดือน ขนนาค ที่ให้ความอนุเคราะห์
ลิขสิทธิ์ ในการตีพิมพ์ครั้งนี้ และที่จะลืมไม่ได้คือ ท่านผู้ให้ความสนับ
สนุนหนังสือฉบับนี้ซึ่งทางสำนักพิมพ์ขอเสนอว่าท่านทั้งหลายคือ
ทรัพยากรอันทรงคุณค่าที่จะผลักดันความสัมฤทธิ์ผลในการสร้างสรรค์
ให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในอนาคต

สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ความนำ

หนังสือได้พิมพ์มาแล้วครึ่งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ.
๒๕๐๐ โดยบริษัทเสริมวิทย์บรรณาการ ซึ่งเมื่อ
ข้าพเจ้าเดินทางไปทางเวียงนาครเขมมมาคุยกับนายไต้
ท้าวเกอ ยี่ห้อฮัวเซียง ซึ่งรู้จักคุณปู่ของข้าพเจ้า
พระยาไพบูลย์สมบัติ และขุนนางเก่า ๆ ซึ่งเวลานี้
คงแก่นิจกรรมไปหมดแล้ว เมื่อสอบถามเรื่องเก่า ๆ
ข้าพเจ้าไม่ทราบ ทังดูของเก่าของเขาด้วย วันหนึ่ง
ข้าพเจ้าได้พบกับนายเสริมวิทย์เจ้าของสำนักงาน
เสริมวิทย์บรรณาการ เพื่อนของนายไต้ นายเสริม

วิทย์จึงได้ขอร้องนายโต^๑ให้ช่วยเจรจากับข้าพเจ้า ขอ
ให้ข้าพเจ้าช่วยเหลือเขา เขียนหนังสือให้เขาขายสัก
เล่ม จะเป็นหนังสืออะไรก็ได้ นายโต^๑ได้ขอร้อง
ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้เขียนหนังสือเล่มนั้นมา
เพราะเห็นเป็นเรื่องเก่า ผู้คนรุ่นใหม่คงใคร่ที่จะรู้
เวลานี้ก็หลายบทมาแล้ว

มาบัดนี้ คุณเปาต พนมยงค์ บุตรของท่าน
ปรีดีได้มาหาข้าพเจ้าที่บ้าน เผอิญเป็นระยะเวลาที่
ข้าพเจ้าเจ็บด้วยความดันโลหิตสูง ขออนุญาตให้
สำนักพิมพ์ “สามัคคีธรรม” พิมพ์หนังสือนอก
ข้าพเจ้าก็ไม่ขัดข้อง แต่ไม่มิตนฉบับสักฉบับ บังเอิญ
อัมรินทร์ คอมพิวเตอร์ บุตรเขยของข้าพเจ้าเขามืออยู่
เล่มหนึ่ง ข้าพเจ้าเลยต้องยืมของเขามาแก้ทั้งคำผิด
และคำนำบางตอน แต่ข้าพเจ้าก็กลับมาล้มทำให้
กระดูกนิ้วมือแตก จึงต้องรอให้นายแพทย์รักษาให้
หายเพื่อให้เขียนหนังสือได้ จึงต้องรอไปอีกสอง
เดือน บัดนี้อาการแตกของนิ้วมือนั้นพอค่อยยังชั่ว
มากแล้ว จึงเริ่มแก้คำผิดและแก้ทั้งคำนำบางตอน

ให้เหมาะสม

ข้าพเจ้าจะนำ “เค้าโครงการเศรษฐกิจของท่าน
ผิด” และ “ท่านปรีดีเท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักทั้งเคเรพและ
นัยกือ” มาเสนอต่อท่านผู้อ่านอีกครั้งหนึ่ง

สมัยนี้ทุกประเทศจะขายหรือชื้อ กลุ่มบริษัทเซีย
หรืออเมริกา ถ้าเหลืหรือเจริญมากแล้ว ยอมรับกัน
ว่าในเรื่องเศรษฐกิจต้องมีการวางแผน Planning
เหมือนกับการสร้างบ้านสร้างโรงงานก็ต้องวางแผน
ไว้ก่อน แ่แผนนั้นบางทีเรียกว่า แผนผัง บางคราว
เรียกว่า โครงการ หนังสือพิมพ์สมัยนี้ใช้กันกรือ
ว่า โครงการพัฒนาการบ้าง วิวัฒนาการบ้าง ตาม
แต่เขย่นจะเห็นว่าคำใดจะเหมาะที่จะแสดงความ
คิดเห็นของตนเป็นตัวหนังสือให้คนอื่นเข้าใจว่าสิ่ง
นั้นๆ ที่เขย่นไว้มุ่งให้หมายถึงอะไร ส่วนคำว่าแผน
ผังนั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในคณะเศรษฐ
ศาสตร์กมวิชาที่สอนอยู่วิชาหนึ่ง เรียกว่า “แผนผัง
ธุรกิจ”

แต่ก่อนนี้เรียกว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

ข้าพเจ้ามีหนังสือเก่าอยู่เล่มหนึ่ง คือเก่า
 สำหรับเวลานี้ แม้หนังสือจะเขียนและข้าพเจ้ามี
 หลายเล่มแล้วก็ตาม เพราะโลกหมุนเร็ว ของใหม่ ๆ มี
 ขึ้นเยอะ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าประโยชน์อยู่ ว้าง ๆ
 ก็เอามาอ่านซ้ำ ๆ ซาก ๆ เหมือนกับหนังสืออื่น ๆ
 อ่านเพื่อฆ่าเวลากัน เพื่อทบทวนความรู้กัน แล้วแต่
 อารมณ์จะให้เอาอย่างไร หนังสือนี้ชื่อว่า The
 Principles of Economic Planning แต่งโดย W.
 Arthur Lewis หนังสือนี้มีร้อยกว่าหน้าเท่านั้น ท่าน
 ลิวส์ได้กล่าวเริ่มบทหนึ่งว่า ทำไมจึงต้องมีการวาง
 แปลน แล้วพิจารณาบทอื่นๆเป็นลำดับไป จบเอา
 ด้วยบทว่าควรจะวางแผนกันอย่างไร แต่ท่านลิวส์
 ก็ไม่ได้วางแผนอะไรไว้ ท่านมุ่งชี้ให้เห็นว่า การ
 วางแปลนเศรษฐกิจเป็นของจำเป็น จะเป็นพวก
 Laissez faire ปลปล่อยให้การเป็นไปของมันเอง หรือ
 จะเป็นพวกโซเชี่ยลลิสต์ในระบบประชาธิปไตย
 ระบบเผด็จการ ระบบใด ๆ ก็ตาม เรื่องการวาง
 แปลนเศรษฐกิจถือกันในปัจจุบันว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด

การวางแผนเศรษฐกิจเป็นงานเทคนิค ไม่ใช่ลัทธิ
 ก่อนๆ เมื่อรัสเซียหลังจากปฏิวัติแล้ว ซึ่งขณะเวลา
 นั้นเรียกได้ว่ารัสเซียยังอยู่ล้าหลังประเทศอื่นๆ อยู่
 มาก รัสเซียได้วางแผนในทางเศรษฐกิจ กำหนด
 ระยะเวลาไว้ว่า ภายในเวลา ๕ ปี เรียกว่าทำกันให้
 ทันตาเห็น รัสเซียจะทำอะไรได้สำเร็จบ้าง เมื่อวาง
 แผนแล้วรัสเซียก็ลงมือทำงาน รัฐบุรุษของประเทศ
 ต่างๆ รวมทั้งนักเศรษฐกิจสมัยนั้นหัวเราะเยาะ
 รัสเซียดูถูกเอา ทว่าเป็นเรื่องโหมขนากทำกันเล่นๆ
 พุดตรงๆ ว่าทั้งโมทั้งอวดดี แต่รัสเซียก็ทำตามแผน
 ผังที่วางไว้ เมื่อครบเวลาที่กำหนดเขาก็พิจารณาว่า
 งานที่ทำตามโครงการตามแผนนั้น ได้ผลไม่ได้ผล
 เพียงไร สิ่งใดก็พยายามทำให้ดียิ่งขึ้นไป สิ่งไร
 ไม่ดีก็แก้ไขทำให้ดีขึ้น แล้วรัสเซียก็วางโครงการ
 ระยะสองอีกต่อไปอีก ประเทศอื่นๆ ก็ยังเยาะ
 เยาะอยู่ทุกที แต่เมื่อหมดโครงการอันหนึ่ง รัสเซีย
 ก็วางและทำโครงการอันอื่นต่อเรื่อยไป ขณะนั้น
 ฮิตเลอร์ มุสโสลินี กำลังดำเนินบทบาทในโลก

ยุโรปกับประเทศโน้นประเทศนั้นอย่างมาก รัฐต่าง
 จึงไม่ค่อยสนใจรัสเซียเท่าไรนัก เยอรมันสมัย
 ฮิตเลอร์มีอำนาจนั้น ก็มแผนการเร่งรัดการผลิตอย่าง
 ใช้น้อย ถึงจะไม่ได้ประกาศเป็นโครงการแต่เยอรมัน
 มีแผนมีแปลนในการทำอย่างอื่นนอกจากเศรษฐกิจ
 เยอรมันมุ่งไปในทางที่จะครองโลก ไม่มุ่งทำแ
 เฉพาะการเศรษฐกิจภายในบ้านเมืองของตน แต่เพ
 ความยิ่งใหญ่ของเยอรมัน ทุกสิ่งทุกอย่างมุ่งไป
 การเสริมกำลังรบ ต้องการบุก ยึดครอง วางระบบ
 การปกครองของประเทศต่าง ๆ ในโลกเสียใหม่
 อยู่ภายใต้ร่มธงสวัสดิกะ ระบบโศดาสิตาเรีย
 เผด็จการทุกแขนงงาน ลัทธิตามผู้นำ เชื่อผู้นำ
 ลัทธิได้รับการเลียนแบบในประเทศต่าง ๆ เฉ
 อย่างยิ่งในอเมริกาใต้ ทางเอเชีย ญี่ปุ่น ซึ่งเขา
 แผนการถ้ครองโลกเอเชีย อย่างน้อยในภาคเอเชีย
 ทางประเทศไทยเราในสมัยนั้นก็เชื่อในอิทธิฤทธิ์ของ
 ผู้นำเลียนแบบอย่างเขา แต่ไม่ยักเรียนในเรื่องก

ทำงานจริงอย่างเยอรมันหรือญี่ปุ่นเขาเลย

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้น ฝ่ายสัมพันธมิตร

แผนการณคิดเตรียมอะไรไว้ก่อน เฉพาะอย่างยิ่ง

กำลังรบ ฝ่ายนั้นจึงได้เปรียบ สัมพันธมิตรรู้สึกตัว

ว่าเสียเปรียบเพราะไม่ได้เตรียมอะไรไว้เลย จึงต้อง

เป็นฝ่ายถอย แล้วพยายามตรึงเวลา เอาเวลา

นั้นมาหยุดหายใจ แล้วระดมกำลังความคิดวางแผน

การณ และทำการสร้างทั้งอาหารและอาวุธยุทธภัณฑ์

สัมพันธมิตรได้ความช่วยเหลือจากสหรัฐซึ่งไม่ถูก

คุกคามมาแต่แรกเริ่มสงคราม ถึงจะมากู้คุกคาม

เมื่อญี่ปุ่นระเบิดเพิร์ลฮาร์เบอร์เข้าเป็นฝ่ายสงคราม

กับเยอรมัน ก็เป็นเวลาหนึ่งปีกว่า ต่อมาจากสงคราม

เริ่มแรกในยุโรปอย่างแรง สหรัฐไม่ได้รับการกระ

เทือนจากภัยทางอากาศอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงทำการ

ผลิตสิ่งของที่เป็นอาหาร โดย

การระดมปลูกพืชธัญญาหารเป็นการใหญ่ เปิดอู่ต่อ

เรือแล้วระดมสร้างเรือ สร้างยานพาหนะขนส่งทาง

บก ทางอากาศ สหรัฐทำได้สะดวกสบาย เพราะไม่

ต้องกังวลกับภัยทางอากาศเหมือนอังกฤษ เยอรมัน
 ญี่ปุ่น ชนชาวสหรัฐเป็นผู้ทำงานจริง ทำงานตาม
 แผนผัง ตามหลักวิทยาศาสตร์อยู่แล้วในเวลาปกติ
 ก็หันไปใช้ความรู้วางแผนผังโครงการสร้างสรรค์สิ่งที่
 จำเป็นต้องใช้ในเวลาสงครามขั้นต้นที่ ในระยะเวลา
 ต่อมาเมื่อทำงานได้ผลสำเร็จ สหรัฐเริ่มแจกจ่ายอา-
 วุธ อาหาร เตรียมการบุกและรบ มอบสิ่งต่างๆ ให้
 สัมพันธมิตรทุกประเทศ คือให้แก่ อังกฤษ รัสเซีย
 และหน่วยเสรีของรัฐที่ถูกยึดครอง พวกพรรคใต้ดิน
 หักเอาพักเดียว เยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลีซึ่งเตรียมมา
 ถึงจะก่อนสงคราม แต่ได้ใช้ไปหมดแล้ว และเตรียม
 ใหม่ก็ทำไม่ได้ เพราะบ้านเมืองมีภัยทางอากาศได้
 รับภัยเป็นประจำ สิ่งหมดทั้งผู้คนก็ร่อยหรอลงไป
 กำลังทั้งหมด และอักษะก็เลยต้องยอมแพ้ ยอม
 จำนวน ๕๕๕๕๕ ยอมได้บทเรียนว่า ไม่ว่าจะกระ-
 ทำการใดๆ ต้องมีการวางแผนการณ มีโครงการ
 และดำเนินการตามโครงการที่วางไว้ ส่วนรัสเซีย
 ซึ่งขอจริงยดยาวว่าพวกเรีบับลิกแห่งโซเชี่ยลลิสต์

โซเวียตทั้งหลายรวมกันเรียกกันสั้น ๆ ว่า โซเวียต
 ก็ได้นั้น เมื่อเยอรมันคุกคามเขาก็สู้ แต่เพราะไม่
 ได้เตรียมในเรื่องสงครามไว้จึงต้องเป็นฝ่ายถอยถ่วง
 ครั้นสหรัฐเข้าร่วมเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรด้วยกัน ได้
 ตั้งแนวรบป้องกันการรุกต่อไปไว้ได้ ก็ในเวลาหาย
 ใจมีเวลาระดมคนระดมกำลังทำงาน ช่วงระยะเวลา
 สองปีเศษพร้อมด้วยสัมพันธมิตรรัสเซียก็ตีโต้
 เยอรมันแตกถอยไม่เป็นกระบวน ในที่สุดเยอรมัน
 ต้องแพ้ไป รัสเซียไม่หยุดยั้งจิตใจที่จะชนะสงคราม
 ปลอญผู้คนให้สำราญ เขาคิดการก้าวหน้ามุ่งบำรุง
 การต่าง ๆ อย่างใหญ่ ทินไม่เอาเฉพาะการเศรษฐกิจ
 เอาทั้งเศรษฐกิจทหารและอื่น ๆ มุ่งต่อการครอง
 โลกเหมือนกับเยอรมันและประเทศอื่น ๆ แต่สมัย
 ก่อนๆ เหมือนกัน ให้สามัญชนเข้าร่วมอยู่ภายใต้ร่ม
 รงของคือนและเคียว สัญญลักษณ์แห่งคนงานช่าง
 ที่เหล็กและขวานนาฬิกาขวาว สงครามเสร็จรัสเซีย
 ไม่หยุดยั้ง ไม่เพื่อเจ้า รับกวาดคณมีประโยชน์ทั้ง
 โรงงานเอาไปใช้มากที่สุด จีนแดงก็เอาอย่าง ไล่จีน
 ดยงไคเช็คเสียดกทะเลเพราะเห็นแก่ถิ่น ทั้งสอง

ประเทศกรุดหน้ามาก วางโครงการในเรื่องต่างๆ
ปฏิบัติติดตามดูแล ดึงทำให้ดียิ่ง เสียก็แก้ไขให้
สัมพันธ์มิตรอันมีจิตใจในการชนะสงคราม สนุก
สำราญ ฉลองชัยชนะ โอ้อวดความมีชัย ปลื้มตัว
มานานมาไหวตัวรู้สึกตัวก็เมื่อพวกที่ไม่ประมาณเดิน
ก้าวหน้าไปไกลแล้ว แต่พวกที่เปลี่ยนไปเมื่อรู้สึกตัว
ได้ก็หยุดเปลี่ยนเริ่มตั้งต้นเร่งทั้งทางเศรษฐกิจ การ
ทหาร และอื่นๆ วางโครงการกันเต็มที่ แต่บางพวก
ยังหลงเพลินอยู่ในขณะนั้น

พวกที่เคยหัวเราะเยาะเรื่องโครงการไม่หัวเราะ
เยาะต่อไปอีกแล้ว ยอมรับว่าเรื่องโครงการเป็นเรื่อง
สำคัญจะต้องพิจารณา จะต้องกำหนดและปฏิบัติ
ตาม

อันที่จริง เรื่องโครงการนี้แต่เดิมๆ ก็เคยวาง
กันมา แต่เป็นเรื่องโครงการเผื่ออำนาจปกครองการ
ทำชาติให้เข้มแข็ง ไม่เฉพาะการจะรับเข้าศึก แต่
การจะรุกยึดครองเขตที่เห็นว่าควรจะครองด้วย เป็น
เรื่องทหารมากกว่าเรื่องเศรษฐกิจ

ปัจจุบันการทหารการเศรษฐกิจเป็นอย่าง
 เดียวกัน ทหารไม่มีเครื่องจักรยนต์เคลื่อนไหวไม่
 สะดวก อาวุธยุทโธปกรณ์จะทำขึ้นมาได้อย่างไร ถ้า
 พลเมืองไม่ทำให้ ยิ่งกว่านั้นถ้าไม่มีอาหาร ต้อง
 ทหารกิน ทหารจะมีกำลังได้อย่างไร เรื่องคิดว่าดี
 ยึดได้ทีไหนก็ได้ อาหารหล่อเลี้ยงทีนั้นนั้นหมดสมัย
 ถ้าข้าศึกเผาผลาญทำลายหมดก็ไม่มีอาหารหล่อเลี้ยง
 กล่าวกันว่า ทะนะโปเลียนพ่ายแพ้รัสเซียโดยรัสเซีย
 ไม่ต้องรบ เพียงใช้หน่วยเผาหมู่บ้าน เผาถาง โรง
 ไม้ เผาหมดแล้วก็ถอย ทะนะโปเลียนติดตามไปมีข้าว
 สาเลเป็นเมล็ดจมเปลือกอย่างข้าวเปลือก เพราะนึกว่า
 จะมีโรงโม่บ้างไม่ได้เตรียมโรงโม่ไป รัสเซียเผาโรง
 โม่เสียหมดทหารนะ โปเลียนก็ไม่ว่าจะเอาอะไรสี
 ข้าวสาเลเอาเปลือกออกโม่แบ่งทำขนมปัง ทหาร
 ทะนะโปเลียนเลยประสบอุปสรรคเกี่ยวกับท้องทหาร
 เนื้อไม่มีก็ต้องฆ่าม้าทำใช้เป็นอาหารนะ ที่จริงนะโป-
 เลียนเตรียมการไว้มากแต่เอาแบ่งไปทางไกลแบ่งอาจ
 เสีย ฟังข่าวในไร่นาหรือในนางของรัสเซีย รัสเซีย
 ก็คงทำลายเสีย ฉะนั้นเอาเป็นข้าวเปลือกไปเก็บได้

นาน ไปสัแล้วไม่เอาข้างหน้าเพราะคิดจะหาโรงสีโรง
ไม่ได้ เชื่อว่ารัสเซย์คงไม่ทำลาย เพราะเป็นสั
ปลูกสร้างถาวร แต่รัสเซย์ก็ทำลายเสีย เลยแผน-
การณ์พลาดไป พลาดไปเพราะคิดไม่ถึง นอกจาก
การประสออุปสรรคเรื่องเสบียงอาหารก็ยังพบกับ
เรื่องดินฟ้าอากาศซึ่งสำคัญอยู่ แต่อากาศจะหนาว
รุนแรงอย่างไรถ้าทหารมีการกินและอยู่บริบูรณ์ ร่าง
กายก็ทนต่ออากาศนั้น ๆ ได้ความสำคัญจึงอยู่ที่พลัง
หรือทอง

ทุกวันนี้ ทุกคน เว้นแต่คนเป็นโรคไม่ชอบ
ทำงาน พวกกริดกราย พวกหลังยาวเท่านั้น ทุกคน
รู้สึกจำเป็นจะต้องทำงานตามแผนการณ์ตามโครง
การส่วนบุคคลของแต่ละคน สำหรับหมู่ชนเป็น
คณะตามท้องถิ่น ตามอาชีพ ก็ต้องมีโครงการ รัฐ
จึงต้องมีโครงการเป็นส่วนรวมเช่นเดียวกัน โครง
การของรัฐนั้นมิชอบเขตกว้างขวางยากที่จะอุปมา
อุปมัยได้และจะต้องจัดชอยเป็น โครงการใหญ่เล็ก
ลดหลั่นหรือแบ่งแยกตามชนิดของงานแล้วแต่จะวาง

จุดประสงค์ที่จะให้บรรลุถึงอะไรก่อนอะไรหลัง ภายใน
 ในระยะเวลาเท่าไร อเมริกันมักจะพูดว่าต้องรู้ Know
 How, Know When, Know Where, และ Know, ต่างๆ
 จะมาพูดคุยกันอย่างสนุก ๆ หรือจะเขียนอย่างชนิด
 ปากกาพาไปเล่นสำนวนโวหารเป็นพลความไร้แก่น
 สารนั้นไม่ได้ขึ้นไม่ก้าวหน้าไม่ปรับตนให้ดีขึ้นเป็น
 ทาสคนรับใช้เขาเท่านั้น เรื่องโครงการจึงเป็นเรื่อง
 สำคัญที่กล่าวถึงกันมากในสมัยปัจจุบันนี้ แต่เรื่อง
 โครงการคนไทยผู้หนึ่งก็ได้เคยเสนอความคิดเป็น
 เวลาว่า ๔๐ ปีแล้ว แต่พอเสนอเป็นเค้าโครง
 เท่านั้นก็เลยถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไป คน
 ไทยผู้นั้นคือ “ท่าน/รีด” ท่านปรีดีเขียนเค้าโครงการ
 เศรษฐกิจเพราะพรรคพวกและผู้ใหญ่ในบ้านเมือง
 ไทยสมัยนั้นเชื่อในสมองท่าน เชื่อในวิชาความรู้ที่
 ท่านได้ศึกษามาเป็นอย่างดีนั้น เชื่อว่าท่านเสนอ
 เค้าโครงได้ แต่พอท่านเขียนเสนอนิดหน่อยเท่านั้น
 ก็เกรงกันว่าท่านจะเดินเร็วเกินไป จะก้าวหน้าไป
 ไกลกว่าคนอื่น ก็เลยบั่นทอนประณามท่านอย่างเสีย
 หาย เป็นเรื่องอิจฉาริษยาอย่างเดียวกันเท่านั้นเพราะใน

เวลาต่อ ๆ มา สิ่งที่น่าแปลกอยู่ในเค้าโครงของท่าน
 ปรด^{๕๕} รัฐบาลต่อ ๆ มาได้รับมาทำทั้งสน เป็นรูปร่าง
 ซึ่งเห็นได้ชัดเจน เช่น สหกรณ์ ขณะนั้นก็แตกแขนง
 ออกไปหลายรูป จนจัดตั้งกันเป็นกระทรวงสหกรณ์
 แต่จะตั้งเพื่อกินดินแบ่ง เงินเดือน หรืออะไร
 ข้าพเจ้าคิดว่าทุกคนวิจัยผลงานของกระทรวงนี้ได้ดี
 วิชาการชาติได้ตั้งขึ้น การประกันสังคมเป็นกรม
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีคณะสังคมศาสตร์ คำ
 ว่าสังคม ซึ่งมุ่งจะแปลว่า โชชิต มูลศัพท์ของ
 โชเชียลลิสม์ จึงดูเป็นคำไม่แสดงเหตุแล้ว แต่สังคม
 ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ นั้นนานนัก จะเจตนาอย่างไร
 จะเป็นสังคมจริงหรือถึงชยะ เราท่านทุกคนพึง
 พิจารณาเอาเองเถิด

เมื่อท่านปรดเป็นแปลนเนอร์ไทยคนแรก ถึง
 ท่านจะเขียนเป็นเพียง “เค้า” โครงการยังไม่เขียน
 เป็นโครงการขมมา แต่ก็นับว่าท่านได้วางฐานไว้ให้
 คนชั้นหลังคิด และพิจารณาดำเนินงานต่อไป

ข้าพเจ้าอยากเห็นคนไทยทุกคนทำตนเป็นคน

ก้าวหน้า รักทำงานอย่างจริง ๆ ไม่ใช่พูดแต่ปาก
เรื่องรักชาติปวยการพูด ถ้าเราทำงานจริงให้ชาติ
เจริญ คนไทยเจริญ เรารักชาติของเราอยู่นั่นเอง
ดีกว่าคนที่พูด ๆ แต่ไม่ทำประโยชน์อะไรเลย

หนังสือเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของ
ท่านปรีดี มีผู้เรียบเรียงพิมพ์ขายอยู่คือ หนังสือของ
ไสว สุทธิพิทักษ์ ซึ่งเขียนจากมลายูมาพิมพ์นคร
ศรีธรรมราช กล่าวชีวประวัติของท่านปรีดีไว้ดี และ
วิพากษ์วิจารณ์เค้าโครงการของท่านปรีดี และข้อโต้
แย้งของพระปกเกล้า ฯ (ซึ่งความจริงเป็นข้อโต้แย้ง
ของผู้ใกล้ชิดกับพระปกเกล้า ฯ มากกว่า) ไว้ละเอียด
ควรหาอ่านดู สำหรับท่านที่อยากอ่านเพียงข้อโต้
แย้งของพระปกเกล้า ฯ ต่อเค้าโครงการของท่านปรีดี
ก็ยังมีหนังสือเล่มหนึ่งไม่บอกชื่อผู้แต่ง เพราะ
เป็นการคัด ไม่ใช่ทำใหม่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าผู้พิมพ์ ๆ
พวกกันระหว่างพวกพ้อง อ่านก็ได้ประโยชน์เหมือน

เหตุการณ์ที่ผ่านมาหลายปีแล้ว พิสูจน์ให้เห็น

ประจักษ์แล้วว่า ความคิดของใครผิดของใครถูก ไม่
จำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องบอก เห็นกันได้อยู่อย่าง
ชัด ๆ

ถ้าท่านผู้อ่านอ่านหนังสือที่มีความเข้มแข็ง
เกินขึ้น ต่อกจากกังวล มาช่วยกันทำงานร่างโครง
การก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ข้าพเจ้าจะปลื้มปิติ และ
เห็นว่าสิ่งที่ข้าพเจ้าหวัง คือ ความเจริญสุขของทุกคน
ได้บรรลุก้าวหน้าไปอีก

ท่านจะเป็นขวาเป็นซ้าย ดึกเตเตอร์หรือไม่
เป็นก็ตามเถิด จะใช้นามสมญาว่า โขเขียลลิสมี
สังคมเป็นใหญ่ ประชาธิปัตย์ ประชาชนเป็นใหญ่
แนวร่วมสันติผู้ไม่สงบหรืออะไรอื่นก็ตามเถิด ขอให้
ท่านเป็นคนทำงานจริง อย่าโก่งอย่าโกหกก็แล้วกัน

เดือน มุนนาล

ข้าพเจ้ารู้จักกับท่านปรีดี

ท่านปรีดี คุณหลวงประดิษฐมนูธรรม ยศชั้น
อำมาตย์ตรี บางท่านก็เรียกว่า ดีอกเตอร์ปรีดี ผู้
นับถือในวิชาของท่านเรียกสั้น ๆ ว่า อาจารย์หรือท่าน
อาจารย์ ท่านแปลกสม้ยยศนายพันตรี เคยเรียกว่า
คุณหลวงประดิษฐ์ หรือ อาจารย์ พอท่านแปลกเป็น
นายกรัฐมนตรีและจอมพล ก็เลยให้สมญาท่านปรีดี
ใหม่ว่า นายปรีดี ขรว่าทำข้าง หรือ ตาขรว่า บ้าง คน
เลยเอาอย่างท่านแปลกไปก็มี ควรสังเกตว่าการจะ
เรียกท่านปรีดีอย่างไรนั้น แล้วแต่สม้ยท่านรุ่งเรือง

หรือสวียท่านดกสว การเวกยอขำไรเป็นปอหวัด
 ความเคารพนบถอชงชอเอหนาม อักขณะหน่งไม่มี
 ๗ เป็นการแสดงควม ไม่เสมอต้นเสมอปลาย

ท่านผู้อ่านคงอยากรู้ว่าข้าพเจ้าเรียกท่านอย่างไร
 ข้าพเจ้าก็ยินดีจะเล่าลำดับเรื่องให้ท่านฟัง ข้าพเจ้าเรียก
 ท่านไว้ดีว่านายศรีศักดิ์ก่อน ต่อมาเรียกว่า อารยดี แต่เวลา
 พุดกับคนอื่น ข้าพเจ้าเรียกว่า "ท่าน" เฉย ๆ เรื่องความ
 ๗ เป็นลำดับดังนี้

ข้าพเจ้าไปถึงฝรั่งเศส เมื่อสงครามจบเมื่อ
 วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๖๕ ข้าพเจ้าเกิด พ.ศ. ๒๔๔๘
 จึงมีอายุขณะนั้นเพียง ๑๗ ปีเต็ม ข้าพเจ้าพบกับท่าน
 ปรีดีเมื่อ เมษายน ๒๔๖๗ เวลานั้นอายุข้าพเจ้าเพียง ๑๘
 ข้าพเจ้าได้พบกับท่านปรีดีก็เพราะเสด็จพระองค์เจ้าจรัญ
 อัครราชทูตไทยขณะนั้น ได้เรียกพวกนักเรียนฝรั่งเศสไป
 ประชุมกันที่ปารีส นักเรียนได้ไปประชุมกันทั้งสิ้น ๔๖
 คน ก่อตั้งสมาคม ซึ่งมีชื่อว่า ส.ย.ว.ม. ย่อมาจาก
 สามัคยานุเคราะห์สมาคม เจ้าหน้าที่ทรงให้ความอุปถัมภ์แก่
 สมาคมครั้งนั้น มี ๑. พระปกเกล้าฯ (ขณะนั้นเป็น

กรมขุนสุโขทัย) ๒. กรมท่าแพ (ตอนนั้นเป็นกรมหลวง) ๓. และท่านอัครราชทูต (เรียกสั้น ๆ ว่าพระองค์เจ้าจุรุธา) เวลาที่ข้าพเจ้าพบกับท่านปรีดีเมื่อ

เมษายน ๒๔๖๘ ข้าพเจ้าจะเรียกท่านว่าอะไร ข้าพเจ้าไม่มีหลักฐานอ้างอิง แต่ได้ถามกันวาคม ๒๔๖๘ ข้าพเจ้า

ได้เขียนจดหมายถึงคุณพ่อข้าพเจ้าแล้วว่า “เมื่อเดือนที่

แล้วนั้น (ตุลาคม) นายปรีดีเขาได้มาที่เมืองเกรนโนเบล เขา

เห็นการเล่าเรียนของผมเข้ เขาเลยออกความเห็นให้ผมขอเข้า

สอบเดือนมีนาคม ผมได้เอาเรื่องไปบอก ม. เกดล แกเห็นดี

ครับ” อภิธานได้ถามฉะนั้นข้าพเจ้าเรียกท่านปรีดีว่า

“นายปรีดี” ข้าพเจ้าได้เรียกท่านปรีดีว่า “นายปรีดี”

อีก ดังปรากฏในหนังสือของข้าพเจ้าเองถึงคุณพ่อข้าพเจ้า

ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๔๖๘ ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อ

ปลายเดือนกันยายนปีนี้ ผมได้เข้าไปเฝ้า ร. ๖ เพื่อส่งเสด็จ

อัครราชทูตกลับกรุงสยาม ผมได้พบนายปรีดี แกบอกว่าถ้าผม

คิดข้ออย่างหนึ่งอย่างใดไปบอกให้กระทรวงฯ แกจะช่วยเหลือให้”

ในหนังสือนี้ยังมีข้อความอีกตอนหนึ่งว่า “นายปรีดีได้

เชิญพวกผมไปรับประทานอาหารจีน” ข้าพเจ้าและพวกถูก

ทานปริติหว่าน รักษะทั้งในทานปริตชินมา

เมื่อสามัคยานเทวราสมาคมได้เปลี่ยนชื่อเป็น
สามัคยานุเคราะห์ ประชุมกันที่ ชาร์เตอร์ส เมื่อ
กรกฎาคม ๒๔๖๘ นักเรียนไทยที่ฝรั่งเศสมาร่วมประชุม
ประมาณ ๕๐ คน ในจดหมายของข้าพเจ้าลงวันศุกร์ที่
๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ถึงคุณพ่อข้าพเจ้าตอน
หนึ่งมีความว่า “การประชุมได้ดำเนินไปด้วยการเรียบร้อย
และได้ผล คือ ความพร้อมเพรียงสามัคคีของพวกนักเรียน ไม่
มีการถือเหล่า ถือพวก ถือฝูง จนถึงกับทุลกระหม่อมกรรมขุน
สงขลาฯ (สมเด็จพระราชบิดา) ซึ่งได้เล็งจมาเขียนรับสั่งว่า
“ถ้าพวกนักเรียนรู้จักพร้อมเพรียงกันเช่นนี้ ต่อไปในภายหน้า
แล้ว ท่านจะต้องเป็นกำลังอันสำคัญของบ้านเราอันหนึ่ง” ข้าพ
เจ้าจำและเขียนไว้ดังนี้เมื่อ ๒๔๖๘ คือ ๔๕ ปีมาแล้ว
ในจดหมายที่ข้าพเจ้าเรียนให้คุณพ่อของข้าพเจ้าทราบว่า
“อาศัยโดยความดูแลอันละเอียดสุขุมของ นายปริดี หนมยงค์
ท่านสภานายกประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ซึ่งเวลานั้นกำลังจะเข้า
สอบหมอกฎหมาย (Docteur en Droit) พวกที่มาประชุมต่าง
ได้รับความสุขพร้อมทั่วทุกคน นายปริดีได้บอกผมว่า เมื่อเวลา

ทดสอบกฎหมายภาคหนึ่งที่เมืองไทยคุณพ่อได้เป็นกรรมการสอบ
ของแก คุณพ่อคงจำแกได้ แกจะกลับกรุงเทพฯ ในราวปี
พ.ศ. ๒๔๖๔ ตอนเดือนสิงหาคม พ่อได้รับตำแหน่งหมอกฎ
หมายแล้ว” (อักษรวิธีเป็นของข้าพเจ้าสมัย พ.ศ.
๒๔๖๕)

ในจดหมายของข้าพเจ้าถึงคุณพ่อลงวันที่ ๑
พฤศจิกายน ๒๔๖๕ ข้าพเจ้าได้เรียกท่านปรีดีเป็นคุณปรีดี
ยกย่องขึ้นมาหน่อย มีความตอนหนึ่งดังนี้ “ที่ฝรั่งเศส
เวลานี้มีคนเรียนกฎหมายอยู่ราว ๑๕ คน คนที่ขึ้นหน้าก็คือ
คุณปรีดี เวลานี้กำลังทำ Doctorat ภาคสอง (แผนกคนฝรั่งเศส
de la République) ถ้าแกสอบได้ก็สำเร็จ และจะเป็นคน
ไทยคนแรกที่ได้ตำแหน่ง Docteur en Droit (แผนกคนฝรั่งเศส
de la République) ถัดมาก็มี ถวิล อรรถยติ แก
กำลังจะเข้าเรียนชั้นสามของ Licence และต่อมาพวกที่จะอยู่
ห้องสองก็มี ศุภวาร ประยูร และเทอด พวกที่จะไปอยู่ห้อง
ที่หนึ่งก็มี อาบ อภัย เอ็ด ณ บ่อมเพ็ชร ผม และอีกสองสาม
คนซึ่งผมไม่รู้จักชื่อ”

ข้าพเจ้าขอขยายชื่อของท่านพวกที่กล่าวชื่อมานี้

สักหน่อย “คุณปริศ” นี่ไม่ต้องกล่าว ทุกคนรู้จักกันแล้ว
 ถวิล อรรถยติ มีบรรดาศักดิ์เป็น หลวงวิสุทธอรรถยติ
 เวลาใช้ชื่อว่า นายวิสูตร อรรถยติ เคยเป็นรัฐมนตรี
 ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ “ศุภวาร” นี่คือ คุณ
 หลวงภักทวาทิ (ศุภวาร วารศิริ) เคยเป็นเอกอัครราชทูต
 ประจำประเทศต่าง ๆ “ประยูร” นี่คือ คุณประยูร บุณ-
 ศิริ เคยเป็นเจ้าพนักงานใหญ่แห่งธนาคารชาติ เวลา
 นี้ถึงแก่กรรมแล้ว “เทว” นี่คือ คุณเทอด บุนนาค
 คหบดีผู้ซึ่งไม่ชอบลงใคร ไปเมืองนอกทุกสองปี “อาบ”
 คือคุณอาบ คอมนทร์ บุตรเจ้าคุณเพ็ญพาษา ซึ่งนักเรียน
 เจริญธรรมศาสตร์รู้จักดีในสมัยว่า ครูอาบ หรือมอง
 ซีเออร์เลอแบง อาจารย์ผู้ปกครองโรงเรียนเคยลงอาญาเมื่อ
 นักเรียนเตรียมก็ประพจน์ไม่ไว้ แต่ไม่ปรากฏว่าใครเกลียด
 ท่านเลย เสียหายทั้งโรงเรียนทั้งท่านกับตัวเสีย และก็ไ้
 ถึงแก่กรรมแล้ว “อุภัย” ก็คือ ต๊อกละฮอร์หรืออาจารย์
 อุภัย พิเศษโยธิน อาจารย์ตักศิลาธรรมธุกิจและพ่อค้าใหญ่
 เอ็ด ณ บัณเฑาะระ นี้ ถ้าพระเจ้าเข้าใจว่าเขียนรายงานผิด
 ความจริง ความจริงเข็ดเรียนเขาพิศุจน์หลักฐาน ต่อมา

ได้รับราชการกรมตำรวจ ขณะนั้นพ้นมาแล้ว แต่อ่อนแอ เจ็บป่วย จึงห่างไกลจากราชการไป เลยไม่ได้ใหญ่โตอย่างคนอื่น ๆ เขา

ในจดหมายลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๔๖๘ ข้าพเจ้าขณะนั้นข้าเรือนที่ ๑ ของคณะนิติศาสตร์ ได้ให้คำแนะนำต่อกุณเพ็ญของข้าพเจ้าว่า “*Il faut être assez bien*” (ดีพอใช้ หรือ Bien ดีได้) ขณะนั้นในฝรั่งเศสเวลานั้นมีอยู่สามคนเท่านั้นที่เคยได้ “*ปรีดี พนมยงค์*” “*อวิส อรรถยุดิ*” “*สุภวาร วารศิริ*” ข้าพเจ้าได้มาสอบได้ทีหนึ่งและได้เกียรตินิยมดีมาก (*Très bien*) ทั้งปีทีหนึ่ง ปีที่สอง และปีที่สาม

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ มีเรื่องยุ่งๆ เกี่ยวกับนักเรียนไทย ซึ่งขณะนั้นกำลังเป็นยุค เวลาที่นั่นท่านแปลก ท่านทศนัย ท่านควร ท่านศักดิ์ ท่านเกษ ท่านประยูร ท่านชม และท่านอื่นๆ เป็นพวกขาวโพลน ข้าพเจ้านั้นเรียนยูเนียร์ ได้แต่พัง ก็อดไม่ได้ที่จะรายงานให้กุณเพ็ญของข้าพเจ้าทราบ ว่านักเรียนไทยเกิดรักแข่งกับท่านเอกอัครราชทูตอย่างไร รอยยิ้มที่เห็นของข้าพเจ้าในสมัยเมื่อ

ข้าพเจ้ามีอายุ ๒๑ ปี สอบได้ปีที่ ๑ ของคณะนิติศาสตร์
 ของฝรั่งเศสได้แล้วมาให้ท่านวิจารณ์ว่าความรู้สึกขณะ
 อายุ ๒๑ ของข้าพเจ้านั้นเป็นอย่างไร ท่านพวกอายุ ๒๑
 บัจจุบันอาจมีความคิดรุนแรงยิ่งกว่าข้าพเจ้าก็ได้ ข้าพเจ้า
 ได้เขียนหนังสือกราบทูลมายังคุณพ่อของข้าพเจ้าเมื่อวันที่
 ๒๕ มกราคม ๒๔๖๕ ความใน ป.ล. มีดังนี้ “เรื่อง
 พระองค์เจ้าจรัญกับนักเรียนไทยซึ่งผมเล่ามานี้ เล่ามาอย่างไม
 ละเอียดยิ่ง การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวล้มสวามณนั้นก
 ฎก เพราะธรรมดา” ผู้น้อยต้องนบนอบผู้ใหญ่เสมอ
 “แม้ผู้ใหญ่จะผิดก็จริง แต่ถ้าพระองค์ (หมายถึงพระเจ้าอยู่
 หัว คือพระปกเกล้าฯ) จะมียุติธรรมดี ควรจะตัดสินพระองค์
 เจ้าจรัญที่ถูกฟ้องมาด้วย”

แนบท้ายหนังสือนี้มีบันทึกของข้าพเจ้าดังนี้

นักเรียนไทยและพระองค์เจ้าจรัญ ฯ

ในระหว่างที่เกิดเรื่องนั้น ผมอยู่ที่ Marseilles
 ไปรียันต์ สด้า ต่อเมื่อกลับ Paris จึงได้ทราบ

และได้เห็นผลของเรื่องอันนั้น

มูลเดิม นักเรียนไทยที่อังกฤษได้ส่งผู้แทนมา
ประชุมของนักเรียนไทยที่ฝรั่งเศส พร้อมด้วยความเชื่อ
เชิญให้นักเรียนที่นี้ส่งผู้แทนไปประชุมของเขาที่อังกฤษ
ซึ่งจะมีในเดือนสิงหาคม ในระหว่างที่ประชุม ท่านสภานายก (ปรีดี) ได้อ่านจดหมายเชิญที่นักเรียนทุกคน
พร้อมเห็นดีที่จะรับคำเชิญอันนี้ จึงได้เลือกผู้แทน (ม.จ. ลักข กับ ม.จ. ธัญ) รุ่งขึ้นสภานายกจึงเขียนจดหมาย
ถึงอัครราชทูตเพื่อขออนุญาตให้นักเรียนทั้งสองซึ่งเป็นผู้
แทนไปในการประชุมที่อังกฤษ ที่ทำเช่นนั้นก็เพราะนัก
เรียนสองคนนั้นขึ้นแก่สถานทูต ทูตไม่ยอมให้อนุญาต อ้างว่า
สมาคมอังกฤษเป็นสมาคมไม่ดี ไม่มีการปราณีปราณอม ถ้า
นักเรียนสองคนนั้นไปจะได้รับความอับอาย

เรื่องเกิดใหญ่ขึ้น เมื่อได้รับคำตอบของทูต
เช่นนี้ สภานายกก็ให้ประชุมและเอาคำตอบนั้นอ่านให้ฟัง
นักเรียนพร้อมเห็นว่าคำตอบอันนี้ไม่มีหลักฐาน พระองค์
เจ้าจุมพตซึ่งเป็นพวกนักเรียนอังกฤษได้ลุกขึ้นยืนพูดว่า
การที่ทูตพูดว่าพวกอังกฤษนี้เป็นการไม่จริงเลย ท่านขอ

กันว่า เป็นความเหลวไหล นายแบบผู้แทนอังกฤษก็ได้
พูดทำนองเดียวกับพระองค์เจ้าจุมพต ตกลงเป็นว่าทูต
ไม่มีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้นักเรียนฝรั่งเศสเข้าประชุมกับ
พวกนักเรียนอังกฤษ เพราะว่าทูตไม่ถูกกับเจ้าคุณภรตผู้
ปกครองนักเรียนที่อังกฤษ ที่ประชุมจึงเขียนหนังสือถึง
ทูตอีกเป็นคำรบสอง ที่นี้ทูตอ้างว่าผู้แทนที่ที่ประชุมจัด
ไปนั้นเป็นนักเรียนของสถานทูต เขามีอำนาจที่จะห้าม
ไม่ให้ไปได้ และอีกอย่างหนึ่ง ทำไมไม่มาปรึกษาหารือ
กับเขาเสียก่อน

สภานายกก็เอาคำตอบให้นักเรียนดู เห็นว่าคำแก้
ตัวนั้นไม่ถูก การส่งผู้แทนไปไม่ใช่เป็นของเสียหาย
อย่างหนึ่งอย่างใดเลย ตกลงจะส่งนักเรียนส่วนตัวไปแทน
พอมและเข้ม (คือ เข้ม ณ บ่อมเพ็ชร พี่ท่านผู้หญิง
พูนศุข ภรรยาท่านปรีดี) จะไปอังกฤษจึงเลยรับปากว่า
จะไปแทน มีนักเรียนอีกคนหนึ่ง ประยูร (คือ คุณประยูร
ภมรมนตรี) รับปากจะไปเหมือนกัน เมื่อมีสามคนจึงทำ
ความตกลง เป็นอันว่าประยูรและเข้มจะเป็นผู้แทน ณ
นั้นจะไปแทนสมาคมสำหรับแผนกกีฬาต่างๆ

ต่อมาราชทูตได้มาคุยการประชุม พุทธิจินนินทา
พวกกรรมการต่างๆ วันนั้นฝนตกหนักท่านอุตส่าห์เดิน
ตากฝนใส่หมวกเก็บ จะกางร่มก็ไม่เอา เขาเชิญให้เข้า
บ้านก็ไม่เข้า ท่านเดินตรวจสอบสถานที่เกือบชั่วโมงแล้วก็
กลับสถานทูต รุ่งขึ้นท่านเกิดทะเลาะกับคุณหลวง...
คนทำงานของท่าน จนถึงกับเขาต้องลาออกกลับเมืองไทย
มูลเหตุก็คือคุณหลวงเป็นเพื่อนของนายปรีดี (คุณหลวง
ผู้คือ คุณหลวงวิจิตรวาทการ กิมเหลียง วัฒนปรีดา
ซึ่งเคยเรียนกฎหมายที่เมืองไทยกับท่านปรีดี และคุณพ่อ
ข้าพเจ้าเคยเป็นผู้สอบความรู้ท่านทั้งสอง)

ตอนหลังท่านเขียนจดหมายถึงสมาคม หว่านเป็น
บอลเชวิก กล่าวจะล้มสมาคมและอะไรต่ออะไรใหญ่โต
เห็นว่าท่านโกรธอย่างที่สุด ท่านนั้นเรียนกฎหมายเป็น
ทนาย (ท่านอ้างอย่างนี้จริงเท็จอยู่ที่ท่าน)

เรื่องเกิดใหญ่ขึ้นทุกที ความต่อมาว่ารับสั่งให้
ปรีดีมาสู่ความกับท่าน สมาคมเขียนตอบไปว่าท่านไม่ควร
โกรธ สมาคมไม่ได้ทำอะไรผิดเลย แล้วเรื่องก็ชักราไป
วันที่ ๑ สิงหาคม ผม เข้มไปขอ Visa-Passe=port ท่าน

ชมผมถึงการสอบแล้วก็พูดถึงเรื่องของท่านกับนักเรียน
ท่านโกรธมากทีเดียว ท่านพูดเกือบชั่วโหม่งแล้วจึงทำ
Passe = port ให้ผม (เมื่อก่อนวันที่ ๑ สิงหาคม Visa-
Passe = port นั้น Secretary เป็นคนทำ) สำหรับเข้
นั้น ท่านรู้ว่าเขาจะไปประชุมอังกฤษ ท่านไม่ยอมทำ
หนังสือเดินทางให้ เข้มต้องเขียนหนังสือเป็นประกันไว้
ว่า “จะไม่ไปประชุมที่อังกฤษ” ท่านจึงออกหนังสือเดินทาง
ให้ สำหรับนายประยูรนั้นเขาไปขอหนังสือเดินทาง
ที่ท่านเพื่อไปอังกฤษ ท่านไม่ให้ เพราะเขาจะไปประชุม
เขาต้องไป Belgium ไป Holland จึงได้หนังสือเดินทาง
ไปอังกฤษ

เรื่องถึงที่สุด วันที่ ๓ - ๔ พูดได้พูดกับปรีดี
และคณะกรรมการ ปรากฏว่าเรื่องจะถึงที่สุด พูดแสดง
ความเสียใจสิ่งที่ทำมากับนักเรียน คณะกรรมการก็เหมือน
กัน แต่ตอนหลังราชทูตรู้ว่านักเรียนได้เซ็นชื่อจะขอเงิน
ขึ้น เลย์^๕พื้นเสียใหญ่ จัดการฟ้องนักเรียนไปยังเมืองไทย
เมื่อเห็นภัยมาถึงเช่นนี้ กรรมการพร้อมด้วยความเห็นของ
นักเรียนที่เป็นสมาชิกที่ได้เซ็นชื่อ จึงจัดนำความทูล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พระปกเกล้าฯ) ให้ทรง
 วินิจฉัยคำฟ้องหา หนึ่ง ราชทูตโก่งเงินหลวง เงินที่จ่าย
 สำหรับค่าเล่าเรียนของนักเรียน สอง ราชทูตได้ทำความ
 เสียหายถูกเขาฟ้องฐานเป็นชู้ ศาลตัดสิน ๑๐๐,๐๐๐
 ฟรังก์ สาม ในที่ประชุมสหชาติได้ทำความเสียหายให้แก่
 รัฐบาลไทย

ต่อมาได้รับข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ให้ล้มสมาคม หาวัวเป็นซินดิเคต (Syndicate) เรียก
 ให้ปริตักกลับ แล้วโทรเลขไม่ให้กลับ สั่งให้ล้มสมาคมแล้ว
 ย้อนุญาตให้ตั้งขึ้นใหม่อีก จะจัดการเรียกทูตกลับ จะให้
 ม.จ. วรณ ไวยากร มาเป็นทูตแทน พระองค์เจ้าจรรุญ
 พอรูเรื่องเข้าแทบเป็นบ้า เขียนหนังสือถึงนักเรียนทำเป็น
 ที่จะสั่งสอนและขอลากลับ แต่ความจริงการที่ท่านเขียน
 หนังสือเช่นนั้นจะมุ่งหมายถึงอะไรยังไม่มีใครคาดถูกได้

ป.ล. ตามความเห็นของผม ผมเห็นว่าผิดด้วยกัน
 ทั้งสองฝ่าย ผู้ใหญ่เมืออำนาจ ส่วนผู้น้อยก็ทนบอบ
 น้อยไป

ท่านปริตักกลับเมืองไทยแล้ว ข้าพเจ้าได้ข่าวก็เลย

เรียนให้คุณพ่อของข้าพเจ้าทราบ มีข้อความในจดหมาย
ของข้าพเจ้าถึงคุณพ่อลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๔๗๐
ซึ่งข้าพเจ้าได้เรียนให้ท่านทราบเกี่ยวกับท่านปรีดีอีกดังนี้

“ปรีดี พนมยงค์ นั้น เวลานี้ผมได้ข่าวว่าทำงาน
อยู่ที่ศาลฎีกา และได้เป็นครูของโรงเรียนกฎหมาย ถ้าทำงาน
ได้ดีมาก ผมควรจะเอาตามรอยแก้หรือไม่ แต่ใจผมเกลียด
ต่อการเป็นครูเหลือเกิน บางทีในภายหน้ามันอาจจะเปลี่ยนได้”
และข้าพเจ้าก็เปลี่ยนนิสัยกลายเป็นครูจนได้ เพราะเมื่อ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ข้าพเจ้าเรียน
กฎหมายไทยอยู่ภาคสอง เวลานั้นโรงเรียนกฎหมายกลายเป็น
เป็นคณะนิติศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปแล้ว
ท่านปรีดีเป็นอาจารย์สอนกฎหมายปกครองคน แรกสอน
ปีที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๗๔ ข้าพเจ้าก็เรียนกับท่าน ข้าพเจ้า
ก็เรียกท่านแต่บัดนั้นว่า “อาจารย์” พอเปลี่ยนการ
ปกครอง ๒๔๗๕ แล้ว ท่านปรีดีก็เปลี่ยนฐานะข้าพเจ้า
จากนักเรียนกฎหมายมาเป็นผู้สอนกฎหมายฝรั่งเศสแทน
ท่านดูปลาตร์ สอนความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายแทน
ท่านเอากุต์ซึ่งไปพักผ่อนยังต่างประเทศ แล้วเลยช่วย

เปลี่ยนคณะนิติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มาเป็นมหาวิทยาลัย
 วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เนื่องจากเป็นผู้สอนแล้วก
 ังได้ตำแหน่งเป็นเลขาธิการมหาวิทยาลัย ได้ค่าบ่วยการ
 เกือบละ ๒๐๐ บาทอีกด้วย การเป็นผู้สอนของข้าพเจ้า
 ขุนยุเนียร์ นักเรียนกฎหมายเรียกข้าพเจ้าว่า “ครู” เรา
 สงวนคำว่า “อาจารย์” ไว้เรียกสำหรับท่านปรีดีเท่านั้น
 ศาสตราจารย์เวลานั้นยังไม่นิยมเรียก ครู ีๆ พวกฝรั่งเข
 อยากเป็นก็ให้เขาเป็น เช่นศาสตราจารย์คุปลาตร์
 ชัยเจสสัน และคนอื่น ๆ ใครอยากเป็นโปรเฟสเซอร์
 ก็เป็นเถิด แต่เวลานี้คำว่า “ครู” ก็หายไป คำว่า
 “อาจารย์” ก็ตา เวลานี้ผู้สอนเขาอยากเป็นค็อกเตอร์
 และศาสตราจารย์กันทั้งนั้น อยากได้คุณวุฒิกันก็เยอะ
 การเพื่อซึ่งเป็นเรื่องของธนบัตรเงินตราเลยเข้ามาเกี่ยว
 ร้องกับวิชาการ การศึกษา ว่ากันสนุกไป ไหน ๆ พุด
 มาแล้วก็อยากพูดอีกนิดว่า เวลานี้ค็อกเตอร์ มาสเตอร์
 มีเยอะแยะ แต่วิชามาตรฐาน บี.เอ. บาร์ริสเตอร์ ลีซังซี
 เอ ไม่ยักมี จึงเกิดคิดว่าอะไรมันยากกว่ากันแน่

ท่านปรีดีมิได้จุดตรงข้าพเจ้ามาในเรื่องครูบาอา-

จารย์สอนหนังสืออย่างเดียว ในเรื่องการร่างกฎหมาย
 ท่านก็ถึงข้าพเจ้ามาเกี่ยวข้อง ก่อนเปลี่ยนแปลงการปก-
 ครอง ข้าพเจ้าเป็นผู้พิพากษาอยู่ศาลอาญา เรียกกันว่า
 พิพากษาสามชั่ง (๒๕๐ บาท) พอเปลี่ยนการปกครอง
 ก็เลยถูกย้ายเข้ามาอยู่ในกรมร่างกฎหมาย ซึ่งเวลานั้นที่
 ปรีกษาการร่างกฎหมายเป็นชาวฝรั่งเศส ทั้งหมดมีถึง ๔
 คน เวลานี้เหลือเพียงคนเดียว แปลงสัญชาติเป็นไทย
 นมนานแล้ว คือท่านพิชาญ บูลยง หรือ เรอเน กียอง
 หน้าที่ในทางผู้พิพากษาของข้าพเจ้าเลยยุติเพียงเท่า
 เปลี่ยนมาเป็นหน้าที่ร่างพิจารณากฎหมาย หน้าที่สอนวิชา
 ชีวิตแห่งคนนั้นก็แปลกหมุนเวียนไป สิ่งที่ว่าเกลียดกลับ
 ต้องทำ และเมื่อทำแล้วกลับชอบ อย่างเช่นข้าพเจ้า
 เคยเกลียดการเรียนกฎหมาย อยากเรียนอนินิเียร์การ
 แต่ก็ต้องมาเรียนกฎหมาย เกลียดการเป็นครู ก็เลยม
 กลายเป็นครู การเมืองข้าพเจ้าก็ว่าเลิกแล้ว เพราะเต็ม
 ไปด้วยการอิจฉาริษา ซึ่งดี ซึ่งเด่น แต่คนเขาก็ว่ากา
 ข้างหน้าจะรู้ได้อย่างไร เมื่อข้างหน้ายังไม่มาถึง เอา
 ขณะนี้ เขียนหนังสือให้ท่านอ่าน ถ้าเป็นประโยชน์ไม่

น้อย ข้าพเจ้าก็ตั้งใจและพอใจแล้ว

เมื่อท่านทราบว่าข้าพเจ้าได้รู้จักท่านปรีดีในขณะที่ที่เรียนกฎหมายอยู่ที่ฝรั่งเศสมาอย่างไร ข้าพเจ้าก็จะพาท่านไปรู้จักท่านปรีดีในลักษณะอื่นต่อไป จะเน้นในฐานะนักกฎหมายและนักเศรษฐกิจ ซึ่งย่อมรวมถึงนักปกครองด้วย เพราะการปกครองก็ต้องอาศัยกฎหมายและการเศรษฐกิจ ท่านปรีดีมีลักษณะอย่างอื่นอีก เป็นนักสร้างภาพยนตร์ก็เคยเป็น (ผู้สร้างภาพยนตร์พระเจ้าช้างเผือกผลิตจาก Pridi Production) อื่น ๆ ก็ยังมีอีก แต่ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึง เพราะไม่ได้เป็นจุดหมายของการเขียนหนังสือ^๕ ซึ่งมุ่งจะแสดงว่าท่านปรีดีเป็นนักแปลนเนอร์ของประเทศไทยคนแรก เป็นคนทำอะไรต้องมีโครงการ ไม่ใช่โครงการทุลักทุเล วันนี้อย่าไปขาย พรุ่งนี้เหไปหา หรือเรียกชื่อว่าพวกนักฉวยโอกาส นักถือทำตามเหตุการณ์และนักอวดวิเศษโกงกินทั้งหลาย

ท่านปรีดีนักกฎหมาย

ท่านปรีดีศึกษาวิชากฎหมายในประเทศไทย
ณ โรงเรียนกฎหมาย ซึ่งต่อมาท่านปรีดีเองได้จัด
ให้ทั้งรัฐบาลและสภาเห็นดีเห็นชอบยกฐานะขึ้นเป็น
มหาวิทยาลัย ซึ่งขณะนั้นชื่อว่า มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

คุณพ่อข้าพเจ้า พระยาประเสนชิต เคยเป็น
กรรมการสอบกฎหมายท่านปรีดี ตามหลักฐานที่
ข้าพเจ้ามีอยู่ปรากฏว่ามีนักเรียนกฎหมายรุ่นท่าน
ปรีดีหลายคน แต่เท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักในเวลาต่อมา มี

๑. ท่านวรดี พรหมสาขา (คุณหลวงวรนิติปรีชา)
๒. ท่านประวดี บัณฑิตพงษ์ (คุณหลวงธรรมบุญ
วุฒิกร)
๓. ท่านกิมเหลียง วัฒนปรีดา (คุณหลวงวิจิตร
วาทการ)
๔. ท่านธัญญา ณ สงขลา (คุณหลวงสารนัย)
๕. ท่านสมโภชน์ อัสวณนท์ (คุณหลวงประเจิด
อักษรลักษณ์)
๖. ท่านบุญรอด จุลเนตร์ (คุณหลวงวิเทศ-
จรรยารักษ์)

ท่านอื่น ๆ ยังมีอีก ท่านสอบได้เนติบัณฑิตพร้อม
กับท่านปรีดีก็มี ที่สอบไล่ได้ที่หลังก็มี ที่ทั้งการเรียน
กฎหมายไปประกอบอาชีพอื่นไม่ใช้กฎหมายก็มี ท่าน
ปรีดีสอบกฎหมายได้ดี และได้รับเข้าเป็นสมาชิกของ
เนติบัณฑิตสภา จึงได้ชื่อว่าเป็นเนติบัณฑิตในขณะนั้น
ผู้สอบกฎหมายได้ยังไม่ได้เป็นเนติบัณฑิตทันทีที่สอบได้
ก็ต้องได้รับเข้าเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตสภาเสียก่อนจึง
จะเรียกได้ว่าเป็นเนติบัณฑิต (อ่านกันว่า ดิด พวกเก่าๆ

บางท่านอ่านว่า “ทิด” ยิ่งกับพระสีกกออกมาใหม่ ๆ)

เพราะการเรียนที่เลิศ สถิติปัญญาว่าองไว ซึ่งทุนได้
กระทรวงยุติธรรมจึงส่งท่านปรีดีไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ
ประเทศฝรั่งเศส ท่านปรีดีไม่ใช่คนไทยคนแรกที่เรียน
วิชากฎหมาย ณ ประเทศฝรั่งเศส ขณะนั้นท่านชั้น จารุ
วสตร์ (คุณพระสารสาสน์ประพันธ์) ได้ทำงานอยู่ใน
สถานทูตไทยทั้งในอังกฤษและฝรั่งเศส ท่านผู้นั้นสอบ
กฎหมายได้ทาง Bar ของอังกฤษ และได้รับเข้าเป็น
สมาชิก(Member)เลยได้คำพ่วงท้ายชื่อว่า Barrister-at-
Law เมื่อท่านชั้นได้เป็น Barrister-at-Law แล้ว
ในโอกาสที่ท่านมาประจำอยู่ ณ สถานทูตไทยที่ Paris
ฝรั่งเศส ท่านได้ขอเทียบเท่าชั้น ลิซังซีเอ ได้ศึกษา
กฎหมายฝรั่งเศสชั้นมหาวิทยาลัยต่อ และสอบได้ถึงชั้น
ด็อกเตอร์องครวชั้นมหาวิทยาลัย เพราะท่านไม่ได้ผ่าน
Licence en Droit เหมือนท่านปรีดี ท่านชั้นมาเมืองไทย
คนไทยก็เรียกท่านว่า “ด็อกเตอร์ชั้น” พอท่านได้บรรดาศักดิ์
ก็กลายเป็นหลวงเป็นพระ คำ “ด็อกเตอร์” ก็หายไป คนไทย
จะเรียกท่านว่า “ด็อกเตอร์” คงมีแต่พวกท่านผู้มีอาวุโ

อย่างเราท่านชั้นอายุน้อยกว่าจะไปเรียกหาถูกต้องตาม
 ความรู้สึกของคนไทยไม่ คุณจะเป็นการทำตนมีฐานะเท่า
 เทียมเกินไป และคุณจะเป็นการเยาะๆ เสียด้วยซ้ำ ใน
 ฝรั่งเศส ด็อกเตอร์เขาเรียกเฉพาะหมอนายแพทย์ตึก
 หรือปริญญา^๒ด็อกเตอร์ทางกฎหมาย (นิติศาสตร์) อักษร-
 ศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ เป็นปริญญาที่ใช้พ่วงท้ายชื่อ
 ของพวกที่สอบได้ ไม่มีใครนำเอาคำด็อกเตอร์ จะเป็น
 คำย่อหรือคำเต็มไปนำหน้าชื่อเลย เขาเขียนไว้ข้างหลัง
 ไม่ใช่คำย่อ และไม่เรียกสั้นๆ ว่าด็อกเตอร์ เขาใส่อย่าง
 เต็มยศเลย เช่น Docteur en Droit, Docteur—es Lettres,
 Docteur—es Sciences สำหรับ Docteur en Médecine
 เท่านั้นที่เขาใส่ Docteur หรือ Dr. นำหน้าชื่อในนาม
 บัณฑิต ปริญญานี้พิมพ์ในบรรทัดสองถัดจากชื่อลงมา และ
 ไม่มีอักษรย่อเหมือนอย่าง B.A., LL.B., PH.D. ฯลฯ ของ
 อังกฤษ เมื่อข้าพเจ้ากลับมาเมืองไทย พ.ศ. ๒๔๗๓
 เมื่อไถ่เงินเขาเรียกชื่อข้าพเจ้าว่า “ด็อกเตอร์เดือน”
 ข้าพเจ้ารู้สึกแปลก และเมื่อไถ่เงินเขาเรียกพวกฝรั่งที่ได้
 ปริญญา^๒ด็อกเตอร์อังกฤษ ใช้คำด็อกเตอร์นำหน้าชื่อ เช่น

ด็อกเตอร์ แอล ดูปลาตร์, เอกุต์, ด็อกเตอร์ฮัจเจสัน และท่านเหล่านักรูสึกยนิศที่เขาเรียกต้งนั้น ทั้งมาทรา ว่าท่านดูปลาตร์นั้น ถ้าคนพิมพ์หนังสือของท่านลืมพิมพ์ คำว่า Docteur หรือ ด็อกเตอร์ Dr. หรือ ดร. หน้าชื่อของท่านละก็ท่านโกรธใหญ่ เรียกมาดุดบรรมแล้ว ให้พิมพ์เสียใหม่ ข้าพเจ้าสนใจว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ยิ่งเห็นท่านปรีดีเมื่อพิมพ์ชื่อข้าพเจ้าในเอกสารท่านให้ คำว่า “ด็อกเตอร์” หน้าชื่อด้วย ข้าพเจ้าสงสัยจึงได้ถาม ดูว่า ทำไมจึงให้ใส่ มันไม่ถูกประเพณี ซึ่งท่านเองก็ คืออยู่แล้ว ท่านเลยบอกว่าไม่ใส่ไม่ได้ พวกฝรั่งเศส ท่านดูปลาตร์และคนอื่น ๆ เขาใส่กันเราต้องใส่บ้าง แสดง ว่าเราเรียนศึกษาได้ดีกรีเท่ากันกับเขาเหมือนกัน แต่ ข้าพเจ้าก็ยังสงสัยว่าท่านดูปลาตร์และท่านชาวฝรั่งเศส ต่าง ๆ ก็รู้ดีว่าในฝรั่งเศสเขาใช้กันอย่างไร ทำไมจึงม ัดดแปลงไปตามใจชอบต้งนี้ ข้าพเจ้าก็เลยสอบสวนม เหตุต่อไปอีก จึงได้ความว่า ชาวฝรั่งเศสผู้เล่าเรียนม ในทางกฎหมายและเข้ามารับราชการในเมืองไทย ส่วน มากได้เพียง Licencié en droit ปริญญาตรี ผู้ที่ได้

Docteur en Droit ขณะนั้นก็มีท่านเรอเน กียอง ผู้หนึ่ง
 ซึ่งเวลานี้แปลงสัญชาติเป็นไทย ยังคงรับราชการและใช้
 ชื่อไทยว่า นายพิชาญ บุลง แต่ท่านกียองนี้ก็ไม่ใช้
 เรียกตัวเองว่าด็อกเตอร์กียอง คนอื่นก็ไม่เรียกท่านว่า
 ด็อกเตอร์ กลับเรียกมิสเตอร์บ้าง เมอซีเออร์บ้าง ท่านก็
 ไม่เห็นว่าอะไร แต่พวกที่ได้เพียง Licencié มานั่นสิ
 พอเวลาต่อมาภายหลังบางท่านได้กลับไปสอบเพิ่มเติมได้
 ปริญญา Docteur en Droit มา ท่านที่ฟังได้ Docteur
 มาใหม่นั้นเอง เพื่อจะข่มท่านที่ยังคงเป็นเพียง Licencié
 จึงให้เสมียนใส่ปริญญานำหน้าชื่อ และท่านเองก็เรียกตัว
 เองให้ปริญญานำหน้าชื่อ ต่อๆ มาคำว่า “ด็อกเตอร์”
 เลยเป็นคำนิยมกันใช้เรียกนำหน้าชื่อ เอาปริญญาเรียก
 เเฉๆ ก็มี เช่นในเวลาคุยกันก็มักจะกล่าวทำนองว่า “ไ
 ด็อกเตอร์ว่าไ ด็อกเตอร์เห็นอย่างไร ดีอีกหน่อยนะด็อก
 เทอร์” เป็นต้น เวลา^๕ดูเหมือนจะเรียกกันในเมืองไทย
 มากที่สุด พวกอเมริกันที่มาช่วยสอนในมหาวิทยาลัยของ
 เราปัจจุบันก็ถูกยกย่องเรียกกันเป็น “ด็อกเตอร์” ทั้งนั้น
 แล้วเขาก็ชอบเสียด้วย แต่ในอเมริกาข้าพเจ้าไม่ทราบว่า

เขาจะเรียก คิดว่าสมัยก่อนคงไม่เรียก และคงใช้อย่าง
อังกฤษ แต่สมัยนี้อเมริกาอาจเปลี่ยนเรียกก็ได้ เพราะ
เขาหมุนเวียนเปลี่ยนเก่ง

พูดถึงเรื่อง “ด็อกเตอร์” เสียดยาว ขอย้อน
กลับเข้าเรื่อง เมื่อท่านปรีดีได้รับทุนจากรัฐบาลให้ไป
เรียนกฎหมายที่ฝรั่งเศส เวลานั้นท่านไม่มีพื้นความรู้
ภาษาฝรั่งเศสเลย ก่อนจะไปได้ทราบว่าท่านศึกษาภาษา
ฝรั่งเศสกับท่าน Laydeker ซึ่งเป็นที่ปรึกษากระทรวง
ยุติธรรมขณะนั้น และเป็นอาจารย์สอนกฎหมายที่โรง
เรียนกฎหมายด้วย ท่าน Laydeker บัณฑิตราชการอยู่
ประเทศไทยไม่ได้ จึงออกจากประเทศไทยไปอยู่ฝรั่งเศส
แต่รัฐบาลไทยก็ได้จ้างท่านให้เข้ารับราชการที่สถานทูต
ไทยที่ปารีสต่อไปด้วย ท่านปรีดีก็ต้องนับถือท่าน Layde-
ker มาก จึงอุทิศวิทยานิพนธ์เป็นการแสดงความเคารพ
และกตัญญูต่อท่านผู้น้อยอย่างชัดแจ้ง คือใส่ชื่อลงไปเล
ส่วนบิดามารดาครูบาอาจารย์ซึ่งท่านปรีดีขอเคารพแล
ขอบคุณ ท่านปรีดีไม่ได้ระบุชื่ออย่างใดไว้เลย

ท่านปรารถนาความเฉลียวฉลาด สติปัญญาดี เรียน
ภาษาฝรั่งเศส ลาติน อังกฤษ ไม่ถึงปีก็สอบเข้าคณะ
นิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเมืองกัน (Caen) ได้ ที่คณะนิติ-
ศาสตร์แห่งเดียวกันนั้น ต่อมาก็มี ท่านวิสุตร อรรถยัติ
ผู้เคยเป็นอธิการัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
เข้าศึกษา แล้วก็มีคนอื่น ๆ เช่น ท่านทองเปลว ชลภูมิ
ด้วย

อันคณะนิติศาสตร์นี้ เมื่อรวมกับคณะอักษร-
ศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะแพทย เป็น ๔ คณะก็
ประกอบเป็นมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมีตามจังหวัด
ใหญ่ ๆ ที่มีความสำคัญมาแต่โบราณ นอกจาก กัน ปารีส
ก็มีเกรอนอบเลอ มงต์เปลลิเอร์ บัวติเอร์ ลีลล์
บอร์โดซ์ และอื่นๆ อีก ตามที่ถือมาแต่ดั้งเดิม ถ้าพูด
ถึงมหาวิทยาลัย ยูนิเวอร์ซิตี ก็หมายความว่ามหาวิทยาลัย
ศึกษาได้ ๔ อย่าง ซึ่งแบ่งเป็น ๔ คณะ ฟากัลตี นิติ-
ศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ หาก
มหาวิทยาลัยในจังหวัดใดจัดให้การศึกษาวิชาให้ครบ ๔
คณะไม่ได้ เช่นเกรอนอบเลอ มีแต่โรงพยาบาลเล็กๆ

มหาวิทยาลัยเกรอนอบเลอกก็ไม่มีคณะแพทยศาสตร์ บัจ
 บัณฑิตวิทยาการเจริญก้าวหน้าแบ่งแยกเป็นแขนงวิชามากมา
 ซึ่งล้วนมีความสำคัญกันไปแต่ละวิชา ประเทศใหม่ๆ เช่น
 อเมริกา จึงไม่ถือการแบ่งเป็น ๔ คณะอย่างโบราณ
 เป็นเกณฑ์ แต่เพิ่มเติมการศึกษาวิชอื่น ตั้งหน่วยศึกษา
 พิเศษ ไม่เรียกว่า Faculty ก็มี เรียกเป็น College (ซึ่ง
 ไม่ใช่โรงเรียนสามัญอย่างอัสสัมชัญคอลเลจ) ก็มี เรียกว่า
 School ก็มี (ซึ่งก็ไม่ใช่โรงเรียนสามัญอีก) ฝรั่งเศสนั้น
 มักจะเพิ่ม Institute, Center ศูนย์กันกว่า School
 ใดๆ หรือ School for high study เข้าไว้เป็นส่วนขอ
 มหาวิทยาลัยรวมกับคณะทั้ง ๔ ที่มีอยู่แล้วเป็นประเพณี
 ด้วยก็มี

ท่านปรีดีเรียนกฎหมายที่คณะนิติศาสตร์ของมหา
 วิทยาลัยกันได้ ๓ ปี ก็สอบได้เป็น Licencié en Droit
 สมัยท่านปรีดีศึกษาและสมัยที่ข้าพเจ้าศึกษานักศึกษาต่อ
 สอบวิชาปีที่ ๑ ของกฎหมาย เรียกว่า Baccalauré at e
 Droit, Lère Partie แล้วจึงสอบวิชาปีที่ ๒ ซึ่งเรียกว่า
 Baccalauréat en Droit, 2e Partie สอบวิชาปี ๒ ใ

เขาเรียกผู้สอบได้ว่า Bachelier en Droit มีสิทธิ์เป็น
 Notaire หรือ Public Notary ผู้รักษาผลประโยชน์ของ
 บุคคลทั่วไป เอกสารทางแพ่ง — ทางพาณิชย์ที่ก่อให้เกิด
 สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย บางเรื่องกฎหมายบังคับให้
 กระทำที่สำนักงาน Notariat ต่อหน้า Notaire บางเรื่อง
 ที่กฎหมายไม่บังคับนั้น ถ้าได้กระทำต่อหน้า Notaire ก็
 กลายเป็น Acte notarié ใช้เป็นหลักฐานที่ศาลได้คดีที่สุด
 นอกจากนั้นผู้ใดเป็น Bachelier en Droit จะสอบเป็นจำ
 กัด Greffier ก็ได้ ถัดจากปีที่สองไปก็เรียนปีที่สาม
 ถ้าสอบได้ก็ถือว่าได้ Licencie en Droit ผู้สอบได้ชื่อเป็น
 Licencié en Droit จะสอบเข้ารับราชการหรือจะเป็น
 ทนายความ สอบเป็นผู้พิพากษาได้ทั้งสิ้น นักศึกษาจะ
 ได้ปริญญาสูงกว่า Licencie ขึ้นไปอย่างไร คือถึงจะได้
 ปริญญา Docteur ก็ไม่ได้สิทธิ์พิเศษ ฝรั่งเศสถือว่า
 ความรู้ชั้น Licence นั้นเป็นความรู้หลักมาตรฐาน วิชา
 ชั้น Licencie ๓ ปีนี้ (เวลานั้นขยายเป็น ๔ ปีแบบอเมริกา)
 บรรดาวิชาหลักสำคัญทั้งสิ้นใส่เข้าไปในสมองแน่นเปรี๊ยะ
 วิชาใหญ่ที่ต้องเรียนทั้ง ๓ ปี และมีการสอบทั้งเขียนและ

ปากเปล่าทุกปี ก็คือกฎหมายแพ่ง ถือเป็นหลักฐานของ
 วิชาทั้งปวง ถัดจากกฎหมายแพ่งก็คือกฎหมายโรมันและ
 เศรษฐศาสตร์ ซึ่งรวมลัทธิด้วย เรียนวิชาระยะ ๒ ปี
 กฎหมายอื่นเรียนเต็มปี ปีเดียวก็มี ครึ่งปีก็มี วิชากฎ
 หมายแท้ ๆ ที่มีอีกก็มีกฎหมายอาญา กฎหมายพาณิชย์
 วิธีพิจารณาความอาญา วิธีพิจารณาความแพ่ง ประวัติ
 ศาสตร์กฎหมายเก่าของฝรั่งเศส ทางปกครองก็มีกฎหมาย
 รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และกฎหมายปกครอง ทาง
 เศรษฐศาสตร์ นอกจากเศรษฐศาสตร์ ๒ ปี ก็มีกฎหมาย
 การคลัง งบประมาณ กฎหมายอุตสาหกรรม การประกัน
 สังคม (Assurance Sociale) สอนรวมกัน ทางระหว่าง
 ประเทศก็มีกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีการเมือง
 แผนกบุคคล พวกวิชาประเภทหลังๆ นี้ ในการสอบปี
 หนึ่งๆ มีการจับฉลาก (ทางการเป็นผู้กระทำและประกาศ
 ให้รู้ล่วงหน้าก่อนสอบเล็กน้อยไม่กี่วัน) ว่าวิชาใดที่จะ
 ออกเป็นข้อสอบเขียนในปีนั้น สำหรับการศึกษาปีที่ ๑,
 ปีที่ ๒, ปีที่ ๓, ส่วนวิชาที่เหลือไปเป็นการสอบปาก
 เปล่าทางสนั จึงเห็นได้ว่าการศึกษาแบบฝรั่งเศสถือกฎ

มาก เพราะจะเหมาะให้บุคคลคนเดียวเป็นผู้สอนกฎหมาย
 แพ่งมากเรื่องก็จะเป็นการหนักแก่ท่านผู้สอนไป เพราะ
 ท่านที่มาทำการสอนก็มีราชการอย่างอื่นประกอบเป็นประ
 จำอยู่ ไม่ได้เป็นอาจารย์ผู้สอนทำงานการสอนด้านเดียว
 การวางวิชาสอนจึงต้องแบ่งให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่
 เป็นอยู่ในประเทศเราในขณะนั้น สำหรับกฎหมายโรมัน
 ซึ่งทางอังกฤษและฝรั่งเศสมีอยู่ในหลักสูตรของวิชากฎ
 หมายนั้น เราได้เคยพิจารณาว่าควรจะนำมาสอนจัดอยู่
 ในหลักสูตรหรือไม่เหมือนกัน โรงเรียนกฎหมายครั้งหนึ่ง
 ได้มีการสอนกฎหมายโรมัน ได้มอบให้คุณหลวงเมธี
 นฤปกรณ พืข้าพเจ้าเป็นผู้สอน แต่เป็นการสอนนอก
 หลักสูตร เพื่อระดับความรู้ สอนได้ไม่ถึงปีก็เลิกไป
 ในที่สุดเห็นกันว่ายังไม่สมควร เพราะประเทศไทยไม่เคย
 เกี่ยวข้องกับจักรวรรดิโรมัน ภาษาลาตินก็ไม่ใช่เป็นราก
 ของภาษาไทย จึงยังมองไม่เห็นประโยชน์ในการจะสอน
 วิชาในมหาวิทยาลัย อนึ่งความรู้วิชาชั้นปริญญาตรีที่
 บรรจุเติมอัตรา จะเพิ่มใส่วิชากฎหมายโรมันเข้าไปอีกจะ
 เกินอัตราไป

เมื่อท่านปรีดีสอบได้เป็น Licencié en Droit
 แล้วก็ย้ายมหาวิทยาลัยจาก Caen มายังมหาวิทยาลัย
 Paris เข้ามาอยู่ในคณะนิติศาสตร์ ท่านได้ปริญญาโท ซึ่ง
 ฝรั่งเศสเขาเรียกว่า High Study, Etudes Supérieures
 ทั้งทางกฎหมายแท้และทางเศรษฐศาสตร์ และท่านได้
 ทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องกฎหมายแท้ๆ จึงได้รับปริญญาเป็น
 Docteur en Droit (Sciences Juridiques) วิทยานิพนธ์
 ที่ท่านเขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๗ มีชื่อว่า Du Sort des Socié-
 tés de Personnes en cas de Dé cés d'un Associé (Etude
 de droit française et de droit comparé) แปลเอาความ
 เป็นไทยได้ว่า “ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย ฐานะ
 ของหุ้นส่วนส่วนบุคคลจะเป็นอย่างไร (ศึกษาตามกฎหมาย
 ฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ) การศึกษาของท่านปรีดี
 นั้นเป็นชั้นเลิศ แต่ท่านก็เกือบต้องทิ้งการศึกษาเสียกลาง
 กลม ก็ตอนท่านมาศึกษาที่ Paris ใกล้เคียงเวลานั้น เกิดมี
 กองสมาคมนักเรียนไทยกับท่านอัครราชทูตพ้องร้องกัน
 มาถึงเมืองไทย นักเรียนไทยถือว่ารัชกาลที่ ๗ ขณะดำรง
 เป็นกรมขุนสุโขทัยไปศึกษาวิชาเสนาธิการทหารที่

Paris และได้ทรงรับเป็นผู้อุปถัมภ์สมาคมนักเรียนไทยนั้น
นักเรียนนึกกันว่าท่านซึ่งต่อมาได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินจะ
ทรงโปรดปรานทางพวกนักเรียน ท่านศึกษาอยู่ในฝรั่ง
เศษประเทศประชาชนน่าจะต้องฟังเสียงท้าวๆ ไปบ้าง นัก
เรียนฝรั่งเศสจึงอาจหาญยื่นเรื่องราวกล่าวโทษท่านเอก
อัครราชทูตมากมาย ฝ่ายท่านอัครราชทูตก็ฟ้องสมาคม
นักเรียนไทยมายังรัชกาลที่ ๗ เหมือนกัน และกล่าวหาว่า
นักเรียนจะจับกลุ่มเป็นบอลเชวิค เป็นซินติเคต สม
นั้นคำว่าคอมมิวนิสต์ยังไม่โด่งดัง มิฉะนั้นคงถูกกล่าว
หาเป็นแน่แท้ บอลเชวิคนั้นเรียกกันมาก เพราะรัสเซีย
โค่นพระเจ้าซาร์ได้ใหม่ ๆ พวกโค่นเป็นฝ่ายรุนแรงที่
การสำเร็จ ชื่อบอลเชวิคจึงดังก้อง ส่วนซินติเคตนั้นเป็น
เรื่องของกรรมกรพวกคนงานฝรั่งเศสจัดตั้งกันขึ้นเป็น
กลุ่มก่อน เพื่อป้องกันสิทธิและผลประโยชน์ของผู้ทำงาน
ปัจจุบันไทยเราก็มีเรียกว่า สหบาลบ้าง สมาคมบ้าง สห
พันธ์บ้าง แต่ซินติเคตของคนงานฝรั่งเศสเป็นหน่วยกร
กร คนงานแท้ๆ ราชการบ้านเมืองไม่ได้เข้าเกี่ยวข้อง เกิด
ขึ้นมาเอง เกิดขึ้นเพื่อป้องกันผลประโยชน์และสิทธิของ

กระทรวงยุติธรรม เพราะท่านปรีดีเป็นนักเรียนของกระทรวงยุติธรรม เวลานั้นท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ ลูกของข้าพเจ้าเป็นผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมอยู่ และระหว่างกระทรวงยุติธรรม โดยเฉพาะท่านผู้พิพากษาชั้นผู้ใหญ่ก็ได้เคยติดต่อกับท่านอัครราชทูต (ท่านพระองค์เจ้าจรรยา ฯ) มาครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๖ สักวันหนึ่งท่านพระองค์เจ้าจรรยา ฯ ไปเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม สมัยนั้นท่านสั่งการซึ่งผู้พิพากษาหาว่ายุ่งยাম เลยถูกแก้ไขข้อและแย้งอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ท่านเลยเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมอยู่ไม่ได้ รัชกาลที่ ๖ จึงได้ย้ายท่านไปดำรงตำแหน่งอื่น แล้วมาเป็นอัครราชทูตไทยที่ปารีส ท่านพระองค์เจ้าจรรยา ฯ นี้เป็นพี่เขยของท่านควง อภัยวงศ์ แต่เคยเป็นผู้บังคับบัญชาของคุณพ่อข้าพเจ้า คุณพ่อข้าพเจ้ายังได้เคยกราบเรียนท่านว่า “บุตรข้าพระเจ้าฉันนั้นขอให้เป็นข้าของฝ่าพระบาทด้วยผู้หนึ่ง” อาจเป็นว่าเพราะพระองค์เจ้าจรรยา ฯ ถูกผู้ใหญ่ในกระทรวงยุติธรรมแย้งข้อมาแล้ว มาโดนเต็กรุ่นหนุ่มของกระทรวงยุติธรรมแย้งอีก อีก อัดอั้นมานานทำกับผู้ใหญ่ไม่ได้ก็เลยทำกับเด็ก

ให้เรียกตัวกลับเลยก็ได้ แต่ผู้ใหญ่ของท่านปรีดีก็มีไม่น้อย
 กระทรวงยุติธรรมผู้ให้ทุนเห็นว่าท่านปรีดีเรียนดีและใกล้
 จะสำเร็จ เรียนเกือบได้ด็อกเตอร์แล้ว เหตุทะเลาะกับ
 ท่านเอกอัครราชทูตนั้นไม่ใช่ว่าเป็นเหตุพอที่จะเรียกกลับ สิ่ง
 ที่ท่านปรีดีกระทำไปเป็นเรื่องที่จะว่ากล่าวตักเตือนกันได้
 ไม่ได้กับต้องเรียกกลับ กระทรวงยุติธรรมโดยท่านผู้รั้ง
 เสนาบดีจึงชี้แจงต่อรัชกาลที่ ๗ ขอให้ท่านปรีดีศึกษาต่อ
 ไปจนสำเร็จ หากท่านปรีดีทำอะไรผิดไปประการใดท่านผู้
 รั้งเสนาบดีขอเป็นประกันในข้อนี้ รัชกาลที่ ๗ ได้อนุโลม
 พ้นภัย ท่านปรีดีเลยไม่ถูกส่งกลับ คงสอบชั้นด็อกเตอร์
 และได้เกียรตินิยมดีมาก คือ Très bien กล่าวไว้ว่าท่าน
 ปรีดีเป็นคนแรกที่สอบได้ Docteur de l'Etat ด็อกเตอร์
 ของรัฐ ไม่ใช่ Docteur de l'Université คือด็อกเตอร์
 ของมหาวิทยาลัย เป็นด็อกเตอร์ของผู้ที่เรียนมาแต่ชั้น
 Licence en Droit ตั้งแต่ปีที่ ๑ ตลอดมาจนถึง Doctorat
 en Droit สอบเสร็จแล้วท่านปรีดียังไม่หมดเคราะห์ทีเดียว
 ท่านอัครราชทูตจะให้โดยสารเรือกลับขึ้นปากเรือหรือ
 ตาม แล้วต่อมาจะเปลี่ยนเป็นชั้นสอง จะให้ตัดเสื้อ

ทางเกวณูเดินทางเป็นสี่น้ำตาลอย่างแบบคนงาน พวก
 ชาวนักเรียนไทยในฝรั่งเศสจึงช่วยกันตามมีตามเกิด
 บริจาคเงินช่วยท่าน ท่านปรีดีก็กลับประเทศไทย
 สะดวกสบายหน่อย

เหตุต่าง ๆ ที่ปรากฏมาถึงจะไม่เป็นเรื่องไม่เป็น
 ราว แต่เป็นสิ่งที่สนใจของผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่ม คุณผู้
 จะทำอะไรเอาแต่ใจ รังแกเด็กเสียเรื่อย ไม่เห็นมีความ
 ยุติธรรมเที่ยงธรรมตรงไหน การกระทบกระเทือนที่ล
 เล็กละน้อยนี้ หลาย ๆ ครั้งเลยกลายเป็นมูลเหตุสำค
 แห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในสมัย ๒๔๗๕
 และในสมัยหลังสุดก็คือ การรัฐประหาร ๑๖ กันยายน
 ๒๕๐๐ นี้เอง จริงอยู่ เหตุการณ์และบุคคลไม่เหมือนก
 แต่มูลฐานแท้คงเป็นอย่างเดียวกัน คือเกิดไม่ยุติธรรม
 ไม่เที่ยงธรรม เม่ออำนาจรังแกกันเหล่านัชน ผู้ที่ทน
 ไหวก็ต้องฮึดขึ้น ล้างกัน ถึงจะไม่ล้างชีวิต ล้างทรัพย์สิน
 ธิราชบาทว์ ประหารชีวิตเจ็ดชั่วโคตร เอาให้ส
 แผ่นดินไทยไม่ให้มีเชื้อสายสืบพันธุ์คงในสมัยโบราณ
 เพียงแต่ล้างชื่อ ล้างเกียรติ บางท่านก็ว่าพอเหมาะพอ

การกับสมัยแห่งความเจริญแล้ว แต่บางท่านไม่เห็นด้วย
ก็ไม่น้อยเหมือนกัน

เมื่อท่านปรีดีกลับมาถึงเมืองไทยแล้วก็เข้ารับ
ราชการ การเข้ารับราชการตอนนั้น ข้าพเจ้ายังศึกษาอยู่ที่
ฝรั่งเศส ทราบว่าท่านได้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนกฎหมาย
โดยเป็นผู้สอน) ทางท่านคุปลาตราชซึ่งเป็นเพื่อนกับคุณพ่อ
ของข้าพเจ้าและเป็นผู้แนะนำให้คุณพ่อส่งข้าพเจ้าไป
เรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยเกรอนอบเลอ เพราะท่านคุ
ปลาตราชเป็นชาวเมืองนั้น และต้องการให้ข้าพเจ้ามาสอน
ในโรงเรียนกฎหมาย ให้ทำงานอย่างท่านปรีดี คุณพ่อ
รับเจ้าซึ่งได้กล่าวแล้วว่ารู้จักท่านปรีดีมาตั้งแต่เป็น
นักเรียนกฎหมายไทย ได้ส่งข้าพเจ้าให้เรียนทุกอย่าง
เหมือนอย่างท่านปรีดีเรียน ดังนั้น เมื่อท่านปรีดีได้
Licence en Droit เข้ามาต่อที่ Paris ส่วนข้าพเจ้าเมื่อได้
Licence en Droit จาก Grenoble ก็เข้ามาต่อที่ Paris
เหมือนกัน ท่านปรีดีเรียนสอบได้ Sciences juridiques
จนกระทั่งเขาเปลี่ยนเป็น Droit Privé ข้าพเจ้าก็เรียนและ
ได้ Droit Privé ท่านปรีดีเรียนและสอบได้ปริญญา

โททางเศรษฐศาสตร์ ข้าพเจ้าก็เรียนและสอบปริญญาโททางเศรษฐศาสตร์ได้ ท่านปรีดีเขียนวิทยานิพนธ์ในเรื่องของกฎหมายเป็นเรื่องกฎหมายเปรียบเทียบ ข้าพเจ้าเขียนวิทยานิพนธ์ในเรื่องกฎหมายเป็นเรื่องเปรียบเทียบเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าเขียนเรื่องการจัดการมรดกโดยพันัยกรรมตามกฎหมายอังกฤษ เปรียบเทียบกับกฎหมายของฝรั่งเศสให้ชื่อเรื่องว่า De l'exécuteur testamentaire dans le droit anglais ข้าพเจ้าเป็นคนไทยเขียนกฎหมายอังกฤษให้คนฝรั่งเศสอ่าน ดูก็น่าอวดดีไม่น้อย แต่ครูของข้าพเจ้าท่านศาสตราจารย์ Leo Ullmann ประสงค์ให้ข้าพเจ้าทำเช่นนั้น เพราะลูกศิษย์ของท่านคนหนึ่งเป็นคนฝรั่งเศสเขียนเรื่องมรดกของอังกฤษโดยไม่มีพันัยกรรมไว้แล้ว ข้าพเจ้าเป็นลูกศิษย์ของท่านอีกคนหนึ่ง ก็เลยต้องเขียนเรื่องมรดกอังกฤษโดยมีพันัยกรรมเพื่อให้เป็นหนังสือคู่กัน

ท่านปรีดีระหว่างอยู่ปารีส มีเพื่อนฝูงที่เป็นชาวต่างประเทศมาก สำหรับชาวเอเชียท่านมีเพื่อนชาติญีปุ่นและจีน แต่มีเพื่อนเป็นญวนมากกว่า ท่านประ

ภรรยา ซึ่งขณะนั้นก็ศึกษาอยู่ที่ Paris เช่นเดียวกัน
 เคยเล่าว่า พวกญวนที่มาศึกษาอยู่ในฝรั่งเศสเป็นนัก
 ปฏิวัติทุกคน อันที่จริงก็เป็นของธรรมดา เพราะฝรั่งเศส
 ปกครองญวนอยู่ญวนยังไม่มีอิสระ ญวนก็อยากเป็นอิสระ
 มีเสรีบ้าง ฝรั่งเศสไม่ให้ ก็ต้องปฏิวัติกันเท่านั้น ท่าน
 ปรีดีกลับถึงประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ข้าพเจ้า
 กลับถึงประเทศไทยปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลังท่าน ๓
 ปีเศษ เมื่อข้าพเจ้ากลับมาท่านได้แต่งงานแล้ว อยู่บ้าน
 บ่อมเพ็ชรที่เรียกว่าเรือนหอ ข้าพเจ้าเข้าบ้านของคุณ
 หึงชัยวิชิตมารดาท่านผู้หญิงพูนศุข บ้านที่เข้านั้นอยู่
 กรอกพิบูล ข้าพเจ้าจึงได้พบกับท่านปรีดีบ่อยครั้ง และ
 ได้พบกับท่านผู้ต่อมาได้มีตำแหน่งใหญ่โตตามลำดับที่
 บ้านของท่านปรีดีด้วย เช่น ท่านจอมพลแปลก คุณ
 หลวงทัศนัยนิยมศึก ท่านควง คุณหลวงสินธุ คุณหลวง-
 ธวัช และผู้อื่นอีกมาก

ในฐานะที่ท่านปรีดีเป็นผู้ทรงความรู้สูงในทาง
 กฎหมาย ท่านปรีดีจึงได้อธิบายทฤษฎีของ Lombroso
 ศาสตราจารย์ทางนิติเวชวิทยาของมหาวิทยาลัยตูริน-

อิตาลี ทฤษฎีนี้กล่าวถึงบุคคลผู้กระทำผิดว่ามีลักษณะ
 อย่างไร ฝรั่งเศสเรียกว่า L' homme criminel ท่าน
 ปรีดีได้อธิบายที่สามกษัตริย์ มีบุคคลเข้าฟังอย่างล้น
 หลาม เป็นความรู้ใหม่ของคนไทยสมัยนั้น ท่านปรีดีได้
 พิมพ์หนังสือเล่มนี้ไว้ด้วย ผู้ศึกษากฎหมายอาญาแม่ใน
 ฝรั่งเศสต้องรู้จักนามของท่าน Lombroso นามของท่าน
 Farri ศาสตราจารย์กฎหมายอาญาอิตาลีอีกผู้หนึ่ง และ
 ท่าน Garofalo ผู้พิพากษาอิตาลี ทั้งสามท่านนี้ได้เป็นผู้
 ตั้งสำนักศึกษาเรื่องลักษณะของผู้ที่สมสันดานร้ายมีชื่อเสียง
 ตอนต้นศตวรรษที่ ๒๐ นี้มาก

ท่านปรีดีได้รวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายไทย
 ตั้งแต่สมัยกฎหมายตราสามดวงเป็นต้นมา รวมกับบท
 บัญญัติกฎหมายสมัยใหม่ จัดเป็นหนังสือชุด กล่าวถึง
 ตัวบทกฎหมายของไทยแต่แรกจนถึงสมัยนี้ ท่านปรีดีให้
 พิมพ์เป็นหนังสือเรียกว่า “ประชุมกฎหมายไทย” ผู้
 พิพากษา ทนายความ และผู้ที่ใช้ตัวบทกฎหมาย
 กันมากมาย บางคนเลยกล่าวว่า เงินที่ได้จากการขาย
 หนังสือนี้แหละที่ท่านปรีดีนำมาลงทุนใช้จ่ายในการปฏิวัติ

การพิมพ์ประชุมกฎหมายไทยนี้ มีผู้ชมความคิดท่านมาก
 คือแทนที่ท่านปรีดีจะจ้างคนคัดคนทาน ท่านใช้ถ่ายภาพ
 ทำบล็อก ย่อส่วนของจริงให้เล็ก เพื่อไม่ให้สิ้นเปลือง
 กระดาษ นับว่าท่านเป็นนักเศรษฐกิจที่ทำงานโดยลงทุน
 น้อย ประหยัดค่าใช้จ่าย ได้ผลงานเยี่ยม ถ้าคิดผิด
 ท่านผิด ก็ต้องแก้กันใหญ่ สิ่งบกพร่องมิได้มากและง่าย
 นี้ถ่ายภาพมาจากสมุดข่อย ราชกิจจาแท้ ๆ ผิดถูกก็อยู่ที่ผู้
 เขียนสมุดข่อยผู้พิมพ์ราชกิจจาเอง สำหรับกฎหมาย
 ทราสามดวงลายมือโบราณอ่านยาก ถ่ายก็ดัดเป็นบล็อก
 แล้วมาพิมพ์ จะให้ชัดเจนก็ยาก เพราะของจริงเลือน
 หรือลบไป ทั้งกฎหมายตราสามดวงก็มีถึง ๓ ชุด ผู้คัด
 แต่ละชุดมีบางตอนสะกดการันต์หรือคัดถ้อยคำไม่เหมือน
 กัน ดังนั้นเมื่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการ
 เมืองแล้ว ท่านปรีดีได้มอบให้ท่านผู้สอนวิชาประวัติ-
 ศาสตร์กฎหมายไทย คือ ท่าน ร. แลงกัต ตรวจสอบ
 แล้วจัดพิมพ์ใหม่ เรียกว่า “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑”
 พ.ศ. ๑๑๖๖ เมื่อท่านปรีดีมีภาระหน้าที่ราชการมาก
 ท่านจะคุมโรงพิมพ์นิติสาสน์ หนังสือนิติสาสน์ ก็ไม่มี

เวลา ถึง คุณวิจิตร สุตินานท์ จะเป็นหัวแรง ทั้ง
 ข้าพเจ้าและผู้อื่นจะช่วยกันเขียนบทความ เฉพาะอย่างยิ่ง
 คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงตาม
 ลำดับมาตราต่อจากท่านปรีดี เราจะได้ช่วยกันทำมาได้
 เกือบครึ่งแล้วก็ตาม แต่ต่างคนต่างก็มีภารกิจทางอื่น
 มาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองก็ได้ตั้งแล้ว
 ต้องมีโรงพิมพ์พิมพ์คำสอนและอื่น ๆ ท่านปรีดีจึงได้โอน
 กิจการของโรงพิมพ์นิติสาสน์ทั้งแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์
 และหนังสือนิติสาสน์พร้อมทั้งกุฎวิลทั้งหมดให้เป็นกรรม
 สิทธิ์ของมหาวิทยาลัยดำเนินงานต่อไป มหาวิทยาลัยได้
 ตอบแทนมูลค่าแห่งการโอนให้แก่ท่านน้อยมาก ไม่ได้
 ถือเป็นการซื้อขายในราคาตลาด มหาวิทยาลัยขณะนั้น
 เงินน้อย เงินอุดหนุนจากงบประมาณประจำปีก็ต้องจำกัด
 ให้กระทรวงกลาโหมเป็นการผ่อนส่งราคาซื้อที่ดิน จึง
 ตอบแทนเงินให้ท่านปรีดีเพียงเล็กน้อย คำอธิบาย
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงตามลำดับมาตรานี้ ก่อน
 ท่านปรีดีเขียน ก็มีผู้อื่นเขียน แต่ก็เขียนอธิบายได้ไม่
 มาตราไม่จบ ท่านปรีดีก็เขียนไม่จบ ข้าพเจ้า คุณวิจิตร

สถิตานนท์ คุณเสริม วินิจฉัยกุล ได้ช่วยกันเขียนต่อ
ไปก็ไม่จบอีก ต่อมาคณะนักนิติศาสตร์ได้ร่วมกันช่วยกัน
ทำคำอธิบายให้จบได้ จึงเป็นตำราใช้ในการค้น
คว้าต่อไป

ท่านปรีดีเคยเกี่ยวข้องกับเรื่องความ คือการ
วินิจฉัยให้ความเห็นในทางกฎหมาย เคยเกี่ยวข้องทั้งงาน
ทางราชการ อัยการ ศาล ทนายมาแล้ว ในระยะเวลา
ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ท่านได้เป็นเลขานุการที่กรม
ร่างกฎหมายเป็นที่สองถัดจากคุณพระสารสาสน์ประพันธ์
คู่กันกับคุณหลวงประพจน์นิติสรรค์ เนติบัณฑิตไทยและ
อังกฤษ ซึ่งถึงแก่กรรมไปนานแล้ว ท่านปรีดีจึงได้
เกี่ยวข้องกับการร่างกฎหมายมาก เฉพาะอย่างยิ่งพวก
ประมวลกฎหมาย เพราะเวลานั้นที่กรมร่างกฎหมายกำลัง
พิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๔ - ๕
- ๖ และวิธีพิจารณาต่าง ๆ

ท่านปรีดีศึกษากฎหมายจากฝรั่งเศส รู้เรื่ององค์
กรจกร่างกฎหมายของฝรั่งเศสดี องค์การนั้นนอกจากการ
ร่างกฎหมายแล้ว ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของ

แผ่นดิน นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นศาลปกครองพิจารณาข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับประชาชนอีกด้วย ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลจึงได้สถาปนากรมร่างกฎหมายใหม่ ยกฐานะเป็น “คณะกรรมการกฤษฎีกา” จะให้ทำหน้าที่ศาลปกครองอีกหน้าที่หนึ่ง แต่จนถึงวันนี้ก็ยังไม่มีความหมายกำหนดว่าอะไรเป็นคดีปกครอง หน้าที่ของคณะกรรมการกฤษฎีกาการนั่งเป็นศาลปกครองจะเป็นอย่างไร นี่ก็หลายปีมาแล้ว รัฐบาลหลายรัฐบาลเสนอกฎหมายในเรื่องอำนาจของกรรมการกฤษฎีกาในเรื่องศาลปกครองมาหลายครั้ง สภาผู้แทนราษฎรรับหลักการทุกที แต่พอพิจารณาได้เพียงวาระสองเป็นอย่างมากก็ไม่เคยพิจารณาถึงวาระสามตลอดไปสักที อุปสรรคของเรื่องก็คือหลักกฎหมายที่คนไทยส่วนมากได้รับการอบรมและมีความนึกคิดในทางกฎหมายเป็นหลักของกฎหมายอังกฤษ ซึ่งถือว่าเรื่องการศึกษาพิพาทคดีแล้วก็มีแต่ที่ศาลยุติธรรมแห่งเดียวเท่านั้นที่มีอำนาจ ดังนั้นถ้าประเทศไทยจะให้ศาลปกครองอีก ก็เท่ากับตั้งศาลยุติธรรมชนิดที่สองขึ้น ทั้ง

สองศาลอาจขัดแย้งกันได้ ดูเรื่องจะยุ่งกัน และจะปรับให้ลงรอยกลมเกลียวกันคงจะต้องใช้เวลานาน ทั้งงานราชการเรื่องอื่น ๆ ของไทยที่สำคัญและด่วนกว่าเรื่องศาลปกครองยังมีอีกมาก เรื่องศาลปกครองจึงรอกันเรื่อยมาจนบัดนี้ แต่ก็ไม่มีการกล่าวถึงเรื่องเสียทีเดียว ยังรอเอาไว้พิจารณากันต่อไปอยู่

ในส่วนงานเป็นครูบาอาจารย์นั้น ท่านปรีดีเป็นอาจารย์ผู้สอนที่โรงเรียนกฎหมาย เคยสอนหลายวิชา แต่มีวิชาหนึ่งซึ่งถึงไม่ใช้วิชากฎหมายแท้ได้สร้างชื่อเสียงให้กับท่านมาก คือวิชากฎหมายปกครอง ในข้อความตอนต้นในคำอธิบายวิชานี้ ท่านปรีดีได้พูดถึงธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งในเวลานี้เรียกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญ ท่านได้อธิบายเรื่องเสรีภาพต่างๆ ที่เขียนและพูดในสมัยนั้น แต่ในครั้งนั้นท่านปรีดีเรียกว่า “ความเป็นอิสระ” ท่านได้อธิบายถึงเรื่องการปกครองของเมืองไทย สมัยเมือง วัจ คลัง นา เปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ การแบ่งเขตปกครอง การจัดการปกครองเป็นกระทรวง แล้วไปเก็บเรื่องหน้าที่ของรัฐในทางเศรษฐกิจ ซึ่งท่านปรีดี

เรียกในขณะนั้นว่า “การงานซึ่งฝ่ายปกครองกระทำเพื่อส่งเสริมบำรุงฐานะและความเป็นอยู่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” ท่านปรีดีแบ่งชนิดแห่งการงานซึ่งฝ่ายปกครองต้องกระทำออกเป็นสาขาใหญ่ ๒ ประเภท คือ ๑. ในทางเศรษฐกิจ (Economie politique) ๒. ในทางสมาคมกิจ (Economie sociale) แล้วท่านปรีดีก็พูดเรื่องประดิษฐกรรม ปรัวัตกรรม วิภาคกรรม โภคยกรรม เขียนความสั้นๆ เพียงไม่ถึง ๕ หน้ากระดาษ ท่านปรีดีจับคำอธิบายกฎหมายปกครองด้วยการคลังของประเทศ เกี่ยวกับงบประมาณรายได้ รายจ่าย การกู้เงิน การชำระหนี้ของรัฐ

ดังนี้ คำอธิบายกฎหมายปกครองของท่านปรีดีจึงกว้างขวางจับใจบุคคลผู้อ่านให้หันเข้าหาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง ราษฎรผู้ถูกปกครองใคร่ได้มีปากมีเสียงในการปกครองบ้าง ความรู้สึกอยากปกครองตนเองจึงเกิดขึ้น

เมื่อเปลี่ยนการปกครองแล้ว ท่านปรีดีได้จัดการวางรากฐานการศึกษาในเรื่องประชาธิปไตย จัดปรับปรุง

จักรกลในการปกครอง ตลอดจนการปรับปรุงภาษีอากร
ทั้งหลาย แต่เขาเห็นกันว่าท่านเก่งนักเลียวางกับดักท่าน
ในเรื่องเศรษฐกิจ พังท่านพูดทำเป็นเห็นด้วย ขอให้
ท่านเขียนเสนอขึ้นมา ท่านก็รู้เท่า จึงเสนอแต่เพียง
“เค้าโครง” แต่เมื่อเขาจะหาเหตุกับท่านปรีดีแล้ว เขา
ก็หาเอาจนได้ ท่านปรีดีจึงต้องออกไปนอกประเทศ แต่
ท่านไปได้ไม่นานก็เกิดการยึดอำนาจการปกครองกันใหม่
ท่านปรีดีจึงได้กลับเข้ามายังประเทศไทยได้อีก จาก
เรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เป็นอันว่าเก็บเงิน
พิจารณา ไม่มีใครกล้าพูดถึง แต่สิ่งที่เขียนไว้ในเค้าโครง
นี้รัฐบาลชุดต่างๆ ต่อมาจัดทำขึ้น เราจึงเห็นสิ่งที่กล่าว
ไว้ในเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นตัวแทนตนขึ้น เช่น
ธนาคารชาติ และหลังที่สุดก็คือการประกันสังคมซึ่งมีชื่อ
หุ แต่จะมีแก่นหรือมีเพียงแต่เปลือกนอก น่าจะต้อง
พิจารณากันดูให้ถ่องแท้

ท่านปรีดี ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทย

คนแรก

คว

อธิ

กั

ท่านผู้อ่านที่ ben นึกคนควาอาจกล่าวคาน
ท่านมังกรสามเสนก็ได้เคยเสนอโครงการเศรษฐกิจ
ต่อสภาสมัยโน้นเหมือนกัน เสนอก่อนท่านปรีดี
อีก แต่การเสนอของท่านมังกรสามเสนนั้นฟังเข้า
ว่า ท่านมังกรเบื่อความชักช้าของรัฐบาลสมัย
ท่านเลยเสนอเพื่อกระตุ้นเตือนให้รัฐบาลจัด
พิจารณาร่างเสนอสภาต่อไป

นอกจากนี้ อาจมีผู้กล่าวว่าท่านปรีดีเสนอเพ
“เค้า” ยิ่งกับขีดภาพให้ดูคร่าว ๆ ยังไม่เห็นเขียนให้เร

ร้อยมีรายละเอียดอะไรเลย แต่ขนาดท่านปรีดีเขียน “เค้า”

ท่านปรีดีก็ต้องถูกส่งตัวออกนอกประเทศ ถ้าขึ้นเขียน

โครงการขึ้นมาจริง ท่านปรีดีก็ต้องเผชิญกับกฎหมาย

ลักษณะอาณามาตรา ๑๐๔ (กฎหมายเก่าที่ใช้อยู่ในขณะ
นั้น) เพราะเขาจะเอาเรื่องกับท่านปรีดีอยู่แล้ว เขาก็

กำหนดให้กฎหมายลักษณะอาณามาตรา ๑๐๔ เอาจนได้

ทั้งทงหน้อย่าโทษใคร ต้องโทษการศึกษาของเราขณะ

นั้นว่ายังอ่อนอยู่ เราอยู่ในโลกวงแคบจิตใจจึงยังไม่กว้าง

ขวางเหมือนปัจจุบัน แต่ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เหมือนกันว่า

ขนาดว่าท่านปรีดีจะเด่นกว่าคนอื่น ฉะนั้นก็ต้องหาทาง

ดิ้นรนหนีภัยก่อนที่จะแข็งเกร่ง เรื่องการไม่ยอมให้

ใครดีกว่าใคร ใครเด่นเก่งกว่าใครนี้ เป็นโรคแปลกมี

ทุกยุค ทุกสมัย ทุกหน ทุกแห่ง รัสเซียเองก็มีโรคนี้

อยู่ด้วย เดียวสตาลินถูกประนาม เบเรียถูกฆ่า หลังที่สุด

ขนาดจอมพลก็ถูกไล่ให้เข้าโรง

แต่สมัยนี้เรื่องโครงการเศรษฐกิจและโครงการ

ต่างๆเป็นเรื่องสมัยนิยม ถ้าใครกล่าวว่าไม่รู้เรื่องโครง-

การคงถูกหาว่าล้าสมัย พวกถอยหลังเข้าคลอง ดีไม่ดีจะ

หาว่าเป็นอย่างที่ฝรั่งเศสเขาเรียกว่าพวก Réactionnaire
แต่อย่าเอากฎหมายอาญามาใช้กับเขากันแล้วกัน ข้าพเจ้า
ได้นำเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดี รายงานการ
ประชุมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาเค้าโครงการ
ประกอบกับพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวเค้าโครงการนี้มาพิมพ์ ณ ที่นี้ โดยพยายามรักษา
ความให้ตรงกับของจริง ไม่มีการต่อเติมเสริมแต่งตัว
ประการใด ทั้งนี้เพื่อให้ท่านวิจารณ์เอง แต่เหตุการณ์
ที่ได้ผ่านมามากหลายปีนี้ย่อมแสดงอยู่ในตัวแล้วว่า โครงการ
การนี้ช่างหน้าผิด โครงการการนี้ช่างหน้าถูกกันแน่

อันที่จริงเค้าโครงการเศรษฐกิจของท่านปรีดี
เก่าไปแล้ว แต่เก่าชนิดลายคราม ข้าพเจ้านำมาพิมพ์
และได้เขียนกล่าวถึงท่านปรีดีประกอบด้วย ก็เพื่อจะให้
ท่านผู้มีความรู้ทั้งหลายได้ใช้ความรู้ของตนเป็นนักปฏิบัติ
ทำงานจริงๆ กล่าวแสดงความคิด กล่าวรับผิด เรื่องขอ
ไม่ต้องพูดถึง มีแต่พวกสอพลอเท่านั้นที่ชอบรับชอบ
ท่านดีจริงคนอื่นเขาต้องสรรเสริญท่านเอง

ก่อนรัฐประหารวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

ถ้ามีใครถูกกล่าวว่า เป็นโซเชี่ยลลิสต์คนนั้นดูจะโกรธ ถึง
 ตัวเองอยากมีชื่อว่าเป็นโซเชี่ยลลิสต์ เพราะดูจะเป็นคน
 นัยใหม่ รุ้อะไรใหม่ๆ เยอะ ทั้งที่ตัวเองก็ไม่รู้ว่าโซ-
 เชี่ยลลิสต์คืออะไร เห็นหนังสือเขาลองขำกั้นหรืออ่าน
 หนังสือต่างประเทศเล่มนั้นเล่มนี้ เข้าใจว่าโซเชี่ยลลิสต์
 ต้องดีแน่เป็นของทันสมัย แต่พวกนั้นๆ ก็ไม่กล้าพูดอ้าง
 ว่าเป็นโซเชี่ยลลิสต์อย่างโจ่งแจ้ง กลัวว่าจะผิดมาตรา ๑๐๔
 กฎหมายลักษณะอาญาฉบับก่อนตั้งที่กล่าวมาแล้ว เขาก็
 ล้ออย่างถูกต้อง เพราะผู้มีอำนาจครั้งนั้นๆ ถ้าไม่พอใจ
 มาอาจับ แกล้งกันง่าย ๆ อย่างน้อยก็ขังกินเปล่าเสีย
 ก่อน คือขังก่อนสอบสวน เรื่องขังก่อนสอบสวนนั้นเป็น
 เรื่องของจักรวรรดิเผด็จการทั้งหลาย รวมรัสเซียด้วย
 ประเทศไหนใช้กำลังปกครอง ประเทศนั้นก็ใช้วิธีขังก่อน
 ประเทศไทยเราถึงจะไม่ถึงขั้นเผด็จการร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็
 ใช้วิธีขังก่อน แล้วจึงสอบสวนที่หลังเหมือนกัน บาง
 ครั้งก็เก็บกันเสียง่าย ๆ ระบบนี้มีเค้าว่าหลัง ๑๖ กันยายน
 ๕๐๐ นี้จะไม่ใช้อีกต่อไป ผู้อ้างว่าไม่เป็นคอมมิวนิสต์
 เป็นรัสเซีย แต่ใช้วิธีการบางอย่างของรัสเซีย พวกนี้

ยิ่งร้ายกว่าพวกคอมมิวนิสต์หรือรัสเซียแท้ พวกนี้เป
โจรยิสต์ ใช้การปกครองเยี่ยงโจร

ก่อนวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ ตอนตั้งพรรค
การเมืองกันได้ ซึ่งตั้งอย่างมากมายดูเหมือนจะมีถึง ๑
พรรค แล้วคำว่า “สังคม” ได้ถูกนำมาใช้ แต่ก็ยังไม่
ใครกล้าใช้คำว่าโซเชียลลิสต์ แต่พอหลัง ๑๖ กันยายน
๒๕๐๐ พรรคสหภูมิก็ประกาศโผขึ้นมาว่า พรรคนี้
นโยบายโซเชียลลิสต์ คำว่า “โซเชียลลิสต์” คำว่า
“สังคม” ขณะนี้ใช้กันเต็มที แต่ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไป
แล้วในตอนต้น สังคมนั้นดี แต่อย่าใช้ให้กลายเป็นดังขย
ไปก็แล้วกัน นอกจากคำทั้งสองนี้ เวลานั้นคำว่า “สห
คำว่า “สันติ” ก็ชอบใช้กันมาก พูดถึงคำว่า “สห
อรรถเล็กไม่ได้ว่าเมื่อกฎหมายเรียกว่า “สหกรณ์” ไม่ย
มีใครว่าอะไร พอมาเรียกพรรคการเมืองพรรคหนึ่งว่า
“สหชีพ” เลยยุ่งกันใหญ่ ข้าพเจ้าก็เคยถูกเรียกกลับหลัง
ว่าเป็นหัวหน้าของคอมมิวนิสต์อีสาน เขาหาว่าพวกอีสาน
เป็นคอมมิวนิสต์ พรรคสหชีพมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎ
เป็นพวกอีสานมาก เช่น คุณทองอินทร์ ภูริพัฒน์ คุณ

วัล อุกุล คุณจำลอง ดาวเรือง คุณเตียง ศิริขันธ์ คนอื่น
 อีก แต่เวลานี้ไปสังกัดอยู่พรรคการเมืองโน้น พรรค-
 การเมืองนี้ เปลี่ยนพรรคกันตามเวลาตามโอกาสก็มี
 ข้าพเจ้าจะเอ่ยชื่อก็จะดูไม่เหมาะสม พอข้าพเจ้าเข้ามาเป็น
 หัวหน้าสหชีพ ก็เลยกลายเป็นหัวหน้าของพวกคอม-
 มวนิสต์ไป ผู้ที่อยากทำลายสหชีพอุตสาหกรรมในการต่อสู้
 การเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๔๙๐ พิมพ์ไปปลิวว่าข้าพเจ้าและ
 พรรคสหชีพ ภายใต้ชื่อของข้าพเจ้านั้น เขาพิมพ์ว่า
 “หัวหน้าคอมมิวนิสต์” แต่เขาจะรู้สึกอย่างไรขึ้นมาทันทีที่ไม่
 ราบ เขาพิมพ์หมึกคำแฉ่งใหญ่ทับคำว่าหัวหน้าคอม-
 มวนิสต์นั้นเสีย คล้ายกับว่าพิมพ์ผิดไปเลยขีดออก เขา
 ลบก็ไม่ได้ จะพิมพ์ใหม่ก็เปลืองสตางค์ คือต้องลงทุน
 จึงใช้วิธีหมึกทาทับ ซึ่งก็มองเห็นได้เมื่อส่องไปปลิว
 กับแสงสว่าง ข้าพเจ้าไม่ได้ว่าอะไร สมเพศคนทำ
 ที่แรกมีจิตใจร้าย แต่ตอนหลังรู้สึกผิดกลับใจเสีย
 ข้าพเจ้าขอชมเขา บางขณะข้าพเจ้าก็เข้าใจ เอ, ถ้าคอม-
 มวนิสต์มีบ้านอยู่เอง มีตึกแถวให้เช่า มีสวนทุเรียน
 มีรถข้าพเจ้ามี และมีมาก่อนการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.

๒๔๗๕ ใครเล่าจะไม่อยากเป็นอย่างข้าพเจ้าหรือ
 ข้าพเจ้านำเรื่องซึ่งน้อยคนรุมำเล่าในที่นี้ ก็เพื่อแสดง
 เห็นว่าในการรณรงค์เพื่อการเลือกตั้ง บางคนใช้วิธี
 อย่างสกปรกที่สุด และที่น่าอนาถที่คนนั้น ๆ บางคนแ
 ปกติก็มีผู้ยกย่องนับถือ แต่พอเลือกตั้งการเมืองเข้ามาก็
 เลยเสียผู้เสียคนไปเลย ขอเพิ่มเติมว่าในสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕
 ที่สภาเคยมีสมาชิกอยู่คนหนึ่งอ้างว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไทย
 เดียว แต่สวมหมวกหางนกยูงเสียด้วย ไม่มีใครเขาส
 กเลยไม่มีชื่อเสียงใหญ่โต แกอาจอยากเป็นเพื่อให้มี
 เสียงกับเขาบ้างก็ได้ ท่านขุนนิรันดร์ ตอนกลับข
 อังกฤษเคยเอาเหรียญมาให้ข้าพเจ้าดู อ้างว่าเป็นเหรียญ
 สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ ท่านว่าท่านเดินท
 ถนนมีคนเดินมาพบ สนทนาปราศรัยกันแล้ว เขาข
 ท่านเข้าพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ เสียค่าลงชื่อไม่กี่บ
 ท่านยินยอมแล้วเขาก็ให้เหรียญเป็นเครื่องหมายสมา
 ธิพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษแก่ท่านมา ดังที่ท่านให้ข้าพ
 และคนอื่น ๆ ดู บางคนเขาว่าเรื่องพรรคอะไรไม่แบ
 คอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่เขาขอเป็นชั้นหัวหน้าหรือเล

การพรรค

เป็นอันว่าปัจจุบันนี้คำว่า สังคม โซเชียลลิสต์
 ไม่มีใครรังเกียจ แต่คำโบราณซึ่งนำมาใช้กันใหม่
 ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคุณเผ่าเป็นผู้ใช้สำหรับว่าท่านคงและ
 พรรคประชาธิปไตย คือคำว่า “ศักดิ์นา” เลยกลายเป็นคำ
 แผลงๆ หนังสือพิมพ์ใช้กันมาก ต่อกันทางการเมืองก็
 เรียกพวกศักดิ์นา พวกซาคศักดิ์นา เวทีการเมือง
 เมืองไทยกลายเป็นเวทีงานวัด วงลำตัด ลิกะ ไปแล้วหรือ
 “อเมริกัน” กลายเป็น “มะริกัน” ไปแล้ว เต็กๆ
 รุ่นใหม่คงต้องอยู่กับศัพท์ที่ผู้ใหญ่วปัจจุบันใช้แผลงๆ กัน
 อยู่ หรือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญของภาษา

เจียดเรื่องมากไป ต่อไปนี้ข้าพเจ้าขอพาท่านผู้อ่าน
 ไปสำรวจเค้าโครงการของท่านปรีดี รายงานการประชุม
 ของผู้พิจารณาเค้าโครงการนี้ และคำวินิจฉัยของสมเด็จ
 พระปกเกล้าฯ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าเป็นคำวินิจฉัยของท่าน
 พระองค์แท้ แต่เชื่อว่าเป็นคำวินิจฉัยของข้าราชการ
 บริหารของท่าน ซึ่งมุ่งหวังรักษาประโยชน์ของพวกเขา
 และพระองค์ท่านจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น ข้าพเจ้า
 ใจเหลือเกินว่าเขาเหล่านั้นไม่ได้คำนึงถึงเลยขณะนี้

ท่านปรีดี เสนอ

คำชี้แจงเค้าโครงการเศรษฐกิจ ข้อระลึกในการอ่านคำชี้แจง

การคิดที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
ข้าพเจ้าได้เพ่งเล็งถึงสภาพอันแท้จริงตลอด
นิสัยใจคอของราษฎรส่วนมาก ว่าการที่จะส่งเสริม
ให้ราษฎรมีความสุขสมบูรณ์นั้น ก็อยู่ทางโดย
ซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง โดย
แบ่งการเศรษฐกิจนั้นออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

ความคิดที่ข้าพเจ้าได้มีอยู่เช่นนี้ ไม่ใช่เป็นคำ
ข้าพเจ้ามีอุปาทานผูกมันอยู่ในลัทธิใดๆ ข้าพเจ้าได้หยิบ
เอาส่วนที่ดีของลัทธิต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมแก่ประเทศ

ยาม แล้วจึงได้ปรับปรุง^๕ขึ้นเป็นเค้าโครงการ

แต่มีข้อควรระวังว่า การจัดบำรุงความสุขสม-
บูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจนั้น ย่อมมีลัทธิอยู่มาก
หลายอย่าง แต่ผู้ที่นิยมนับถือในลัทธิต่าง ๆ ยังมีอาจที่จะ
ตกลงกันได้ ทั้งนี้ศาสตราจารย์เดสชองป์ส^๑ แห่งมหา
วิทยาลัยกรุงปารีสได้กล่าวไว้ มีอยู่ ๓ ประการ

๑. เพราะบุคคลทุกคนยังไม่รู้ในลัทธิต่าง ๆ การ
ปรับปรุง^๕เป็นโดยไม่มีตั้งใจ เช่นผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหรืออ่าน
สารที่แท้จริงของลัทธิต่าง ๆ บุคคลผู้นั้นก็มีอาจที่จะทำ
ความตกลงอย่างไรได้

๒. เพราะทั้งใจจะไม่รู้ เช่นบุคคลที่ได้ยินได้ฟัง
โฆษณาตลาดว่า ลัทธิหนึ่งนิยมให้ฆ่าฟันกัน รัฐบาล
ของผู้มีอำนาจมีเอามาแบ่งให้แก่คนจนเท่า ๆ กัน เอาผู้
ที่เป็นของกลาง แล้วก็หลงเชื่อตามคำตลาด และมี

ศาสตราจารย์ Deschamps สอนวิชา Histoire des Faits
et Doctrines Economiques เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าด้วย
แต่ตอนสอนข้าพเจ้าท่านสอนเรื่อง Adam Smith ตอนสอน
ท่านปรกติ ท่านคงสอนเรื่อง Socialism คือท่านเปลี่ยนเรื่องสอน
ทุกปี

อุปาทานยึดมั่นอยู่ในคำชั่วร้าย แล้วไม่ค้นคว้าและสืบค้น
ไปให้ทราบความว่า ลัทธินั้นได้ยอูงให้คนฆ่าฟันกัน จริง
หรือ เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง จริงหรือ ฆริบทัพ
เอามาแบ่งให้เท่า ๆ กัน จริงหรือ

๓. เพราะเหตุประโยชน์ส่วนตน กล่าวคือ บุคคล
ที่แม้รู้ลัทธิต่าง ๆ ว่ามีส่วนได้อย่างไร ก็แก่งทำเป็นไม่
ไม่ยอมที่จะดำเนินตาม เพราะเหตุที่ตนมีประโยชน์ส่วน
ตัวที่จะป้องกันไม่ให้ลัทธิต่าง ๆ นั้น เช่น ลัทธิโซเซียล
ลิสต์ที่ประสงค์ให้รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเอ
เพื่อประโยชน์ของราษฎรเสียทั้งหมด ดังนั้นผู้ประกอบการ
อุตสาหกรรมก็ไม่นิยมลัทธิโซเซียลลิสต์ เพราะเกรงไปว่า
ประโยชน์ที่ตนมีอยู่ในอุตสาหกรรมนั้นจะต้องถูกริบ หรือ
บุคคลที่เกลียดชังรัฐบาลด้วยเหตุส่วนตัว แม้จะรู้ลัทธิ
ต่าง ๆ และจะเห็นว่าลัทธินั้นดีก็ตาม แต่เมื่อรัฐบาลเป็น
ผู้ดำเนินการลัทธินั้น ตนเองได้ตั้งใจเป็นปรปักษ์กันกับ
รัฐบาล แสร้งทำเป็นถืออีกลัทธิหนึ่ง บุคคลจำพวก
นี้จัดเป็นพวกอุปาทานวิกาลโลก เพราะเหตุที่ตนมุ่งแต่
ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ หาได้มุ่งถึงประโยชน์ของ

ทฤษฎีโดยทั่วไปไม่

สำหรับประเทศไทยที่ข้าพเจ้าเคยสังเกตมา ยัง
 เห็นว่ามีเหตุหนึ่ง คือ ทิษฐิมานะ ข้าพเจ้าเคยอ่านคำ
 บรรยายของท่านนักปราชญ์ในเมืองไทยบางท่าน ซึ่ง
 อธิบายกล่าวถึงในลัทธิหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ถามท่านผู้นั้นว่า
 ท่านได้อ่านจากหนังสือประวัติของลัทธินี้หรือคำเล่าลือ
 ได้ความว่าท่านได้ยินคำเล่าลือ ข้าพเจ้าจึงแนะนำให้อ่าน
 หนังสือของผู้ที่เป็นกลาง ท่านอ่านและเห็นจริงว่าที่
 บรรยายมาแล้วเป็นคำเท็จ แต่เพื่อที่จะสงวนชื่อเสียง
 ส่วนตัวของท่าน ท่านก็มีทิษฐิมานะ แสร้งบรรยายอยู่
 ตามเดิมทั้ง ๆ ที่รับกับข้าพเจ้าแล้วว่าท่านผิด แต่ท่าน
 ต้องทำโดยมานะ ท่านนักปราชญ์เหล่านี้เป็นพวกอุบาทว์
 กตโลก เช่นเดียวกับพวกที่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัวเป็น
 ใหญ่

ฉะนั้น ผู้ที่อ่านคำชี้แจงของข้าพเจ้าขอได้โปรด
 ตั้งใจเป็นกลาง หลีกเลี่ยงจากเหตุชั่วร้ายดังกล่าวข้างต้น
 และวินิจฉัยว่า แก้วโครงการที่ข้าพเจ้าคิดอยู่นี้จะช่วย
 ทฤษฎีได้ตามที่คณะราษฎรได้ประกาศไว้หรือไม่ เมื่อ

ติดขัดประการใดก็ขอได้โปรดถามผู้แย้งว่า เหตุผลนั้น
เป็นของเขาเองหรือเป็นเหตุผลที่เขาได้ยินจากปากตลาด
อย่างไร พร้อมทั้งสอบถามถึงเอกสารอันเป็นหลักฐาน
ใด ๆ ซึ่งผู้แย้งได้อ่านหรือได้พบ แล้วโปรดแจ้งมายัง
ข้าพเจ้าด้วย

อ่านคำชี้แจงนี้ ไม่ใช่ต้องการว่าผู้มีปัญญาจึงจะ
วินิจฉัยได้ แม้ผู้ไม่ได้ปัญญาถำค้นคว้าสืบสวนจริงไม่
ใช่เชื่อแต่ข่าวลือ ก็วินิจฉัยได้ดีกว่าผู้ไม่ค้นคว้าสืบ
ความจริง

หมวดที่ ๑

ประกาศของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎร
ได้ประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์ คือหลัก
๖ ประการ หลักซึ่งเกี่ยวแก่เศรษฐกิจของประเทศ
มีความว่า

“จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรใน
ทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคน
ทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้
ราษฎรอดอยาก”

ความข้อนี้อยู่ในใจของประชาชนถ้วนหน้า
และจะจารึกลงในประวัติของการเปลี่ยนการปกครอง
ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันความข้อนี้อยู่เสมอ และเห็นว่าถ้า
รัฐบาลได้จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสม
แล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคนทำหาใช่เป็นการสุควิสัย
ไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์
อันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ข้าพเจ้ามีปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดิน
องค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยแต่เปลี่ยนนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระ
สำคัญ คือ “บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” และถือ
ว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจที่จะไขประตูเปิดช่อง
ให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้อง
ตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้

เปิดออกแล้ว รัฐบาลก็จะต้อนำราษฎรผ่านประตูนั้น
เข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์ มิใช่ทำให้ราษฎรเดิน
ถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนี้จึงเป็นหน้าที่ของ
รัฐบาล ซึ่งรับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะก่อ
จัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรนั้น

หมวดที่ ๒

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจ

ผู้หมจืดเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยความเมตตา
กรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพ
ชาวนาในชนบทก็ เห็นคนยากจนอนาถาใน
พระนครก็ ก็ะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นใน
ทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถาน
ที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคล
เหล่านั้นแร้นแค้นปานใด แม้วันนั้นมอาหารรับประทาน
พรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมีหรือขาดแคลนก็ทราบ

ไม่ได้ อนาคตย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขาร
 ไปว่า ชีวิตของเราย่อม ขรา เจ็บป่วย ก็แหละ
 บุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้น จะยังคงมีอาหาร
 ประทานอีกหรือ แม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็
 หมดแคลนอยู่แล้ว

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้ มิใช่จะมีแต่
 หมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็
 ย่อมจะประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม
 ให้คิดว่าเงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ ท่านจะคง
 เงินนั้นไว้ได้จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่ และอยู่
 ตลอดไปสืบถึงบุตรหลานเหลนของท่านได้หรือ ตัวอย่าง
 อยู่มาหลาย ที่ท่านคงพบเห็นว่า คนมั่งมีในสมัยหนึ่ง
 กลับเป็นคนยากจนอีกในสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตก
 ไปถึงบุตรต้องละลายหายสูญ ไม่คงอยู่ตลอดชีวิต
 ของบุตร บุตรของผู้มั่งมีกลับตกเป็นที่ยากจน เช่นนี้ท่าน
 คงเห็นแล้วว่า เงินนั้นไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้อันจะเป็น
 ประกันการดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน่หรือว่า
 ขารของท่านจะยังคงแข็งแรงทำงานได้จนตลอดชีวิต

ถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างใดขึ้น ท่านทำงานไม่ได้ ท่าน
ต้องใช้เงินที่ท่านมีอยู่แล้ว เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไป
เช่นนั้นแล้วท่านจะได้อาหารที่ไหนมารับประทาน เพราะ
ท่านป่วยหรือพิการทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่าน
อยู่ในสภาพเช่นนั้นท่านจะรู้สึกอย่างไร

หมวดที่ ๓

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

ความไม่เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่น
นี้ จึงมีนักปราชญ์คิดแก้ไขโดยวิธีให้รัฐบาลประกัน
ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (Social Assurance)
กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมามีอายุจะได้รับประกันจาก
รัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งใน
ระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือเจ็บป่วยหรือพิการหรือ
ชราทำงานไม่ได้คิด ราษฎรจะได้มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม
สถานที่อยู่ ฯลฯ บัณฑิตแห่งการดำรงชีวิต เมื่อ

รัฐบาลได้ประกันเช่นนั้น แล้วราษฎรทุกคนจะนอนตา
หลับ เพราะตนไม่ต้องกังวลว่า เมื่อเจ็บป่วยหรือ
การหรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตร
จะต้องเป็นห่วงใยในบุตรเมื่อตนสิ้นชีพไปแล้ว ว่า
บุตรจะอดอยากหรือหาไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประ
กันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษยิ่งกว่าการสะสม
เงินทอง

เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้
ได้พรณนามาแล้ว การประกันเช่นนั้นเป็นการเหลือ
ยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็จะ
เสียค่าประกันแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหน
การประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดย “รัฐบาล” เท่านั้น
เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นที่จะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจาก
ราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกัน
ได้ เช่น จัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์
นั้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนมากคน
หนึ่งวันละเล็กน้อยซึ่งราษฎรไม่รู้สึกละอาย ๆ ดังนั้นเป็น

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนั้นแก่ราษฎร ในต่างประเทศนับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัดให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎรเช่นนั้น ก็ต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่งบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้ราษฎรทุกคนเป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ได้ตามสภาพ (ดูร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไปข้างท้าย)

การจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรถ้วนหน้า เห็นว่าถูกต้องต่อนิสัยของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ทุกๆคนชอบการทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้นยังมีข้าราชการบางคนเที่ยวบ่าวประกาศแต่ป้องกันกีดขวางไม่ยอมให้ราษฎรได้ทำราชการบ้าง ทั้งที่ผู้นั้นเองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนแก่ราษฎรเช่นนั้น เอาเงินที่ไหนมาจ่าย ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อนว่า เงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงิน

ยอมเป็นสิ่งที่จะใช้แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต
เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ การจ่าย
เงินก็เท่ากับการจ่ายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่
 ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่านหาได้ ท่านนำเอาเงินนั้น
ไปทำไม ท่านก็นำไปแลกเปลี่ยนกันกับปัจจัยแห่งการ
ดำรงชีวิต เหตุฉะนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบกับเงินเป็นคะ
แนนชนิดหนึ่งก็ไม่ผิด การจ่ายเงินเดือนก็เท่ากับจ่าย
คะแนนให้ราษฎรที่จะจับจ่ายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการ
ดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎร

ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับก็คือ ปัจจัยแห่งการ
ดำรงชีวิต เช่น อาหาร สถานที่อยู่ ฯลฯ

ฉะนั้นในการจ่ายเงินให้แก่ราษฎรนั้น รัฐบาลไม่
คำนึงทรัพย์สินของผู้มีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มีปัจจัย
แห่งการดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อมมูลเพื่อ
แลกกับเงินเดือน ซึ่งรัฐบาลจ่ายให้ราษฎรเป็นการหัก
ตอนหนึ่งไป เช่น ราษฎรคนหนึ่งได้รับเงินเดือน
๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ
เป็นจำนวน ๒๐ บาท ดังนั้นแล้ว เงินที่รัฐบาลจ่ายให้

แก่ราษฎรไปก็กลับมาเป็นของรัฐบาลอีก เงินที่จะคง
 แก่ราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวน
 ราคาน้อยกว่าจำนวนที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือราษฎร
 นั้นเท่านั้นที่รัฐบาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณี
 ของโลก เช่น ทองคำ หรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะไม่ทำ
 ออกธนบัตรให้มาก ซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาล
 อาจจัดให้มีธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ ซึ่งรา
 ษฎรผู้จะได้นำเงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและ
 หักกลบลดหนี้ Clearing ดังนั้น ธนบัตรที่จะออกให้
 เวียนก็จะไม่จำเป็นที่จะต้องมียาจำนวนมากมาย

ฉะนั้นการที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุ
 ขุมของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้ราษฎร
 แล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้สหกรณ์เป็น
 ทำสิ่งของซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตและเป็นผู้
 หน่ายสิ่งเหล่านั้นเสียเอง หรือเป็นผู้ควบคุม แล้วรัฐบาล
 จะประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรได้อย่างไร รัฐบาล
 จะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายเป็นเงินเดือนให้แก่ราษฎร

การประกอบการเศรษฐกิจใด ๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งติดอยู่กับที่ดินและ
 อยู่บนพื้นดินและใต้ดิน

๒. แรงงาน

๓. เงินทุน

ราษฎรในเวลานี้ต่างคนมีที่ดินและเงินทุนเพียง
 อยู่หรือ เราจะเห็นได้ว่า ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของราษฎร
 มีที่ดินและเงินทุนพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจแต่
 พึ่งให้ถูกต้องครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำ
 ของตน แรงงานนั้นตนจะเอาไปทำอะไรเมื่อตนไม่มีที่
 และเงินทุนเพียงพอ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของ
 ราษฎรรวมกันแล้วจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยมีที่ดินถึง
 ๖๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ได้กว่า
 ๓๐,๐๐๐.๐๐๐ ไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และ
 ผลที่จะปลูก ในใต้ดินนั้นอุดมไปด้วยแร่โลหะธาตุทั้ง
 ย มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ^๔ ส่วนเงินทุนเหล้า
 แม้เราจะไม่มีมากมาย แต่ประเทศไทยไม่ใช่ป่าเถื่อน

^๔เวลานี้ว่ามี ๕๐ ล้านเศษ

เสียทีเดียว ทรัพย์สินและชื่อเสียงของประเทศที่ได้มี
อาจเป็นทางที่จะหาเงินทุนมาได้บ้างโดยนโยบายการค
อันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร

หมวดที่ ๔

แรงงานที่สูญหายไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่คนของเราอันอุดมอยู่แล้ว^๕
มิได้ใช้ให้เป็นประโยชน์^๕ ทั้งนี้เพราะการประก
การเศรษฐกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำค
เป็นมาแล้ว ทำให้แรงงานสูญหายไปโดยเปล่าป
โยชน์บ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วยแรง
ให้ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกหนักโลก (Social Pa
site) บ้าง ดังจะได้พรรณนาต่อไปนี้

๕. เวลานักพจนานุกรม พวกคนกลาง ซึ่งไม่ใช่ไทยแท้แย่งไปจน
หมดแล้ว

๔
บทที่ ๑

แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้เต็มที่

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมาก
ของประเทศไทย ทำนา^๑หนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน
(รวมทั้งไถ หว่าน เกียว ฯลฯ) ยังมีเวลาเหลืออีก
๖ เดือนซึ่งต้องสูญเสียไป ถ้าหากว่าเวลาที่เหลือ ๖
เดือน^๒นั้น^๓จะ^๔ใช้^๕ให้เป็นประโยชน์ในการ
ประกอบการเศรษฐกิจได้แล้ว ความสมบูรณ์ของ
เศรษฐกิจย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับ
คำสั่ง^๖จากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การที่แก้ไข
ให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์
ได้โดยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จ
ได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ก็แต่รัฐบาล^๗ที่จะ
กำหนดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติให้ราษฎรได้ใช้
เวลา^๘ที่เหลือออก ๖ เดือน^๙นั้นเป็นประโยชน์

๖. รัฐบาลสมัยใหม่ก็ชอบข้อแต่ของที่ใช้แล้ว และแพงด้วย เพราะ
สะดวกแก่การกีดกันการโกง

บทที่ ๒

แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะสม

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบการเศรษฐกิจ
 ในระหว่าง ๖ เดือนถัดนี้ แรงงานเหล่านั้นยังเปลืองไป
 โดยใช่เหตุ เพราะเอกชนต่างคนต่างทำ เช่น ชา
 นาที่ต่างแยกกันทำเป็นรายๆ ไป ดังนั้นแรงงานย่อม
 เปลืองมากกว่ารวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเสีย
 กระบือของตนเอง ไถ หว่าน เกียวของตนเอง
 (ยกเว้นมีการลงแขกบางครั้งบางคราว) ต้องห
 อาหารเอง แต่ถ้าชาวนารวมกันทำก็อาจประหยัดแ
 งานลงได้ เช่น กระบือหนึ่งตัว ชาวนาที่แยก
 ทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลายๆ ตัวแล้ว กระ
 บือนั้นก็อาจรวมกันเลี้ยง และใช้คนเลี้ยงรวมกัน
 เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจาก
 การบ้าน เช่น อาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือน
 เช่น สโมสรหรือร้านจำหน่ายอาหาร ทวันหนึ่ง
 มีคนมารับอาหารหลายสิบคน และอาจใช้คนป

อาหารเพียงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้

ดังนั้น แรงงานในการทำอาหาร ในการเลี้ยง
 ระเบิด ๆ ล ๆ นั้น เมื่อชาวนารวมกันทำแล้วก็จะประ-
 ยัตได้อีกมาก และแรงงานที่ยังเหลืออยู่ก็จะนำไปใช้
 ในประโยชน์ในการประกอบการเศรษฐกิจที่เราทั้งหลาย
 ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนั้นตลอด
 ไปแล้ว การประหยัดแรงงานก็ย่อมจะมีไม่ได้

บทที่ ๓

แรงงานที่เสียไปโดยไม่ได้ใช้เครื่องจักรกล

เรื่องนี่ย่อมทราบกันดีแล้วว่า การทำนาของ
 ได้ใช้วิธี ไถ หว่าน เกยว ของตนเอง ๆ ล ๆ
 ล้วนโดยแรงคนและสัตว์พาหนะ จริงอยู่ วิธีทำ
 ย่อมแรงคนและสัตว์พาหนะนั้น ย่อมเป็นการจำเป็น
 อย่างยิ่งในสมัยป่าเถื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกล
 มิได้คิดขึ้นในเวลานั้น แต่ถ้าให้ผู้ชำนาญการ

จักรกลปรับปรุงเครื่องจักรกลให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว ซึ่งสามารถเป็นไปได้ เพราะวิทยาศาสตร์ใด ๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำได้นั้นไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น

และเป็นธรรมชาติของการเศรษฐกิจ เมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้มาก เช่น การไถที่ทดลองทำกันในเวลานี้ ก็ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่า เครื่องไถนาเครื่องหนึ่งซึ่งใช้คนสองคน อาจทำการได้ในกาลหนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นผู้ที่มีรูปร่างเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าคนจีนหรือฝรั่ง การทำเศรษฐกิจโดยอาศัยกำลังคนแล้ว เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อเราใช้เครื่องจักรกล การนำเครื่องจักรมาใช้ ชีวนาทุก ๆ คนสามารถมีเครื่องจักรกลได้ ชาวนามีทุนพอที่จะซื้อหรือ เป็นความจริงที่เอกชนคนย่อมหาทำได้เพราะมีเงินทุน ไม่จำเป็นต้องขอรัฐบาล แต่ให้พึงระวังว่า เครื่องจักรกลมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ในต่างประเทศมีคนไม่มีงานทำมากขึ้นในทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะเครื่อง

ที่มีแทนแรงงานของคนคอกหรือ เครื่องจักรกลเมื่อมี
 มาก คนไม่มีงานทำย่อมมีมากขึ้น สมมติว่า โรงทอผ้า
 ซึ่งแต่เดิมเป็นโรงงานที่ทำด้วยมือใช้คนงาน ๑,๐๐๐ คน
 เมื่อโรงทอผ้านั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล ต้องการคน
 งานเพียง ๑๐๐ คน เช่นนี้แล้ว คนอีก ๙๐๐ คนก็จะ
 ต้องออกจากโรงงานนั้น กลายเป็นคนไม่มีงานทำ แต่
 ๙๐๐ คนนี้จะโทษเครื่องจักรกลก็มีได้ เพราะเครื่องจักรกล
 เป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์มิให้ต้องทรมาน การที่มีคนไม่มีงาน
 ทำเพราะโรงงานได้เปลี่ยนใช้เครื่องจักรกลนั้น เป็นโดย
 เหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็นธรรมดาอยู่เอง ซึ่ง
 เมื่อโรงงานต้องการคนงาน ๑๐๐ คน คนงานที่เหลืออีก
 ๙๐๐ คน เจ้าของโรงงานจะมีความจำเป็นอย่างไรที่จะ
 จ้างเอาไว้ให้เปลืองเปล่าๆ และอีก ๙๐๐ คนนั้นจะไปหา
 งานที่ไหนทำ ถ้าโรงงานต่างๆ หรือการกสิกรรมต่างๆ
 ได้ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่ไม่มีงานทำจะมีจำนวน
 มาก ผลสุดท้ายความหายนะก็มาสู่ แต่ถ้าวรัฐบาลเป็นผู้
 ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้วก็มีแต่ผลดีอย่างเดียวที่
 จะได้รับจากเครื่องจักรกล

สมมติว่าโรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว
 ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรกล มีคนงานที่ต้องออกจากโรง
 งานนั้น ๕๐๐ คน รัฐบาลอาจรับคนเหล่านี้ไปทำ
 โรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่ เช่น โรงทำไหม โรงทำ
 ตาล หรือสร้างถนนหนทาง โกนสร้างป่า หรือทำ
 เพาะปลูก ฯลฯ และสมมติว่าโรงงานและการประกอบ
 เศรษฐกิจต่างๆ มีอยู่พร้อมมูลเพียงพอไม่จำเป็นต้องขยาย
 ต่อไปแล้ว กาลเวลาทำงานของคนงานลง เช่นเดิม
 วันละ ๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้นคนงานก็
 ลง เช่น เหลือวันละ ๗-๖-๕-๔-๓-๒-๑ ก็
 โดยไม่ต้องลดเงินเดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้
 ผลดีจากเครื่องจักรกล คือ ลดความทรมาณร่างกายของ
 มนุษย์ได้มากขึ้น จริงอยู่ การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรง
 งาน เอกชนอาจลดเวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงาน
 นั้นเอกชนย่อมลดค่าจ้างลงได้ ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคน
 ไม่มีงานทำมีมากกว่างานที่จะมีให้ทำแล้ว ค่าจ้างก็ลด
 เป็นธรรมดา และเป็นกฎแห่งการเศรษฐกิจ ผลร้าย
 ตกอยู่แก่ราษฎร และเครื่องจักรกลจะเป็นสิ่งประหัตประ

การราษฎร เมื่อไม่ต้องการประหัตประหารก็ไม่ต้องใช้
เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช้เครื่องจักรกลความล้าหลังก็จะ
อยู่ตลอดไป

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดย
ให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหาเรื่องงานแล้ว
รหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาลอาจวาง
นโยบายการคลัง เช่นการเก็บภาษีทางอ้อม (Indirect
tax) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎร
ไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก
ถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใดซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่ง
ละ ๑ สตางค์^๗ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนก็จะได้
๑๑ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่จะอาศัยชื่อ
ของและทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงินอันเป็นประกัน
ว่าเอกชน หรือรัฐบาลอาจตกลงกับต่างประเทศ ชื่อ
เครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคาถูกและผ่อน
เป็นงวด ๆ ดังที่ต่างประเทศได้เคยทำมาได้ผลดี

๗ ต่อมาเป็นเหรียญทองแดง ๑ สตางค์

บทที่ ๔

แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก

ในประเทศไทยนี้มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลก อาศัยบุคคลอื่นก็มีจำนวนไม่น้อย กล่าวคือ คนที่ไม่เป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจหรือกิจการใดที่เหมาะสมกับแรงงานของตน อาศัยอาหารเครื่องนุ่งห่มและสถานที่ของผู้อื่น หรือบางทีทำงานเล็กน้อยๆ เช่นในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง เมื่อสังเกตตามบ้านของคนชนกลางหรือตามบ้านของคนมั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้ที่อาศัยกินมอยู่เป็นจำนวนมา บุคคลจำพวกนี้นอกจากจะหนักโลกแล้วยังเป็นเหตุที่ทำให้ราคาสิ่งของเพิ่มขึ้นได้ เช่นในประเทศหนึ่งมีคนทำงาน ๑๐๐ คน ทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน แต่มีคนที่ยากอยู่เปล่า ๕๐ คน ดังนั้นก็พวกหนักโลกนี้ทำงานร่วมกับอีก ๑๐๐ คนก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน เงินก็ย่อมได้เพิ่มขึ้น เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้

ผู้ทราบ^๔ปัจจุบัน^๖นั้น^{๕๘}จะกลายเป็นคนขี้เกียจไป การ
 ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และปล่อยให้มีคน
 ยึดครอง^๖ครอบครองอาศัยกัน^{๕๙}ดังนั้น ผลเศรษฐกิจของ
 ประเทศก็จะลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดที่ดีกว่าที่รัฐบาล
 ประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะ
 ควบคุม^{๖๐}และให้ราษฎรประเภท^{๕๙}ทำงาน^{๖๑}จึงจะใช้แรงงาน
 ของผู้ท่^{๖๒}หนักโลก^{๕๙}นี้เป็นประโยชน์^{๖๓}แก่บ้านเมืองได้

หมวดที่ ๕

วิธีที่รัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึง^{๖๔}คือ รัฐบาลจำต้อง
 ควบคุม^{๖๕}และ^{๖๖}มอม^{๖๗} คือต้องอาศัยการร่วมมือ^{๖๘}ระหว่าง
 หนึ่ง^{๖๙}กับคนจน รัฐบาลจะต้องไม่ประหัตประหาร
 หนึ่ง^{๖๙}

๔
บทที่ ๑
๖
การจัดหาที่ดิน

เวลานที่ดินซึ่งทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือ
 ของเอกชน นอกนั้นเป็นบาทจะต้องไถ่สร้าง
 ดินซึ่งอยู่ในมือเอกชนเวลาน ๕ ผลจากที่ดินนั้นยอม
 แพบไม่คุ้มค่าใช้จ่ายและค่าอาหาร หรือค่าดอกเบี้ย
 เพราะชาวนาเวลานแทบกล่าวได้ว่า ๕๕ เปอร์เซ็นต์
 เป็นลูกหนี้เอาที่ดินไปจำนองหรือเป็นประกันต่อเจ้า
 หนี้ ฝ่ายเจ้าของเองก็เก็บดอกเบี้ยหรือต้นทุนไม่
 หรือผู้ทมนำให้เข้า เช่นนาในทุ่งรังสิต เป็น
 เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้กลับจำต้องออก
 เสียค่านาเป็นการขาดทุนย่อยยับกันไป ไม่ว่าคน
 หรือคนมเงิน เจ้าของนาเป็นส่วนมากนิยมขาย
 แม่จะต้องขาดทุนลงบ้าง หรือฝ่ายเจ้าหนี้ให้ชาว
 ยมเงินก็อยากได้เงินของตนคืน

การบังคับจำนองหรือการเอาที่ดินออกขายทอด
 ตลาดนั้น เวลานราคาที่ดินตกต่ำ ทั้งนี้เป็นผลที่

ประกอบเศรษฐกิจด้วยรัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่าง
ทำ เมื่อการเป็นเช่นนั้นแล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่า
นั้นกลับคืนมา ก็เชื่อว่าชาวนา เจ้าของที่ดินผู้รับจ้าง
ทั้งหลายคงจะยินดีไม่ใช่น้อย เพราะการที่ดินยังคงมีกรรม
สิทธิ์อยู่ในที่ดินหรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกันมีแต่จะ
ตกทุนอย่างเดียว^๗ การซื้อที่ดินกลับคืนมานี้เป็นวิธีแตก
ต่างกับวิธีบริพัตรของคอมมิวนิสต์

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อที่ดิน

ในเวลานี้ รัฐบาลไม่มีเงินจะซื้อที่ดินได้เพียงพอ
รัฐบาลอาจออกไปกู้ให้เจ้าของที่ดินถือไว้ตามราคา
ของตน ใบกู้^๘นี้รัฐบาลจะได้กำหนดให้เงินผลประโยชน์
แทนดอกเบี้ย ให้ตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินใน
ประเทศซึ่งไม่เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดใน
กฎหมายเช่า ที่ดินราคา ๑,๐๐๐ บาท เจ้าของที่ดินก็ถือ
ใบ^๙เป็นราคา ๑,๐๐๐ บาท และสมมติว่าดอกเบี้ยใน
ระยะนั้นเป็นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็ได้ดอกเบี้ยปีละ ๗๐

เป็นจริงในเวลานั้น

บาทเป็นต้น ทั้ง^๕เป็นการได้ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้
หรือให้ทำเอง ทั้ง^๕๕๔ เท่ากับเจ้าของที่ดินแทนที่จะ
โฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินบอกจำนวนที่ดิน
เจ้าของที่ดินถือใบ^๕ของรัฐบาลบอกจำนวนเงินที่รัฐบาล
เป็นลูกหนี้^๕

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องชอกกลับคน

ที่ดินที่รัฐบาลต้องชอกกลับคน^๕นี้ ก็คือที่ดินที่

ใช้ประกอบการเศรษฐกิจ เช่นที่นาหรือไร่เป็นต้น ส่วน
ที่บ้านอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องชอกคืน เว้น
แต่เจ้าของประสงค์จะขายแลกกับใบ^๕ การจัดให้มี
สำหรับครอบครัวยุ (Homestead) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับ
ที่ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะ
การขัดขวางต่อการดำเนินการเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้นจะ
คงให้มีอยู่ได้ก็^๕ไม่เป็นการแปลกประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้กลับคืนมาเป็นของรัฐบาลเช่น^๕นี้แล้ว
รัฐบาลจะได้กำหนดลงไปได้ทันทีว่า การประกอบ
เศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร

ต้องใช้เครื่องจักรกลชนิดใดเป็นจำนวนเท่าใด การทด
 จะต้องชดชู้หรือทำคันนาอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่แยก
 อยู่ระหว่างเจ้าของต่าง ๆ นั้น ต่างเจ้าของก็ทำคู้ทำคัน
 ของตน แต่เมื่อที่ดินตกมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้ว
 ที่ที่มีระดับเดียวกันก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก เช่น
 การทำคู้ทำคันนาอาจจะทำน้อยลงได้ นอกจากนั้นการใช้
 เครื่องจักรกล เช่นการไถก็จะได้อำเนินติดต่อกัน มี
 นั้นจะต้องไถที่นี้แห่งหนึ่ง ที่โน้นแห่งหนึ่ง เป็นการ
 ข่าเสียเวลา และการบำรุงที่ดินโดยวิชาเทคนิคย่อมจะ
 ได้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยังหลงเชื่อ
 ยวิธโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกลสิกรรมจะพรวาสอนก็ต้อง
 เวลานาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ
 รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ราษฎรซึ่งเป็นลูก
 ของรัฐบาลก็ต้องปฏิบัติตาม

ความรักในที่ดิน

ในตำราเศรษฐวิทยา ซึ่งผู้แต่งนิยมในลัทธิปล่อย
 แยกชนต่างคนต่างทำ และพวกรัฐบาลที่กลัวว่ารัฐบาล

จะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกันทำงานมาก ๆ แล้วก็จะ
 เป็นภัยต่อรัฐบาลนั้น มักจะเสียมสอนว่าการที่รัฐ
 จะมีที่ดินเสียเองแล้วจะทำให้ราษฎรไม่มีความรู้สึกรักใน
 ดินเหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดินนั่นเอง ก
 บำรุงที่ดินจะไม่เกิดผล คำกล่าวเช่นนี้ เปรียบเหมือน
 กล่าวหลับตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รักที่ดินของตัวเอง
 พูดตามหลักปรัชญาแล้วก็เนื่องมาจากความคิดที่รักตัว
 (Egoism) กล่าวคือ ให้รักตนเอง ให้รักทรัพย์
 ของตนเอง ดังนัย่อมเป็นการตรงกันข้ามกับการที่เพาะให้
 ชาติ รักผู้อื่นที่เป็นมนุษย์ที่ร่วมชาติ (Altruism)
 มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอ การที่เพาะให้รัก
 ให้รักทรัพย์สินของตัวเองนั้นเป็นการตรงกันข้ามกับการที่
 รักชาติหรือ ข้าพเจ้าสงสัยนักกว่า ผู้ที่อ้างว่ารักชาติ
 เทียวสั่งสอนให้รักตนเองด้วยเช่นนี้ จะรักชาติจริงแท้
 และน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้ว
 ตอนต้นว่า เพื่อที่จะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัว
 ราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่
 ได้แล้ว ก็ควรจะมีความรักในที่ดินอันเป็นของตนเอง

อยู่แล้ว เวลานี้ขอให้สังเกต เช่นในกรุงเทพมหานคร
ผู้ที่เช่าที่ดินหรือที่เช่าบ้านเขาอยู่หรือเช่าห้องแถวอยู่
มากมายก่ายกอง พวกนั้นมิตดินที่ไหนที่เขาจะรัก
จะถ้าถือว่า คนต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คนที่เช่า
บ้านเขาอยู่นั้น มิเป็นผู้ที่ไม่รักชาติหรือ ข้าพเจ้ามีเชื่อ
ว่าผู้ที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นจะเป็นผู้ที่ไม่รักชาติไปทั้ง
หมด ความจริงผู้ที่มีที่ดินอยู่นั้นแหละ บางคนที่จะ
ลงในแผนเศรษฐกิจใดก็นักพะวงแต่ที่ดินของตน ขอ
ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดี และมองดูรอบๆ
ของท่าน และสังเกตดูบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดิน
ชาติยิ่งกว่าคนที่ไม่มีที่ดิน หรืออย่างดีที่สุด ข้าพเจ้าก็
ตัดสินให้ว่ามีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้น การที่มี
และไม่มีที่ดินไม่ใช่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความรักชาติ
หย่อนกว่ากันเลย

ส่วนข้อที่ว่าผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจ
รักที่ดินนั้น เห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดินรัฐบาล
ปล่อยเช่ามาเป็นของกลาง ก็เท่ากับว่าราษฎรทั้งหมด
เป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือนดังบริษัทที่มีหุ้นมากมาย

และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมีบำรุงที่ดิน
 ของเขาคอกหรือ เรากลับจะเห็นเป็นการตรงข้ามที่บริษัท
 ที่มีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอกชนที่มีที่ดิน
 เสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกสิกรรมเป็นข้าราชการ
 คอยดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อที่ดินเป็น
 ของรัฐบาล เราก็จะมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญในกา
 รกสิกรรมที่จะตรวจตราบำรุงที่ดินด้วยอาศัยวิชาความ
 ความชำนาญ ความสามารถ เหมือนดังที่ข้าราชการก
 สิกรรมในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่า ที่ดินจะไม่ได้รับก
 บำรุงขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่น
 ข้าราชการผู้ชำนาญการกสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่ที่ดินจะได้
 การบำรุงยิ่งขึ้น เช่นในการทดน้ำ ในการปรับปรุงที่
 และในการเพาะปลูกที่จะใช้เมล็ดพันธุ์หรือนุ้ยเหล่าน
 ี่ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ความสามารถ
 เขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้ผู้ชำนาญการ
 ิกรรมจะพว่สอนสักเท่าใด ๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะ
 เพราะนิยมอยู่แต่ในแบบโบราณ ไม่เปิดหูเปิดตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดินในการทำกสิกรรมก็ยัง
 ข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม
 หรืองานทางกสิกรรมมีไม่พอ ก็สมัครทำงานอื่นได้
 มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ฯลฯ เป็นต้น
 ก็ดีกว่าที่ประกอบทำการกสิกรรม แต่
 จะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัด
 เศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบข้าราชการในปัจจุบันนี้เป็น
 มาก ตระกูลของพวกนี้เดิมทีเดียวก็ทำการกสิกรรมเป็น
 ใหญ่ และผู้นั้นก็ต้องละที่ดินของตระกูลเข้ามารับ
 ข้าราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมืองเช่นนี้ ข้าราชการ
 ไม่ทำไม่จึงละที่ดินเช่นนั้น และข้าราชการเหล่านั้น
 มีร่ำชาติน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินดอกหรือ ถ้าหากเป็น
 ผู้นั้นก็ไม่ควรละที่ดินของตนมา ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่า
 เป็นไปตามคำกล่าวหาเช่นนั้นไม่ได้

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวก
 ต้องการให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนั้น
 ย่อมมาจากผู้ที่ถือลัทธินิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และ

เสกแสงเหตุผลสนับสนุน ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สิน
 สิ้นกลายเป็นการให้สินบนโดยทางอ้อม และพวกรัฐบาล
 ที่ชั่วฉ้อหนี่งดีผ่อในการที่ราษฎรจะละนามาสมัครในกา
 ทำงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งราษฎรต้องอยู่ร่วมกันเป็น
 ส่วนมาก ๆ และเกรงว่าถ้าราษฎรอยู่ร่วมกันเป็นส่วน
 มาก ๆ เช่นนี้ จะเห็นการมีคิมิร้ายของตน หรือตนเองอื่น
 ไม่สามารถจะปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ใน
 ทางเศรษฐกิจได้ และเกรงว่าตนจะหลุดพ้นจากตำแหน่ง
 ซึ่งเป็นการหน่วงความเจริญโดยแท้ และพวกนี้ก็ยัง
 บ้าว่องให้คนนิยมในเหตุผลของตน ซึ่งคนที่ไม่ตรึกตรอง
 ก็หลงเชื่อเอาได้ง่าย ๆ และบ้าว่องกันต่อไป

บทที่ ๒

การจัดหางาน

นิสัยของคนไทยชอบทำราชการ คือชอบ
 เอาแรงงานของตนมาแลกกับเงินเดือนของรัฐบาล

นิสัยเช่นนี้มียุ่แน่ชัด แม้ในหมู่บุคคลที่คัดค้านว่า
รัฐบาลไม่ควรทำอุตสาหกรรมเองก็ดี บุคคลเช่นนั้น
ก็เห็นข้าราชการส่วนมาก ตนเองหาได้เลี้ยวแลดู
ที่ ในขณะที่ตนพูดอยู่นั้นว่าตนเป็นข้าราชการหรือ
ไม่ ตนเคยแต่กีดกันผู้อื่นมิให้เป็นข้าราชการ ซึ่งผู้
อื่นก็มิสนัยทำราชการเหมือนดังตน ฉะนั้นการของ
บุคคลจำพวกนี้ ท่านผู้อ่านพึงระวังจงหนัก และจง
ขออนถามผู้อื่นเสมอว่า “ท่านเป็นข้าราชการหรือเปล่า
เมื่อท่านเป็นข้าราชการแล้ว เหตุใดท่านก็ดักกันราษฎร
มิให้เป็นข้าราชการบ้างเล่า”

เมื่อนิสัยของคนไทยชอบทำราชการเช่นนั้นแล้ว ไม่
เป็นการยากอันใดที่จะรับคนไทยทั้งหมดให้เข้าทำราชการ
แต่การทำราชการไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่เป็นการนั่ง
บัญชาในสำนักงาน การประกอบการเศรษฐกิจที่รัฐบาล
ทำก็เรียกว่าเป็นราชการด้วย

ในการนี้รัฐบาลอาจจะกำหนดให้ราษฎรที่มีอายุ
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปถึง ๕๕ ปี ต้องทำงานตาม
กฎีกาลังและความสามารถของตน ต่อจากนั้นขึ้นไป

ราษฎรผู้นั้นจะได้รับบำนาญจนตลอดชีวิต และระหว่างที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีก็ต้องเล่าเรียนและทำงานเล็กน้อยตามกำลังของราษฎร จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลหรือจากสหกรณ์เหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้

เงินเดือนนั้นจำต้องต่างกันตามคุณวุฒิกำลังความสามารถของตน แต่อย่างไรก็ตาม เงินเดือนขั้นต่ำที่จะเพียงพอแก่การที่ข้าราชการผู้นั้นจะซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ บัณฑิตแห่งการดำรงชีวิตได้

รัฐบาลบังคับให้ราษฎรทั้งหมดเป็นข้าราชการที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องบังคับราษฎรทั้งหมดให้เป็นข้าราชการ

รัฐบาลอาจยอมยกเว้นให้เอกชนที่มั่งมีอยู่แล้วเวลานี้ หรือผู้อื่นซึ่งไม่ประสงค์เป็นข้าราชการ ประกอบการเศรษฐกิจของตนเอง เมื่อผู้นั้นแสดงได้ว่าการประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของเขานั้น เขามีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตของเขาได้ตลอดแม้เจ็บป่วยหรือชรา และสามารถที่จะเลี้ยงบุตรของตนให้ได้รับการศึกษา

ฐานะที่จะเลี้ยงตน ส่วนบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในฐานะที่ไม่
 ย่างเท่านั้น ก็จำเป็นต้องเป็นข้าราชการ เพราะการทำ
 ราชการนั้นก็เท่ากับได้ออกแรงสะสมไว้เป็นทุนสำรองใน
 เวลาเจ็บป่วยหรือชราแล้ว

แต่เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียหมดเช่น
 ราษฎรที่เป็นเอกชนจะหาอาชีพตามลำพังได้อย่างไร
 การประกอบการเศรษฐกิจนั้นมีลักษณะการบาง
 อย่าง ซึ่งเอกชนจะประกอบตามลำพังได้ผล เช่นการ
 อาชีพอิสระ (Liberal Profession) เช่น นักประพันธ์
 แพทย์ ทนายความ ช่างเขียน ครูในวิชาบางอย่าง ฯลฯ
 เหล่านี้ เมื่อราษฎรใดประสงค์จะทำโดยลำพังไม่ยาก
 เป็นข้าราชการแล้วก็อนุญาตให้ทำได้ หรืออาชีพอื่น
 เช่น การโรงงานซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วในเวลานี้
 เมื่อผู้นั้นประสงค์จะทำต่อไปโดยไม่ยากเป็นข้าราชการ
 แล้วก็อนุญาตเช่นเดียวกัน นอกจากผู้นั้นจะขายให้แก่
 รัฐบาลและตนถือใบหุ้นกู้ ได้ดอกเบี้ยจากรัฐบาลเลี้ยง
 ชีพของตน หรือการพาณิชย์ การกสิกรรมบางอย่างเมื่อ
 เอกชนแสดงได้ว่า การที่ตนจะประกอบได้ผลพอเลี้ยงตน

แล้ว จะอนุญาตให้ทำเป็นพิเศษก็ได้

การที่ราษฎรส่วนมากได้สมัครเป็นข้าราชการเท
นี้ ผลร้ายไม่มีอย่างใด รัฐบาลกลับจะได้ผลดี คือ แ
งานของราษฎรจะได้ใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอด เช่น ใน
ปีหนึ่งเมื่อหักวันเวลาซึ่งต้องหยุดพักผ่อนแล้ว ราษฎร
ได้ทำงานตลอดไป ข้อที่เราวิตกว่าชาวนามีเวลาว่างอีก
๖ เดือนนั้น ย่อมจะต้องไม่วิตกอีกต่อไป รัฐบาลคงให้
เวลาว่างอีก ๖ เดือนนั้นให้เป็นประโยชน์ เช่นเมื่อว่าง
จากทำนาก็อาจทำไร่อย่างอื่น หรือทำถนนหนทางสุดแต่
แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะกำหนดไว้ นอกจากนั้น เมื่
ถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการแล้ว รัฐบาลยังอาจบังคับให้
ศึกษาให้อบรมในศิลปวิทยาใด ๆ ให้รู้ในการฝึกวิชา
ทหาร ซึ่งทู่่นเวลาที่จะต้องรับราชการทหารได้อีกสั
หนึ่ง

บทที่ ๓

การจัดหาเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำต้องมีในการประกอบการ

เศรษฐกิจนี้มี ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกล

และวัตถุที่รัฐบาลทำไม่ได้

๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อใช้จ่ายเป็นค่า

แรง

เงินทุนประเภทที่ ๒ นี้ เป็นเงินที่หมุนเวียนและ
หักกลบลบหนี้กันได้ เช่น ราษฎรที่รับเงินเดือนก็นำ
เอาเงินเดือนซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จาก
รัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอค้ำก็เป็นการหักกลบลบหนี้กัน
ไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือข้าราชการ เงินที่เหลือนี้
และ ซึ่งรัฐบาลจำต้องหาทุนสำรองมาไว้ แต่ได้กล่าว
มาแล้วในตอนต้นว่า ถ้ารัฐบาลจัดให้มีธนาคารชาติแล้ว
ธนาคารก็จะได้นำเงินมาฝากธนาคาร เท่ากับข้าราชการ
มาเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลตามจำนวนที่ฝากนั้น ไม่จำเป็น
ต้องเก็บธนบัตรไว้เก้ตุนซึ่งอาจเป็นอันตรายสูญหายได้

ทุนทั้งสองประเภทนี้ รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน
วิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์

ในประเทศไทยท่านว่าต้องบริบทพยของเอกชน การ
 ทรัพย์เข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหา
 โดยทางอื่น วิธีจัดหาทุนก็คือ การเก็บภาษีบางอ
 เช่น ภาษีมรดก ภาษีรายได้ หรือภาษีทางอ้อม (Indir
 Tax) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย
 ราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมกันเป็นปีก็ได้
 เป็นจำนวนมาก เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใดซึ่ง
 จากระษฎรคนหนึ่งวันละหนึ่งสตางค์ ในปีหนึ่งพลเม
 ๑๑ ล้านคนก็จะได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อม
 เป็นต้นว่า ภาษีเกลือ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง
 รัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำเกลือตามราคาที่กำหนด
 ตามสมควร ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริ
 ภาษีน้ำตาล ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่
 มีทางผิดศีลธรรมอย่างใด จริงอยู่ การออกสลากกินแ
 เป็นการพนัน ผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การ
 ของผู้ถือสลากนั้นต้องเสียเงินเป็นจำนวนเล็กน้อย

๕. เวลาที่สลากกินแบ่งเจริญแค่นั้น ผู้อ่านย่อมทราบดี ความคิด
 ๒๔ ปีว่าผิดศีลธรรม แต่สมัยนี้เกือบทุกคนเห็นว่าเป็นผิดแล้ว

การกู้เงินอาจเป็นการกู้ภายใน ซึ่งรัฐบาลจะร่วม
 ออกกับคนที่มีในเวลานี้ ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรงหรือ
 ออกไปกู้สำหรับโรงงานโดยเฉพาะ เช่น ถ้ารัฐบาลจะตั้ง
 โรงทำน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาลออกไปกู้
 ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกู้มีสิทธิได้ดอกเบี้ยตาม
 กำหนดและได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือก็จากต่าง-
 ประเทศในเมื่อต่างประเทศยินดีให้กู้ ความจริงการกู้เงิน
 จากต่างประเทศก็ควรนำเงินนั้นซื้อเครื่องจักรกลหรือ
 วัตถุที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำเงินนั้นมา
 ใช้จ่ายภายในประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนั้นแล้ว ถ้าเรา
 กู้เงินจากต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่อง-
 จักรกลโดยตรงจากบริษัทในต่างประเทศ^{๑๐} และผ่อนส่ง
 เป็นงวดๆ ดังเช่นบางประเทศเคยกระทำ

สำหรับประเทศไทยเรา เห็นควรซื้อจากประเทศ
 ฝอยคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นแต่จะไม่ยอมขายโดย

๑๐. การกู้เงินสมัยนี้ก็มีเจริญมาก บริษัทเอกชนกู้ รัฐเข้าค้ำประกันก็ทำ
 กันมาแล้ว แต่สมัยนี้นักลวงว่าจะไม่มีใครเขาให้กู้ สมัยนี้ต่าง
 ประเทศเขาอยากให้เราไปจากเขา คงมีแต่คนไทยที่ยังไม่ยอม
 ให้รัฐบาลไทยกู้เงินของตน

ผ่อนส่งเป็นงวด ๆ หรือมีราคาแพง หนึ่งรัฐบาลอาจตกลง
กับบริษัทให้มาตั้งโรงงาน และรัฐบาลเอาโรงงานและ
ผลประโยชน์ของโรงงานนั้นเป็นประกันหนึ่งของบริษัท
กว่าจะจ่ายเงินหมด วิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาล
สามารถทำได้ในเวลานี้ บริษัทต่าง ๆ ต้องการขายสินค้า
ของตนแม้จะโดยวิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

หมวดที่ ๖

การจัดทำให้รายจ่ายและรายได้เข้าสู่ดุลยภาพ

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจ
เสียเองโดยจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรเช่นนี้ ปัญหา
ที่ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้า
สู่ดุลยภาพได้อย่างไร ผลจะมีเป็นว่า รัฐบาลต้อง
ล้มละลาย ราคาของเงินเราจะตกต่ำโดยที่รัฐบาลจะ
ต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้นหรือ

บทที่ ๑

ดุลยภาพภายในประเทศ

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายในตอนต้นแล้วว่า
 เงินเดือนที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลบหนักกันไปกับ
 ภาษีที่ราษฎรชอจากรัฐบาล ฉะนั้นรัฐบาลจำต้องจัดทำ
 งบประมาณบอจยแห่งการดำรงชีวิตซึ่งราษฎรต้องการ
 เอาไว้ให้พร้อมบริบูรณ์ เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็
 ชอจากรัฐบาล เช่นนี้แล้ว แม้ในเดือนหนึ่งๆ หรือ
 เดือนๆ จะมเงินเหลืออยู่ที่ราษฎร เงินที่ราษฎรก็
 เก็บสะสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหลัง ชอก็ต้องชอ
 จากรัฐบาล ดุลยภาพก็ต้องมีขึ้นภายในประเทศ
 แน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้สมดุลภาพยังอาจ
 ทำได้ด้วยการกำหนดราคาสิ่งของที่จำหน่าย แต่
 รัฐบาลไม่ควรใช้ รัฐบาลควรหาวิธีเพิ่มสิ่งซึ่งราษฎร
 ต้องการให้มากขึ้น

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันดำรงชีวิตอาจมี
 แตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวาง

ชนและเจริญชนแล้ว ความต้องการก็ยังมามาก

ศาสตราจารย์ชาร์ลส์จิกกล่าวไว้ว่า ที่เรียกว่าเจริญ

หมายความว่า ความต้องการของมนุษย์ได้มามากขึ้น (

สอนเศรษฐวิทยา เล่มหนึ่ง หน้า ๔๙) เช่นคนป่าดง

การเครื่องนุ่งห่มแต่พอปิดบังร่างกายบางส่วน ครั้น

จำพวกชนเจริญชนก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มปิดบังร่างก

มากขึ้น ถึงนี้เป็นต้น

ฉันทิโกติ เมื่อราษฎรไทยเจริญขึ้น ความต

การก็ยังมามากขึ้นตามส่วน เช่นเครื่องนุ่งห่มก็จะต

การผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะมาก

การคมนาคมมากขึ้น เช่นต้องการรถยนต์ ต้องการเค

ทางไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการพักผ่อนหาคว

เพลิดเพลิน เช่นการมหรสพ การกีฬา เหล่านี้เป็น

เมื่อรัฐบาลจัดให้มีสิ่งเหล่านี้อย่างพร้อมมูลแล้ว เงินเค

ที่รัฐบาลจ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาลซึ่งต้องสูญเสียสภาพได้

๔
บทที่ ๒

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการซื้อ
เครื่องจักรกลและวัตถุดิบที่รัฐบาลยังทำเองไม่ได้ รัฐบาล
จะเอาเงินที่ไหนมาใช้เจ้าหน้าที่

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัด
สิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเพื่อการใช้จ่าย
ในประเทศ และนำสิ่งที่เหลือนออกไปจำหน่าย
กลบเกลี่ยนกับจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น
ไม่สัก แร่ เป็นต้น

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลา
ประเทศไทยยังมีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือสิน
ที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ แต่ประเทศไทยได้นำ
สินค้านอกจากเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมาก
ของรับประทาน น้ำตาล เสื้อผ้า เหล้า ถ้าหาก
รัฐบาลจัดทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองเสียให้เกือบหมด
สินค้านำเข้า ๑๓๔ ล้านบาทนั้นก็จะได้แลกเปลี่ยนกับ

เครื่องจักรกลซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะเห็น
ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจาก
แรงงานที่ยังว่างอยู่ซึ่งรัฐบาลยังอาจใช้เป็นประโยชน์
อีกนั้น ก็จะทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ
มากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยน
สิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้น
คุณภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

หมวดที่ ๖ (ต่อ)

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์
กลายเป็นสัตว์

ท่านผู้อ่านโดยมีอุปทานร้าย มักจะเหมาทันที
ว่ารัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง^๕ จะทำ
มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือ ผู้หญิงจะมีเป็นของ
กลางไปทั้งหมดหรือ ชีวิตในครอบครัวจะไม่มี ค
จะหมดความมานะพยายามในการที่จะช่วยกันส

มีความเจริญ คำกล่าวนี้ ถ้าจะมีผู้กล่าว ก็จะ
ร้ายโดยไม่ไตร่ตรอง

ความจริงเท่าที่ได้กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่า
ราษฎรเป็นข้าราชการ มีฐานะเหมือนข้าราชการ ทุกวัน
ทำงานแล้วได้รับเงินเดือน และเมื่อเจ็บป่วยชราได้
บำนาญ ข้าพเจ้าได้ระวังมิให้มนุษย์มีสภาพเป็นสัตว์
พเจ้าประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการ
ทุษร้ายต่อกันอันเนื่องมาจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้า
การปกครองครอบครัวยุคนั้น ผู้หญิงไม่ใช่เป็นของ
ความเกี่ยวพันในระหว่างครอบครัว ผู้บุพพการี
ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา กับผู้สืบสันดาน เช่น
หลาน ยังคงมีตามกฎหมายลักษณะผ้าเมียยังไม่ยก
ราษฎรคงมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น ราษฎร
คงมีฐานะที่จะส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการ
ทุกวันนี้ ถ้าหากราษฎรหมดฐานะที่จะช่วยส่งเสริม
ความเจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมิเป็นบุคคล
พวกที่หมดฐานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ
อาจมีผู้กล่าวอีกว่า การค้นคว้าของนักวิทยา-

ศาสนาจะมีไม่ได้ ข้อนี้นจะเป็นการกล่าวให้ร้ายเกิน
นักวิทยาศาสตร์ยังคงค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัล
ให้ และจะยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่ง
ได้ไม่ต่างกับข้าราชการในทุกวันนี้อย่างไรเลย ขออย่า
ผู้อ่านหลงเชื่อกำกล่าวที่ใส่ร้ายว่า มนุษย์จะต้องกินพืช
กะทะ อยู่ในรู ถ้าท่านถามผู้กล่าว ว่าเขาอ่านจากหนังสือ
เล่มไหนที่กล่าวเช่นนั้น แล้วแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะเป็น
พระคุณมาก ^{๑๑}

หมวดที่ ๗

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

๒ ตามหลักการรัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบ

๑๑. ๒๔ ปีต่อมา พิสูจน์ว่าท่านปรัดคงมีภรรยาคนเดียว คือ ท่าน
ผู้หญิงพูนสุข ท่านปรัดไม่มีบ้านเล็กบ้านน้อย นอกจากบุตรที่
กับท่านผู้หญิงพูนสุขแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านปรัดไม่มีบุตรกับ
อื่น แต่เรื่องผู้ชายขมขื่นอายุ ๕๐ - ๗๐ ยิ่งเถียงกว่าพวก
กยงม

เศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ในประเทศที่กว้างขวางมี
พลเมืองกว่า ๑๑ ล้านคน ดังเช่นประเทศไทยนี้ การ
ประกอบการเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเสีย
ทั้งหมด แล้วการควบคุมตรวจตราอาจจะเป็นไปได้โดย
ทั่วถึงไม่ได้ ฉะนั้นจำเป็นต้องแบ่งการประกอบการ
เศรษฐกิจเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

ในสหกรณ์หนึ่ง ๆ นั้น ราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของ
สหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์ตามอัตรา และตน
ก็ต้องทำงานตามความสามารถ เว้นไว้แต่เจ็บป่วยหรือ
พิการหรือชราจะได้รับเบี้ยบำนาญ

สหกรณ์นี้จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผน
เศรษฐกิจแห่งชาติ เช่น สหกรณ์ในทางกลสิกรรมก็จะ
ประกอบกลสิกรรม เช่น การเพาะปลูกพืชพันธุ์ การ
เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และการกระทำกิจการอื่นเมื่อมีแรงงาน
เหลืออยู่ เช่น การสร้างถนนหนทาง การสร้างบ้านและ
สถานที่ในสหกรณ์นั้น

ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์นั้น นอกจากจะได้
เงินเดือนประจำตามอัตรา ยังคงได้รับเงินรางวัลเป็น

พิเศษตามผลที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธี
ไม่ว่าคนจนอนาถาก็ออมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ซึ่ง
ต่างกับสหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ในเวลาปัจจุบัน คือผู้ที่
เจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้
ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำอันมีจำนวนมากในเวลานี้ไม่มี
โอกาสที่จะเป็นสมาชิกสหกรณ์

สหกรณ์จะมีอาณาเขตเท่าใด และจะมีสมาชิกสัก
เท่าใดนั้น ก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประเภทหนึ่งเช่น
สหกรณ์อุตสาหกรรม ย่อมมีสมาชิกที่เป็นคนงานของ
อุตสาหกรรมนั้น ตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่น้อยปานใด
และสหกรณ์ในทางกลสิกรรมก็สุดแท้แต่ความเหมาะสม
แห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดินที่จะประกอบกลสิกรรมว่าควร
เพียงใด และจะต้องใช้คนงานเท่าใดจึงจะควบคุมแล
ใช้วิชาเทคนิคได้สะดวก

สหกรณ์เหล่านี้ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมรวม
กันประกอบการเศรษฐกิจครบรูป คือ

๑. ร่วมกันในการประดิษฐ์ (Production) โดย
รัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็น

ออกแรง

๒. ร่วมกันในการจำหน่ายและขนส่ง (Circulation) กล่าวคือ ผลที่สหกรณ์ทำได้นั้นสหกรณ์ย่อมทำการขนส่งและจำหน่ายในความควบคุมของรัฐบาล

๓. ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภคบริโภคให้สมาชิก เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นจำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย สหกรณ์จะจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบ เหล้า^๕ ให้สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามชอบใจสมัคร

๔. ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์ได้จัดสร้างที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล สมาชิกครอบครัวหนึ่งจะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผนของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามอนามัย และสะดวกในการจัดการปกครองและระวางเหตุภัยอันตราย

เมื่อราษฎรได้รวมกันเป็นสหกรณ์มีบ้านอยู่เป็นคู่ด้วยกันแล้ว การจัดให้สหกรณ์ได้มีการปกครองแบบเทศบาล (Municipality) ย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนอนามัยและการสาธารณสุข เช่น สหกรณ์จะได้จัด

ให้มีแพทย์ออกข้อบังคับว่าด้วยการรักษาอนามัย และ
 การศึกษาอบรมหมคนักทำได้ง่าย เพราะสมาชิกอยู่ใน
 กัน เมื่อเสร็จจากทำงานวันหนึ่ง ๆ สหกรณ์อาจออก
 ข้อบังคับให้มาเรียนหรืออบรม การเรียนอาจเป็นโท
 วิธีหนังสือหรือวิธีแสดงภาพ ฉายภาพ และการแสดง
 อื่น ๆ การระงับปราบปรามโจรผู้ร้ายก็สะดวก นอกจาก
 นั้นในทางทหาร อาจอาศัยสหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะอบรม
 วิชาทหารบุคคลที่ถูกเกณฑ์หรือพวกกองเกินอัตรา
 (Military Preparation) การเกณฑ์ทหาร การระ
 เหล่านี้ ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

หมวดที่ ๘

รัฐบาลจัดให้มีการเสริมฐกิจชนิดใดบ้าง ในประเทศ

รัฐบาลจะต้องถือหลักว่า จะต้องจัดกา
 กสิกรรม อุตสาหกรรมทุกอย่างให้มากขึ้น ซึ่งในที่สุด

ประเทศไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยต่างประเทศ ทุน
 เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันที่จะเกิดจากการปิดประตู
 การค้าได้ เมื่อเรามองถึงต้องการภายในประเทศครบ
 ถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะถูกปิดประตูค้าก็ไม่เป็น
 การเดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิข้อดัมสมิทว่า
 ประเทศต่างๆ จะต้องแบ่งแยกการทำงานกัน ประเทศ
 ทำแต่กิจการนี้ก็ทำแต่กิจการนี้ ไม่ต้องประกอบ
 การอุตสาหกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักทศในเมื่อ
 ประเทศต่างๆ สู้ชีวิตต่อกัน ไม่มีการปิดประตูค้ากีด
 ากาเกล้งกัน แต่ในปัจจุบันนั้นหาเป็นเช่นนั้นไม่

เราจำต้องดำเนินตามหลักของนักเศรษฐศาสตร์
 เยอรมันคนหนึ่ง ชื่อ เฟรดอริก ลิสต์ ซึ่งแสดงความ
 เห็นว่า เยอรมันนี้ต้องทำตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน
 กล่าวคือ มีอุตสาหกรรม กสิกรรม ศิลปวิทยาให้พร้อม
 และเมื่อใดเป็นเช่นนั้นแล้ว จะมีการแข่งขันใน
 ประเทศก็ควร เยอรมันนี้ไ้เจริญขึ้นก็เพราะถือหลัก

๒ แต่สมัย ค.ศ. ๑๙๔๑ เห็นควรรวมประเทศต่างๆ เป็นกลุ่มก้อน
 อยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังไม่ได้แล้ว คอมมอนเวลท์ เกต เอโกโนมิก
 ยูเนียน จึงเกิดขึ้น

นี้กันทั้งประเทศเยอรมันนี่เอง การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลดี
เพียงใด เช่น การรถไฟเป็นต้น และในปัจจุบันนี้เอง
ประเทศเยอรมันนี่เห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แก่
รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ

ประเทศเยอรมันนี่เห็นว่าบ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์
ได้ก็แก่แต่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ จึงได้มอบ
ตำแหน่งในรัฐบาลให้แก่ฮิตเลอร์ ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยม
ในลัทธิที่รัฐบาลจัดทำเศรษฐกิจเอง ในอังกฤษมีท่าน
แมคโดนาล ในฝรั่งเศสมีท่านดาลาดีเอร์เป็นหัวหน้าใน
รัฐบาล ท่านเหล่านี้ดำเนินลัทธิอย่างไรก็ย่อมทราบกันอยู่
แล้วว่า ดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำร่วมกับ
รัฐบาล และต้องการการประกันของรัฐบาล (Social
Assurance) ไม่มากนัก

หมวดที่ ๙

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้าง
กับลูกจ้าง

ประเทศไทยจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้
 เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้วให้ผู้สนับสนุนลัทธิ
 นั้นฟังสำนึกว่า ตนจะนำเอาความระส่ำระสายและ
 ความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยออกไปศึกษาวิชา
 ในยุโรปข้างไม่รู้บ้างหรือว่า การที่กรรมกรนายจ้าง
 ได้เกิดวิวาทบาดหมางกันถึงกับบางครั้งนายจ้างต้อง
 ปิดโรงงาน (Lockout) บางคราวกรรมกรพากันหยุด
 งาน (Strike) อันได้เนื่องกันด้วยเรื่องอัตราค่าจ้าง
 บ้าง เรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อน การ
 ประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มีใช่เป็นเพราะ
 เหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประ-
 เทศไทยเราเนี่ย แม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็ก
 เห็นแล้วว่า ปัญหาเริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรรกราง
 เป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้น โรงงานมีมากขึ้น
 คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็นว่า ความระส่ำระสาย
 เกิดขึ้นเพียงใด แต่ถ้าเราประกอบการเศรษฐกิจ
 ทั้งหลาย รัฐได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว ราษฎรทั้ง
 หมดไม่ว่าจะเป็นราษฎรหรือข้าราชการประเภทใด

เมื่อทำงานตามกำลังและความสามารถเหมือนกัน
ข้าราชการและกรรมกรประเภทอื่นแล้ว ก็จะได้
ผลเช่นเดียวกัน เป็นการเสมอภาคตามกำลังแล
ความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนราษฎร ก็เท่ากับ
ราษฎรได้เป็นเจ้าของการเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น

เมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมาก ราษฎรผู้เป็น
กรรมกรและข้าราชการก็ได้เงินเดือนมากขึ้นตามส่วน
รัฐบาลจะได้กีดกันเอาไว้เพื่อประโยชน์ของใครก็ไม่มีเสีย
ซึ่งต่างกับเอกชนผู้เป็นเจ้าของโรงงาน ซึ่งเป็นธรรมดา
เองที่เอกชนนั้นจะต้องกีดกันเอาผลกำไรไว้ให้มาก แล
กตขีหรือฉ้อแรงของกรรมกรเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว

จริงๆ มีผู้กล่าวว่า ถ้ารัฐบาลจัดการประกอ
การเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุน คำกล่า
นี้ผู้กล่าวเอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าว
คือ ในประเทศที่วินัยบกพร่อง คนทำงานไม่เต็มที่ ที่
นี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ รัฐบาล
จึงจะขาดทุน แม้แต่เอกชนก็ตาม ถ้าหากการประกอ
การเศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัยหรือวินัยบกพร่อง เอา

นั้นก็ต้องขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ในเรื่องของ
 แห่งโรงงานนี้ จึงไม่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชน
 เจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการ
 ควบคุมของหัวหน้างาน อีกประการหนึ่ง ถ้าจะพิจารณา
 การประกอบการเศรษฐกิจทั้งหมดแล้ว จะได้เห็นว่า
 รัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้นไปนั้นได้
 ในประโยชน์ทั้งหมด และจักประหยัดแรงงานได้ กับ
 เพิ่มแรงงานได้ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกล อะไรเล่าจะ
 เป็นเหตุที่ทำให้รัฐบาลเกิดขาดทุน

หมวดที่ ๑๐

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่การประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไป
 เรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผน
 เศรษฐกิจแห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้
 ต้องคำนวณและสืบสวนเป็นลำดับต่อไป

๑. จะต้องคำนวณและสืบสวนว่า บั๊จยี้แห่งก
 ดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้าง
 และ ฯลฯ จะต้องมีการคำนวณเท่าใดจึงจะพอเพียงแก่ความ
 สมบูรณ์ของราษฎรตามควรแก่ความเจริญ ไม่ใช่คำนวณ
 อย่างเร้นแค้น เช่น อาหารก็จะคิดถึงจำนวนข้าว เนื้อ
 สัตว์ เกือบ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่งบุคคลธรรมดา
 ไม่ยากจนจะต้องมีรับประทาน เครื่องนุ่งห่มก็ต้องคิด
 ถึงจำนวนผ้าและแพร ซึ่งบุคคลธรรมดาที่ไม่ยากจน
 ต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า
 ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่อยู่ก็ต้องคิดว่าในครอบครัว
 ครัวหนึ่งมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือ
 กระท้อบ จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยคว
 ความสะดวกและทนทานได้นาน เช่น ตึกเป็นต้น ต้องคิดถึง
 ความเปลี่ยนแปลงจากกระท่อมหรือโรงนา ซึ่งเหมือนก
 คนป่วยในเวลา^{นี้} มาเป็นตึกงามซึ่งมีสภาพเท่าเทียมก
 อารยประเทศ ในการคมนาคม^{นี้}แล้ว ก็ต้องคิดถึงก
 คมนาคมทางบกที่จะต้องสร้างรถไฟ ถนนหนทางอันเชื่อง
 ราษฎรทุกๆ สหกรณ์ ทุกๆ ตำบลในพระราชอาณาจักร

ถึงกัน การสร้างคลองหรือทำอันเป็นการคมนาคม
ทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ตลอดจนรถยนต์
ราษฎรครอบครัวยุคหนึ่งหรือในสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรมีใช้
รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบสภาพของคนไทยที่จะให้มี
เหล่านี้เท่าเทียมกับคนที่มีอยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

๒. เมื่อคำนวณและสอบสวนดังกล่าไว้ในข้างต้น
ก็ต้องคำนวณและสืบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านี้ถ้า
ทำขึ้นจะต้องอาศัยที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นจำนวน
เท่าใด ซึ่งการปลูกข้าวจึงจะเพียงพอแก่การที่พลเมือง
ล้านคนรับประทาน เช่น สมมติจะต้องการข้าวสาร
๓๑ ล้านกิโลกรัม จะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่
จะต้องอาศัยแรงงานตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะ
รกรักกับแรงสัตว์พาหนะ หรือจะใช้แรงคนกับเครื่อง
กล เช่น การไถ ถ้าคนตามธรรมดาไถได้วันละ ๑/๒
ในการไถก็สิ้นแรง ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่อง
กลซึ่งเครื่องจักรไถนาเครื่องหนึ่งไถได้วันละ ๔๐ ไร่
ต้องการคนขับคนหนึ่ง และผู้ช่วยคนหนึ่ง แล้ว
งานของคนก็จะได้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงเท่านั้น ทุน

แรงงานได้หลายเท่า สมมติว่าการคราดและหว่าน ถ้าใช้
แรงคน^{๕๕} ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ก็
ใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงงานคนก็^{๕๖}ต้อง^{๕๗} ๓๐ ล้าน
แรง แต่ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้ โดยปรับที่นาให้
น้ำออกได้ ซึ่งเครื่องจักรเกี่ยวถ้าใช้ได้แล้ว ก็จะต้อง
แรงเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

ดังนั้น รวมแรงงานที่จะต้องใช้จึงอาจเป็นดังนี้

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่า
สิ้นแรงงาน ๕๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถ คราด หว่าน
ลากขน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักร
ยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสิ้นแรงงาน ๓๒,๒๕๐,๐๐๐
แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมด ก็จะใช้แรง
เพียง ๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะต้องใช้ก็ต่าง
เช่นถ้าใช้เครื่องจักรก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกลและ
สมมติว่า ๑๕ ล้านไร่ใช้เครื่องไถนา ๕,๐๐๐ เครื่อง

๓,๐๐๐ บาท ^๒ลงทุนที่จะซื้อเครื่องจักรไถนา ก็คง
เงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็น
ๆ ได้ และหาทุนในการซื้อน้ำมัน หรือตั้งโรงกลั่น
ของขุดหาน้ำมันหรือซื้อเพลิงอื่น ๆ

๓. เนื่องจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็
ต้องคำนวณและสืบสวนถึงที่ดิน แร่งงาน เงินทุนของ
บาลที่มีอยู่ในเวลานี้และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่ง
ที่จะประกอบเศรษฐกิจ เช่น ที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้าน
เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ และเป็นที่ไร่ที่ป่าซึ่ง
ปลูกพืชผลได้อย่างไร และจัดการทำป่าไม้อย่างไร ใน
ดินมีเรื่องอย่างไรซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาใช้ได้ และ
จนถึงแร่งงาน เช่น พลเมือง ๑๑ ล้านคนนี้ สมมติ
เป็นเด็กและคนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คง
คนที่ทำงานได้ ๖ ล้านคน ในวันหนึ่งทำงาน ๘
ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน ๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คง
แรงงาน ๑,๖๘๐ ล้านวัน แร่งงานในบรรดาแรงงาน
ล้านก็แยกเป็นแรงงานที่ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าใด
งานฝีมือเท่าใด แร่งงานวิชาพิเศษ เช่น นายช่าง

แพทย์ ครู ท่่าไค แรงงานในการควบคุม เช่นหัว
งานและข้าราชการฝ่ายปกครองท่่าไค และจะต้องค
นวนถึงเงินทุนที่รัฐบาลจะจัดให้มีได้ เช่น การกัษม
ในร่วมนกับผู้มี การเก็บภาษีทางอ้อมอันไม่ให้เป็นก
เดือตร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเรากำนวนได้ตั้งนั้นแล้วก็จะทราบได้ว่า เรา
เริ่มใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติในท้องที่ใดก่อน และ
การเศรษฐกิจใดก่อน เช่นนี้เป็นลำดับไปจนทั่วพระ
อาณาจักร

การกระทำสิ่งใด ๆ เมื่อไม่คำนวนกำลังให้ติ
การนั้นจะสำเร็จได้ยาก และเมื่อเราทราบว่าเราขาดก
อันใด เราก็ควรรหากำลังอันนั้น เช่นเราขาดผู้ชำนาญ
การพิเศษ เราต้องจ้างชาวต่างประเทศซึ่งเป็นผู้ชำนาญ
การพิเศษมาใช้ไปพลางๆ ก่อน และอบรมคนของเรา
จักต้องวางแผนการณ์อบรมไว้ด้วย

หมวดที่ ๑๑

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสีย
 โดยแบ่งการเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้น ย่อม
 ให้วัตถุที่ประสงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จ
 อย่างดียิ่งกว่าที่จะปล่อยการเศรษฐกิจให้เอกชน
 คนต่างทำ ดังจะเห็นได้ตามที่ได้ชี้แจงต่อไปนี้

บทที่ ๑

เอกราช

ก. เอกราชในทางศาล

ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบ
 ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้ นั้น ในข้อ
 จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุที่ว่า การร่างในขณะนี้
 ย่อมค้างแ้งอยู่ไม่ได้จนจะเสร็จอยู่แล้ว

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งอุปโภคบริโภค บ้างจ่ายแห่งการ
 ชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกัน

ประเทศได้เพียงพอ และเราบำรุงการศึกษาได้ด้วย มีงานที่จะจัดให้ครอบครัวสั่งสอน เราจัดบำรุงอนามัยราษฎรโดยอาศัยวิธีรัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเอง เปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงการอื่น ๆ แล้วจึงประเทศใดเขามารว^ว เวลานี้มีแต่พากันปั่นกลั้วฝรั่ง กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเรา ความเอกราชของเราที่มีอยู่ เรารักษาสัญญาและข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพของเขาที่มีในเมืองไทยเวลานี้ เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา ซื้อสินค้าของเขาในประเภทที่เราทำเองไม่ได้ เช่นเครื่องจักรกล เราซื้อเขามากขึ้นแทนที่จะซื้ออาหารจากเขา เราทำของเราเองได้ ดังนั้นต่างประเทศใดเขาจะมาข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลั้วฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่แน่นอนเราจะเป็นผู้ที่ทำถูกเช่นนั้นแล้ว เราก็อย่าทำอะไรเสียเลยดีกว่า แม้แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ ในขั้นแรกเรามีกลั้วฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเรา แต่เขาก็มีน้ำใจดีพอที่จะไม่มาข่มเหงอันใด ฝรั่งเขาไม่สมานักสันนิบาตชาติ จริงอยู่ แม้จะมีผู้หาว่าสันนิบาตชาติ

ทำอะไรไม่ได้จริงจัง แต่ยังเป็นเครื่องยับยั้งการกดขี่
 ช่มเหงโดยไม่เป็นธรรมได้บ้างไม่มากนักน้อย ซึ่งผิดกว่า
 ครั้งแต่ก่อน ขอให้ดูการพิพาทระหว่างบริษัทน้ำมัน
 อังกฤษกับประเทศเปอร์เซีย ซึ่งประเทศเปอร์เซียมี
 อาณาเขตและพลเมืองใกล้เคียงกับเรา ความเจริญในทาง
 การศึกษาส่วนมากของพลเมืองก็ใกล้เคียงกับเรา แต่ทำไม
 ประเทศเปอร์เซียถอนสัมปทานบริษัทอังกฤษ ประเทศ
 อังกฤษก็ไม่จุ่มใจมาช่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่าเขามีธรรมะพอ
 นำเรื่องนั้นขึ้นมากล่าวในสันนิบาตชาติ แทนที่จะยก
 กองทัพไปรบ เมื่อเราไม่ต้องการช่มเหงเบียดเบียนชาวต่าง
 ประเทศ เราต้องการบำรุงประเทศเรา เหตุไฉนเขาจะมา
 กดขี่ช่มเหงเรา

บทที่ ๒

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคยาจารย์เมื่อ
 พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่าเหตุแห่งการบุคคลกระทำผิดอาญา

นั่น มียู่ ๒ ประการ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิด
 นั่นเอง

๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ทรัพย์ ปล้น เหล่านั้ ก็เมื่อรัฐบาลได้จัดให้ราษฎรได้
 ความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสลา
 ที่อยู่ ฯลฯ แล้วก็เหตุไหนเล่าการประทุษร้ายต่อกันอ
 เนื่องจากการเศรษฐกิจจะยังคงมีอยู่อีกเล่า เหตุแห่งกา
 กระทำผิดในทางอาญาจะยังคงเหลืออยู่ก็แต่เหตุอันเนือ
 แก่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิด ซึ่งจะต้องคิดแก้ไขตัว
 ทางอบรมและสั่งสอนคัตินิสัย และเมื่อผู้อบรมสั่งสอน
 คัตินิสัยได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว ก
 อบรมสั่งสอนคัตินิสัยก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น

การเศรษฐกิจซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่า
 รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครง
 การเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
 จะเป็นการสมจริง ไม่ใช่หลอกลวงประชาชน ซึ่ง
 คนมั่งมีเข้าใจผิด เพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมิได้ทำการ
 ใด แต่ทำไมได้กระทำการใดลงไปก็เพราะยังมี
 คนดำเนินตามความคิดของข้าพเจ้า เมื่อได้ดำเนิน
 ตามความคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบ
 เศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรทุกคนจะมั่งมีกันทำ โดย
 ที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ
 แม้นแต่เด็ก คนป่วย คนพิการ คนชราซึ่งทำ
 งานไม่ได้ก็จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล แล้วราษฎร
 จะไม่อดอยาก เพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ใน
 ราคินต่ำก็จะได้กำหนดให้เพียงพอที่จะซื้อแลก
 เปลี่ยนกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ
 ความต้องการของราษฎร

บทที่ ๔

เสมอภาค

ความเสมอภาคก็มีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งนอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษยังเป็นการเสมอภาคที่จะเข้ารับราชการ แม้จะเป็นในทางปกครอง และในทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่มีใช้เสมอภาคในการคนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท จะต้องรับเอามาแบ่งเท่ากันในระหว่าง ๑๐๐ คนๆ ละ ๑ บาท ตามที่ปราชญ์ในประเทศไทยท่านอ้างว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์เขาแบ่งกันเช่นนั้น เราเกลียดชังลัทธิคอมมิวนิสต์ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศไทยท่านกล่าว และเราจะไม่ดำเนินวิธีรับทรัพย์สินมาแบ่งกันดังที่ปราชญ์ท่านกล่าว

บทที่ ๕

เสรีภาพ

ขอนผู้ทมองแต่ผิว ๆ จะคัดค้านทันทีว่า การ
 รัฐบาลกับราษฎรทั้งหมดเป็นข้าราชการนั้น และ
 การที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนั้นจะเป็น
 การตัดเสรีภาพ จริงอยู่ เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจ
 เสียเองเช่นยอมเป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัด
 เสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้ราษฎรได้รับความสุข
 สมบูรณ์ ทั้งหมดเป็นการปฏิบัติหลักข้อ ๓ รัฐบาล
 ไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพ
 ในร่างกาย ในเคหสถาน ในการพูด ในการศึกษา
 อบรม ในการสมาคม เมื่อราษฎรได้มีความสุขกาย
 ในเศรษฐกิจจนแล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความสุขกาย
 ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับประทาน
 เช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎร
 เลย แม้ในเวลานเองราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อ
 เลี้ยงชีพ นอกจากที่เกิตมาหนักโลกอาศัยคนอื่น
 พากิน (Social Parasite) ไม่ว่าในประเทศใด ๆ
 เสรีภาพย่อมจำกัดเพื่อประโยชน์ของราษฎรทั้งหมด
 ด้วยกัน และคณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า

เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก
ประการดังที่ได้กล่าวข้างต้น

บทที่ ๖ การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎร
ได้รับความสุขสมบูรณ์โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจ
กิจเสียเองแล้ว ราษฎรก็ย่อมจะได้รับการศึกษา
แทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตนว่าจะเป
อันตรายสูญหาย และรัฐบาลก็ยิ่งอาจที่จะบังคับให้
ราษฎรที่เป็นข้าราชการจำต้องเล่าเรียน แม้ราษฎร
นั้นจะเป็นผู้ใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ไปจนถึง ๕๕ ปี
ก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็จำเป็นต้องเรียน โดย
วิธีเอกชนต่างคนต่างทำนั้น การบังคับให้ผู้ใหญ่
เรียนย่อมเป็นการยาก ๑๒

๑๒.. การศึกษาผู้ใหญ่ที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้มาแล้ว
อเมริกาและประเทศอื่นก็สนับสนุนให้ผู้ใหญ่ ผู้ที่ได้ปริญญาแล้ว
ไปศึกษาต่อ ไปรับปริญญาสูงขึ้น ไปดูงาน หรือไปเที่ยวเปิดหู
เปิดตาก็มั ผู้ใหญ่อยากไป แต่ไม่ใช่พวกพ้องก็ลำบาก

ก็เมื่อการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่น
 นี้ เป็นการที่ทำให้วัตถุประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะ
 ราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่ง
 ที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญ
 อย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ ก็
 พึงบังเกิดแก่ราษฎรโดยทั่วหน้า โฉนเล่าพวกเราที่ได้
 พร้อมกันไขประตูเปิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้ว จะรี
 รอๆ ไม่นำราษฎรต่อไปให้ถึงต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎร
 จะได้เก็บผลจากต้นไม้ นั้น คือผลแห่งความสุขความเจริญ
 ดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่องพระศรีอาริย์ ในเรื่อง
 ศาสนาพุทธทุกคน ในการทำบุญปรารถนาจะประ
 ษาศาสนาพระศรีอาริย์ แม้ในการสาบานในโรงศาลก็ดี
 ในการพิชิตใดๆ ก็ดี ก็อย่างกันแต่ว่า เมื่อข้อสัตย์หรือให้การ
 ไปตามความจริงแล้ว ก็ให้ประสบพบศาสนาพระศรีอาริย์
 เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิธีไปสู่อาริยะสมัย แต่ก็ยังมี
 บุคคลที่ถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนัก ๆ เข้าก็จะกลับ
 ไปสู่อาริยะสมัยก่อนพุทธกาล คือเมื่อ ๒๔๗๕ ปีที่แล้ว
 มาแล้ว

เค้าร่าง
พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกัน
ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

.....

.....

.....

มาตรา ๑. พ.ร.บ. นี้ให้เรียกว่า พ.ร.บ. ว่า
ด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร พ.ศ.
๒๔๓๕

มาตรา ๒. ให้ใช้ พ.ร.บ. นี้ตั้งแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวดที่ ๑

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓. ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไปนั้น ในบรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศไทยถ้วนทุกคน ได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลหรือจากสหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ ตามอัตราขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้

- ๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละบาท
- ๒. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑ ปีถึง ๕ ปี เดือนละบาท
- ๓. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๖ ปีถึง ๑๐ ปี เดือนละบาท
- ๔. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๕ ปี เดือนละบาท
- ๕. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๖ ปีถึง ๑๘ ปี เดือนละบาท
- ๖. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีถึง ๕๕ ปี เดือนละบาท
- ๗. บุคคลที่มีอายุ ๕๕ ปีขึ้นไป เดือนละบาท

มาตรา ๔. บุคคลที่มีคุณวุฒิหรือความสามารถพิเศษ หรือมีกำลังพิเศษจะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไปตาม

คุณวุฒิความสามารถกำลัง และตามชนิดที่ทำ ตามอัตรา

ข. ดังต่อไปนี้

ชั้น ๑	๘๐ บาท	ชั้น ๒	๙๐ บาท
ชั้น ๓	๑๐๐ บาท	ชั้น ๔	๑๑๐ บาท
ชั้น ๕	๑๒๐ บาท	ชั้น ๖	๑๓๐ บาท
ชั้น ๗	๑๔๐ บาท	ชั้น ๘	๑๕๐ บาท
ชั้น ๙	๑๖๐ บาท	ชั้น ๑๐	๑๗๐ บาท
ชั้น ๑๑	๑๘๐ บาท	ชั้น ๑๒	๑๙๐ บาท
ชั้น ๑๓	๒๐๐ บาท	ชั้น ๑๔	๒๒๐ บาท
ชั้น ๑๕	๒๔๐ บาท	ชั้น ๑๖	๒๖๐ บาท
ชั้น ๑๗	๒๘๐ บาท	ชั้น ๑๘	๓๐๐ บาท
ชั้น ๑๙	๓๒๐ บาท	ชั้น ๒๐	๓๕๐ บาท
ชั้น ๒๑	๔๐๐ บาท	ชั้น ๒๒	๔๕๐ บาท
ชั้น ๒๓	๕๐๐ บาท	ชั้น ๒๔	๕๕๐ บาท
ชั้น ๒๕	๖๐๐ บาท	ชั้น ๒๖	๖๕๐ บาท
ชั้น ๒๗	๗๐๐ บาท	ชั้น ๒๘	๘๐๐ บาท
ชั้น ๒๙	๙๐๐ บาท	ชั้น ๓๐	๑,๐๐๐ บาท

มาตรา ๕. นอกจากเงินเดือนที่ได้รับ ให้ผู้ที่ทำ

านหรือรับราชการ ได้รับเงินรางวัลอีกโสดหนึ่งตามผล
แห่งการงานของตน ซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้กำหนด
ให้ลงไว้ ค.

มาตรา ๖. ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงิน
เดือนสูงกว่าชนสามัญ

ก. เมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญสูง

ง. กว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓

มาตรา ๗. เงินเดือนและเงินรางวัลและเบี้ย
บำนาญจะเพิ่มส่วนขึ้นได้ตามส่วน จ. แห่งการที่รัฐบาล
หรือสหกรณ์ได้ผลในทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘. ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่
๑๕ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปี รับราชการตามประเภทงาน
ที่กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณสมบัติ

และตามเพศ อายุดังนี้

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างใดก็ให้สมัครเข้าทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมาเกินกว่างานประเภทนั้นต้องการจำนวนคนก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนดก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลังบุคคลที่ไม่มีคุณวุฒิหรือความสามารถเป็นพิเศษให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตน ให้เหมาะสมกับประเภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมดางานเบา เช่น งานเก็บกวาด การรักษาสถานที่ การเสมียน การเป็นครู การสอนเด็ก การจำหน่ายของอุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อนผันใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ที่นี้ไม่ตัดสิทธิ์ของเพศหญิงซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถเป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้ที่อายุน้อยกว่าทำงานเบากว่าผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

มาตรา ๙. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใด เว้นไว้แต่เหตุถูกเงินเมื่อขาดแรงงานใน การที่จะป้องกันอันตรายในทางเศรษฐกิจ ก็ให้ระดม บุคคลจำพวกนี้เข้าทำงานได้

จ. ตามกำลังที่ผู้^๕นั้นจะทำได้มิให้เป็นการหักโหม หรือทรมาณเกินไป เช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าว เมื่อ ขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตราย ต่อพืชผล เป็นต้น

มาตรา ๑๐. บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัย ที่ต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้น ที่จะไม่ต้องทำงานโดยตนและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ได้รับเงินเดือนตลอด คือ

๑. หญิงมีครรภ์ ช.

๒. คนเจ็บป่วย ช.

๓. คนพิการ ช.

๔. นักเรียนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอุดม ซึ่ง สอบไล่แข่งขันเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียน

อุดมได้ ช.

๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ย

บำนาญ

มาตรา ๑๑. บุคคลดังต่อไปนี้ได้รับความยกเว้น
จะไม่ต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิ
ที่จะรับเงินเดือนในขณะที่มิได้รับราชการ คือ ญ.

๑. บุคคลซึ่งแสดงได้ว่ามีทรัพย์สินหรือรายได้
อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนาย
ความ ช่างฝีมือ นักประพันธ์ หรือบุคคลซึ่งได้รับ
อนุญาตจากรัฐบาลให้ประกอบเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การ
พาณิชย์ การอุตสาหกรรม การกสิกรรมบางชนิด เมื่อ
บุคคลเหล่านั้นแสดงได้ว่า การประกอบอาชีพอิสระของ
ตนจะทำให้ตนมีรายได้พอเลี้ยงชีวิตของตนและบุตรของ
ตนได้ตลอด

หมวดที่ ๓

ว่าด้วยวิธีจ่ายเงินเดือน

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงิน
ราษฎรโดยวิธีใดวิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเงินตราให้แก่ราษฎรตามอัตราที่
ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตาม
อัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหัก
ลดลบหนี้ (Compensation) กับเงินที่ราษฎรนั้น ๆ
มีหนี้ต่อรัฐบาลหรือต่อสหกรณ์ ในการซื้อ
อาหารเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และปัจจัยอื่น ๆ
ทั้งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้วราษฎรยังเป็นเจ้าหนี้
รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็มีสิทธิที่จะ
นำเงินนั้นไปต่อธนาคารแห่งชาติหรือซื้อใบกู้ของ
รัฐบาลหรือสหกรณ์ หรือจะถอนมาใช้จ่ายก็ได้ตาม
สมควร

หมวด ๔

ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศ
ผู้ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศนั้นสิทธิตาม
กำหนดไว้ในสัญญา

หมวด ๕

วินัยข้าราชการ

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภท
เจ้าหน้าที่ปกครองหรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของ
รัฐบาล จะต้องอยู่ในวินัย ทำงานเต็มกำลังและความ
สามารถในการงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้าน
ต้องถูกลงโทษ เช่น ตัดเงินเดือน หรือเพิ่มเวลา
ทำงาน หรือโทษสถานอื่นตามที่จะได้มีระเบียบ
กำหนดไว้

ประกาศ ณ วันที่ พุทธศักราช
๒๔๗๕
เป็นบท

ฟุตโน้ตอธิบายความ

- ก. อัตราขั้นต่ำต้องกำหนดให้เป็นการเพียงพอแก่การช้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ
- ข. อัตราที่ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ตกกลงใหม่
- ค. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในการทำงานให้กรรมกรมีส่วนในผลกำไรที่เรียกกันว่า (Sharing)
- ง. เงินเดือนของข้าราชการและของกรรมกรย่อมต่างกันตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงินเดือนสูงก็ควรได้รับเบี้ยบำนาญสูง
- จ. ในเรื่องนี้ย่อมมีได้ เมื่อปรากฏว่าการประกอบเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่มนี้อาจเป็นได้ เช่นเพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ เมตติว่าเงินเดือน ๘๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๑๐๐ คงเพิ่มเป็น ๕๐๐ เป็นต้น
- ฉ. ในบางประเทศ เมื่อต้องการจะจัดแหล่งได้มีกฎหมายระดมราษฎรช่วยกันกำจัด ใน

ประเทศเราอาจเห็นได้ หรือในบางสมัยที่เศรษฐกิจ
จักรกลในการเกี้ยวขวายังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข่าวใน
จะเก็บเกี่ยวแล้วก็อาจจะตมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตาม
กำลังอันมีใช้งานหนักเกินไป

ข. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของ
ราษฎรตามวิธี Social Assurance บุคคลจำพวก
นี้ได้เบียบำนาญ

ข. ทงนเพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

ญ. การยกเว้นนเพื่อผู้มั่งมีหรือผู้ร่งเกย
จะเป็นข้าราชการ ได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจ
ตามลำพังของตนเมื่อตนสามารถเช่นนั้น

เค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบกิจการเศรษฐกิจ

.

มาตรา ๑ พ.ร.บ. นี้ให้เรียกว่า พ.ร.บ. ว่า
ด้วยประกอบกิจการเศรษฐกิจ พุทธศักราช....

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้แผนการณ^๔เศรษฐกิจ
แห่งชาติเป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบการ
เศรษฐกิจ คือประดิษฐ์กรรมทั้งหลาย ไม่ว่าการ
ประดิษฐ์นั้นจะเป็นการกลักรกรรมหรืออุตสาหกรรม
ใดๆ ตลอดจนการขนส่งและจำหน่าย (ปริวรรต-
กรรม) ทั้งสิ้น

เว้นไว้แต่การประกอบการเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐ-
บาลให้สัมปทานแก่เอกชนมีอำนาจกระทำได้ มีตัว
อย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และการประกอบ
อันเป็นสาธารณูปโภค ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทาน
หรืออาชญาบัตรไปแล้วในเวลานั้น

๒. โรงงานของเอกชน ก. ที่ได้ตั้งอยู่แล้ว
ในเวลานั้น รัฐบาลจะผ่อนผันให้คงตั้งได้โดยออก
สัมปทานให้

๓. ห้างร้านค้าขายของเอกชนต่างตัว ข. ซึ่ง
ได้สัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศไทย

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น ค. เช่นการ

พาณิชย์อุตสาหกรรม กสิกรรม ซึ่งเอกชนได้ขอ
อนุญาตหรือสัมปทานเป็นราย ๆ ไป เมื่อได้แสดง
เป็นที่เข้าใจแก่รัฐบาลว่า การประกอบอาชีพอิสระ
นั้น ได้ผลเพียงพอที่ผู้ประกอบจะเลี้ยงชีวิตไป
ตลอด และตามเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่งจะได้มีพระราช
กฤษฎีกากำหนด โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจแห่งชาติ

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจขอบรรดาที่ดิน
ง. ทั้งหลาย นอกจากที่อยู่สำหรับครอบครองของ
เอกชน และนอกจากที่ดินซึ่งเอกชนได้รับอนุญาต
หรือสัมปทาน ให้ประกอบการเศรษฐกิจในที่ดินนั้น
บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังไม่อยู่ใน
ความครอบครองหรือกรรมสิทธิ์ของผู้ใดนั้น ผู้ใด
ขอครอบครองหรือมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเหล่านั้นไม่

ออกจากได้รับสัมปทานจากรัฐบาล

มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้
 ของที่ดินและรัฐบาลต่างฝ่ายตั้งอนุญาโตตุลาการ
 ละหนึ่งคน และรวมกันตั้งผู้ชวดหนึ่งคน การ
 กำหนดราคาที่ดินนั้นต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่
 ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาล
 เงินตราหรือใบกู้ให้เจ้าของที่ดินยึดถือไว้ตาม
 ราคาที่ดินซึ่งรัฐบาลขอใบกู้นั้น ให้กำหนดดอกเบี้ย
 อัตราดอกเบี้ยธนาคารในขณะตกลงซื้อขาย
 แต่ไม่เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุด
 เวลานั้น

ผู้ถือใบกู้ยังคงมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผล
 หนึ่งจากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตน
 ทำประโยชน์ตามส่วนที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาเงินทุนและเครดิต
เพื่อประกอบการเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก จ.
๒. โดยเก็บภาษีเงินได้ของเอกชน
๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมในยาสูบ ฉ. ไม่
จัดไฟ ฉ. เหลือ ช. ฯลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงการพนัน ซึ่ง
ปรารถนาเล่นการพนันมาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาต
ประจำคน และเสียค่าจดทะเบียนเป็นงวด ๆ ตาม
ชนิดของการพนันซึ่งตนปรารถนาจะเล่น และห้าม
มิให้จดทะเบียนบุคคลซึ่งในขณะใช้พระราชบัญญัติ
นี้เล่นการพนันไม่เป็น

นอกจากการเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้ว
การเล่นทุกคราวจะต้องได้รับอนุญาตและเสียค่า
ธรรมเนียมอีกต่างหากทุกคราว

๕. ออกใบกู้เพื่อคนมั่งมีภายในพระราช-
อาณาจักรขอใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์
อื่นเป็นประกัน ญ.

๖. ออกฉลากกินแบ่ง ด.

๗. กู้เงินจากธนาคารแห่งชาติ ต.

๘. กู้เงินจากต่างประเทศ

๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่อง
กรกลต่างประเทศ เพื่อส่งเงินเป็นงวด ๆ

หมวดที่ ๓

ว่าด้วยการธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ
ยเอาเงินทุนสำรองของรัฐบาลและเงินที่กู้จาก
ภายนอกมาเป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคาร
แห่งชาติกระทำการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย
ให้มีอำนาจออกธนบัตรโดยโอนกรรมเงินตราใน

กระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัดต่างๆ ในเวลานั้นเป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่างๆ

มาตรา ๕. ธนาคารแห่งชาติต้องให้รัฐบาลกู้เงินตามที่รัฐบาลต้องการตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือกำหนดการประดิษฐ์กรรม ซึ่งจะเป็นกลักรรมและอุตสาหกรรมที่หลาย และการปรัวรรตกรรม คือการขนส่งและคมนาคม การจัดสร้างที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่างๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ กำหนด

ประมาณว่าในปีหนึ่งๆ รัฐบาลจะทำได้อย่างไร และ
 ให้แจ้งผลแห่งการกระทำนั้นต่อมหาชนทุกสัปดาห์

มาตรา ๑๒ ในระหว่างเวลาที่ใช้แผนเศรษฐกิจ
 แห่งชาตินั้น ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขแผนเพราะ
 รัฐบาลจัดหาทุนและแรงงานไม่ได้ตามกำหนดก็ดี
 หรือรัฐบาลมีทุนและแรงงานเพิ่มขึ้นก็ดี ให้กรรม-
 ารสภาแผนเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้ไขแผน
 นั้นๆ แล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้
 เมื่อใดให้ประกาศเป็นรายๆ ไป และให้ชี้แจง
 ที่ดิน เงินทุน แรงงานของราชการและกรรมกร
 และผู้ชำนาญการพิเศษว่า พอเพียงประการใด

หมวดที่ ๕

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหา-

ริมทรัพย์ทั้งหลาย ซึ่งเอกชนนั้นนำมาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใด
ได้ ซึ่งจะเข้าลักษณะที่จะมีกรรมสิทธิ์ในการค้าได้
ก็ให้ผู้นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ในการนั้น (Brevet d'
Invention) บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประกอบการ
นั้นเอง หรือจะร่วมกับรัฐบาลในการประดิษฐ์ก็อาจ
ทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่

ฟุตโน้ตอธิบายความ

ก. ทั้งนี้เพื่อให้ไม่ให้เกิดกระทบกระเทือนรุนแรงต่อ
เอกชนประกอบการอาชีพของตนโดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดกระทบกระเทือนชาว
ต่างประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนที่รังเกียจในการ
เป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น
การทำถนน ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้
ถือว่า ทางรถไฟ ถนน ฯลฯ เท่านั้น เป็นสาธารณูปโภค
เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อราษฎร

จ. ภาษีมรดกนั้นมิใช่จะอิกจนคนมั่งมี เป็นเพราะ
คนเหล่านั้นคนมั่งมีได้สะสมเงินทองไว้ เงินทองนั้นได้
มาก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีได้ไว้โดยทางตรง
หรือทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้มั่งมีมาก
ก็เหลือเพื่อควรเก็บให้มาก (Super Tax) คนชั้นกลาง
พอผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบผู้มั่งมีเกินไป

ฉ. ภาษียาสูบและไม้ขีดไฟนั้น ทำให้ประเทศ
ฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมัน เมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ได้
เร็ว และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้นก็เพราะภาษีจำพวก
ในเมืองเราถ้าสมมติมีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เรา
ภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ สตางค์ ซึ่งไม่
มากนัก ก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่
ผูกขาด (Monopoly) ภาษียาสูบเกี่ยวกับทางสัญญา
พระราชไมตรี ฉะนั้นเราให้ดำเนินนโยบายในการ

เก็บภาษีร้านจำหน่ายยาสูบ โดยระวางมิให้เสียเปรียบยาสูบ
ต่างประเทศที่นำเข้ามา

ช. เกื่อนักกีฬาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้ โ
รัฐบาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำนาเกลือตามอัตราที่กำหนด
แล้วในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือให้ผูกข
สมมติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีสรรพากรคนหนึ่งวัน
๑/๑๐ สตางค์ ๑ ปี ได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ช. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้จะพยายาม
หาวิธีมิให้เล่นด้วยการห้ามขาดนั้นเหลือวิสัย คือ คง
ลอบเล่น จะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชนหลังที่เล่น
เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้
ต้องมาขึ้นทะเบียนคล้ายๆ กับคนติดฝิ่น ค่าธรรมเนียม
อาจเก็บเป็นงวดๆ เช่นงวดละ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕ งวด
สมมติว่าคนเล่นการพนันเป็นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคง
ค่าอนุญาตประจำตัวได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุกๆ คน
ที่เล่น เช่นในตำบลหนึ่งๆ ย่อมมีการเล่นไฟไม่ต่ำกว่า
๒ วงต่อ ๑ วัน ตำบลในพระราชอาณาจักมี ๕,๐๐๐
ตำบล ต้องมีการอนุญาตเล่นไฟ ๑๐,๐๐๐ วง ถ้า

อนุญาตวงละ ๕ บาท คงได้เงินวันละ ๕๐,๐๐๐ บาท
 หนึ่งคงได้เงินราว ๑๘ ล้านบาท การเล่นเกมพนันควร
 หนดเวลาใหม่ไม่ให้เสียเวลาทำงานที่กำหนดเดิม แต่
 ยางจนถึง ๒๒ นาฬิกา ส่วนเวลาอื่นๆผู้เล่นการพนัน
 ้งทำงานไม่เสียงาน ไม่ให้เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนันต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที และ
 ่งป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพาะ
 วมการพนัน

ญ. ในเรื่องนี้เราต้องการประสานกับคนมั่งมี ไม่
 ะหัดประหารคนมั่งมี

ด. สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการ
 ันมีการเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสี่ยงแต่น้อย เช่น ปี
 ึงมีลอตเตอรี่ออก ๓๐ ครั้งๆหนึ่งล้านบาท และ
 ฎรคนหนึ่งเสี่ยงโชคครั้งหนึ่งราว ๒๐ - ๕๐ สตางค์
 การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนหน้า
 เกรงจะถูกติฉินนินทาว่าจัดให้เล่นเกมพนัน แต่ขอ
 ัวอย่างในฝรั่งเศสว่า ใบกู้ (National Credit) ซึ่ง
 การเงินไปสร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงคราม ก็เป็น

ใบกฐนิกที่ออกตลอดเทอริให้แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเขามีสนามม้า คนอังกฤษนิยมแข่งม้ามีไม่น้อย แต่เราประสงค์ให้เลยไปถึงนั้น เราประสงค์มีแต่ตลอดเทอริที่ราษฎรเสียสละคนละน้อยๆ แต่มีโอกาสดำเนินมาก

ค. ธนาคารแห่งชาติจะช่วยรัฐบาลได้มาก เพราะภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัดก็นำมาหมุนได้นอกจากเงินเดือนที่ข้าราชการฝากไว้ในธนาคารก็นำมาหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นมียุทธวิธีการหลายอย่างที่รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ด. นอกจากแผนในการปกครองก็ต้องอนุโลมตามแบบเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

การประชุมกรรมการพิจารณา เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ

ณ วังปารุสกวัน

วันที่ ๑๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

ผู้เข้าประชุม

๑. หลวงคหกรรมบดี
๒. หลวงเดชสหกรณ์
๓. หลวงเดชาตังค์วรวิวัฒน์
๔. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
๕. นายทวี บุญยเกษตร
๖. นายแนบ พหลโยธิน
๗. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม

๘. นายประยูร ภมรมนตรี
๙. พระยามโนปกรณนิติธาดา
๑๐. พล.ร.ท. พระยาราชาวังสัน
๑๑. นายวิลาศ โอสถานนท์
๑๒. พระยาศรีวิสารวาจา
๑๓. ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ
๑๔. หลวงอรรถสารประสิทธิ์

เปิดประชุมเวลา ๘.๒๐ นาฬิกา

หลวงประดิษฐมนูธรรม แถลงว่า ก่อนจะมาชี้แจงในที่นี้ ได้ประชุมผู้เริ่มก่อการครั้งหนึ่งแล้ว และเรื่องขึ้นเสนอรัฐมนตรี ๆ จึงตั้งกรรมการชุดนี้มาพิจารณา การโต้เถียงนั้นอาจใช้ถ้อยคำรุนแรงไปบ้างเมื่อเป็นคำแถลงโดยบังเอิญก็ต้องขอภัย หัวข้อสำคัญในการประชุมวันนี้ เนื่องจากหลักหกประการที่ได้ประกาศไว้ในข้อ ๓ มีใจความอยู่ ๓ ประการ ในการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ คือจะจัดมิให้ราษฎรอดอยาก จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการจัด

การไม่ให้ราษฎรคอยากนั้น ต้องจัดให้มีความเป็น
อยู่พอควร หางานให้ราษฎรทำเหมือนกับพวกเราที่
อยากทำงาน ข้อความละเอียดมีอยู่ในหนังสือแล้ว
แต่เราไม่ทำโครงการที่เดียว จะทำตามกำลังของเรา
ข้อความที่เป็นตัวเลขบางตอนจะถือเคร่งครัดไม่ได้
เป็นการอุปมาพอเป็นเค้าเท่านั้น โครงการนี้ไม่ใช่หลัก
คอมมิวนิสต์ เรามีทั้งแคปิตัลลิสม์และโซเชี่ยลลิสม์
รวมกัน ถ้าหากพวกคอมมิวนิสต์มาอ่านจะติเตียนมาก
ว่า ยังรับรองพวกมั่งมีให้มีอยู่ ความนี้กล่าวแล้วว่า
ตัวเลขนั้นเป็นการอุปมาเท่านั้น หน้าที่ของเราในที่นี้
ก็คือ จะรับไปลิшнийหรือไม่ เมื่อรับแล้วจึงเรียกผู้
ชำนาญมาทำการพิจารณาให้ละเอียดในภายหลัง
ายทวิ บุญยเกตุ เสนอ ในการที่จะพิจารณาเค้า
โครงการธุรกิจฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจงและสนับสนุน
ข้อความของหลวงประดิษฐมนูธรรมเพื่อเป็นแนวทาง
ที่จะพิจารณาต่อไป ถ้าเราอ่านดูแต่เพียงผิวเผิน ๆ โดย
ไม่ได้ไตร่ตรองหรือคิดให้ซึ้ง หรือมีใจลำเอียงไปใน
ลัทธิใดลัทธิหนึ่งแล้ว ก็จะเห็นว่าโครงการฉบับนี้

ส่อไปในทางคอมมิวนิสต์หรือโซเชี่ยลลิสต์ แต่ถ้าว
 พิจารณาถึงวิธีการให้ละเอียดยไปสักหน่อย แล้วจะเห็น
 ได้ว่าในวิธีการของโครงการอันนี้ เราไม่ได้รับ
 ทรัพย์สินใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่งปันกัน
 เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับ
 หรือเกณฑ์คนทั้งหมดให้ทำงานให้แก่สหกรณ์ของเรา
 เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาส เพราะฉะนั้น จง
 เรียกหรือเหมาเอาว่าโครงการอันนี้จะมีวิธีการเป็น
 คอมมิวนิสต์หรือโซเชี่ยลลิสต์อย่างไรได้ ความประ
 สงค์ของรัฐบาลก็คือ ต้องการให้ราษฎรทุกคนและทุก
 ชั้นได้รับประกันจากรัฐบาลโดยร่วมกันทำและโดยการ
 ควบคุมของสหกรณ์ เราไม่ต้องการให้คนทุกคนเป็น
 ทาสของสหกรณ์ โดยเลิกการทำมาหากินส่วนตัว แต่
 เราต้องการให้ผู้ที่กำลังทรัพย์สินที่ได้ทำมาหากินอยู่ก่อน
 แล้วคงดำเนินการต่อไป หรือผู้ที่สามารถจะทำมาหา
 กินส่วนตัวได้ก็ให้ทำไป เราจะช่วยแต่ผู้ที่ต้องการ
 ความช่วยเหลือจากรัฐบาล หรือคนจนกับพวกที่ไม่มี
 งานทำ ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย และที่ได้รับทุกข์ลำบาก

เท่านั้น หาได้พาตึงไปบังคับคนที่มั่งมีตั้งในบางประเทศทำกันอยู่ไม่ เพราะถ้าคนจนเหล่านั้นไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ช่วย ความหายนะจะต้องมาสู่อย่างแน่นอน ธรรมชาติของคนจะต้องเสียไปโดยไม่ต้องสงสัย และความไม่สงบสุขจะต้องเกิดขึ้นแก่ประเทศเป็นแน่ ไม่ควรวิตกที่สหกรณ์จะไม่มีคนทำงาน เพราะในเวลานี้คนว่างงานมีอยู่มาก เมื่อเรารับรองว่าจะให้ความสุขแก่เขาเช่นนั้นแล้ว ใครเล่าที่ไม่อยากจะมีความสุข ใครเล่าที่ไม่อยากมีเงิน และใครเล่าที่อยากอดตาย พวกกันอย่างง่าย ๆ การที่จะตั้งเป็นสหกรณ์ก็ไม่ผิดอะไรกับบริษัทหรือห้างร้านที่ทำการค้าขายใหญ่ ๆ ถ้าจะมีผู้เถียงว่ารัฐบาลไม่ควรทำการค้าเองแล้ว ก็ไหนเล่ารัฐบาลจึงสร้างทางรถไฟ รัฐบาลจึงสร้างโรงไฟฟ้า รัฐบาลจึงทำประปา รัฐบาลจึงถมเหล่าต่าง ๆ เหล่านั้นเสียเองเป็นต้น โดยไม่ยอมให้ราษฎรทำ การที่จะตั้งสหกรณ์นั้น นอกจากจะช่วยเหลือพวกชาวนาที่ยากจนแล้ว สหกรณ์ยังช่วยเปิดเมืองและบำรุงความเจริญของประเทศอีกด้วยในผลกำไรที่ได้

จากสหกรณ์^๕เอง วิธีการโดยย่อของโครงการอัน
ก็คือ รัฐบาลจะซื้อที่ดินจากเจ้าของที่ดินโดยออกใบ
บอนด์และให้ดอกเบี้ยตามสมควร การที่ต้องการ^๕
เป็นจำนวนมากและเป็นผืนเดียวกันก็เพื่อความสะดวก
ในการปกครองและในการประกอบการกสิกรรม เช่น
การไถ การคราด การท^๕น้ำ เหล่าน^๕ เป็นต้น เมื่อ
สหกรณ์ได้เนื้อที่^๕ตามจำนวนที่ต้องการแล้ว สหกรณ์
ก็ประกาศรับกรรมกรหรือที่หลวงประดิษฐมนูธรรม
เรียกว่าข้าราชการเฉพาะผู้^๕ที่ต้องการความช่วยเหลือ
จากรัฐบาลกับผู้ที่ไม่มีอาชีพอย่างอื่น คือพวกที่เบียด
เบียนเขา^๕กิน แต่จะไม่บังคับผู้ที่มั่งมีและผู้ที่ไม่ประสงค์
จะทำงานให้แก่สหกรณ์ในเมื่อเขาหางานหรืออาชีพ
ทำได้ คือเขาจะไปประกอบอาชีพส่วนตัวก็ได้สุดแต่
ความพอใจของตน การบังคับคนที่ไม่มีข้าวกินให้
ข้าวกิน บังคับให้คนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยมีบ้านอยู่อย่าง
สบาย บังคับให้คนที่เกิดทุกข์ได้ยากให้มีความสุข
เหล่าน^๕ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นของเสียหายอะไร เรื่องเช่น
พระยารัษฎาฯ (คอซิมบี๊) ก็ได้เคยใช้บังคับคนใน

ความบังคับบัญชาของท่านทางมณฑลบกซ์ได้มาแล้ว
 และปรากฏว่าได้ผลดี จนบัดนี้ก็มาถึงบุญคุณ หนึ่ง
 การประกาศรับสมาชิกสหกรณ์ก็เท่ากับสหกรณ์จ้าง
 ให้มาทำงานให้กับสหกรณ์ โดยให้เงินเป็นรายเดือน
 หรือรายปี ช่างยังจะได้ส่วนแบ่งในกำไรของสหกรณ์อีก
 ด้วย เช่นเดียวกับงานของห้างหรือของบริษัทต่างๆ
 ส่วนเงินจ้างที่สหกรณ์จะวางอัตราลงไปในนี้ คงทำได้
 ดังนี้ ให้สอบสวนดูถึงกำลังแรงงานของชาวนาคน
 หนึ่งที่มีร่างกายอ่อนแอที่สุด ชีเกียจที่สุด และโง่ที่
 สุด ว่างานชิ้นหนึ่งๆที่สหกรณ์จะให้ทำนั้นจะต้อง
 สิ้นเวลาแรงงานเท่าใด และจะคุ้มกับราคาสินค้าเท่าใด
 กุพอที่เงินที่ได้มานั้นจะมาใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเพื่อ
 ยังชีวิตของตน เช่นค่าอาหารและเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น
 เมื่อทราบอัตราและวางไว้ลงไปเป็นที่แน่นอนแล้ว
 เราก็ไม่ต้องเสียเวลาที่จะต้องคอยควบคุม ส่วนคน
 งานใดที่ทำงานเสร็จก่อนคนงานนั้นก็จะได้เปรียบในการ
 ที่จะได้พักผ่อนหรือใช้เวลาที่เหลือไปทำงานให้แก่
 สหกรณ์ เพื่อหารายได้ให้ออกเงยขึ้นอีก ด้วยวิธีเช่น

นี่จะเป็นการยอมนำใจให้คนที่ทำงานดีได้ทำงานเต็ม
 ความสามารถอยู่ในตัว เมื่อผลประโยชน์ที่ได้จากการ
 กระทำเท่าใดผลประโยชน์นั้นเป็นของสหกรณ์ทั้ง
 สหกรณ์เป็นผู้ชนและเป็นผู้ขาย เมื่อได้เงินมาเท่าใด
 เหลือจากเงินเดือนแล้วก็หักกำไรไว้แบ่งออกเป็น
 ส่วนๆ ถือไว้เป็นทุนสำรองบ้าง เป็นทุนที่จะเปิด
 สมาคมและความเจริญของสหกรณ์บ้าง ส่วนเงินที่
 จะจ่ายเป็นเงินเดือนหรือเงินปีของสมาชิกสหกรณ์นั้น
 ถ้าจะคิดดูให้ดีแล้วก็จะไม่เป็นตัวเงินจริงเท่าใดนัก
 เพราะเป็นเงินที่หักกลบลบหนี้และหมุนเวียนอยู่เสมอ
 คือ โดยที่สหกรณ์วางข้อบังคับว่าสมาชิกของสหกรณ์
 ทุกคนจะต้องซื้อของจากสหกรณ์ โดยที่สหกรณ์ขาย
 ให้โดยราคาย่อมเยาที่สุด เมื่อการปรากฏดังนี้แล้ว
 ไม่น่าจะมีข้อวิตกกังวลในความสำเร็จของโครงการ
 อันนี้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุขและความปลอดภัยของ
 ราษฎรชาวนาไทยที่ยากจนทั้งหลาย

พล. ร.ท. พระยาราชวังสัน ตามหนังสือโครงการที่
 ข้าพเจ้าได้อ่านนั้นเป็นหนังสือ Ideal ข้าพเจ้าก็นิยม
 หลักนี้ แต่การทํานี้ก็อย่างหนึ่ง ซึ่งต้องวิเคราะห์

(Details) เป็นเรื่อง ๆ ไป หลักการเก่าซึ่งรัฐบาลเก่า
ทำหรือที่ชุกชุมทำก็ดี แม้เขาจะไม่ได้ระบุชื่อ แต่ความ
จริงเป็นแบบโซซิออลิสม์ ที่จริงหลักการก็ควรเป็น
เช่นนั้น เพราะแคปิตัลลิสม์เป็นชาวต่างประเทศส่วน
มาก ในปรัสเซียเปิดข้าพเจ้าไม่คัดค้าน แต่ยังขาดราย
ละเอียด คือวิธีปฏิบัติ

หลวงประดิษฐมนูธรรม ตามหลักของข้าพเจ้าเป็นลัทธิ
หลายอย่างที่ได้เลือกคัดเอาที่ดีมาปรับปรุงให้สมกับ
ฐานะของประเทศไทย แต่เหตุสำคัญอาศัยหลักโซซิ-
ออลิสม์ ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ คือถือว่ามนุษย์ที่เกิดมา
ย่อมต้องเป็นเจ้าหนี้ต่อกัน (Solidarism) เช่นคนจน
นั้น เพราะฝูงชนทำให้จนก็ได้ คนเคยทอผ้าด้วยมือ
ก็มีเครื่องจักรแข่งขัน คนที่ทอด้วยมือต้องล้มเลิก
หรือคนที่รวบเวลานี้ไม่ใช่รวบเพราะแรงงานของตน
เลย เช่นผู้ที่มีที่ดินมากคนหนึ่งในเมืองฯ ซึ่งแต่
เดิมมีราคาน้อย ภายหลังที่ดินมีราคาแพงสร้างตึกสูง ๆ
กันนี้ ราคาที่ดินแพงขึ้นเนื่องจากฝูงชน ไม่ใช่เพราะ
การกระทำของคนนั้น ฉะนั้นจึงถือว่ามนุษย์ต่างมีหนี้

ตามธรรมเนียมต่อกัน จึงจำต้องร่วมประกันภัยต่อกัน
และร่วมในการประกอบการเศรษฐกิจ

ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณ คนที่มีที่ดินรวยๆ มีไม่
ก็คน

หลวงประดิษฐมนูธรรม คนของเราเวลานี้เปรียบ
เหมือนเด็ก รัฐบาลต้องนำโดยบังคับในทางตรงหรือ
ในทางอ้อมให้เข้มแข็งขึ้นประกอบการเศรษฐกิจ ถ้า
เราคงทำตามแบบเก่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
คราวนี้ไม่มีประโยชน์ เพราะเราไม่ทำสาระสำคัญ คือ
แก้ความผิดเคืองของราษฎร แบบที่เราต้องเดินนั้น
ต้องเดินอย่างอาศัยหลักวิชา อาศัยแผน อาศัยโครงการ
วิธีโซเซียลลิสม์ เป็นวิธีวิทยาศาสตร์โดยแท้ รับ
รองความเห็นหม่อมเจ้าสกลว่าการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองคราวนี้ไม่ใช่ Coup d'Etat เป็น Revolution
ในทางเศรษฐกิจ ไม่มีในทางปกครองซึ่งเปลี่ยนจาก
พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายคนเท่านั้น

พล.ท. พระยาราชวังสัน โครงการของหลวงประดิษฐ
มนูธรรมไม่เป็นลัทธิอันหนึ่งอันใดแน่ อยากทราบว่า

ถือหลักอะไร

หลวงประดิษฐฯ ไม่ถือหลักอะไรโดยเฉพาะ อะไรก็
เลือกเอามา

พระยาราชวังสัน การพูดถึงโซเซียลลิสม์ทั้งหมดคนนั้น
อาจยาวเกินไป แต่ขอแบ่งพูดย่อๆ ได้ว่า เป็นสเตต-
โซเซียลลิสม์อยู่หนึ่ง กับคอมมิวนิสม์อีกอย่างหนึ่ง แต่
ข้าพเจ้าอยากรับรองว่าลัทธิของชาร์ลส์ คือเดินแบบ
โคออปเรตีฟต่าง ๆ

พระยาทรงฯ อยากได้ฟังความเห็นต่าง ๆ ของหลาย ๆ
ท่าน และของพระยามโนปกรณฺ์ฯ มีอะไรบ้างอยาก
ขอฟัง

พระยามโนฯ เอาไว้ภายหลัง

หลวงประดิษฐฯ ยังมีรายละเอียดเรื่องนัซชันแนลแบงก์
และอื่น ๆ อีกมาก แต่ต้องรับโปลิซีเสียก่อน โปลิซี
ของข้าพเจ้านั้นเดินแบบโซเซียลลิสม์ผสมลิเบรล

ม.จ. สกลฯ ตามโครงการของผู้เสนออาศัยหลัก
Surplus Value คนทำที่ดินไม่ได้ค่าของที่ดินเต็มที่
แต่เห็นว่าชาวนาได้ค่าที่ดินเต็มที่แล้ว และเรื่องคน

ไทยยากจน^๕ หมอชิมเมอแมนได้สำรวจกล่าวว่า
 ความเป็นอยู่ของเมืองไทยนั้นดีกว่าชาวอินเดียและจีน^๕
 สองเท่า และ Surplus Value ทางภาคอุดรนั้น^๕
 แก่คนพื้นเมืองเป็นส่วนมาก
 หลวงประดิษฐ์ฯ ในเรื่องที่ดิน^๕ การอธิบายข้าพเจ้า
 ไม่ได้อาศัยหลัก Surplus Value ของคาร์ล มาร์ก
 เลย แต่อาศัยที่ว่าแรงงานของคนไทยเสียไปปีหนึ่ง
 มาก ๆ จะทำอะไรจึงจะใช้แรงงานให้เป็นประโยชน์
 ส่วนที่ว่าชาวอินเดียและจีนนั้นความเป็นอยู่ต่ำ เรา
 กว่าเขา^๕ ถ้าพูดเช่นนั้นเท่ากับเรายอม เรารับ
 อยู่อย่างพริตตีฟดีกว่า (Primitive) ความจริงดีเหมือน
 กัน ถ้าเราจะถอยหลังเข้าคลอง ใช้คนที่มีความต้อ
 การเพียงผ้าที่ปีตร่างกายนิดหน่อยเหมือนคนป่า เท่า
 ที่ราษฎรมีในเวลานี้ดีกว่าคนป่าแล้ว และถ้ากลับเป็น
 คนป่าเราไม่ต้องทำอะไรมาก ปัญหาอยู่ที่ว่า เรา
 กลับเป็นคนป่านั้นต้องการกันหรือไม่ เวลานั้นมนุษย์
 สัมพันธ์กันมาก เราต้องเทียบฐานะของเรากับประเทศ
 ที่เจริญแล้ว จึงจะเห็นว่าเราแร้นแค้นเพียงใด เรา

ต้องพยายามทำให้ถึงเขา

ม.จ. สกกล ฯ ก็เป็นช่วงเวลาที่เหลือของคนงานต่าง ๆ
เหมือนกัน แต่แม้จะเป็นเวลาว่าง ๖ เดือนก็เป็น
Leisure ของเขาก็เป็นการดีใช้ไหมที่จะปล่อยให้
เวลาพักมาก ๆ

หลวงประดิษฐ ฯ ถ้าเราจะพูดถึงความสุขส่วนตัวของ
ราษฎร ถ้าไม่ให้ทำงานเสียเลยยิ่งชอบใจ คือปล่อยให้
เป็นบ้าเถื่อนได้ไม่ต้องทำอะไร เช่น คนบ้า แต่
เห็นว่าถ้าพิจารณาถึงประโยชน์ของประเทศแล้ว การ
ว่างงานเกินไปใช้ไม่ได้ คือเราจะถูกรุกรานทาง
เศรษฐกิจมากขึ้นทุกที

ม.จ. สกกล ฯ ยอมรับหรือไม่ว่าการมีเวลาว่างงานเป็น
ของดี

หลวงประดิษฐ ฯ ไม่ยอมรับ เพราะเช่นนั้นเราก็ไม่มี
โอกาสเทียมหน้าต่างประเทศเขา

ม.จ. สกกล ฯ อยากให้เดินแบบ Compromise คือร่วม
กับพวก Capitalist

หลวงประดิษฐ ฯ หลักโครงการของข้าพเจ้า^๕ไม่ขัดกับ

Capitalism เดินคู่กันไปแท้ ๆ เราต้องการให้มีทุน
เราต้องการอาศัยทุนของพวกมันมีในนี้และต่างประเทศ
ม.จ. สกล ฯ ตามรูปที่อ่านนั้นไม่เป็นแนวทางพอ ต้อง
แสดงไปเป็นลำดับ

หลวงประดิษฐ ฯ โครงการเสนอเพื่อให้รับรองปอลิตี
เท่านั้น เมื่อรับรองปอลิตีแล้ว การที่จะดำเนินต่อไป
นั้นต้องเรียกผู้ชำนาญมาภายหลัง

ม.จ. สกล ฯ ตามความเห็นของนายซิมเมอแมน ข้าพ
เจ้ายังพอใจอยู่ เราค่อยทำค่อยไปก็ได้

หลวงประดิษฐ ฯ ข้าพเจ้าไม่ใช่คนกรุงเทพฯ ๖ จึงรู้หัวอก
คนบ้านนอกเป็นอย่างดี โดยได้รับความลำบากจน
เพื่อนในหัวเมืองยังยากจนอีกมาก นายซิมเมอแมน
ไม่เคยอยู่อย่างยากจนในเมืองไทย ผู้ที่ไม่เคยประสบ
แล้วจะรู้สึกอย่างไรได้ สำนวทที่ไหนเจ้าหน้าที่ก็
เตรียมผ้าหน้าไว้รับ แม้ข้าราชการในกรุงเทพฯ ๖ ออก
ไปก็ไม่ทันเห็นของจริงแท้ และทั้งตนเองก็สบายไม่
เคยทุกข์ร้อนเหมือนชาวนาที่ทนทุกข์อยู่ในเวลานี้

ม.จ. สกล ฯ พรหมพิธีนั้นแล้วแต่ความเคยชิน หากว่า

เคยอยู่อย่างไรก็ชินอยู่อย่างนั้น ไม่รู้สึกลำบาก จึง
 อยากให้เคารพในกรรมสิทธิ์ของบุคคลให้มาก
 หลวงประดิษฐ์ ฯ โครงการนี้เราต้องเคารพกรรมสิทธิ์
 ของเอกชนเหมือนกัน เช่นที่ที่เป็นบ้านอยู่เราไม่เข้า
 เกี่ยวข้อง เว้นแต่ที่จำเป็น การที่ต้องรวมกันก็เพราะ
 ที่ดินของเจ้าของต่าง ๆ มีเป็นหย่อม ๆ ไม่สะดวกแก่
 การควบคุม และทางวิทยาศาสตร์จึงต้องรวมให้เป็น
 ผืนเดียวกัน

จ. สกล ฯ เราเข้าใจเอาเองว่าที่ดินนั้นมีเป็นหย่อม ๆ
 ยกตัวอย่างเมืองสุพรรณ ไม่แน่ว่าของใครมีเท่าไร
 เพราะยังไม่ได้สำรวจ ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้จึงมีวิธี
 การที่จะรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐ์ ฯ ปัญหาเรื่องรายละเอียดเอาไว้ที่หลัง
 แต่พฤติการณ์เมื่ออยู่แน่ชัดว่า ที่ดินในเมืองไทยมีอยู่เป็น
 หย่อม ๆ การรวมกันได้ผลดีในทางวิทยาศาสตร์ เรา
 จะทำอะไรจึงจะให้รวมกันได้ หลวงเดชสหกรณ์เอง
 ก็ก่อนเปลี่ยนการปกครองถูกถามความเห็นก็เสนอให้
 รัฐบาล แต่ข้าพเจ้าว่าให้เดินทางสายกลาง คือ ชื้อ

เอาโดยออกไปบอนด์ให้ และในที่นี้ใครมีปรีณสี
 อย่างไม่รู้ให้แสดง รายละเอียดนั้นขอให้พูดภายหลัง
 ม.จ. สกล ฯ การรวมที่ดินและรวมแรงเพื่อการกสิกรรม
 นั้นเห็นด้วย

พระยาศรวาสารวาจา จะสมมติว่าหลักนี้เป็นหลักให้
 และรายละเอียดเป็นหลักย่อยนั้นไม่เห็นด้วย เรา
 ต้องดูว่าจะทำอะไรบ้าง กิจการที่ทำทุกอย่างเป็นหลัก
 ใหญ่ทั้งนั้น

ม.จ. สกล ฯ หลักนี้ไม่มีใครคัดค้าน และตามที่ถือ
 ที่ดินทั้งหมดเป็นของพระเจ้าแผ่นดินนั้นใช้ได้
 เมืองไทยในการรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐ ฯ หลักนี้วิเศษจริง แสดงว่าที่ดินเป็น
 ของรัฐ

ม.จ. สกล ฯ นโยบายเรื่องที่ดินนั้นควรแยกออกจาก
 นโยบายอื่นๆ

พระยามโน ฯ นโยบายแรกนั้นคือที่ดินกสิกรรมใช้ไหม
 หลวงประดิษฐ ฯ นั้นเป็นแต่ส่วนหนึ่ง

พระยามโน ฯ ถ้าเช่นนั้นนโยบายมีอะไร

ของประดิษฐ์ ๆ มีทั้งรัฐบาลจัดทำเองและเอกชนจัดทำ ไม่ใช่รัฐบาลจัดทำเองทั้งหมด เช่น การสัมปทานต่าง ๆ มีเหมืองแร่เป็นต้น ยังคงให้เอกชนจัดทำ และเรื่องวัดกว่าเจ้าของที่ดินจะไม่พอใจนั้น ไม่น่าวิตกอย่างใด การออกกฎหมายบังคับข้อนั้น เพื่อป้องกันคนเกเรและหวังไม่ขายหรือเกี่ยงเอาราคาแพง ๆ เท่านั้น

จ. สกล ฯ บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นด้วยให้รวมที่ดินที่นอกเมืองเป็นที่กสิกรรม และยังเห็นต่อไปว่า ควรรวมที่ดินในเมืองเป็นหัตถกรรมและที่อยู่ด้วย ควรจัดวางโปรแกรมไว้ว่าที่ใดเป็นหัตถกรรมและที่ใดเป็นที่กสิกรรม การมีที่ดินเป็นหย่อม ๆ ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นภัย ควรรวมเอามาทั้งหมดแปลนจึงจะครบรูปเรียบร้อย วงเขตสหกรณ์ ปัญหาใหญ่เรื่องรวมที่ดินนั้นสำคัญอยู่ที่ว่าจะรวมด้วยวิธีไหน ในหลักการนั้นเห็นด้วยหลักการเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ทุกข้อทุกกระยะต้องดูว่าเราจะทำได้แค่ไหน โครงการมีถึงการที่รัฐบาลทำการค้าขายเองด้วย จะกระทบถึงชาวต่างประเทศมากไหม

เช่น การค้าขายตกอยู่ในมือของคนต่างประเทศ
ส่วนมาก

หลวงประดิษฐฯ การที่เราไม่ทำนั้น คนต่างประเทศ
ชอบมาก ข้าพเจ้ารับรอง แต่ถ้าเราจะทำแล้วเขา
ว่าอย่างไร

ม.จ. สกลฯ เราต้องร่วมทำกับคนต่างประเทศไปก่อน
แล้วโน้มน้าเข้ามาหาจุดหมายของเรา ว่าจะเป็นใน
รัฐบาลทำเองหรือมีหุ้นส่วนอยู่ด้วยก็ตาม เช่น อยู่
บริษัทไฟฟ้าเจรจากันง่าย

พระยาศรีวิสารวาจา แต่เมื่อรัฐบาลทำเองจะ
อย่างไร

หลวงเดชฯ ความมุ่งหมายต้องค่อยทำค่อยไป
หลวงประดิษฐฯ เราก็จะเดินรูปนั้น เราจะพยายาม
เจรจากับต่างประเทศ จนกระทั่งไม่มีทางจึงจะหา
ใหม่

พระยามโนฯ (ถามหลวงคหกรรมบดี) เห็นอย่างไร
หลวงคหกรรมฯ ในทางเศรษฐกิจต้องทำอย่างหล
ประดิษฐ์ฯ มิฉะนั้นผลประโยชน์ก็คงตกอยู่แก่

กลางทั้งหมด จะแก้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้
 พระยาราชวังสัน วิธีตัดคนกลางนั้นมีหลายวิธี เช่น
 แบบร้านสหกรณ์ต่าง ๆ
 หลวงประดิษฐ์ฯ ร้านสหกรณ์นั้นทำได้ แต่ในเมือง
 อื่นเราคงชนไม่สำเร็จ ชาวนาจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อ
 เวลานักเป็นหนี้เจ็ยกอยู่ท่วมตัว
 พระยาราชวังสัน จะเอาอย่างไร วิธีร้านสหกรณ์นั้น
 ข้าพเจ้าเห็นว่าทำได้ แต่ขอสงวนไว้ก่อน
 หลวงคหกรรมฯ ต้องทำอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ คือ
 สหกรณ์อย่างครบรูป
 พระยามโนฯ (ถามนายแนบ) เห็นอย่างไร
 นายแนบ พหลโยธิน เห็นด้วยกับโครงการของหลวง
 ประดิษฐ์ฯ แต่ขอแก้เรื่องเงินเดือน
 หลวงประดิษฐ์ฯ เรื่องเงินเดือนเป็นแต่เพียงอุปมา ใช้
 ได้จริงเมื่อโครงการสำเร็จ และต้องการแก้ไขให้ถูก
 ต้อง
 พระยามโนฯ (ถามหลวงเทศาภิบาล) จะว่าอย่างไร?
 หลวงเทศาภิบาลฯ เศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้วข้าพเจ้าไม่มี

ความรู้ แต่เศรษฐกิจทางขนส่งแล้ว เช่นรถไฟเป็น
ต้น พอพูดได้ เมื่อรัฐบาลได้ลงทุนมาตั้ง ๒๖๐ ล้าน
บาทแล้ว ถ้าปล่อยให้มีคนแข่งขัน รัฐบาลไม่ควบคุม
เสียเองก็จะเก็บทุนไม่ขึ้น ดังตัวอย่างในประเทศ
อังกฤษเวลานี้จะตายอยู่แล้ว ถึงแก่บริษัทรถไฟที่
เดินรถยนต์เอง เพื่อแข่งขันกับบริษัทรถยนต์อื่น
แข่งขันกับรถไฟ ในเรื่องนี้ก็ทำนองเดียวกัน เราจึง
ต้องจัดการเสียเอง ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความเห็นของ
หลวงประดิษฐ์ ฯ

พระยาศรวิสาร ฯ รถไฟที่หลวงเดชาติ ฯ ว่านั้นเป็นของ
รัฐอยู่แล้ว จะควบคุมเองก็เป็นของง่ายไม่เหมือน
เรื่องนี้

พระยามโน ฯ (ถามหลวงเดชาติ ฯ) จะว่าอย่างไร ?
หลวงเดชาติ ฯ นั้นแหละเกี่ยวกับรายละเอียดของการ
กระทำ

พระยาศรวิสาร ฯ (รับรองและถามหลวงประดิษฐ์ ฯ)
ความคิดมีอย่างไร

หลวงประดิษฐ์ ฯ หลักการก็คือรวมแรง รวมทุน รวม

ที่ดินกันมาทำ

พระยาศรวิสาร ฯ ถ้าเรารับรองหลักการแล้วต้องเดินไป
 อย่างนั้นทั้งหมดข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เราต้องเดินเป็น
 ขั้น ๆ ไป ข้าพเจ้าเห็นว่าความคิดนี้เป็นความคิดโซ-
 เซียลลิสม์

พระยามโน ฯ รวมใจความในโครงการตั้งนี้ใช้ใหม่
 รวมที่ดินโดยบังคับซื้อ หรือสมัคร์ หรือบังคับทาง
 อ้อม รัฐบาลเป็นผู้หาทุนโดยขึ้นภาษีทางอ้อม แล้ว
 มีอะไรอีก

ทนายวิลาศ ฯ วิธีหาเงินนั้นมีรายละเอียดอยู่ในหนังสือ
 แล้ว

ทนายทวิ ฯ (ได้นำเอาเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง
 ประดิษฐ์ ฯ มาอ่านให้ที่ประชุมฟังถึงวิธีหาทุนใน
 โครงการนี้ ๕-๖ ตัวอย่าง)

พระยามโน ฯ การที่ยกเว้นให้เอกชนโดยที่รัฐบาลไม่
 จัดเองนั้นมีอะไรบ้าง

หลวงประดิษฐ์ ฯ ในโครงการเสนอข้อยกเว้นต่าง ๆ มี
 ในหนังสือที่แจกแล้ว

พระยามโน ฯ แปลนเรื่องให้เงินเดือนเอาใหม่

หลวงประดิษฐ์ฯ นั่นเป็นขั้นสุดท้ายเมื่อโครงการเปิด
เต็มที่แล้ว อันที่จริงเรื่องเงินเป็นคะแนนเท่านั้น และ
เราจะต้องให้ราษฎรมีประกันในการดำรงชีวิตด้วย

พระยามโนฯ เจ้าคุณทรงเห็นอย่างไร

พระยาทรงฯ โครงการนี้เป็นโครงการมหัศจรรย์ซึ่งจะท
สำเร็จได้ทั้ง ๕๐ หรือ ๑๐๐ ปี ถ้าเรากกลางจะไม่
ประกาศจะได้ไหม เมื่อเราทำอะไรก็ทำไป พยายาม
เรื่องรวมที่ดินอย่างเดียวยุโรปจะต้องใช้เงินมากมาย
อีก ๒๐-๓๐ ปีก็ซื้อไม่หมด และการรวมแรงเราก
ยังไม่มีเงินจ่าย แต่ที่เราหวังอยู่ว่าเมื่อเราซื้อที่ดินหมด
แล้ว เราก้บังคับราษฎรได้เหมือนอย่างแจ้จะทำอะไร
ก็ได้ตามที่ชอบใจเรา และมีความเห็นสอดคล้องกับ
พระยาประเสริฐสงครามว่า ที่ดินว่างเปล่านั้นมีมาก
มาย คนว่างงานก็มากมาย เราจงที่ดินที่ว่าง และ
เอาคนว่างงานไปบรรจุก็ช่วยคนไม่มีงานทำให้มีงาน
ทำได้มาก เพียงเท่านั้นก็ทำไม่สำเร็จ เราอย่าประกาศ
กว่า

หลวงประดิษฐ์ฯ การที่เราเปลี่ยนแปลงคราวนี้ยังไม่ได้

แสดงพอว่าเราจะบำรุงเศรษฐกิจไปในทางใด มีหลาย
คนอยากทราบ เช่น พวกคณะชาติ การที่กระทำ
อะไรผิด ๆ บัง ๆ นั้นทำให้คนระแวงและอาจจะเกิดผล
ร้ายได้ ดังเช่น พระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำริจะพระ-
ราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎร ส่งให้พระยาศรีวิสาร-
วาจา แต่ไม่ประกาศให้ประชาชนทราบ จึงเกิดมีการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น อย่างเดียวกัน ถ้าเรา
ได้ประกาศโครงการให้ทราบแล้วเรื่องระแวงคงไม่มี
เราประกาศให้ทราบทั้งโครงการใหญ่และทั้งการที่จัด
เป็นลำดับ และบอกให้เขาทราบเป็นระยะทุกชั้นไป
ชี้แจงผลที่ได้ทำทุกสัปดาห์

พระยาทรงฯ ขออย่าได้ประกาศ เราจะทำอะไรก็ทำไป
ม.จ. สกลฯ อายหรืออย่างไรจึงไม่กล้าประกาศหลัก
โฆษณา ข้าพเจ้าคิดไว้นานว่าเป็นของดี

พระยาทรงฯ เห็นว่าการประกาศเป็นโทษ เช่นเพียง
แต่ประกาศว่าเราจะซื้อที่ดินทั้งหมดก็ตกใจ

หลวงประดิษฐ์ฯ ถูกแล้ว ถ้าประกาศสั้น ๆ เช่นนั้น
แต่ถ้าประกาศใช้คำพูดให้เข้าใจ ชี้แจงจุดหมายคือ

อะไร เราจะทำเป็นระยะอย่างไร คนคงเข้าใจ การ
เข้าใจผิดเพราะเราจัดการเรื่องโฆษณาไม่ดี

พระยาทรงฯ ราษฎร ๑๐ ล้านคนมีความเข้าใจเพียงใด
ม.จ. สกลฯ วิธีโฆษณานั้นได้เตรียมวิธีไว้แล้ว ค่อยๆ
ทำความเข้าใจให้ราษฎรรู้หลักแล้วแก้อุปทานที่เข้าใจ
ผิด ถ้าเราเปลี่ยนค่อยทำค่อยไปแล้วเขาก็เข้าใจเอง
และไม่น่าจะเกรงกลัวต่างประเทศ เพราะถ้าเรารวม
กำลังกันเป็นปึกแผ่นก็ไม่น่ากลัวอะไร แม้ทำให้
คนแก่ๆ ตกใจบ้างก็เป็นไรไป

พระยาทรงฯ เราประกาศแต่สิ่งที่เราทำได้จริง ที่ว่ามี
ใน ๕-๑๐ ปี เพราะราษฎรใจร้อน

หลวงประดิษฐฯ การประกาศโครงการแห่งชาตินี้เท่า
กับเราเพาะนิสัยให้รักชาติด้วย เพื่อให้พลเมืองกระ
ตือรือร้นในความเจริญของชาติ

พระยาทรงฯ เราประกาศเพียงในสิ่งที่ทำใน ๕ ปี หรือ
๑๐ ปีไม่ดีหรือ เพราะตามโครงการมีอีก ๒๐๐-
๓๐๐ ปี ก็ไม่สำเร็จ คุณแต่รัฐบาลเก่าเขาปกครองเร
มาตั้ง ๑๕๐ ปี โดยไม่มีโครงการก็ไม่มีไร เรา

ประกาศเท่าที่ทำได้

พระยามโนฯ ข้าพเจ้ารับรองในชีวิตของข้าพเจ้าว่า
ทำไม่ได้

ม.จ. สกลฯ เจ้าคุณเชื่อมั่นเกินไป เวลานี้เศรษฐกิจ
ตามลัทธิกำลังถึงเครียด (ลิเบรล-Liberal) ในยุโรป
นั้นทำให้เกิดความปั่นป่วนทั่วไปแล้ว วิชิโซเซียล-
ลิสม์จะเข้ามาเป็นแทนที่

หลวงประดิษฐฯ ตามที่ท่านสกลฯ รับสั่งถูกต้อง มีผู้
ทำนายว่าการต่อสู้ระหว่างคนต่างชั้นจะต้องเกิดมีขึ้น
เมื่อมีความปั่นป่วนมากขึ้น คือมีคนยากจนแค้นเรา
จะป้องกันเสียในชั้นต้น ถ้าเราไม่ประกาศเสียให้เขา
ทราบให้หมด ถ้าคณะชาติทำการโฆษณาเป็นทาง
โซเซียลลิสม์ เราก็แพ้เขา และป้องกันการเข้าใจ
ครึ่ง ๆ กลาง ๆ

ระยาทรงฯ ลองประกาศเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของคน
ใดคนหนึ่ง เช่นของคุณหลวงเอง อย่าให้เป็นความ
คิดของรัฐบาลจะได้ไหม

หลวงประดิษฐ์ฯ ถ้าเช่นนั้นก็ยังดี ราษฎรจะได้เข้าใจ

กันเสียที่ ข้าพเจ้าไปไหนมีแต่คนมาต่อว่าไม่เห็น
อะไรกัน และข้าพเจ้ารับผิดชอบเมื่อประกาศไป
ให้ราษฎรตำข้าพเจ้าเถิด

นายวิลาศ ฯ ขอเงินทำโฆษณา^๕

หลวงประดิษฐ^๘ ฯ ได้เงินสำหรับโฆษณาก็คือ

พระยาทรง ฯ ได้

ม.จ. สกต ฯ เราจะโฆษณาไปทั้งหมดนี้ไม่ได้ ราษฎร
ไม่เข้าใจ

หลวงประดิษฐ^๘ ฯ ต้องแก้ถ้อยคำเสียใหม่ เพื่อความเข้าใจ
ของราษฎร

พระยามโน ฯ เข้าใจว่าพวกเราส่วนมากในที่ประชุม
เห็นอย่างเดียวกับโครงการของหลวงประดิษฐ์ ฯ
ความเห็นของข้าพเจ้านั้นอีกอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าเป็น
คนเคราะห์ร้ายด้วยเหตุ ๒ ประการ ข้าพเจ้าไม่ได้เรียน
เศรษฐกิจประการหนึ่ง และอยู่ในฐานะที่ต้องมีความ
รับผิดชอบทั้งหลักการและวิธีปฏิบัติ แต่ข้าพเจ้า
ความมั่นใจ มีหลายครั้งที่เราเห็นว่า งานอย่างนี้
แต่แล้วอาจกลับผิดไปได้ ความเห็นของข้าพเจ้า

เวลานี้ คือว่า เราทำไม่ได้ทั้งหมด ขาดผู้ชำนาญ
 ขาดประกัน และขาดความนิยมของคนทั่วไป เพราะ
 ช้องใจว่า ราษฎรคงไม่มีความนิยมในโครงการนี้ ถ้า
 เราประกาศโครงการออกไป ในเมื่อเขาไม่มีความ
 ยินยอมแล้วมันก็เป็นผลร้าย และต้องดูว่าประชาชน
 เขามีความรู้สึกเพียงใด เช่นเรื่องเล่าลือต่าง ๆ เพิ่ง
 เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ ประชาชนยังสงสัย
 ขำพเจ้าเคยถูกกล่าวหาว่ากลัวฝรั่ง แต่ขำพเจ้ามีความ
 มั่นใจอยู่อย่างนั้น ก็ต้องรับ มีคนเข้าใจว่าขำพเจ้า
 ต้องการบงการจนมีข่าวลือว่าขำพเจ้าเดินหลัก “มโน
 ครชี่” ขอให้เข้าใจว่า ขำพเจ้ามาเพื่อหวังดี อะไร
 ที่เห็นว่าจะนำไปสู่ความหายนะแล้ว ขำพเจ้าไม่ทำ
 เมื่อจะทำไปโดยไม่เห็นด้วยขำพเจ้าก็ต้องลา แต่ถ้าเรา
 ประกาศแต่เพียงขยายสหกรณ์ประเภทเครดิตแบบ
 ช่วยชาวนา หรือขยายร้านสหกรณ์อย่างนี้ พอทำได้
 ถ้าเราประกาศหลักการลงไปมีคนส่วนมากไม่เข้าใจ
 เพียงแต่คำสอนนิดเดียวยังมีความปั่นป่วนในการค้า
 ขายอยู่ในฐานะที่ต้องบีบบังคับทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ ถ้า

เขาคิดจะแกล้งเราเข้าใจว่าเจ้าคุณทรงฯ ก็รับไม่
เห็นว่าประกาศหลักนั้นราษฎรไม่เข้าใจ จะนำคว
เข้าใจผิดและไม่เห็นด้วย โครงการนี้อีกก็ร้อยปีจึง
ทำได้นั้นไม่ทราบ ถ้าคนอยู่ในสมัยพระศรีอารียเ
ทำอย่างนี้ได้

ม.จ. สกลฯ ขอให้สังเกตว่า แคปิตัลลิสม์เวลานี้
เต็มทีแล้ว อยากจะขายที่ดิน
พระยาศรวีสารฯ นั้นเป็นแต่ความคิดเห็น
หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ใช่เพียงแต่ความเห็น เป็นคว
จริงด้วย

นายทวีฯ ข้าพเจ้าเคยถามคนที่มียี่สิบที่ดินมากคนหนึ่ง
อยากจะขาย แม้แต่เพียงครึ่งราคาก็เอา

พระยามโนฯ การประกาศโครงการออกมานั้นขอ
ฟังเสียงข้างนอกบ้างว่า หลวงประดิษฐ์ฯ นั้นเป็น
บงการในวงการรัฐบาลนี้ และนายสงวน นาย
เป็นโมกคัลลสาธาธิบดีบุตรของหลวงประดิษฐ์ฯ แยก
ไม่ออก

หลวงประดิษฐ์ฯ ว่าที่จริงนั้นสงวนกับฉิมนั้นเป็น

ศิษย์ของไต่เท้า ขอให้ไปเปิดคุทูทะเบียนที่โรงเรียน
กฎหมาย จะเห็นได้ว่าสงวนสอบไล่ได้ในปี ๒๔๗๐
เวลานั้นผมยังไม่ได้สอน และไต่เท้าเป็นครูสอน
กฎหมายมรดก

ระยามโน ฯ จริง ควรจะเป็นลูกศิษย์ข้าพเจ้ามากกว่า
ยวิลาศ ฯ คนที่เข้าใจว่าสองคนนี้เป็นลูกศิษย์หลวง
ประดิษฐ์ ฯ ก็มีแต่คนข้างใน เพราะสองคนนี้เป็น
สายของหลวงประดิษฐ์ ฯ คนนอกไม่รู้ การที่คน
นอกเข้าใจว่าเป็นคนของหลวงประดิษฐ์ ฯ ก็เพราะ
คนข้างในที่เปิ่นหนอนบ่อนไ้้นำไปกระพือ แต่ความ
จริงคนทั้งสองก็ไม่มีอะไร นอกจากคนที่เกลียดจะนำ
ไปปั้นทำขึ้น

ะยาทรง ฯ สกิมของพระยามโนปกรณนิติธาดาที่
ประกาศได้นั้นมีอะไร

ะยามโน ฯ มี เป็นต้นว่าขยายสหกรณ์เครดิต ไชโล
ประνομหนี่ รายละเอียดจะให้หลวงเดช ฯ กับ
หม่อมเจ้าสกล ฯ ทำ

วงประดิษฐ์ ฯ เรื่องประกาศนั้นว่าอย่างไร

พระยาราชวังสัน จะประกาศโครงการกว้างๆ ไว้
ให้ประกาศเป็นชั้นๆ ในเวลาเดียวกันเราสอนราษฎร
เป็นชั้นๆ เพื่อไม่ให้ตกใจ

พระยาทรงฯ ในที่ประชุมตกลงให้หลวงประดิษฐ์
ประกาศโครงการใหญ่เอง ถ้ารัฐบาลรับเอาโครงการ
จะถือตาม ประกาศซ้ำโครงการของรัฐบาลเอง หลวง
ประดิษฐ์ฯ ไม่ขัดข้องใช่ไหม

พระยามโนฯ ที่ข้าพเจ้าเสนอขึ้นเป็นความเห็นขอ
คนๆ เดียว ไม่ทราบที่รัฐบาลจะตกลงหรือไม่ สมมติ
ในรัฐบาลที่อยู่ในที่นี้ก็คือ เจ้าคุณศรีฯ เจ้าคุณทรง
นายแนบฯ หลวงประดิษฐ์ฯ นายประยูรฯ เจ้า
คุณราชวังสัน และข้าพเจ้า

หลวงประดิษฐ์ฯ ของใต้เท้าหรือของรัฐบาลก็เหมือนกัน

พระยาราชวังสันฯ การประชุมนี้ไม่ใช่การประชุมของ
รัฐมนตรีไม่ใช่หรือ

หลวงประดิษฐ์ฯ ส่วนมากเป็นของรัฐมนตรี

พระยามโนฯ ในที่นี้ตกลงให้ทำตามโครงการของหลวง

ประดิษฐ์ ๆ ไม่ใช่หรือ ข้าพเจ้าคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย
แต่จะมีใครอีกบ้างไม่ทราบ

ะยาศรีวิสาร ฯ ข้าพเจ้าพูดไว้แล้วแต่ต้นว่า ถ้าทำ
ทั้งหมดตามโครงการนั้นข้าพเจ้าไม่เอา ถ้าจะแบ่งทำ
เป็นบางส่วนข้าพเจ้ายอมรับ

วงประดิษฐ์ ฯ เราตั้งกรรมานุกรแล้ว ควรจะแนะ
นำความเห็นบางอย่างได้ ไม่ทราบว่าพระยามโน ฯ
จะเอาอย่างไร

ะยาทรง ฯ ก็ให้พระยามโน ฯ บอกหัวข้อให้จด

ะยามโน ฯ ในเวลานี้เห็นว่าเราจะทำ เช่น ขยาย
สหกรณ์เครดิตที่มีอยู่แล้วในเวลานี้

วงประดิษฐ์ ฯ ก็ให้หลวงเดชสหกรณ์จดให้หลวง
อรรถสาร ฯ ก็แล้วกัน เพราะหลวงเดชสหกรณ์ทราบ
ทั้งหมดแล้ว

องเดชาติ ฯ ถ้าเช่นนั้นรัฐบาลคงดำเนินการตามวิธีของ
รัฐบาลเก่าใช่ไหม

วงประดิษฐ์ ฯ ตามความเห็นของเจ้าคุณมโน ฯ ฟัง
ได้ว่า รัฐบาลจะทำตามโอกาสที่จะทำได้อย่างรัฐบาล

เก่า แต่มีข้อแปลกกว่ารัฐบาลเก่าใช้ใหม่
พระยามโนฯ คิดว่าจะทำอย่างนั้น (ตกลงให้หลวงเท
สहरณ์ส่งให้หลวงอรรถสาร ฯ จดความเห็นพระ
มโน ฯ ว่า)

๑. ขยายสหกรณ์ประเภทเครดิตโดยใช้วิธีปร
นอมหนี้และให้ทุนแก่ชาวนา

๒. ขยายร้านสหกรณ์เพื่อให้ชาวนาซื้ออาห
และของใช้โดยราคาถูก

๓. ตั้งยังข้าวในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อรับซื้อข้าวจ
ชาวนาและขนส่งทางกรุงเทพ ฯ (Transport)

๔. ตั้งโรงสีรับสีข้าวที่สหกรณ์ส่งมาเพื่อจำหน่าย
ต่างประเทศ

๕. ชาวนาที่ไม่มีนาของตัวเอง รัฐจะทำเขต
เมนต์สกีม คือจัดหาที่ดินให้ผู้ไม่มีนาของตัวเอง ก
ตั้งยังข้าว การขนและการสีข้าวเป็นบับลิกค
ปอเรชั่น

หลวงประดิษฐ ฯ จะเอาอย่างไรงั้น ฝ่ายหนึ่งไม่
เลย คือลิเบรลล์ และทำแล้วแต่โอกาส และเพิ่ม

ชั้นบ้าง แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำทั้งหมด ความเห็นของ
พระยามโนฯ รับส่วนย่อยของโครงการ แต่มีนโยบาย
เช่นตั้งโรงสี จะตั้งอย่างลิเบอรัลก็ได้
ระยะยาวทรงฯ วันนี้เราไม่ได้ตกลงกัน เว้นแต่มาแสดง
ความเห็นเท่านั้น ที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอราย
งานประชุมต่อผู้ก่อการ และเสนอกณะรัฐมนตรี ถือ
ว่าความเห็นแตกเป็นสองทาง

๑. พระยามโนฯ ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ
อย่างรัฐบาลเก่า และเลือกทำให้แปลกกว่าตามโอกาส
อำนวย ไม่วางนโยบายเศรษฐกิจไว้

๒. หลวงประดิษฐมนูธรรมให้วางหลักที่จะทำ
และดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการ เมื่อตกลง
นโยบายอันใดแล้ว ตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจ
และวางแผน เมื่อมีกำลังแรงทุนเท่าใด ทำเพียง
เท่านั้น และตกลงว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน
และถ้ารัฐบาลเห็นทางพระยามโนฯ ให้หลวงประดิษฐ์ฯ
ประกาศโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ในนาม
ของตนเอง และอย่าให้มาทำความเข้าใจผิดว่ารัฐบาล

จะทำอย่างนั้น ได้ชี้แจงว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ใช่
ผู้ชี้ขาดในคณะรัฐมนตรี

(ลงนาม) อรรถสารประสิทธิ์ ผู้จดรายงาน

พระบรมราชวินิจฉัยของ พระปกเกล้า ฯ

หมวกท ๑

ประกาศของคณะราษฎร

ฉบับที่ ๓ ของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะ
ราษฎรได้อ่านประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์
หลัก ๖ ประการ ซึ่งเป็นหลักเกี่ยวกับเศรษฐกิจ
ของประเทศ มีความว่า

จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรใน
ทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎร
ทุกคนทำจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้
ราษฎรอดอยาก

รัฐบาลทำได้ไม่ไร้เหตุผลวิสัย

ความข้อนี้ยังฝังใจประชาชนโดยทั่วหน้า และจ
จารึกลงในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันข้อนี้เสมอมา และเห็นว่าถ้ารัฐบาล
จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล
การหางานให้ราษฎรอดอยากนั้น ย่อมเป็นทางที่รัฐบาล
จะทำได้ หาใช่เป็นการสุทวิสัยไม่ การบำรุงความสุ
สุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งขอ
ข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้า
มิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็น
หลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย
เปลือกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญ คือบำรุงความ
สุขสมบูรณ์ของราษฎร และถือรัฐธรรมนูญประดุจกุญแจ
เปิดช่องทางให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ใน
จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่ก
กั้นอยู่ได้เปิดออก รัฐบาลก็ต้องนำราษฎรผ่านประ
นั้นเข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์ มิใช่ทำให้ราษฎร
เดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนี้จึงเป็นหน้าที่ขอ

รัฐบาลที่รับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะต้องจัด
 ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้าพเจ้าได้อ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจและร่าง
 พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์
 ของราษฎร และเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการ
 ระกอบเศรษฐกิจตลอดแล้ว ขอให้ความเห็น
 จารณาข้อความต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ หมวด ๑ ว่าด้วยหลักของราษฎร

ข้อจากว่าจะจัดการบำรุงเศรษฐกิจนั้นกตแล้ว
 ที่ความในหมวดนี้ข้าพเจ้าไม่มีความเห็นพิสดาร
 นอกจากข้อสำคัญมีอยู่เพียงว่าถ้าจะทำตามโครงการ
 เศรษฐกิจนั้นเมื่อใดขอได้จัดการให้ราษฎรได้เป็นผู้
 ออกที่จะใช้การเศรษฐกิจดังจริง ๆ คือขอให้ฟัง

เสียงราษฎรจริงๆ อย่าได้หักโหมบังคับเอาโดยทาง
 อ้อมหรือทางใดทางหนึ่งให้ออกเสียงเห็นด้วยเลย
 ขออย่าโกรธราษฎรถ้าเขาพากันออกเสียงว่าไม่ชอบ
 วิชเหล่านั้น ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่พอใจแก่พวก
 ของเจียนโดยแน่นอน และอย่าได้ว่าราษฎรนั้นถือ
 ทัศนวิสัยมานะงมงายหรือเป็นอุปาทมคติโลก

โครงการเสนอของนายปรีดี

หมวด ๒ ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจใน
 ปัจจุบัน

ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้มีจิตเป็นมนุษยย์ประกอบด้วยความเมตตากรุณา
 แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเมื่อเห็นสภาพชาวนาในท
 บทกวี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็
 ปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงเห็น

อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่อันเป็นปัจจัยแห่งการ
ดำรงชีวิตของบุคคลเร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหาร
รับประทาน พรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมีหรือจะขาด
แคลนก็ทราบไม่ได้ อนาคตย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลง
สังขารต่อไปว่า ชีวิตเรานี้ย่อมชรา เจ็บป่วย ก็แหละ
เมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้นจะยังคงมีอาหารรับ
ประทานอีกหรือ เพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยัง
ขาดแคลนอยู่แล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๒ หมวด ๒ ความเร้นแค้นของราษฎร

ผู้เขียนเล่าว่าราษฎรเวลานั้น เร้นแค้นอยาก
ล้มทอน และราษฎรทั่วไปไม่ทราบเลยว่ารุ่งขึ้นจะมีอาหาร
เพียงพอ ไม่ขาดแคลนหรือไม่ ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าราษฎร
ของเราตลอดจนชนชั้นคนขอทานยังมิได้ปรากฏเลยว่าอด

ตาย คนที่ออกตายจะมีก็แต่คนที่กลืนไม่ลงเพราะความ
เจ็บไข้เท่านั้น แม้แต่สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่มี
ตาย แม้แต่ในปีน้ำท่วม พ.ศ. ๒๔๖๐ ผู้เขียนก็ยังกล้า
เองในเค้าโครงการเศรษฐกิจภาค ๒ ว่า ไม่มีราษฎร
ออกตายเพราะมีข้าวเพียงพอที่จะแจกกันกิน และยังมี
เหลือเอาไปจำหน่ายยังต่างประเทศเสียด้วยซ้ำ ความ
อดอยากเร้นแค้นนี้ยอมแล้วแต่ตราชื้ออะไรซึ่งเป็นเครื่องวัด
คนที่ได้รับเงินเดือน ๒๐๐ บาท ก็นับว่าอดอยากเร้น
แค้นก็ได้ ถ้าเทียบการกินอยู่กับผู้ที่ได้เงินเดือน ๆ ละ
พันบาท จริงอยู่ ราษฎรของเรายังไม่มีตึกอยู่โดยทั่วไป
และไม่มีเครื่องแต่งตัวฝรั่งแต่งโดยทั่ว และไม่มีรายได้
เท่ากับคนงานของฝรั่ง ถ้าคิดเทียบตามอัตราเงิน แต่
ฝรั่งนั้นได้มากก็ใช้มาก เพราะราคาสินค้าของเขาถึงแม้จะ
สูงก็จริงเมื่อเทียบกับเงินของเรา แต่อำนาจในการซื้อของ
บำรุงร่างกายนั้นน้อยกว่าของเราแน่ ๆ ถ้าจะเปรียบเทียบถึง
ใจและความพอใจของราษฎรฝรั่งและราษฎรของเราแล้ว
ข้าพเจ้าเชื่อว่าราษฎรของเรามีความสุขใจมากกว่าเสียอีก
ข้าพเจ้ายอมรับว่าฐานะของการกินอยู่ของราษฎรของเรา

แล้วยังต่ำกว่าฐานะของราษฎรในเมืองต่างประเทศ ดัง
เช่น อังกฤษ หรืออเมริกา แต่ตามรายงานของโปร-
เฟสเซอร์ซิมเมอแมนนั้นกล่าวว่า ฐานะของเรานั้นสูงกว่า
บรรดาราษฎรในประเทศอื่นๆ ในทวีปเอเชีย (เฉพาะ
บนพื้นทวีปไม่รวมเกาะต่างๆ) และมีความมอดอยากเร้น
เกินทั้งกายและใจน้อยกว่าราษฎรชาวนาในประเทศ
รัสเซีย ซึ่งใช้โครงการเศรษฐกิจรูปน้อยๆ ณ บัดนี้โดย
แน่นอน ราษฎรของเรามีน้อยคน หรือจะไม่มีก็ได้ที่นอน
กลางคืนแล้วนี้กว่ารุ่งขึ้นเช้าจะหากินไม่ได้ นอกจากผู้
จะกระตือกระตักตัวไม่ได้ หาไม่ฉะนั้นคงหากินได้เสมอ
ในประเทศรัสเซียเสียอีกที่ราษฎรนอนตาไม่หลับ รุ่งขึ้น
ไม่ทราบว่าจะได้อาหารการกินเพียงพอหรือไม่ เพราะถ้า
หาอาหารมาไม่ได้เพียงพอแล้ว ซึ่งปรากฏอยู่เป็น
ของประจำวัน การซื้ออาหารก็ซื้อมากไม่ได้ บางครั้ง
อาจจะอดด้วยซ้ำ จะไปขอใครเขากินก็ไม่ได้ จะ
กลับไปทำของตัวกินก็ไม่ได้ เพราะไม่มีที่จะไปทำกินเสีย
แล้ว คนไทยเรายังมีนามีสวนที่จะปลูกข้าวปลูกผักได้
แล้ว ก็ยังหวังอยู่ได้เสมอว่าจะพอหาข้าวกินได้ไม่อดอยาก

นอกจากถ้าดำเนินกิจการแบบรัสเซียเข้าแล้ว ความค
 อยากจนตายนี้อาจปรากฏกลายเป็นจริงขึ้นก็ได้ โพรเฟส
 เซอร์ซิมเมอแมงกล่าวว่ารายได้และฐานะการกินอยู่ของ
 ราษฎรไทยนั้นสูงกว่าราษฎรชาติใดๆ ทั้งหมดในทวีป
 อาเซียที่อยู่บนพื้นทวีปส่วนสำคัญ ย่อมเป็นเครื่องสนัน
 สนุนความเห็นของข้าพเจ้าอีกส่วนหนึ่ง

นายปรีดีเสนอ

**การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
 ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล**

ความไม่เที่ยงแท้ในทางเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่น
 จึงมีนักปราชญ์คิดแก้ไขวิธีให้รัฐบาลประกันความสุ
 สมบูรณ์ของราษฎร กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมายุ่อมจะไ
 รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนสิ้นชีพ ซึ่งไ
 ระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่เจ็บป่วย หรือพิกา

หรือชราทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรก็จะได้รับอาหารเครื่อง
 ห่มสถานที่ยู่ ฯลฯ บัณฑิตแห่งการดำรงชีวิต เมื่อ
 ปรารถนาประกันได้เช่นนั้นแล้ว ราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับ
 ไร้ความกังวลเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราแล้วจะ
 อดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยบุตร
 เมื่อตนได้สิ้นชีพไปแล้วว่าบุตรจะอดอยากหรือหาไม่
 เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อม
 เกษติกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อม
 ของไม่เที่ยงแท้ดังได้พรรณนามาแล้ว

บริษัทเอกชนทำไม่ได้

การประกันเช่นนั้นเป็นการเสียวิสัยที่บริษัท
 เอกชนพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็ต้องเสียเบี้ย
 ประกันแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การ
 ประกันเช่นนั้นจะทำได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะ
 รัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดย
 ทั่ว รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น
 ให้แรงงานราษฎรได้ใช้ประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษี

อากรโดยทางอ้อม เป็นจำนวนคนหนึ่งวันละเล็ก ๆ น้อย ๆ
ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกรู้สา ฯลฯ ดังนั้นเป็นต้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์
ของราษฎร

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้ ในที่
ประเทศนับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะ
ให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎรเช่นนี้ก็ต้องออกพร
ราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้
ราษฎรทุกคน เป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินไป
ไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น
อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ได้ตามสมควร
(ดูร่างพระราชบัญญัติต่อไปข้างท้าย)

ราษฎรไทยชอบเป็นข้าราชการ

การจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรทั่วหน้ากันเห็นว่า
ต้องต่อหนี้ของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกัน

ยู่ที่ว่าทุก ๆ คนชอบทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่
 ะนั้นก็ยังมิใช่ข้าราชการบางคนเที่ยวบ่าวประกาศและ
 อกนั้นก็คิดขวางไม่ยอมให้ราษฎรได้ทำราชการบ้าง
 ึ่ง ๆ ที่ผู้^๕นั้นเองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนแก่ราษฎรเช่นนี้
 รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย

เป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสีย
 ันว่า เงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงินเป็นสิ่งที่จะ
 แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร
 รื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ การจ่ายเงินก็เท่ากับการจ่าย
 หาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่า
 ันที่ท่านหาได้ ท่านนำเงินนั้นไปทำไม ท่านก็นำเอา
 แลกเปลี่ยนปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เหตุฉะนั้นถ้า
 ียบเทียบว่าเป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็หาผิดไม่ การจ่าย
 เงินเดือนก็เท่ากับการจ่ายคะแนนให้ราษฎรที่จะจับจ่าย
 แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการ

ของราษฎร ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับก็คือ บ้างจ่ายเพื่อ
การดำรงชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

รัฐบาลไม่ต้องรับทรัพย์สินของผู้มีเงิน

ฉะนั้นในการจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรนี้
รัฐบาลไม่ต้องรับทรัพย์สินของผู้มีเงินมาจ่าย รัฐบาลอาจ
ให้มีบ้างจ่ายแห่งการดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้
พร้อมบริบูรณ์เพื่อรับแลกเงินเดือนซึ่งรัฐบาลจ่ายให้แก่
ราษฎรเป็นการหักกลบลบหนี้กันไป เช่นราษฎรคนหนึ่ง
เงินเดือน ๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

การหักกลบลบหนี้

เป็นจำนวนเงิน ๒๐ บาทตั้งนี้แล้ว เงินที่รัฐบาล
จ่ายให้แก่ราษฎรไปก็กลับตกมาเป็นของรัฐบาลอีก เงิน
ที่คงจะตกแก่ราษฎรก็ต่อเมื่อราษฎรต้องการอาหาร
เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวนเงินน้อยกว่าจำนวนเงิน
ที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือของราษฎรนี้เท่านั้น

บาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณีนิยมของโลก
ทองคำ หรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะต้องออกธนบัตร
มากซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มี
การแห่งชาติ

การแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติอื่นเป็นที่เชื่อถือได้ซึ่งราษฎรจะ
เงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีหักกลบ
กัน ธนบัตรที่จะออกใช้หมุนเวียนก็ไม่จำเป็นต้อง
ต้องมีจำนวนมากมาย

เป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเอง

ฉะนั้น การที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุข
รณของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่
แล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้สหกรณ์
จัดทำสิ่งซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต และเป็น
นำสิ่งเหล่านั้นเสียเอง ถ้ารัฐบาลไม่จัดให้มีสหกรณ์
จัดทำและจำหน่ายปัจจัยเหล่านั้นเสียเอง หรือเป็นผู้

ควบคุมแล้ว รัฐบาลจะประกันความสุขของราษฎร
อย่างไร รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายให้แก่ราษฎร
ประกอบเศรษฐกิจใด ๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งติดอยู่กับ
และที่ดิน

๒. แรงงาน

๓. เงินทุน

ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ราษฎรในเวลานี้ต่างมีที่ดินและเงินทุนพอเพียง
หรือ เราจะเห็นได้ว่า ๕๐% ของราษฎรหาไม่มีที่ดิน
เงินทุนเพียงพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจโดยลำพัง
ถูกครอบงำไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำตนของ
ตน แรงงานนั้นตนจะเอาไปทำอะไรเมื่อตนไม่มีที่ดิน
เงินทุนเพียงพอ

ที่ดิน แรงงาน เงินทุนเพียงพอ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุน

ราษฎรรวมกันแล้ว จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยมีที่ดิน
 ๕ แสนตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ได้กว่า ๓๒๐
 ล้านไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และพืชผลที่จะปลูก
 ได้ ในที่ดินนั้นให้อุดมไปด้วย แร่ โลหะ และธาตุ
 อื่นๆ มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ ส่วนเงินทุน
 นั้นแล้ว แม้เราจะยังไม่มีมากมาย แต่ประเทศไทยไม่ใช่
 ประเทศที่เสื่อมเสียทีเดียว ทรัพยากรและชื่อเสียงของประเทศ
 ได้มีอยู่ก็อาจเป็นทางที่จะหาเงินมาได้บ้างโดยนโยบาย
 การคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

พ.ศ. ๒๔๗๕

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

การที่จะคิดประกันความสุขสมบูรณ์ดังนั้นนั้น ตาม
 ความจริงย่อมเป็นของดีแน่ แต่ตามธรรมดาของประกัน

ยอมจะต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งแลกเปลี่ยนเพื่อประกัน
 ความสุขสมบูรณ์ตามแบบนั้น^๕ ผู้ประกันจะต้องเสียอะ
 แลกเปลี่ยนแรงงาน และการเสียภาษีวันละเล็กน้อย
 เท่านั้น^๕ หรือที่จะเป็นค่าแลกเปลี่ยน ข้าพเจ้าอยาก
 ว่าค่าประกันความสุขสมบูรณ์อัน^๕นี้คือต้องสละเสรีภาพ
 เสียละกรรมัง การเป็นไทยจะกลายเป็นทาสเสียละกรรมัง
 เพราะตามที่ปรากฏในประเทศรัสเซีย ซึ่งใช้วิธีประกัน
 แบบ^๕นี้เหมือนกัน ราษฎรต้องประกันความสุขด้วยเสรี
 ภาพของเขา และยอมตนเป็นทาสของรัฐบาล เมื่อ
 อ่านวิธีดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจที่เขียนมาหน้า
 ๒ ภาคซึ่งเป็นวิธีการเหมือนกับที่ใช้อยู่ในรัสเซียนี้ แ
 ก็ไม่มีทางอันใดอื่นที่จะเห็นได้นอกจากว่า การนั้นคงที่
 เป็นไปตามรูปเดียวกันเสียเป็นแน่ ก็เมื่อการประกันคว
 สุขสมบูรณ์^๕นี้อาจต้องแลกด้วยเสรีภาพความเป็นไทยแ
 ก็จะเป็นการยากสักหน่อยที่จะเลือกยินดีสละออกประ
 หรือว่าไม่เห็นยากอะไรที่จะสละเสรีภาพ

ข้อ ๔ ราษฎรชอบเป็นข้าราชการ

ความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่ไม่ใช่จริงอย่าง
 ตลอด เพราะเหตุว่าความหมายของราชฎรให้คำว่า “ข้า-
 ราชการ” นั้นมิได้หมายตรงถึงที่ผู้เขียนหมาย “ข้า-
 ราชการ” ตามความจริงของราชฎรนั้น คือผู้หนึ่งชั้น
 อำนาถการงานหรือผู้หนึ่งโต๊ะเป็นเสมียน ก็น้ำชา และ
 งานเบา ๆ ในประเภทเช่นว่านี้ ข้าราชการเช่นนั้น
 ข้าพเจ้ายอมรับว่าราชฎรอยากเป็นจริง เพราะสบายดีไม่
 ต้องเหนื่อยยากอันใด แต่ถึงกระนั้นเองก็ยังไม่เป็นการ
 ริงทงสน เพราะมีราชฎรหลายคนที่ไม่พึงประสงค์จะ
 เป็นแม่แต่เสมียน เขาชอบประกอบการอาชีพทำการเป็น
 อิสระ ดังนั้นมีจำนวนอยู่มากไม่น้อย ข้าราชการที่ผู้เขียน
 หมายถึงนั้นมี ๒ ชั้น คือ ข้าราชการนั่งโต๊ะและข้าราชการ
 ออกแรงขุดดิน ข้าราชการประเภทหลังนั้น เชื่อแน่ว่า
 ไม่มีใครอยากเป็นเลย จะมีอยู่กันน้อยเต็มที ดูตัวอย่าง
 กรรมกรว่างงานที่อยากได้งานทำ กรรมกรพวกเหล่านั้น
 บอกว่าว่างงานและอยากเข้าทำงานอย่างเอิกเกริก และ
 แสดงว่าได้งานประเภทใดก็เอา แต่ครั้นรัฐบาลจัดการ
 งานขุดดินทำถนนให้ก็ไม่มีใครเอา ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า

สิ่งที่เขาประสงค์นั้น คือตำแหน่งข้าราชการนั่งโต๊ะ หรือ
 ที่มีหน้าที่ยืนหมืนโน่น เบียดนี้ สำรวยๆ เท่านั้น พวก
 อยากเป็นข้าราชการนั้น โดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา
 และตราค่าตัวของตัวสูงเกินไปที่จะไปทำนา ชอบเป็น
 แต่ชั้นเสมียนนั่งชดน้ำชา และนั่งเถียงการมในข้อกฎหมาย
 เท่านั้น แต่ราษฎรส่วนมากจริงๆ นั้น เชื่อว่ามีน้อยคน
 อยากเป็น คุณตัวอย่างทหารที่ถูกเกณฑ์เข้ามารับราชการ
 เหล่านั้นก็เป็นข้าราชการพร้อมบริบูรณ์ และมีบั้งจัญ
 ๔ ข้อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตอย่างบริบูรณ์ แต่ถึงกร
 นั้นก็ปรากฏว่าหน้อยๆ หนึ่งมิได้ขาด ก็ผู้เขียนจะ
 สหกรณ์และให้ราษฎรเข้าเป็นข้าราชการชุดดินนอกแ
 ให้สหกรณ์และบังคับให้อยู่ใต้วินัยของข้าราชการ ซึ่ง
 ผิดหรือเกียจคร้านก็จะถูกลงโทษได้หลายสถาน เสีย
 ก็คงไม่ต่างกับกรมทหารนัก ดังนี้แล้ว ผู้เขียนนึกหรือ
 ราษฎรจะพากันมีความปีติยินดีพอใจและไม่มี การหลีก
 เลี่ยงดังเช่นความเป็นไปในกรมทหาร การบังคับใ
 ราษฎรรับราชการเป็นทหาร ๒ ปีนั้น ไม่สู้กระไร ไ
 ทหารรุ่นเกินไป แต่การที่จะให้ราษฎรต้องรับการชุดดินแ

ได้วินัยคล้ายทหารตลอดชีวิตแล้วออกจะหนักมือไป
หน่อย

๕ เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

เงินนั้นเป็นแต่เพียงคะแนน เป็นสิ่งที่กินเข้าไป
ได้ และมีประโยชน์อยู่ก็แต่สำหรับใช้แลกเปลี่ยนปัจจัย
ของการครองชีวิตเท่านั้นก็จริงอยู่ แต่เราต้องอย่าลืมว่า
มันก็ไม่ใช่เห็นมีอะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนดีเท่า
เงิน เพราะเงินนั้นคนพอใจที่จะรับไว้ทุกคน ถ้าเลิก
ก็ต้องกลับไปใช้วิธีโบราณ คือแลกสิ่งของด้วยของ
จนทำให้เกิดความลำบากแก่มหาชนไม่น้อย กล่าวคือ
มันใจไม่เหมือนกัน มีความอดอยากได้ไม่เหมือนกัน
เราเอาของที่เรามีอยู่จะไปแลกกับอาหารหรือสิ่งที่เรา
ประสงค์จากคนอื่น เราก็ไม่มีความรู้สึกเลยว่าจะได้ของนั้น
เพราะเจ้าของสิ่งนั้นเขาอาจไม่ต้องการสิ่งที่เราเอาไป
แลกก็ได้ การเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดติดต่อกันระหว่างบุคคล
ยากขึ้นอีกมาก ถ้าเลิกเงินก็เท่ากับถอยหลังเข้าคลอง
หาสมัยเก่า ซึ่งผู้เขียนดูเหมือนจะไม่ชอบมิใช่หรือ

คนเรานี้ถึงแม้ผู้เขียนจะนำโครงการเศรษฐกิจขึ้นออก
 แล้วยังคงดี ก็ยังต้องการติดต่อกันและกันอยู่เสมอ
 เลิกเงินความลำบากก็จะมี การดำเนินการตามนั้นนั้น จ
 อยู่ ผู้เขียนไม่ได้พูดว่าเลิกเงิน แต่ทางดำเนินนั้นมันเป
 ไปในทางที่จะตัดราคาให้สูญไปที่ละน้อย ดังที่ทำอยู่
 ประเทศรัสเซีย มีหนังสือเล่มหนึ่งแต่งโดย เรี
 โอโรตโรตัน มีข้อความเรื่องการเลิกเงินนี้ว่า ประเทศ
 รัสเซียได้พยายามเลิกเงินมาแล้วโดยวิธีการอย่างเต
 กัน คือจะจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรแล้วให้ราษฎร
 นำเงินไปซื้อจากร้านสหกรณ์ ที่เหลือก็จะนำไปเข้าธ
 การชาติ ที่ดำเนินการดังนี้รัฐบาลต้องจำหน่ายเงินเพ
 ขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก การเพิ่มเงินนี้ต้องเพิ่มธนบัตร
 เมื่อเพิ่มธนบัตรมากขึ้น และมีเงินจริงประกันน้อย รา
 ก็ตกต่ำ จนในที่สุดต้องเลิกใช้เงิน ราษฎรพากันใช้
 โบราณ คือแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยสิ่งของ ผู้ใดไม่มี
 ของมีแต่เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายแล้วก็ต้องอดตาย หมู่
 ที่อยู่ในเมืองใหญ่ซึ่งย่อมไม่มีสิ่งของพืชผลอันใดที่จะแล
 เปลี่ยนอาหารได้ เพราะตนเป็นแต่เพียงคนงาน

เงินเดือนเท่านั้น ร้านของสหกรณ์หรือร้านที่รัฐบาลจัด
 ขึ้นนั้นนักหาอาหารขายให้ราษฎรไม่พอ คนที่อยากกินหรือ
 กินไม่อิ่มก็อยู่ต่อไปในเมืองไม่ไหว ต้องทิ้งออกไปอยู่ตาม
 บ้านนอก เพื่อประสงค์ที่จะได้หากินจากพื้นดิน เพื่อที่
 จะหาของแลกเปลี่ยนได้ดีขึ้น พลเมืองในประเทศรัสเซีย
 ประมาณ ๑๕๐ ล้านคน แต่ปรากฏว่าเพียงคน ๑๒
 ล้านคนเท่านั้นที่ได้รับความดูแลจากรัฐบาล นอกนั้นอยู่
 ตามยถากรรม ถูกริบโดยภาษีทางอ้อม ถูกกดขี่ต่างๆ ไป
 บ้าง พวก ๑๒ ล้านคนที่ได้รับเลี้ยงก็เต็มทน เพราะเงิน
 ไม่มีราคา พลเมืองในกรุงเปโตรกราดซึ่งเคยมีอยู่ ๒ ล้าน
 ๖ แสนคน แต่เมื่อได้เกิดวิธนี้แล้วมีคนแต่เพียง ๖ แสน
 เท่านั้น เพราะอยู่ต่อไปไม่ไหว เพราะอยู่ต่อไปก็ไม่มี
 อะไรจะแลกของกินดังกล่าวแล้ว ดูตัวอย่างทหารของเรา
 ที่ผู้บังคับบัญชาได้พยายามหลายครั้งแล้วที่จะให้มีการ
 ผลิตอาหารเป็นส่วนรวมและงัดการจ่ายเบี้ยเลี้ยง แต่
 ทหารไม่พอใจเลย ชอบรับเบี้ยเลี้ยงไปซื้อกินเองดีกว่า
 ฉันยอมเห็นได้ว่าเงินนั้นยังมีความสำคัญเพียงใด เพราะ
 เงินผู้เขียนจะดำเนินการอย่างไรก็ตาม ต้องพยายาม

อย่าทำลายค่าของเงินให้บั่นบอบไปเสีย และถ้าจะให้ราษฎร
เป็นข้าราชการทั้งหมดแล้ว และจะจ่ายเงินเดือนให้
ต้องให้เป็นเงินจริงๆ ไม่ใช่กระดาษไม่มีค่า หาไม่ก็จะ
ให้ราษฎรได้รับความลำบากโดยแท้ อย่าลืมว่าถ้าเลิกเงิน
เสียแล้วจะไม่มีวิธีราคาสິงของอย่างไร จะต้องถอยหลัง
เข้าคลองไปใช้วิธีแลกเปลี่ยนอย่างโบราณอีก ดังนั้นหรือ
คือความเจริญ

ข้อ ๖ ธนาการแห่งชาติ

การตั้งธนาการแห่งชาตินั้น จะสำเร็จได้ก็หรือ
ไม่นั้นย่อมแล้วแต่ราษฎรจะเชื่อธนาการนี้แค่ไหน ถ้า
รัฐบาลดำเนินการค้าขาดทุน และเอาเงินจากธนาการ
แห่งชาติไปไม่รู้จักจบดังนี้แล้ว ธนาการเห็นจะอ่อนแอ
เต็มที เพราะฉะนั้นการตั้งธนาการแห่งชาติเพื่ดำเนินการ
วิธีดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้ราษฎรเอาเงินฝาก ถ้าราษฎร
ไม่เชื่อจะทำอย่างใด ราษฎรนั้นยังเข้าใจน้อยเต็มที คุณ
ชาวนาของฝรั่งเศสก็ไม่ใคร่เอาเงินฝากในธนาการเสีย
แล้ว ราษฎรของเราซึ่งก็ยังไม่ฉลาดเฉลียวมากนัก จะทำ

บ้างเห็นจะเชื่อได้ยากสักหน่อย คลังออมสินตั้งมานาน
 ล้ว แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีคนนำเงินไปฝากเท่าใด เพราะ
 ังเขียนหนังสือไม่เป็นก็อีกมาก หรือการทำบัญชีอย่าง
 ไม่มีเงิน แบบรัสเซียที่ว่าง่ายน่ายก่ายหนานไม่ต้องการ
 ความรู้อื่นใดนอกจากบวกลบคูณหารนั้นก็สงสัยว่าจะทำ
 ด้ไม่สู้สะดวกนัก รัสเซียเคยลองทำการตั้งขึ้นมาแล้ว เช่น
 ยายามเก็บเงิน แต่ผลที่สุดก็ต้องกลับไปใช้เงินอีก และ
 าราชการก็ได้รับเงินเดือนเป็นเงิน แต่เป็นเงินที่ราคา
 ูกมาก ๆ เท่านั้น ถ้าไทยเราต้องได้รับการเช่นนั้นบ้างเห็น
 ะเต็มทีสักหน่อย

ข้อ ๓ ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ผู้เขียนกล่าวว่าราษฎรของเราเป็นจำนวน ๘๐ %
 ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำอะไรได้เอง แต่ข้าพเจ้าได้พบใน
 ัยการของโปรเฟสเซอร์ชิมเมอแมนกล่าวว่า ราษฎรที่
 ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำการเลี้ยงชีพเอง มีแต่เพียง
 ๖ % เท่านั้น ดูใกล้เคียงมากกว่าที่ผู้เขียนกำหนด จริง
 ้ ทั่วเงินทุนอาจไม่มากนัก แต่ที่ดินนั้นเขามีกันแน่ไม่

ต้องสงสัยเลย

ข้อ ๘ ที่ดิน แรงงาน เงินทุนของประเทศ

ผู้เขียนกล่าวว่าชื่อเสียงของประเทศไทยนั้นยังดีอยู่
และพื้นดินจำนวนพลเมืองก็มีอยู่มาก พอที่จะจัดการตาม
โครงการนี้โดยไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ข้อนี้มันน่าสงสัย
อยู่ละกระมัง เพราะประการที่ ๑ เมื่อเราประกาศที่จะ
ดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ผู้เขียนเชื่ออย่างไรว่า
ประเทศเพื่อนบ้านเขาจะพากันเห็นด้วยกับวิธีการที่จะทำ
นี้ จริงอยู่ ไม่ใช่วิธีคอมมิวนิสต์ แต่ก็ใช่วิธีรัสเซียเขา
ใช้อยู่ และประเทศต่างๆ เขาเห็นวิธีนี้แหละที่เป็น
อันตรายแก่สันติสุขของโลก ถ้าเราใช้บ้างเราจะไปหัว
อย่างไรได้ว่า ชื่อเสียงของเรายังหอมอยู่ดังเดี๋ยวนี้ การ
ที่จะทำดังนี้เสียอีกจะทำให้ชื่อเสียงของประเทศที่มีคนนับ
ถืออยู่เสื่อมเสียไป ถ้าเป็นดังนั้นแล้วจะหาเงินที่ไหนมา
เป็นทุน โดยมิต้องทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน

นายปรีดี เสนอ

หมวด ๕

แรงงานที่สูญเสียไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่คินของเรายังอุดมอยู่แล้วยัง
 ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบ
 ธุรกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำดังที่เป็น
 แล้วทำให้แรงงานสิ้นเสียไปโดยเปล่าประโยชน์
 แรงงานโดยใช่เปลืองไปโดยใช่เหตุบ้าง และ
 เครื่องจักรกลที่จะช่วยแรงงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
 มีพวกหนักโลก ดังจะได้พรรณนาต่อไป

ที่ ๑ แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้ให้เต็มที่
 งานสูญเสีย ๔๐ %

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของ
 ประเทศไทยทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวม
 หว่าน เกี่ยว ฯลฯ ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือนซึ่ง

ต้องสูญเสียไป ถ้าหากว่าเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือน
 ราษฎรมีทางที่ใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการประก
 เศรษฐกิจได้แล้ว ความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมจะเพ
 ข้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับคำชี้แจงจากผู้สนใจในก
 เศรษฐกิจว่า การที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลือ
 อยู่ให้เป็นประโยชน์ได้โดยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างค
 ต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่กับ
 รัฐบาลที่จะกำหนดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ให้ราษฎ
 ได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้เป็นประโยชน์

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑ แรงงานสูญเสียไปและพวกหนักโลก

แรงงานสูญเสียไป ๔๐ % จริงอยู่ เวลานั้นราษฎรขอ
 เราทำงาน ๖ เดือนแล้วก็หยุดเสีย ๖ เดือน และถ้าเร
 สามารถจัดการให้ราษฎรมาทำงานเพิ่มอีก ๖ เดือนที่
 ว่างอยู่เสียได้นั้นแล้วก็จะบังเกิดประโยชน์เป็นอันมา

นี้ไม่มีใครเถียง แต่วิธีที่จะทำให้ราษฎรทำงานใน
 ชาติเหลืออีก ๖ เดือนนั้น เวลาน้อย่าลืมว่า เรามีได้
 รัชชกษัตริย์หรือสอนให้เขาทำอะไรเลย ถ้าได้มีการชัก
 ชวนหรือแนะนำแสดงตัวอย่างแล้ว บางทีราษฎรก็อาจจะ
 ทำงานตามเป็นส่วนมาก คงยังไม่จำเป็นแก่ที่รัฐ-
 บาลจะเข้าแย่งราษฎรทำงาน และเกณฑ์ให้ราษฎรมา
 ทำงานบ้าง เพราะการที่จะจัดให้ราษฎรมาทำงานให้แก่
 ชาติได้โดยรัฐบาลมีอำนาจเต็มที่จะสั่งอะไรก็ได้
 เวลาที่กำหนดเท่าใดก็ได้ ตั้งแผนนี้แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึก
 ว่าจะทำได้ก็จะต้องถึงใช้การบังคับกันอย่างหนัก ถึง
 ต้องยิงกัน อย่าลืมว่าคนไทยนั้นรักเสรีภาพความเป็น
 ระเบียบในเลือดแล้ว เขาย่อมสละเสรีภาพมาให้ง่าย ๆ
 ได้แน่ ถ้าจะต้องบังคับอย่างนั้นแล้ว จะสมควรละหรือ
 หวังจะให้ความสุขสมบูรณ์แก่ราษฎรทั่วไป การต้อง
 บังคับกดขี่ให้เขาทำงานนั้นจะจัดว่าให้ความสุขสมบูรณ์
 อย่างไร มันจะกลายเป็นให้ทุกข์สมบูรณ์เสียมาก
 พึงนึกว่าการเป็นคนบังคับเขากับเป็นคนถูกบังคับ
 กันทางความเห็นทางความคิดของคนทั้งสองประ-

เกณฑ์ ต่างกันมากทีเดียว ผู้เขียนเป็นทหารถูกบังคับ
ให้อยู่ในทางวินัยบ้างแล้วหรือยัง การถูกบังคับนั้นไม่
ของสบาย เพราะฉะนั้นในการนี้ถ้าจะทำได้โดยไม่ตั
มีการบังคับแล้ว ก็คงจะเป็นการดีแน่ แต่สงสัยว่าจะ
ไม่ได้โดยไม่ถูกบังคับ อย่างน้อยก็คงจะต้องนำหลักเข
“ใครที่ไม่ทำงานก็ไม่ต้องกิน” ขึ้นใช้เป็นแน่ ผู้เขียน
จะไม่มีผลประโยชน์ที่จะบังคับราษฎรทำงาน ดังเช่น
รัสเซีย ผลที่สุดก็คงจะต้องจำเป็นทำ เพราะคงไม่มี
อื่น

การค้าขายไม่สะดวกนัก เพราะการใช้ใบกู่เงิน
ซื้อสิ่งของนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียงที่
ของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจจะเหินไป
ถ้ารัฐบาลทำการค้าพลาดพลั้งไป รัฐบาลเอาดอกเบี้ย
ร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลงท้าย
ใบกู่นั้นก็คงไม่เกินราคากะดาศแผ่นเดียว

นายปรดิ เสนอ

ที่ ๒ แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่
เหมาะสม

งานเปลืองโดยแยกกันทำ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบเศรษฐกิจในระ-
บบ ๖ เดือนก็ดี แรงงานเหล่านั้นยังเปลืองไปโดยใช้
เพราะเอกชนต่างคนต่างทำนา เช่นชาวนาที่ต่างแยก
ทำเป็นราย ๆ ไปดังนี้ แรงงานย่อมเปลืองมากกว่าการ
รวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง
กัน เกี้ยว ของตนเอง (ยกเว้นแต่มีการลงแขกบาง
บางคราว) ต้องหาอาหารเอง แต่ถ้าหากชาวนา
รวมกันทำ ก็อาจประหยัดแรงงานลงได้ เช่น กระบือตัว
หนึ่งที่แยกกันทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลาย ๆ ตัว
ก็กระบือนั้นอาจรวมกันเลี้ยง และใช้คนเลี้ยงรวมกัน
เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้น
บ้าน เช่นการหาอาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือนดัง

เช่นสโมสร หรือร้านจำหน่ายอาหารที่วันหนึ่ง ๆ มีคน
 รับประทานหลายสิบคน และอาจใช้คนปรุงอาหารเล็
 คนหนึ่งหรือสองคนก็ได้ ดังนั้นแรงงานในการทำอา
 การเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้น ๆ เมื่อชาวนารวมกันทำแล
 ก็ประหยัดได้อีกมาก และแรงงานนั้นยังเหลืออยู่ก็จะ
 ไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบเศรษฐกิจที่เรายัง
 อยู่ ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอด
 ไปแล้ว การประหยัดแรงงานย่อมจะมีไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำนั้น การรวม
 ลังทำงาน^๕ราษฎร^๕รวมกันทำอยู่บ้างแล้ว ถ้ารัฐ
 จะชักชวนต่อไปแล้วก็คงได้ผลดีเป็นแน่ แต่ต้อง
 บังคับ ถ้าบังคับแล้วจะไม่ได้ผลช่วย ขออย่า
 สุภาษิต โคนันทวิศาล

นายปรีดี เสนอ

ที่ ๓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้เครื่องจักรกล

งานเสียไปโดยไม่ใช้วิชาเถื่อน

เรื่องนี้อย่อมทราบกันดีแล้ว ว่าการทำนาของเรา
ใช้วิธีไถ หว่าน เกี้ยว ฯลฯ เหล่านี้ โดยแรงคน
สัตว์พาหนะนี้ ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัย
เถื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมีได้เกิดขึ้นในเวลา
แต่ถ้าหากให้ผู้ชำนาญการจักรกลปรับปรุงเครื่อง
จักรกลให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว (ซึ่งสามารถเป็น
เพราะวิทยาศาสตร์ใดๆในโลกที่จะไม่สามารถทำได้
ไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น) และเป็น
ผลมาจากการเศรษฐกิจ เมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็
เพิ่มได้มาก ผลของเครื่องจักรกล เช่น การไถที่ได้
กลองทำกันในเวลาน้อยมเห็นได้ชัดแล้วว่าเครื่องไถนา
เครื่องหนึ่งซึ่งใช้คนสองคนอาจทำการไถได้ในฤดูกาล

หนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นคนมีร่างเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าจีนและฝรั่ง การทำเศรษฐกิจใด ถ้าอาศัยกำลังคนแล้ว เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อใช้เครื่องจักรกล การหาเครื่องจักรกลมาใช้ ชาวนาทุก ๆ คนสามารถมีเครื่องจักรกลได้ หรือชาวสวนน้อยที่จะซื้อ หรือเป็นการจริงที่เอกชนบางคนยอมทำได้ เพราะมีเงินทุน ไม่จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่เพียงหวังว่า เครื่องจักรกลย่อมมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ในประเทศมีคนไม่มืองานทำมากขึ้นวัน^{นี้} ไม่ใช่เพราะเครื่องจักรกลที่^{มี}ขึ้นแทนแรงงานของคนหรือ เครื่องจักรกลเมื่อมีมาก คนไม่มืองานทำก็ย่อมมากขึ้น ผลรับของเครื่องจักรกล สมมติว่า โรงทอซึ่งแต่เดิมเป็นโรงที่ทำด้วยมือ ใช้คนงานพันคน โรงทอผ่านนั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกล ต้องการคนงานเพียงร้อยคนเท่านั้นแล้ว คนอีก ๙๐๐ คนก็ต้องออกจากโรงงานนั้น กลายเป็นคนไม่มืองานทำ แต่ทั้งนี้จะโยเครื่องจักรกลมิได้ เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่คนมนุษย์มิให้ต้องทรมาน การที่มีคนไม่มืองานทำเพ

โรงงานได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลนั้น เป็นโดยเหตุที่
 เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็นธรรมดาอยู่เอง ซึ่งเมื่อ
 โรงงานต้องการคนงานเพียง ๑๐๐ คน คนงานที่เหลือ
 อีก ๕๐๐ คนเจ้าของโรงงานมีความจำเป็นอย่างไรที่จะ
 ต้องจ้างเอาไว้ให้เปลืองเปล่าๆ และคนอีก ๕๐๐ คนนี้
 จะไปทำงานที่ไหนทำ ถ้าโรงงานต่างๆ หรือการกลสีกรรม
 ใดๆ ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่ไม่มีงานทำจะมี
 จำนวนมาก ผลสุดท้ายความหายนะก็จะมาสู่ แต่ถ้าวรัฐบาล
 เป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้วก็มีแต่ผลดีอย่าง
 เดียวที่จะได้รับจากเครื่องจักรกล สมมติว่าโรงงานทอผ้า
 ทั้งหมดอย่างทีกล่าวนมาแล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรมีคน
 คนที่ต้องออกจากโรงงานนั้น ๕๐๐ คน รัฐบาลอาจรับ
 คนงานเหล่านั้นไปทำในโรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่

รัฐบาลทำเองจะได้รับแต่ผลดีของเครื่องจักรกล

เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล หรือสร้างถนน
 ทาง โคนสร้างป่าเพื่อทำการเพาะปลูก ฯลฯ และ
 สมมติว่า โรงงานและการประกอบการเศรษฐกิจต่างๆ มี

อยู่พร้อมบริบูรณ์เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายต่อไป
 อีกแล้ว กิลตเวลาทำงานของคนงานลง เช่นเดิมทำว
 ละ ๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้น คนงานมีมา
 กิลตลง เช่นวันละ ๗-๖-๕-๔-๓-๒-๑ ทั้งนี้ โดยไม่
 ต้องลดเงินเดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้รับผลดีจาก
 เครื่องจักรกล คือลดความทรมาณร่างกายของมนุษย์ได้
 มากขึ้น จริงอยู่ การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน อาจ
 ลดเวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงานนั้น เอกชน
 ย่อมลดค่าจ้างลงได้ ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำ
 มีมากกว่างานที่จะให้ทำแล้ว ค่าจ้างก็ย่อมจะลดลงเป็น
 ธรรมดา และเป็นกฎของการเศรษฐกิจ ผลร้ายจะตกอยู่
 แก่ราษฎร และเครื่องจักรกลจะเป็นเครื่องประหาร
 ประหารราษฎร เมื่อไม่ต้องการประหารก็ไม่ต้องใช้เครื่อง
 จักรกล เมื่อไม่ใช่เครื่องจักรกล ความล้มลงก็มีอยู่
 ตลอดไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๑. ตามความคิดเห็นของผู้เขียนที่กล่าวว่า
 ถ้าใช้เครื่องจักรกลทำนาแล้วจะทำให้เป็นการทุ่นแรงงาน
 เป็นอันมาก และสามารถทำนาได้ผลมากขึ้น ข้าพเจ้า
 สงสัยว่าจะไม่สู้เป็นความจริงนัก เพราะในการเก็บเกี่ยว
 นั้น ตามที่ปรากฏในทางเทคนิคของการทำนา ทราบ
 ว่าจะยังกระทำเช่นนั้นไม่ได้ อย่างไรเสียการเกี่ยวข้าวก็
 ยังจะต้องใช้คนงานเก็บเกี่ยวอยู่อย่างเดิม นอกจากนั้น
 ณ บัดนี้ยังไม่ปรากฏที่เดียวว่า มีเครื่องจักรชนิดใดที่
 เหมาะจะใช้ในการทำนา ซึ่งเจ้าหน้าที่กำลังทดลองหาอยู่
 เพราะฉะนั้นถึงแม้รัฐบาลจะเริ่มทำนาเอง ณ บัดนี้คงจะ
 เสียมิได้ที่จะไม่ใช้แรงคนเป็นจำนวนมากดังเดิม ดังนั้น
 เรียกว่าทุ่นแรงงานที่ตรงไหน ความเสียหายเสียอีก
 เกิดมีขึ้น ได้ในข้อที่จะต้องบังคับคนมาเป็นทาสอัน
 เป็นสิ่งพึงรังเกียจอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ผู้เขียนกล่าว
 ถ้าจะอนุญาตให้บุคคลทำการอาชีพโดยใช้เครื่อง
 จักรกลช่วยเหลือแรงงานแล้ว จะทำให้เกิดคนไม่มีงาน

ทำ^{ขึ้น}นั้น ข้าพเจ้ายังสงสัยเช่นเดียวกันอีกว่า น่าจะ
 ไม่เป็นการจริงสำหรับเมืองไทยเรา เพราะในประเทศไทย
 ไทยเรานั้นเรายังมีที่ดินที่เหลืดยังมีได้เปิดทำการกสิกรรม
 อีกมาก การงานอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมาก คงเห็นได้ว่าทุก
 วัน^{นี้}เรายังต้องการกรรมกรจีนมาช่วยเราทำงานอยู่ ถ้า
 งานเรามีน้อยไม่พอที่จะให้ราษฎรรับทำกันได้ทั่วไปแล้ว
 เราจะต้องการเงินเหล่านี้ทำงานแทนพวกเราทำไม เรื่อง
 การที่จะเกิดคนไม่มีงานทำสำหรับเมืองไทยเรานั้น ยัง
 เป็นความฝันมากกว่าความจริง เพราะเรายังมีงานอีก
 มากมายที่คนจะไปทำได้ ที่เกิดมีคนเรียกตัวเองว่าไม่มี
 งานทำ^{ขึ้น}เมื่อเร็วๆ นั้น ก็ปรากฏว่าไม่มีงานทำ
 เพราะหาไม่ได้จริงๆ ที่หาไม่ได้เพราะเขาหางานที่
 สบายๆ เช่นการเป็นเสมียนไม่ได้ต่างหาก เพราะฉะนั้น
 ถึงแม้เราจะต้องเกิดคนไม่มีงานทำชนิดที่ต้องการแต่งงาน
 เบาๆ ^{ขึ้น}นั้นเห็นเท่าใดก็ตาม ก็ย่อมยังดีกว่าที่จะจัดการเปลี่ยน
 แปลงประเทศไทยให้กลายเป็นโรงทาสบังคับคนให้ทำงาน
 ให้รัฐบาลทั้งผู้เขียนกล่าว

นายปรีดี เสนอ

การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักร

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดย
ทำให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหาเรื่องแรงงาน
แล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาล
อาจวางนโยบายการคลัง เช่นการเก็บภาษีทางอ้อม
(อิมพอตอินไคเร็ก) ซึ่งเก็บจากราษฎรวันหนึ่งเล็กน้อย
ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงิน
จำนวนมาก

ภาษีทางอ้อม

เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจาก
ราษฎรคนหนึ่งวันละหนึ่งสตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑
ล้านคนก็จะได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยัง
อาจที่จะอาศัยชื่อเสียงและทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้
เงินอันเป็นประกันดีกว่าเอกชน หรือรัฐบาลอาจตกลง
กับต่างประเทศขอเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่ง

ได้ราคาถูก และผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ดังที่บางประเทศ
เคยทำได้ผลดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การเก็บภาษีทางอ้อม

อย่าลืมว่าการเก็บภาษีทางอ้อมนี้เก็บจะถึงขีดสุด
อยู่แล้ว ถ้าทำต่อไปก็เกิดความเดือดร้อนเท่านั้น เพราะ
ฉะนั้นการที่จะคิดหาเงินทางเก็บภาษีทางอ้อมนี้ไม่ควร
หวังมากนัก หาไม่แผ่นดินจะร้อนทุกเส้นหญ้า

การหาเงินโดยหวังฟังชื่อเสียงของรัฐบาล

ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ถ้าจริง
มีคนเชื่อถือทั่วโลกก็ดี แต่เราแน่ใจละหรือว่าเขาจะเชื่อ
การทำการค้าทั้งหลายเหล่านั้นก็ต้องมีทั้งทางได้ทางเสีย
ถ้าเราเสียเข้ามาก ๆ แล้วใครเลยเขาจะเชื่อให้เรายืมเงิน
คล่อง การที่จะเสียหนี้เอาไว้ได้เป็นแน่ เพราะทั้งเจ้

๒๘๒๑ หน้าที่ผู้ใหญ่ที่นับว่าเป็นผู้ชำนาญก็ยังไม่มีความชำนาญ
 จริงอย่างไร หรือพวกคนงานก็ยังไม่มีความฝีมือที่เคยชิน
 ๒๘๒๒ อย่างไร อาจพลังพลาคได้ง่าย ประเทศรัสเซียนั้นเคยได้
 ๒๘๒๓ มีโรงงานมาก่อนแล้ว แต่ถึงกระนั้นเมื่อจะขยายใหญ่โตก็
 ๒๘๒๔ ยังเกิดลำบากเสียหาย เพราะขาดความชำนาญและฝีมือ
 ๒๘๒๕ กังกล่าวแล้ว คนที่ค้าขายชำนาญแล้วก็ยังพลังพลาคได้
 ๒๘๒๖ ทำไม่เราซึ่งไม่เคยทำการค้าขายมาเลยจะพลาคพลังไม่ได้
 ๒๘๒๗ นอกจากนั้นเมืองเราเป็นเมืองเล็ก หนี้เราก็มียอยู่แล้วมาก
 ๒๘๒๘ มาย ถ้าเจ้าหนี้ที่มียอยู่แล้วเดี๋ยวนี้เขาไม่เชื่อถือในวิธีการ
 ๒๘๒๙ ทำการของเราว่าจะเป็นผลสำเร็จ นี่แหละหรือว่าเขาจะลอย
 ๒๘๓๐ หนี้ให้เราเฉยๆ โดยไม่ขอยึดทรัพย์สินเราไว้เป็นประกัน
 ๒๘๓๑ นอกจากนั้นเราก็กู้ยืมอยู่แล้วว่า พวกเจ้าหนี้ของเราเขา
 ๒๘๓๒ ไม่เห็นด้วยกับวิธีการตั้งน้อยอยู่แล้ว เมื่อเราทำขึ้นเขาก็คง
 ๒๘๓๓ มาทวงหนี้ทันที หรือไม่ทวงคืนเขาก็จะขอยึดสิ่งของเป็น
 ๒๘๓๔ ประกัน ดังมีตัวอย่างมาแล้ว สำหรับเรานั้นเขาอาจเข้า
 ๒๘๓๕ ยึดรถไฟขายใช้หรืออะไรเสียเมื่อใดก็ได้ สันนิบาตชาติจะ
 ๒๘๓๖ มาทำอะไรให้เราได้ เราจะเอาตัวไปเปรียบกับประเทศ-
 ๒๘๓๗ รัสเซียนั้นไม่ได้ เขามีคน ๑๕๐ ล้านคน แลที่ดินก็ใหญ่-

โตกว่าเราหลายสิบเท่า ใครจะทำอะไรเขาก็ลำบากกว่า
จะทำอะไรกับเราเป็นอันมาก เทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดี เสนอ

แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก
พวกหนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

ในประเทศไทยนี้มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลก อาศัย
บุคคลอื่นกินมีจำนวนไม่น้อย กล่าวคือ ตนไม่เป็น
ประกอบกิจการเศรษฐกิจหรือการใดๆ ให้เหมาะสมแก่แรง
งานของตน อาศัยเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ของผู้อื่นหรือ
บางทีก็ทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่นในกรุงเทพฯ หรือใน
หัวเมือง เมื่อสังเกตดูตามบ้านของคนชั้นกลาง หรือของ
ผู้มั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้ที่อาศัยกินมีอยู่เป็นจำนวนมาก
บุคคลจำพวกนี้นอกจากจะหนักโลกแล้วยังเป็นเหตุที่ทำให้
ให้ราคาสິงของเพิ่มขึ้น เช่นในประเทศหนึ่งมีคนทำงาน
ร้อยคน ทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน

ที่มีคนที่อาศัยกันอยู่เปล่า ๕๐ คนตั้ง ถ้าพวกหนักโลก
ทำงานรวมกันอีก ๑๐๐ คน ก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก
๕๐ ตัน ราคาข้าวย่อมจะเพิ่มขึ้นไม่ได้ เพราะข้าวมีจำนวน
มากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คงอยู่ตามปัจจุบันนี้ก็
จะกลายเป็นคนขี้เกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคน
ต่างทำ และปล่อยให้มีคนเกียจคร้าน คนอาศัยกันเช่นนี้
เศรษฐกิจของประเทศก็จะลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดดีกว่า
ที่รัฐบาลจะจัดประกอบเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะ
บังคับให้ราษฎรประเภทนี้ทำงาน จึงจะใช้แรงงานของ
พวกหนักโลกนี้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

พระบรมราชวินิจฉัย

พวกหนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

คนหนักโลกดังผู้เขียนกล่าวนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่
จะหมดไปได้ นอกจากนั้นใครจะยอมว่าใครหนักโลก
ก็พูดว่าคนอื่นหนักโลก เรามักเห็นตัวเราไม่ถนัด เขา

หนักเสมอ ต่างคนต่างก็นึกเช่นนั้นเสมอเป็นธรรมดา เรา
เห็นว่าเราทำความดีให้ชาติ คนอื่นเขาก็คงมีเหตุผลอัน
เดียวกันที่จะนึกดังนั้น คนเราย่อมมีใจคิดด้วยกัน ใคร
มาเป็นผู้ตัดสินว่าใครผิดใครถูกโดยไม่มีข้อพิสูจน์อย่าง
ใดชด้อยไม่ได้ เช่นพวกปรบักษ์ของรัฐบาลบางจำพวก
ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขาอาจเห็นตัวเขาไม่หนักโลก แต่
เห็นคนอื่นหนักก็ได้

นายปรกติ เสนอ

จึงขอร้องรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลต้องดำเนินการ
การวิธีโดยละม่อม คือต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างคน
กับคนจน รัฐบาลต้องไม่ประหัตประหารคนมี

พระบรมราชวินิจฉัย

ซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แร่งงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวว่า จะดำเนินการโดย
เมื่อไม่ประหัดประหารคนมั่งมีนั้น ข้าพเจ้าขอให้เป็น
นั้นจริง ๆ เกิด ลงท้ายเข้าเกรงจะหันเข้าหาวิธีอย่าง
เสียใช้ คือเก็บภาษีสุบเลือกไปที่ละเล็กละน้อย ให้ไป
อันซึ่งไม่มีราคาเกินกว่าราคากระต่าย จัดการเข้าประ
คนมั่งมี หว่าคนมั่งมีหนักโลกเสียละกระมัง

นายปรกติ เสนอ

จัดหาที่ดิน

เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้รับผลจากที่ดินเพียงพอ
ที่ดินทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือของเอกชน
อันเป็นที่ป่าที่จะต้องไถ่สร้าง ที่ดินที่ตกอยู่ในมือ
เอกชนในเวลานี้ ผลจากที่ดินนั้นย่อมได้แทบไม่คุ้มค่า

ใช้จ่ายและค่าอากรหรือดอกเบี้ย เพราะชาวนาเวลานั้น
 กล่าวได้ว่า ๕๐ % เป็นลูกหนี้ เอาที่ดินไปจำนอง
 เป็นประกันต่อเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เก็บดอกเบี้ย
 ต้นทุนไม่ได้ หรือผู้ที่แนะนำให้เช่าในทุ่งรังสิตเป็นต้น
 ของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้ กลับจำต้องออกเงิน
 ค่านาเป็นการขาดทุนย่อยยับกันไปไม่ว่าคนมั่งมีหรือ
 จน เจ้าของนาเป็นส่วนมากประสงค์ขายนา แม้จะ
 ขาดทุนบ้าง หรือฝ่ายเจ้าหนี้ที่ให้ชาวนายืมเงินก็อย่า
 เงินของตนคืน การบังคับจำนองหรือนำเอาที่ดิน
 ขายทอดตลาดนั้น เวลานั้นราคาที่ดินก็ตกต่ำ ทั้งนี้เป็
 ที่การประกอบเศรษฐกิจ

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๔. เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้ผลจากที่ดินเพียง
 ความเป็นไปดังผู้เขียนกล่าวอาจเป็นจริงได้
 วิธีการที่จะคิดซื้อที่ดินกลับคืนโดยไม่ใช้การรับหนี้ก็

เป็นการดี ถ้าการซื้อคืนนั้นซื้อโดยผู้ขายเต็มใจขายให้ราคา
 พอสมควร และซื้อด้วยเงินตรา แต่ถ้าหากซื้อที่จะ
 ซื้อโดยให้กระดาษแผ่นหนึ่ง คือใบบอนด์ ซึ่งอาจมีผู้เชื่อ
 ว่าไม่มีราคาอะไรนอกจากกระดาษแผ่นหนึ่งแล้ว เห็นจะ
 ทำการซื้อตามใจผู้สมัครขายไม่สะดวกนัก เพราะการเอา
 ใบกู้เงินมาซื้อนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียง
 ที่หอมของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจเหินไป
 ได้ ถ้ารัฐบาลทำการล้มละลายไป รัฐบาลจะเอา
 ดอกเบี้ยร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลง
 หักราคาใบกู้คืนนั้นก็คงมีราคาไม่เกินไปสำหรับกระดาษแผ่น
 หนึ่งแผ่นเดียว

นายปรกติ เสนอ

ลง ๔
 ขอตนคน

รัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ เมื่อการ
 ฟื้นขึ้นแล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืนมาก็

เชื่อว่าชาวนาเจ้าของที่ดินผู้รับจ้างนองทั้งหลายคงจะยินดี
ใช้น้อย เพราะการที่ตนยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน
หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกันมีแต่จะขาดทุนอย่างเต็ม
การซื้อที่ดินกลับคืนมานั้นเป็นวิธีต่างกับวิธีบริพัตรพยุ
กอมมิวนิสต์

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๕. การซื้อที่ดิน

การซื้อที่ดินนาและสวนทั้งหมดนั้น ย่อมทำ
เกิดความลำบากแก่ราษฎรได้ เพราะชาวนาที่มีนาเป็น
ของตัวเองก็มีอยู่อีกมาก การจะซื้อที่ๆ เจ้าของเขา
ได้ทำเองก็พอทำเนา เพราะกฤษฎีธรรมอยู่ที่จะทำกับ
เมื่อเจ้าของไม่ได้ทำอะไรกับที่ดินนั้นจะเก็บเอาไว้ทำ
เพราะฉะนั้นไม่ขัดข้องในข้อนี้ แต่จะบังคับซื้อที่ดิน
ไปนั้นจะกระไรอยู่ เพราะบัดนี้ก็ปรากฏอยู่เนื่องๆ
ราษฎรที่ชอบถางป่าทำอะไรตามความอิสระก็ยังมีอีก

เมื่อเขาลงแรงเขาถางอย่างนั้นก็โดยประสงค์จะปลูกพืชผล
 กลับไปบังคับซื้อของเขาเสีย ดังนั้นเกรงจะทำให้เกิดความ
 พอใจ ในที่สุดก็ต้องบังคับหรือริบเอาเท่านั้นเอง

นายปรีดี เสนอ

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อที่ดินคน

จ่ายราคาโดยใบกู่ ในเวลานี้รัฐบาลไม่มีเงินจะซื้อ
 ที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจออกใบกู่ให้เจ้าของที่ดิน
 ไปไ้ตามราคาที่ดินของตน ใบกู่เช่น รัฐบาลจะได้กำหนด
 ตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะที่ซื้อ ซึ่งไม่
 น้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมาย เช่นที่
 ราคาพันบาท เจ้าของที่ดินก็ถือใบกู่เป็นราคาพันบาท
 ประสมมติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดิน
 ก็ได้ดอกเบี้ยปีละ ๗๐ บาทเป็นต้น ดังนั้นเป็นการได้ที่
 นอนยิ่งกว่าการให้เช่าหรือการทำเอง ทั้งนี้เท่ากับ
 ของที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับ

บอกจำนวนที่ดิน เจ้าของที่ดินถือใบกู้ของรัฐบาลบอก
จำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องชอกกลับคืน

ที่ดินที่รัฐบาลต้องชอกกลับคืนก็คือที่ดินที่จะ
ประกอบการเศรษฐกิจ เช่น ที่นา หรือไร่ เป็นต้น ส่วน
ที่ดินอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องชอกคืน เว้น
แต่เจ้าของประสงค์ขายแลกกับใบกู้ การจัดให้มีบ้าน
สำหรับครอบครัว (คอมมิสเสเตต) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกัน
เนื้อที่ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะ
เป็นการขัดขวางต่อการดำเนินเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้น
ยังคงให้มีอยู่ได้ก็ไม่ใช่เป็นการแปลกประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้กลับมาเป็นของรัฐบาลเช่นนั้นแล้ว
รัฐบาลจะได้กำหนดลงไปได้ทันทีว่า การประกอบ
เศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร แต่
จะใช้เครื่องจักรชนิดใด เป็นจำนวนเท่าใด การที่ดิน
จะต้องชุกชุมหรือทำคั้นนาอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่เข
ย้ายอยู่ในระหว่างเจ้าของต่าง ๆ นั้น ต่างเจ้าของก็ทำค

หน้าที่ของตน แต่เมื่อที่ดินตกเป็นของรัฐบาลทั้งนี้แล้ว
 ทั้ ๆ มีระดับเดียวกันก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้มาก
 ขึ้น การทำคู ทำคันนา อาจจะทำน้อยลงก็ได้ นอก
 นั้นก็การใช้เครื่องจักรกลไถเช่น การไถ ก็จะได้ดำเนิน
 ไปด้วยกัน มิฉะนั้นจะต้องไถที่นี้แห่งหนึ่งที่โน่นแห่งหนึ่ง
 เป็นการชักช้าเสียเวลา และการบำรุงที่ดินโดยวิชาเทคนิค
 จะทำได้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยัง
 คงเชื่อในวิธีโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะพรั้
 ญ่น ก็ต้องกินเวลาอีกนาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ประกอบ
 การเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ไว้
 ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็ต้องประพฤติตาม
 ความรักในที่ดิน ในตำราเศรษฐวิทยาซึ่งผู้แต่งนิยมใน
 วิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และพอรัฐบาล
 กลัวว่ารัฐบาลจะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกัน
 ทั้ ๆ แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อรัฐบาล มักจะเสียมสอนว่า
 ปล่อยให้ราษฎรมีที่ดินเสียเองแล้วจะทำให้ราษฎรไม่มี
 ความรักในที่ดินเหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดิน
 เอง การบำรุงจะไม่เกิดผล คำกล่าวเช่นนั้นเปรียบ

เหมือนผู้กล่าวหลักตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รักชาติ
อันเป็นส่วนตัวนั้น พุฒตามหลักนักปรัชญาแล้วก็น่า
จากความคิดที่รักตัว กล่าวคือ ความรักตัวหรือรักชาติ ให้
รักตนของตน ให้รักทรัพย์สินของตน ดังนัย่อมเป็น
การตรงกันข้ามกับการเพาะให้รักชาติ รักผู้อื่นที่เป็น
มนุษย์ร่วมชาติ มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอ ก็การที่เพาะ
ให้รักตัว ให้รักทรัพย์สินของตนนั้น มิเป็นการตรงกัน
กับการที่รักชาติหรือ ข้าพเจ้าสงสัยกันว่า ผู้ที่อ้างว่า
ชาติแต่เพียงสั่งสอนให้รักตัวเองด้วยเช่นนี้จะรักชาติเพียง
แต่ปาก และน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้ว
แล้วในตอนต้นว่า เพื่อที่จะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัว
ของราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้าน
ที่อยู่ได้อยู่แล้ว เวลานี้ขอให้สังเกต เช่น ในกรุงเทพฯ
พระมหานคร ฯ มีผู้ที่เช่าที่ดินหรือเช่าบ้านเขาอยู่เป็น
จำนวนมากมายกย่อง พวกนั้นมิตดินที่ไหนที่เขาจะรัก
และถือหลักว่า คนต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คน
เช่าบ้านเขาอยู่นั้นมิเป็นผู้ที่ไม่รักชาติหรือ ข้าพเจ้ามิได้
เลยว่า ผู้ที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้น จะเป็นผู้ที่ไม่รักชาติ

ทั้งหมด ความจริงผู้ที่มียี่สิบที่ดินอยู่มาหนึ่งแสนและ บางคน
ที่จะตกลงในแผนเศรษฐกิจใดก็นึกพะวงแต่ที่ดินของตน
ขอให้ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดี และมองดูรอบ ๆ
ข้างของท่าน และสังเกตบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดิน
รักชาติมากกว่าคนที่ไม่มีที่ดินหรือ อย่างดีที่สุด ข้าพเจ้าก็
จะตัดสินให้ว่า มีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้นการที่มี
ที่ดินและไม่มีที่ดิน ไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดความรักชาติ
ยิ่งหย่อนอย่างที่คุณคิดเลย

ส่วนข้อที่ว่า ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจ
บำรุงที่ดินนั้น เห็นว่าการเป็นไปได้ ก็เมื่อที่ดิน
รัฐบาลกลับซื้อเอามาเป็นของกลาง ก็เท่ากับราษฎรทั้ง
หมดเป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือนดังบริษัทที่มีผู้ถือหุ้น
ทุก ๆ และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมีบำรุง
ที่ดินของเขาดอกหรือ เรากลับจะเห็นเป็นการตรงกัน
ข้าม ที่บริษัทที่มีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอก-
ชนที่มีที่ดินเสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกลีกรรมเป็น
ข้าราชการคอยดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อ
ที่ดินเป็นของรัฐบาล เราก็คงมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญ

ในการกสิกรรม ที่จะตรวจตราบำรุงที่ดินด้วย อาศัยวิชา
ความรู้ความชำนาญความสามารถเหมือนดังที่ข้าราชการ
ในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่าที่ดินจะไม่ได้รับการบำรุง
ขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่นข้าราชการ
ผู้ชำนาญการกสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่ ๆ ดินจะได้
รับการบำรุงดียิ่งขึ้น เช่น ในการทค้ำ ในการปรับปรุง
ที่ดิน และในการเพาะปลูกที่จะใช้ เมล็ดพันธุ์ หรือปุ๋ย
เหล่านี้ ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ความ
สามารถของเขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้
ชำนาญจะพร่ำสอนสักเท่าใด ๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อ
เพราะนิยมอยู่แต่ในแบบโบราณไม่เบิกหูเบิกตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดิน ในการทำกสิกรรมก็
คงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม
หรือถ้างานทางกสิกรรมมีไม่พอก็สมัครทำงานอื่นได้ คน
มีอาหารการกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ไม่เดือด
ร้อนอันใดยิ่งไปกว่าที่ประกอบทำการกสิกรรม แต่กลับ
ได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการ

เศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบข้าราชการในปัจจุบันนี้เป็น
 วนมากกว่า ตระกูลของพวกนี้เดิม ๆ ที่เคยก็ทำการ
 ติกรรมเป็นส่วนใหญ่ และผู้นั้นต้องละที่นาของ
 ตระกูลเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง
 นั้น ข้าราชการผู้นั้นทำไมจึงละที่ดินเช่นนั้น และขั
 ราชการเหล่านี้จะมีรักษาดินน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินหรือ
 หากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรละที่นาของเขามา ซึ่งข้าพเจ้า
 ว่าจะจะเป็นไปตามคำกล่าวหานั้นไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

๑๖ รักษาหรือรักตัว

การที่มนุษย์รักตัวนั้นไม่ต้องมีใครสอน เกิดมาก็
 อยู่ประจำ ของธรรมชาติให้มาแล้ว คนเรานั้นจะทำดี
 หรือจะทำอะไรก็เพราะหวังแก่ตัวและลูกหลาน ถ้าผู้ใด
 ตัวเองไม่เป็นแล้วก็คงจะรักอะไรอื่นอีกไม่ได้เลยเป็น

อันขาด การที่จะรักอะไรได้จริง ๆ จัง ๆ ย่อมจะเกิดจ
 ความรักต่อก่อน^{๕๕} ชาติที่เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะคว
 รักตัว อยากจะถนอมตัวให้พ้นภัยจึงเข้าร่วมกันเป็นหมู่ที่
 ความรู้สึกร่วมกัน และช่วยกันรักษาตัว เพราะการที่
 รักษาตัวไปคนเดียวสู้ภัยอันตรายลำบาก ถ้ารวมกำลัง
 ป้องกันรักษาก็สะดวกเข้า ดังนั้นจึงเกิดการรวมกันเป็น
 หมู่ เพื่อช่วยกันและกันรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมขอ
 หมู่ด้วย หมู่ๆเดียวกันรักษาตัวยากอีก หมู่ต่างๆจึง
 รวมกันขึ้น เป็นพวก เป็นชาติ ^{๕๕๘} หนึ่งก็เพื่อจะได้ร่วมมือ
 กันรักษาสิทธิผลประโยชน์ส่วนของตนในชาติ และ
 ประโยชน์ส่วนรวมของชาติที่ทำให้ชาติตั้งอยู่ได้ การ
 รักษาชาติจึงเกิดขึ้น และแลเห็นได้ชัดว่า การรักษาชา
 นั้นย่อมเกิดเพราะการรักษาตัวก่อน^{๕๖} ไม่สักแ
 คนหน้าตาผิวพรรณอย่างเดียวกันที่ไม่มีความรักตัวเล
 แม้จะรักพวกพ้องผิวพรรณอันนั้นเท่านั้น ชาตินั้น ก็ไ
 ได้แปลว่าที่ดิน ถ้าที่ดินเป็นชาติแล้ว ที่ดินในเกาะร้าง
 จะเรียกชาติอะไรเล่า เพราะฉะนั้นการที่จะพูดว่า คน
 เข้าที่เขาอยู่หรือคนที่มที่ดินของตัวเองว่าใครจะรักชาติ

มากกว่าใครนั้นเฉย ๆ ไม่ได้ เราจะมีรู้ได้ว่าจะรักมากกว่า
 ปร กลับจะต้องไปพิสูจน์เสียอีกว่า ถ้าชาติพังทะลาย
 ไปแล้ว ผู้ใดจะเสียประโยชน์มากกว่ากัน เป็นคะแนน
 ความรักชาติเสียอีก เพราะคนย่อมรักของ ๆ ตัวและ
 ประโยชน์ของตัวเป็นใหญ่จึงจะมีความรักใคร่ส่วนรวม
 ชาติที่คอยช่วยป้องกันผลประโยชน์อีกนั้น ผู้เข้า
 ของแถวเขาอยู่อาจรักชาติมากกว่าคนที่มียศได้อีก แต่
 ของอย่าลืมว่า คนพวกนั้นนั้น ถึงแม้ชาติจะเสียไป ตนก็
 ได้เสียอะไรสำคัญส่วนตัว นอกจากความภูมิใจในการ
 นอิสระ ส่วนการเข้าก็เข้าเขาอยู่ตามเคย ส่วนที่มีที่
 นั้นตรงกันข้าม ถ้าเสียชาติแล้วอาจเสียของ ๆ ตัวไป
 ยศได้อีก และเสียความภูมิใจในความเป็นไทยชั้นที่ ๒
 ย ซึ่งต่างกันอยู่ เราต้องเข้าใจให้ดีเสียก่อนว่า ชาติ
 อะไร หาไม่จะรักไปในทางที่ไม่ถูก เราอาจบอกว่า
 ชาติมากกว่าตัว แต่ถ้าการกระทำที่ดำเนินอยู่นั้น
 คงว่ามีได้หวนเกรงอันตรายที่จะพึงมีมายังชาติของตัว
 แต่จะหาชื่อเสียงเข้าตัวในการที่จะได้ชื่อว่าได้ช่วยชาติ
 ชาตินั้น อาจเป็นการชั้ตรงกันข้ามว่าไม่รักชาติ

พยายามจะขายชาติ ทำลายชาติเพื่อความเฟื่องฟูใน
เกียรติยศของตัวเองได้

ที่ดินกลายมาเป็นของกลางนั้น จริงอยู่ อาจมีก
รักษา แต่คนที่รักษาทุกคนก็คงไม่ตั้งใจรักษาเท่าที่ ๆ เป็น
ของตนจริง ๆ ข้อนี้เป็นความจริงของมนุษยชาติ หา
ที่สาธารณสถานในประเทศเราคงไม่สกปรกต้งเป็นอ
เดียวเลย สวนหลวงที่งามได้ต้องการเงินและคนเข้าไป
มาก ผิดกับบ้านที่ไม่เสียเงินค่ารักษาเท่าใดก็เห็นได้ชัด
เพราะการรักษาที่ของกลางนั้น ตนไม่ได้อะไรด้วย เงิน
เดือนนั้นถึงจะพิเศษหรือดีพอปานกลาง ไม่ให้ถูกตำหนิ
ได้ ก็ได้จำนวนเท่ากัน นอกจากนั้นเมื่อมีหลาย ๆ มิ
การเกี่ยวกับรักษาก็คงจะมีได้ขาด การพูดดังนี้ผู้เขียนอา
พูดได้ว่าเป็นการดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญก็ได้ แต่ผู้
ได้เช่นเดียวกันว่า พวกผู้ชำนาญที่เฝ้าสอนราษฎร แล
ว่าราษฎรไม่เปิดหูเปิดตานี้ก็ออกจะเป็นการดูหมิ่น
ราษฎรได้เท่า ๆ กัน ราษฎรเวลานี้ต้องการความรู้ยิ่ง
ราษฎรไทยชอบที่จะใช้ของใหม่อยู่เสมอ ดูแต่การเปลี่ยน
แปลงเครื่องนุ่งห่มหรือทางจรรยาอันใดที่หนึ่งนัยก็

ราษฎรที่เห็นพากันชอบทำเสมอ ในการเศรษฐกิจก็
เหมือนกัน ปรากฏว่าราษฎรอยากรู้ อยากเห็นวิธีการ
ใหม่ๆ หมดไป ข้อที่ขัดข้องอยู่ ณ บัดนั้นนี้เป็นเพราะพวก
ผู้ชำนาญที่ออกไปทำการสั่งสอนนั้นยังไม่ได้ทำให้ราษฎร
ลืมนิสัยเพียงพอจึงไม่เชื่อ เพราะมิได้ทดลองวิชาที่นำไป
สอนให้เห็นประจักษ์ตาเสียก่อน พวกที่ไปสอนก็สอน
ตำรา (เทียวรี) เท่านั้น ความบกพร่องของเรานั้นอยู่
ที่มิเทียวรีมากเกินไป และขาดแปลกตีสเท่านั้น เพราะฉะนั้น
จะว่าราษฎรไม่อยากจะเรียนของใหม่นั้นไม่ถูก การที่ไม่ได้
ผลดังนั้นก็เพราะการสอน การวางตัวอย่างไม่ดีต่างหาก
เพราะฉะนั้นไม่ควรดูหมิ่นราษฎรเลย ถ้าใครดูหมิ่นราษฎร
ก็ ผู้นั้นก็ควรดูหมิ่นตัวเองได้เท่าๆ กัน

การที่ว่าราษฎรจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
เพื่อให้รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจตามโครงการที่เขียนมานี้
นั้นก็เห็นแต่ทางคาดผลสำเร็จในทางตำรา (เทียวรี) ว่า
จะเป็นดังนั้น ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ในประเศที่ใช้วิธี
การอย่างเดียวกันผลกลับตรงกันข้าม เช่นในประเศ
สเปน ปรากฏว่าราษฎรได้รับความลำบากขึ้นกว่าเก่าใน

เรื่องปัจจัยทั้ง ๔ ที่จะใช้เลี้ยงชีวิตเป็นอย่างมาก ถึงกับ
อดตายกันมากมายนี้ จะให้ราษฎรได้รับความเจริญอย่าง
ชนิดน่ารังเกียจดังน้อยอย่างนั้นหรือ

ผู้เขียนกล่าวว่าข้าราชการในปัจจุบันนี้ส่วนมาก
เป็นตระกูลที่เคยทำนา และต้องละทิ้งที่นาเข้ามา
ราชการนั้นไม่ใช่จะหมายความว่า พวกข้าราชการที่ทิ้งนาเข้า
มาดังนี้ รักชาติน้อยกว่าชาวนามิได้ ข้อนี้พูดตามจริงก็
ไม่มีใครมีใครเขาเที่ยวว่ามากนัก นอกจากข้าราชการชนิด
นี้จะกินปูนร้อนท้องไปเอง การรักชาตินั้นก็ได้กล่าว
แล้วว่าใครรักมากน้อยพิสูจน์ได้ยาก สำหรับข้าราชการ
ที่ละทิ้งนาเข้ามาเช่นนี้ ก็ไม่ใช่รักชาติน้อย แต่การที่ละ
ที่นาเข้ามารับราชการนั้น ก็หาใช่เพราะมีจุดหมายใน
รักชาติเป็นต้นทีเดียวไม่ การที่ละที่นาเข้ามาเช่นนี้ ถ้า
ให้เหตุผลแล้ว ก็ต้องว่าเพราะรักตัวเองมากกว่าอื่นหม
น้ำใจที่จะคิดทนุบำรุงพื้นที่ดินซึ่งเป็นของบิดา มารดา
ปู่ ย่า ตา ทวด เพราะความกลัวเหน้อย อยากหาความ
สุขสบายให้ไถ่งานเบา ๆ และเงินมาก ๆ ถ้าเราจะว่าคน
ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการที่ทำดังนี้ เพราะความรักชาติ

ตัวข้าราชการอื่น ๆ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยววังกว้างหวัะไต่
 ้นผู้มีบุญ ให้กราบขอโทษ หรือผู้ใหญ่ที่จะจัดการ
 าสูกหลานของเขาได้รับราชการโดยทางใดทางหนึ่งก็
 ้องนับว่า เพราะรักชาติเหมือนกัน

นายปรีดี เสนอ

วังคำถ่อลงของบุคคลบางจำพวก

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวก
 ้องการให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนี้
 ่งมาจากผู้ที่ถือสิทธินิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และ
 กสร้างเหตุผลสนับสนุน ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สิน
 ้นการให้สินบนโดยทางอ้อม ๆ และพวกรัฐบาลที่ชั่ว
 ื่อมือในการที่ราษฎรจะละที่นามาสมัครทำงานในการ
 าสากรรมอื่น ๆ ซึ่งราษฎรต้องรวมอยู่กันเป็นส่วน
 ึ่ง ๆ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุข
 ุรณะในทางเศรษฐกิจได้ และเกรงว่าตนจะหลุดพ้น

จากตำแหน่ง ซึ่งเป็นการห่วงความเจริญโดยแท้ และ
พวกนี้เที่ยวบ่าวร้องให้คนนิยมในเหตุผลของตน ซึ่ง
ที่ไม่ตรึกตรองก็หลงเชื่อเอาได้ง่าย ๆ และบ่าวร้องกั
ต่อ ๆ ไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ขอ ๑๓ ระวางคำล่อลวง

ผู้เขียนกล่าวว่า มีพวกบุคคลที่นิยมลัทธิให้เอก
ต่างคนต่างทำนั้นพยายามล่อลวงให้ราษฎรให้หลงเชื่อ
ความคิดความประเสริฐไปในทางนั้น ข้าพเจ้าเห็น
ไม่ต้องล่อลวงก็เห็นจะได้ผลอยู่แต่เดิมแล้ว ลัทธิอัน
ไม่มีผู้ใดประกาศสอนหรือทั้งไปปลิว ลัทธิอันนั้นก็
อยู่เป็นธรรมดาตามมนุษย์แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แต่ถ้าบัด
พวกนี้อยากเที่ยวล่อลวงต่าง ๆ อีกอย่างจริงจังตั้งผู้เข
กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะขอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า พว
กิตจะล่อลวงไปในทางอื่นก็มีมากเหมือนกัน เช่น พ

ให้อาณานิยมนับถือไปในทางศาสนาพระศรีอารีย์ คอย
 ตักต้อนปลุกปลุกก็มี ล่อลวงให้อยากได้สิ่งที่ไม่เห็น ที่
 ทำไม่ได้ จนในที่สุดแทนที่จะได้ไปสวรรค์ของพระศรี-
 อารีย์ มันจะเลยกลายเป็นท่อเว้าของพระศรีอารีย์เสียก็เป็น
 เพราะพวกล่อลวงนี้^๕ เทียวพวกกล่อมเกลี้ยงอธิบายให้
 แต่ทางที่จะได้ ส่วนผลร้ายนั้น^๕ ไม่นึกถึง ล่อเอาความ
 ความโมหะที่เข้าปีคบังนัยน์ตา^๕ ไร้ปัญญาไม่เห็นทาง
 ให้ครอบงำอยู่ในความงมงาย ซึ่งเป็นอากาศธาตุของ
 วรรณะ^๕ พวกเหล่านี้ย่อมเป็นพวกที่เป็นอันตราย
 สันติสุขของประเทศชาติอยู่มิใช่น้อย ราษฎรก็จำเป็น
 งดระวังเหมือนกัน ที่เมืองรัสเซีย^๕ ราษฎรต้อง
 ร้อนไปฟังเย็นก็มีเป็นอันมาก แต่ที่ออกไปนอก
 ประเทศไม่ได้ก็มาก เพราะรัฐบาลทำกำแพงกันด้วยวิธี
 ควบคุมอนุญาตเดินทาง และการหาเรื่องลงโทษผู้ที่
 ยามหลบหนี นอกนั้นเมื่อเร็ว ๆ นี้^๕ ก็มีกบฏที่รัสเซีย
 ถ้าถามว่าถ้าพวกราษฎรรัสเซียไม่พอใจในวิธีการเช่น
 ล้ว ทำไมเขาไม่โหวตให้รัฐบาลออก และเปลี่ยนแปลง
 ปกครองใหม่ ข้อนี้ขอตอบได้ว่า การที่รัสเซียสามารถ

เก็บคนไว้เป็นสัตว์หรือทาสได้นั้นก็โดยคนทั้งเมือง
 สบายซึ่งกันและกันให้บังเกิดความไม่เชื่อถือไปห
 กล่าวคือ เพาะนิสัยอันเลวให้ต่างคนต่างหมดคว
 เชื่อถือกันหมด สบายในรัสเซียนี้มีถึง ๗๐% ของ
 เมือง สบายเหล่านี้เกิดขึ้นโดยวิธีหักหลัง (แบล็คเม
 บ้าง ล่อลวงบ้าง จนในที่สุดไม่มีใครจะเชื่อกันได้
 ความเป็นไปในรัสเซียเป็นดังนี้ไม่มีใครที่จะกล้าคิดอ
 เพราะไม่รู้ว่าใครจะเชื่อใครได้ ในการโหวตเลือกผู้
 ราษฎรก็ไม่ยอมให้ออกเสียงจริงๆ ใครมีเสียงแหลม
 ในที่ประชุมว่าไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลจ้ดมาให้เป็นผู้
 ตำบลนั้น ผู้นั้นก็ถูกรังแกต่างๆ จนในที่สุดไม่มีใคร
 ทำอะไร นี่เราจัดการให้คนของเรากลายเป็นคนอย่า
 บ้าง อย่างนั้นหรือ การที่จะดำเนินโครงการเศรษฐกิจ
 แบบนี้ผู้เขียนกล่าวว่าจะทำให้เป็นการตัดการบ
 ระหว่างคนต่างชั้นยอมไม่จริง กลับจะทำให้เกลียดกัน
 ชน และไม่ไว้วางใจกันยิ่งขึ้น ส่วนชั้นนั้นก็คงไม่หมด
 คงกลายเป็นผู้ชำนาญที่คอยนั่งชั่งน้ำหนักกับข้าราชการที่
 ทำงานกรรมกร หรือผู้เขียนจะนึกว่าตนและพวกพ้อง

เป็นผู้ชำนาญการรักชาติพอที่จะสละกำลังร่างกายของตน
ลงไปเป็นกรรมกรเหมือนกับคนอื่นทั่วไป และพยายาม
ผลิตให้ชาวนาได้ขึ้นมาเป็นคนชั้นขว้างแล้ว ขอเตือน
ว่าการที่จะไปเป็นคนบังคับใครให้ทำงานอย่างเป็น
นั้น ผู้ที่จะบังคับควรจะต้องเคยเป็นทาสถูกบังคับมา
นั้นแหละกลางที่จะเห็นใจได้บ้าง ดังนั้นถ้าราษฎรไม่
ยินยอมเป็นข้าราชการชั้นกรรมกร โดยน้ำใสใจจริงแล้ว
นั้นได้ผลดีและความสุขสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้นดังสัญญาไว้
ก็จะมีได้เฉพาะเท่านั้นพวกผู้ชำนาญหรือคอยนั่งชั้น
ราชการเท่านั้น ส่วนผลที่ราษฎรจะได้รับแทนที่จะเป็น
ความสุขจะกลายเป็นฐานะที่ต้องนั่งร้องไห้น้ำตาท่วมหัว

นายปรกติ เล่นอ

๓ การจัดหาเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีในการประกอบเศรษฐกิจ
มีอยู่ ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมิไว้เพื่อซื้อเครื่องจักร
และวัตถุที่รัฐบาลยังทำไม่ได้
๒. เงินทุนที่รัฐบาลมิไว้เพื่อจ่ายเป็นค่าแรงงาน

ความหมุนเวียนแห่งเงินทุน

เงินทุนประเภท ๒ นี้เป็นเงินที่หมุนเวียนและ
กลบเกล็นกันได้ เช่น ราษฎรที่รับเงินเดือนหรืออา
เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอ
ก็เป็นการหักกลบเกล็นกันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ใน
ข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละซึ่งรัฐบาลจำต้องหา
สำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ถ้ารัฐบาล
จัดให้มีธนาคารชาติแล้ว ข้าราชการก็จะได้นำเงินมาฝาก
ยังธนาคาร เท่ากับข้าราชการเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลต
จำนวนที่ฝากไว้ ไม่จำเป็นต้องเก็บธนบัตรไว้กับตน
อาจเป็นอันตรายเสียหายได้

ทุนทั้งสองประเภทนี้รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีใด
ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์
ในประเทศไทยท่านว่าต้องบริบทพยัคฆ์ของเอกชน การวิ

ทรัพย์นั้นข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุน
โดยทางอื่น

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑๓ ข้อที่ ๒๒ การหมุนเวียนแห่งเงิน

ในข้อนี้ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีการจัดหาทุนซึ่งแบ่ง
ออกเป็น ๒ ประเภท

ประเภทที่ ๑ นั้น เก็บไว้สำหรับซื้อของจากต่างประเทศ
ซึ่งจะจัดให้เป็นเงินตราที่มีราคาเปลี่ยนได้จริงๆ
ส่วน

ประเภทที่ ๒ นั้น เป็นเงินที่รัฐบาลจะใช้สำหรับ
แจกเงินเดือนข้าราชการ

จำนวนเงินประเภทที่ ๑ นั้นไม่มีปัญหา แต่
ประเภทที่ ๒ นั้น รัฐบาลตั้งใจจะไม่ให้เสียเงินไปเลย
กล่าวคือ คิดทำบัญชีชนิดที่ไม่มีตัวเงินมันนี่ฟรีส์แอก-
เคาน์ แบบรัสเซียนั่นเอง การหักกลบลบหนักนั้นเป็น

การดี ได้ประโยชน์แก่ผู้ให้ เพราะอำนาจทั้งราคาสิ่งของ
ที่คนงานจะต้องซื้อกินนั้นอยู่ที่ผู้ให้ คือรัฐบาล จริงอยู่
เขียนได้กล่าวไว้ว่าจะมีเงินสำรองส่วนน้อยไว้สำหรับ
กำกับเงินที่ราษฎรเหลือใช้ที่หักหนี้ออกแล้ว แต่เงิน
สำรองส่วนนี้อาจไม่ต้องมีเลยก็ได้ เมื่อถึงเวลาที่เป็นจริง
ที่จะทำตามโครงการเช่นนั้น เพราะรัฐบาลที่ราคาของเงิน
จนพอที่จะให้ราษฎรทำงานนั้น แทนที่จะให้เป็นเจ้าหนี้
รัฐบาลจะต้องกลายเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลไปก็ได้ ข้อ
นี้เป็นสิ่งที่พึงบังเกิดได้โดยง่าย และเป็นสิ่งที่รัฐบาลจะแ
ล้วได้ง่ายที่สุด อีกนัยหนึ่งในข้อนี้ก็คือรัฐบาลอาจสามารถ
โอนเงินสำรองธนบัตรทั้งสิ้นไปรวมไว้ในประเภทที่
สำหรับซื้อของต่างประเทศ แต่สำหรับประเภทที่ ๒ นั้น
ทำธนบัตรขึ้นโดยไม่มีสำรองกำกับ เพราะเชื่อแน่ว
อย่างไรเสียเงินประเภทนี้ก็คงไม่มีโอกาสเล็ดลอดออกไป
ทางอื่นได้ คงจะต้องกลับเข้าคลังหมดจึงไม่จำเป็นต้อง
เงินสำรองไว้กำกับเลยก็แทบได้ วิธีนี้เป็นวิธีที่ฉลาดที่
ความมุ่งหมายอย่างเดียว คือจะตบตาคนทั่วไปที่เป
ข้าราชการให้หลงไปว่าตนได้รับเงินจริงๆ เงินเหล่านี้

ได้แต่การซื้อขายระหว่างรัฐบาลกับราษฎรซึ่งเป็นลูก
 หนี้ของรัฐบาล แต่ถ้าย่อยขายกับคนอื่น ๆ แล้วอำนาจ
 การชอกชังก็มีไม่เท่าใด เพราะคงจะเกิดความไม่เชื่อถือ
 ในอย่าลืมว่าข้าราชการนั้นอยากได้เงินเดือน ไม่อยาก
 เป็นลูกหนี้รัฐบาล เพราะความต้องการของคนนั้นไม่อยู่
 เฉพาะการกินหรือเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น ความต้องการ
 อย่างอื่นยังมีอีกมาก การหักกลบลบหนี้ ในที่สุดราษฎร
 ต้องเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลหมด เพราะรัฐบาลเป็นผู้
 กำหนดราคาส่งของที่จะขายให้ราษฎรซึ่งอาจเปลี่ยนแปลง
 ไปได้พอที่ราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้เมื่อไรก็ได้ ดังกล่าว
 ไว้ ผลที่สุทธราษฎรหรือข้าราชการนี้จะไม่ได้เงินสดสัก
 บาทก็เดี๋ยวก็น่าจะเป็นได้ และคนใดไม่อยากเป็นหนี้ก็อาจ
 ออกดอกด้วยไม่มีของกินเพียงพอก็ได้

นายปรกติ เสนอ

จัดหาทุนคือภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีบางอย่าง เช่นภาษีมรดก เช่นภ
 รายได้ หรือภาษีทางอ้อม (อิมพอร์ตอินไคเรก) ซึ่ง
 จากราษฎรคนหนึ่งวันละเล็กวันละน้อย ซึ่งราษฎรไ
 สักเคือคร้อนนก เมื่อรวมเป็นปีกได้เงินเป็นจำนวน
 เช่น ถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใดซึ่งเก็บจากราษฎร
 หนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้าน
 คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อมนี้มีเป็นต้น
 ภาษีเกลือ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่น รัฐบาล
 ซื้อเกลือจากผู้ทำเกลือตามราคาที่กำหนดให้อย่างสมค
 ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภค ภาษีน้ำค
 ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ภาษ^๔ทางอ้อม^๖

การเก็บภาษีทางอ้อมนี้ ได้กล่าวมาบ้างแล้ว
 ต้นว่าเกือบถึงขีดที่สุดแล้ว ภาษีมรดกที่จะเก็บนั้นเชื่อ

งจะไม่ได้เป็นตัวเงินเท่าใด คงได้กินแต่พื้นที่เสียมาก
 ละเก็บอยู่ไม่เท่าใดก็คงหมดไม่มีเหลือ อย่างมากก็คงไม่
 กิน ๓ ชั่วโมงคน ซึ่งแปลว่าเป็นการรีบอย่างช้า ๆ เท่านั้น
 ื่อง ภาษีรายได้นั้นก็เช่นเดียวกัน ราษฎรไม่มีรายได้
 มากเท่าใด ที่เหลือใช้รัฐบาลจะเก็บได้สักเท่าใด คงไม่
 ค้มากเป็นแน่ เพราะฉะนั้นออกธุรกิจเชื่อว่าการหาเงินทุน
 นทางนั้นน่าจะไม่ได้เงินมากเท่าใด และคงไม่ได้มาก
 เป็นแน่

นายปรีดี เสนอ

ออกสลากกินแบ่ง

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมี
 ทางฝักใฝ่ธรรมอย่างใด จริงอยู่ การออกสลากกินแบ่ง
 เป็นการพนัน ผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การเสี่ยง
 ของผู้ถือสลากนั้นต้องเสียเงินเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่)

ข้อนี้ไม่ขัดข้อง

นายปรีดี เสนอ

๗๑
กู้เงิน

การกู้เงินซึ่งอาจเป็นการกู้เงินภายในซึ่งรัฐบาลจ
ร่วมมือกับคนมั่งมีในเวลา^๕ ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรงหรือ
ออกไปกู้สำหรับโรงงานโดยเฉพาะ เช่น ถ้ารัฐบาลจ
ตั้งโรงงานน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาลออก
ใบกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกู้มีสิทธิได้ดอกเบี้ย
ตามกำหนด และได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือกู้จากท่า
ประเทศในเมื่อต่างประเทศยินดีให้กู้ ความจริงการกู้เงิน
จากต่างประเทศก็ควรนำเงินนั้น^๕ ข้อเครื่องจักรหรือวัตถุดิบ
เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำเงินมาใช้จ่ายใน

ประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนั้นแล้ว ถ้าเรากู้เงินจาก
ต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่องจักรกลโดย
รจากบริษัทในต่างประเทศ และผ่อนเงินเป็นงวดๆ
งเช่นบางประเทศเคยกระทำ

พระบรมราชวินิจฉัย

การกู้เงินภายใน

ในเวลานี้รัฐบาลกำลังดำริจะกู้เงินราษฎรเป็น
จำนวนเงิน ๑๐ ล้านบาท ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะกู้ได้ครั้งนี้
งเดี่ยวเท่านั้น เพราะต่อไปคงไม่มี ถ้ายังมีภาษีรายได้
ษีมรดกแล้ว เงินที่จะหาๆก็ไม่มียิ่งขึ้น นอกจากนี้
ราษฎรไม่มีความไว้วางใจในรัฐบาลแล้ว การกู้เงินจะทำได้
ดยยาก

นายปรีดี เสนอ

การหาเครดิต

สำหรับประเทศไทยเราเห็นควรซื้อจากบริษัทใน
ประเทศสหาย คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่ไม่ยอม
ขายโดยผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ หรือราคาแพง อนึ่งรัฐบาล
อาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้งโรงงาน และผลประโยชน์นี้
เป็นประกันหนี้ของบริษัทจนกว่าจะใช้เงินหมด วิธีต่าง
เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาลสามารถทำได้ในเวลานี้ดี เพราะ
ย่อมทราบแล้วว่าเวลานี้เครื่องจักรกลมีล้นตลาดโดย
บริษัทต่างๆ ต้องการขายสินค้าของตนแม้จะใช้วิธีผ่อน
ส่งเงินก็ดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การหาเครดิต

การที่จะจัดให้ฝรั่งมาตั้งโรงงานนั้นคงทำได้ดัง

รัสเซียทำอยู่ เพราะเขามีประกันคือโรงงานของเขา ถ้า
 เราใช้เงินเขาหมดเมื่อใด โรงงานนั้นก็เป็นเรื่องของเรา
 ั้งนี้ บางทีจะใช้ได้ถ้าฝรั่งเขาตกลงตามนี้ ข้าพเจ้าก็
 กลางเพราะไม่เห็นเสียหายอันใด ถ้าเงินไม่มีเขาก็เอา
 โรงงานของเขาเป็นประกันไปเอง ข้อสำคัญอย่าเดินอย่าง
 รัสเซียแล้วกัน วิธีที่กล่าวกันคือ เมื่อรัฐบาลไม่มีเงิน
 ข้าพเจ้าก็หาทางที่จะจับผิดฝรั่งว่าเขาทำผิดสัญญาและ
 พยายามแย่งเขาเฉย ๆ อยู่เรื่อยไป รัสเซียนั้นทำได้ และทั้ง
 ก็ถือว่าเป็นเอาทอล์วของโลกอยู่แล้ว อย่าได้นึกเป็น
 ็นหาว่าเพื่อนบ้านเขาจะปราบไม่ได้ อย่างเขายังไม่กล้า
 ราบรัสเซีย ฐานะของเรากับรัสเซียนั้นต่างกันไกล เทียบ
 ็นไม่ได้เลย

นายปรีดี เสนอ

รจัดทำให้รายได้และรายจ่ายของรัฐบาลเข้าสู่ดุลย์
 เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสีย

เองโดยจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรเช่นนั้น บัญหาก็ย่อมมี
 ๕
 ข้นแก่ท่านผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพอย
 ไรผล จากนั้น^๕เป็นว่ารัฐบาลต้องล้มละลาย ราคาเงินของ
 จะตกโดยที่รัฐบาลจะต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้นหรือ

ดุลยภาพภายในประเทศ หักกลบลดหนี้^๕

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายแต่ในตอนต้นว่า เงิน
 เดือนที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลดหนี้กันไปกับสิ่ง
 ราษฎร^๕ขอจากรัฐบาล ฉะนั้นรัฐบาลจำต้องทำสิ่งที่เป
 บั้จจัยแห่งการดำรงชีวิตซึ่งราษฎรต้องการไว้ให้พร
 บริบูรณ์ เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อได้ที่รัฐบาลเช่น
 แล้วแม้ในเดือนหนึ่ง ๆ หรือในปีหนึ่ง ๆ จะมีเงินเหลือ
 ที่ราษฎร เงินนี้ราษฎรก็เก็บผสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหลัง
 ซึ่ง^๕ก็ต้อง^๕ขอจากรัฐบาล ดุลยภาพก็จะต้องมีขึ้นภายใน
 ประเทศเป็นแน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้เข้าสู่ดุลยภาพ
 อาจกระทำได้ด้วยการกำหนดราคาสิ่งของที่จำหน่าย
 วิธี^๕นี้ไม่ควรใช้ รัฐบาลควรหาวิธีที่เพิ่มสิ่งที่ราษฎรต
 การให้มาก^๕ขึ้น

ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ดำรงชีวิตอาจมี
แตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวาง
และเจริญขึ้นแล้วความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้น
ศาสตราจารย์ชาร์ลสจ๊จกกล่าวไว้ว่า ที่เรียกไว้ว่าความ
เจริญนั้นก็หมายความว่า ความต้องการของมนุษย์ได้มี
มากขึ้น (คำสอนเศรษฐวิद्याเล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่นคนป่า
ต้องการเครื่องนุ่งห่มแต่พอปีติบังร่างกายบางส่วน ครั้น
จำพวกนั้นเจริญขึ้นก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มปีติบังมาก
ยิ่งขึ้นเป็นต้น

ทำปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

ฉันใดก็ดี เมื่อราษฎรไทยเจริญขึ้นความต้องการก็
มีมากขึ้นตามส่วน เช่น เครื่องนุ่งห่มก็จะต้องการผ้า
แพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะใช้สอยมากขึ้น
คมนาคมมากขึ้น เช่น ต้องการรถยนต์ ต้องการเดิน
ไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการความพลัดพลิน
การมหรสพ การกีฬาเหล่านี้เป็นต้น เมื่อรัฐบาล

จัดให้มีสิ่งเหล่านี้พร้อมบริบูรณ์แล้ว เงินเดือนที่รัฐบาล
จ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาล ซึ่งต้องดุลยภาพได้

พระบรมราชวินิจฉัย

การทำดุลยภาพภายในประเทศ หักกลบลดหนี้^๕

วิธีทำให้เกิดดุลยภาพภายในได้นั้น ข้าพเจ้า
เห็นว่าไม่มีทางใดดีกว่าที่จะจัดการให้ราษฎรเป็นลูกหนี้^๕
บาล ดังที่ผู้เขียนเตรียมไว้จะทำให้โครงการเศรษฐกิจ
ถ้าไม่จัดให้ราษฎรต้องเป็นหนี้รัฐบาลแล้ว ถ้ารัฐบาล
ทุน^{๕๕}ขึ้นราคาขายเสียเอง ราษฎรก็ต้องเป็นหนี้^๕มาก
เพราะไม่มีกิน รัฐบาลก็ล้มละลายได้ยาก ข้าพเจ้าก็
ว่าจะทำให้สะดวกดี แต่มีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งจะติด
กันไปกับการเป็นหนี้ ข้อสำคัญก็คือ เมื่อราษฎรเป็น
รัฐบาลมากขึ้นและของก็ยังไม่มี ต้องกินอยู่ ถ้าเงินที่
จะซื้อไม่มีแล้วก็จะเกิดการคิดลักขโมยของ ๆ รัฐบาล
เมื่อเกิดการขโมยดังนี้ขึ้น รัฐบาลก็จะจับเอามาลงโทษ

แต่จำคุกไปจนประหารชีวิตอย่างที่ทำอยู่ในรัสเซียเป็นแน่
 มือเป็นต่งนั่นแล้วบ้านเมืองจะหมดความสุข และรัฐบาลจะ
 ไปโทษว่าคนเลวระยำหรืออุบาทว์กาลิโลกไม่ได้เป็นอัน-
 ชาติ ความรับผิดชอบนั้นจะต้องอยู่กับรัฐบาล คือ ผู้ช้
 หมายที่นั่นโตะขึ้นเป็นยมบาลประจำขุมรอกนั้นเท่านั้น ข้อ
 สยหายข้อนี้เป็นสิ่งที่ควรคิดอยู่ หรือเห็นดีที่จะได้ลงโทษ
 ประหารชีวิต เพราะขโมยข้าวโพด ๒ ดอกหรืออะไรเช่น
 นั้นในประเทศไทยดังที่เป็นอยู่ในรัสเซีย การที่จะเกิดความ
 อกแค้นอันนั้นคงจะมีขึ้นโดยไม่ต้องสงสัยเลย ที่รัสเซีย
 นั้นเป็นพระบรมครูของวิธีเหล่านี้ก็ยังปรากฏว่าไม่มีบ้จจัย
 ๔ อย่างแจกจ่ายราษฎรได้เพียงพอเลย เขาก็ดำเนิน
 การแล้วตั้ง ๑๔ ปี แต่ถึงกระนั้นจนทุกวันนี้ราษฎรยังไม่
 ยึดกินดีเพียงพอ เพราะถ้าช้อมารัฐบาลไม่ขายหรือขาย
 ต้องเป็นหนี้มาก ลงท้ายก็ต้องเกิดแต่ความทุกข์ทรมาน
 ๕ เช่นนี้คิดเล่นในกระต๊อบสะดวกดีกว่าที่จะทำจริง

นายปรดิ เสนอ

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงต้องเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการซื้อเครื่องจักรกลและวัตถุดิบที่รัฐบาลทำเองยังไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาให้เจ้าหนี้

ทำสิ่งที่เหลือใช้ภายในให้มาก

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเพื่อจากการใช้จ่ายภายในประเทศ และนำสิ่งของที่เหลือนี้ออกไปจำหน่ายหักกลบลบหนี้กับจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น ข้าว ไม้สัก แร่ เช่นนี้เป็นต้น

สินค้าเข้ามส่งออกไม่จำเป็นมาก

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลานี้ ประเทศไทยก็มีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ

การนำเข้าสิ่งจำเป็นเข้ามา

แต่ประเทศไทยได้นำสินค้าอื่นซึ่งนอกจากเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น ของรับประทาน น้ำตาล เสื้อผ้าเหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองให้เกือบหมดแล้วสินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทก็ใช้แลกเปลี่ยนกับเครื่องจักรกลซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้อาจจะเห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจากนั้นแรงงานที่ว่างอยู่ซึ่งรัฐบาลอาจใช้ประโยชน์ได้อีกนั้นก็ทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้นดุลยภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

พระบรมราชวินิจฉัย

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

ดุลยภาพระหว่างประเทศนั้น การที่รัสเซียใช้อยู่ในเวลานี้ก็คือ นำอาหารของกินออกไปขายต่างประเทศเพื่อ

เอาเงินมาทำทุนซื้อเครื่องจักร ส่วนราษฎรนั้นต้อง
 อยากรเป็นอันมาก เมืองไทยนั้นก็คงเป็นอย่างเดียวกัน
 เงินรายได้จากสินค้าออกเวลานั้นได้อยู่ ๑๓๔ ล้านบาท
 กว่าจะทำให้ได้มากกว่านี้ก็กินเวลาอีกนาน และกว่าจะ
 เวลาที่เราจะมีน้ำศาลกินมีเสื้อผ้าใช้บริบูรณ์จนถึงกับ
 สามารถนำเงิน ๑๓๔ ล้านบาทนี้ไปใช้ซื้อเครื่องจักร
 ประเทศไทยอาจเปลี่ยนมือผู้ปกครองเสียอิสระภาพไป
 เป็นได้ หรือมิฉะนั้นถ้ารัฐบาลทำการค้าเองด้วย คน
 ยังไม่มีความชำนาญในการค้าตั้งที่ปรากฏอยู่ ณ บัดนี้
 หม่อมข้าราชการผู้ชำนาญของเราแล้ว เงินรายได้ ๑๓๔
 ล้านบาทนี้เกรงจะกลายเป็นแต่เพียงครึ่งหนึ่งหรือต่ำกว่า
 นั้นก็ได้

นายปรีดี เสนอ

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวางมิให้มนุษย์
 กลายเป็นสัตว์

ผู้อ่านโดยมีอุปทานร้ายมักจะหมายความว่า การ
รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนี้จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์
กล่าวคือผู้หญิงจะมีเป็นของกลางไปหมดหรือ
ชีวิตในครอบครัวจะไม่มี คนจะหมดความมานะความ
พยายามในการที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ถ้า
มีผู้กล่าวก็คงใส่ร้ายโดยไม่ไตร่ตรอง

๔๘ ๒ ๔๔ ๕
ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็มีสภาพเหมือนข้าราชการ
ทุกวัน

ความจริงเท่าที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่าราษฎร
เป็นข้าราชการมีฐานะเหมือนข้าราชการทุกวันนี้ที่ทำงาน
ตัวได้เงินเดือน และเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ
ข้าพเจ้าได้ระวางมิให้มนุษย์มีสภาพเช่นสัตว์ ข้าพเจ้า
ประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการประ-
ยวติดอกกันอันเนื่องจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าเคารพ
ครอบครัวของผู้นั้น ผู้หญิงไม่ใช่ของกลาง มีครอบครัว
มีความเกี่ยวพันกับผู้เป็นบุพการี เช่น บู่ ย่า ตา
ป้า บิดา มารดา กับผู้สืบสันดาน เช่นบุตรหลาน ยัง

คงมีกฎหมายลักษณะฉ้อโกงไม่ยกเลิก ราชฎีกก็คงมี
อยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น ราชฎีกก็คงมีมานะที่จะ
ส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้
หากราชฎีกหมดมานะที่จะช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญ
แล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมิเป็นบุคคลจำพวกที่
ความมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ

การค้นคว้าในวิชาการคงมิได้

อาจมีผู้กล่าวอีกว่า การค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์จะมีไม่ได้ ข้อนี้จะเป็นการกล่าวใส่ร้ายเกิน
นักวิทยาศาสตร์คงค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัล
และจะยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่งใดได้
ต่างกับข้าราชการในทุกวันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้
หลงเชื่อกำกล่าวที่ใส่ร้ายว่ามนุษย์จะต้องกินข้าวกะ
อยู่ในรู ถ้าท่านถามผู้กล่าวว่า เขาอ่านจากหนังสือ
ไหนที่กล่าวเช่นนั้น แล้วแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะ
พระคุณมาก

พระบรมราชวินิจฉัย

การจัดเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์
กลายเป็นสัตว์

ในข้อนี้ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า ได้จัดการระวังมิให้
ราษฎรเป็นสัตว์ต่อไปเลย เพราะถ้าแก้ก็มีเบี้ยบ้านาญให้
หญิงก็จะไม่ให้เป็นของกลางเลย กฎหมายลักษณะฉ้อ
โกงจะไม่ยกเลิก ราษฎรก็ยังมียบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัด
ที่ดิน นั่นก็เป็นการกรุณาที่อยู่ แต่ผู้เขียนนี้ว่าสภาพ
การเป็นสัตว์หรือทาสกับความเป็นมนุษย์และความเป็น
คนนั้นมีข้อสำคัญที่ต่าง ๆ กันอยู่คือ มนุษย์นั้นย่อมต้องได้
เสรีภาพจึงจะจัดว่าอยู่ในสภาพของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่มี
เสรีภาพความเป็นไทยที่จะทำอะไรในทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย
ได้ด้วยใจสมัครตลอดชีวิตแล้ว เมื่อนั้นความเป็นมนุษย์
ก็กลายเป็นสัตว์หรือเป็นทาสทันที การที่ระวังมิให้มนุษย์
กลายเป็นสัตว์นั้นก็ต้องระวังในข้อนี้เท่านั้นเป็นสำคัญ
เพียงแต่จะจัดให้มีเบี้ยบ้านาญ ให้มีของกิน ให้มีบ้านอยู่
ให้มีกฎหมายลักษณะฉ้อโกงเท่านั้นไม่ใช่ข้อสำคัญ เพราะ

สัตว์ที่เราเลี้ยงเราใช้ก็ย่อมต้องให้สิ่งเหล่านี้อยู่เหมือนนก
 เช่น เมื่อแก่เราก็ปล่อยไปไว้ในทุ่งให้กินอยู่ตามอำเภอใจ
 คอกโรงก็มีให้อยู่โดยเฉพาะ ฉะนั้นการที่จะไม่ให้คน
 กลายเป็นสัตว์นั้นย่อมอยู่ที่คอยเฟื่องเลี้ยงมิให้เขาเสียเสรีภาพ
 ของเขาเป็นใหญ่ แต่ตามโครงการเศรษฐกิจที่ผู้เขียน
 กล่าวไว้แล้วนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำให้เป็นผลสำเร็จไม่
 ได้เลยถ้าไม่ใช้การบังคับ เพราะในขั้นต้นราษฎรก็ไม่มี
 สิทธิที่จะไปทำสวนได้ตามใจสมัครเสียแล้ว และในขั้น
 ความในพระราชบัญญัติที่จะออกกำหนดอยู่ชัด ๆ แล้ว ว่า
 ราษฎรมีสสิทธิในสังหาริมทรัพย์ไม่ได้ การเช่นนี้จะไม่
 เรียกว่าเป็นการบังคับเป็นการตัดเสรีภาพในทางที่ถูกกับ
 กฎหมายและถูกหลัก ๖ ประการที่คณะราษฎรได้ประกาศ
 ในหลักเสรีภาพหรือ ดังนั้นจะเรียกได้ว่าในความมุ่งหมาย
 จัดตามโครงการนี้จะพยายามมิให้ราษฎรกลายเป็นสัตว์แต่
 ก็ต้องเป็นทาสเสียอีก และแทนที่จะเรียกว่าข้าราชการ
 กลายเป็นรัฐทาสเสียมากกว่า สัตว์นั้นนอกจากได้มากกว่า
 มนุษย์เพราะมันหาหญ้ากินได้สบายกว่า แต่รัฐทาสนี้ไม่
 มีทางใดจะหากินที่เดียวนอกจากเป็นทาส เพราะจะไป

พะปลูกอะไรกินก็ไม่ได้เสียแล้ว ตกจะต้องอยู่ในฐานะ
 ที่ขาดเสรีภาพเสียยิ่งกว่าสัตว์พาหนะเสียอีก และแทนที่
 ข้าราชการหรือรัฐทาสนี้จะรักใคร่กันกับรัฐบาลกลับจะ
 กลายเป็นศัตรูกัน เพราะธรรมชาติทาสกับนายนั้นจะรักใคร่
 กันถึงขนาดเห็นจะไม่ได้ใครเคยได้ยินบ้างว่าทาสนั้นมี
 ความมานะความพยายามในการช่วยเหลือส่งเสริมความ
 เจริญให้แก่นายโดยน้ำใสใจจริง การที่มาเทียบว่าราษฎร
 มีมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการ
 นั้นก็คงหมดมานะที่จะส่งเสริมความเจริญด้วยนั้นหา
 รวไม่ เพราะฐานะข้าราชการ ณ บัดนี้กับฐานะข้า-
 ชการซึ่งต้องทำงานอยู่ใต้เงาโครงการเศรษฐกิจของผู้
 ยนั้นต่างกัน ข้าราชการ ณ บัดนี้เป็นไทยไม่ใช่ทาส
 ไม่ได้ถูกบังคับให้เข้ามาทำงาน เขาสมัครเข้ามาเอง
 ลาออกเมื่อใดก็ไม่มีใครห้าม ส่วนข้าราชการของผู้
 ยนั้นจะมากี่โดยบังคับทางอ้อมมาแล้วเป็นอย่างดี
 จะลาออกก็อาจได้รับโทษถึงตาย เพราะจะต้องออก
 ออกตายทั้งที่เป็นอยู่ในประเทศรัสเซีย ซึ่งมีความเป็น
 อยู่ว่าถ้ากรรมกรของรัฐบาลออกหรือถูกลงโทษไล่ออก

จากที่ทำงานแล้ว บัตรอนุญาตสำหรับซื้ออาหารก็ถูก
ด้วย คน ๆ นั้นก็ไม่รู้จะไปหาอาหารกินที่ใด ในที่สุด
ต้องอดตาย วิธีการเหล่านี้ย่อมยากเลยว่าจะไม่โผล่เข้า
ปรากฏในประเทศไทย และอย่างนี้หรือที่เรียกว่าจะ
ความสุขมาให้ราษฎร ความเป็นไปเหล่านี้ข้าพเจ้า
บอกหนังสือให้อ่านได้เป็นอันมาก มีอาทิเช่น แอ
โคโนมิกซิสทอรี่ออฟไซเวียตรัสเซีย และหนังสืออื่น
อีก ถ้าอยากทราบจริงๆ ก็บอกให้ทราบต่อไป

นายปรีดี เสนอ

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

รัฐบาลกลางควบคุมไม่ทั่วถึง แม้ตามหลักรัฐ
จะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ประ
ทีกว้างขวางมีพลเมืองมากกว่า ๑๑ ล้าน ดังเช่นประ
ไทยนี้ การประกอบเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาล
เสียทั้งนั้นแล้ว การควบคุมตรวจตราอาจเป็นไปโดย

ไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องแบ่งการประกอบเศรษฐกิจนี้เป็น
 สหกรณ์ต่าง ๆ

สมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเดือน

ในสหกรณ์นั้นราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์
 ได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์นั้นตามอัตรา และตนจำ
 ต้องทำงานตามกำลังความสามารถ เว้นไว้แต่ป่วยหรือ
 การหรือชรา ก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

รางวัลพิเศษ

สหกรณ์นี้จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผน
 เศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นสหกรณ์ในทางกลสิกรรมก็จะ
 ประกอบกลสิกรรม เช่นการเพาะปลูกพืชพันธุ์ การเลี้ยง
 ด้ว ฯลฯ และกระทำกิจการอื่นเมื่อมีโรงงานเหลืออยู่
 เช่น การถนนหนทาง การสร้างบ้าน และสถานที่ใน
 สหกรณ์นั้น ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์นอกจากจะได้
 เงินเดือนประจำตามอัตรายังได้รับเงินรางวัลพิเศษ
 ผลแห่งการที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธี

นี้ไม่ว่าคนยากจนหรือคนอนาถาก็ตามเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ต่างกับสหกรณ์ซึ่งรัฐบาลจัดในปัจจุบัน ก็ยังเป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำอันมีจำนวนมากในเวลาไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ สหกรณ์อาณาเขตเท่าใดและจะมีสมาชิกเท่าใดนั้นก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประการหนึ่ง เช่น สหกรณ์อุตสาหกรรมย่อมมีสมาชิกเป็นคณงานของอุตสาหกรรมนั้นตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่่น้อยปานใด และสหกรณ์ในทางกสิกรรมสุดแท้แต่ความเหมาะสมแห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดินที่ประกอบกสิกรรมว่าควรจะมีเพียงใด และจะต้องใช้แรงงานเท่าไรจึงจะควบคุมและใช้วิชาเทคนิคได้โดยสะดวก

พระบรมราชวินิจฉัย

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

ผู้เขียนกล่าวว่าสหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ ณ บัดนี้

ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเป็นสมาชิกในสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่เช่านาทำอันมีจำนวนมากนั้นไม่มีโอกาสที่จะเป็นได้ ตามความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่อย่าลืมนึกว่า จำนวนคนที่ไม่มีนาของตนเองในประเทศไทยเวลานี้มีอยู่เพียง ๓๖ % และในจำนวน ๓๖ % นี้ก็ทำงานรับจ้างในเมืองต่าง ๆ ก็ยังมีอีกมาก

นายปรดิ เสนอ

วมในกิจการต่าง ๆ

สหกรณ์เหล่านี้ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมร่วมประกอบเศรษฐกิจครบรูป คือ

๑) ร่วมกันในการประดิษฐ์ (โปรดักชั่น) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ออกแรง

๒) ร่วมในการจำหน่ายและขนส่ง กล่าวคือที่สหกรณ์ทำได้นั้น สหกรณ์ย่อมทำการจำหน่ายและ

ชนสงในที่ควบคุมของรัฐบาล

๓) ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภคและบริโภค คือ สหกรณ์จะเป็นผู้จำหน่ายเครื่องอุปโภคและบริโภค แก่สมาชิก เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่ จำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย สหกรณ์อาจ จะจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบเหล่านี้ให้ แก่สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามความชอบใจ แต่ถ้ สมาชิกต้องการความสะดวกจะซื้ออาหารที่ทำเสร็จแล้ว จากสหกรณ์ก็ได้ตามใจสมัคร

๔) ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์ จะได้จัดสร้างสถานที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล สมาชิกครอบครัวหนึ่งก็จะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูก ตามแผนผังของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามอนามัยและสะดวก ในการที่จะจัดการปกครองและระวางภัยอันตราย

เทศบาล สาธารณสุข การศึกษา การอาหาร

เมื่อราษฎรร่วมกันเป็นสหกรณ์มีบ้านอยู่ด้วยกัน แล้ว การจัดการให้มีสหกรณ์ได้มีการปกครองตามแบบ

เทศบาลย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและการ
 ธารณสุข เช่นสหกรณ์จะได้จัดให้มีแพทย์ออกข้อบังคับ
 วยการรักษาอนามัยและการศึกษาอบรมหมู่คนก็ทำได้
 ยๆ เพราะสมาชิกอยู่ใกล้ๆ กัน เมื่อเสร็จจากการทำงาน
 หนึ่งๆ สหกรณ์อาจออกข้อบังคับให้มาเรียนหรือ
 รมการเรียนอาจเป็นโดยวิธีหนังสือหรือวิธีแสดง ภาพ
 ภาพและการแสดงอื่น ๆ การระงับปราบโจรผู้ร้ายจะ
 วกนอกจากนี้ทางทหารอาจอาศัยสหกรณ์เป็นเครื่อง
 ที่จะอบรมวิชาทหารบุคคลที่ก่อนถูกเกณฑ์หรือ พวก
 ่งเกินอัตราการเกณฑ์ทหาร การระดมพล เหล่านี้ย่อม
 วกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

มในกิจการต่าง ๆ

การจัดให้มีสหกรณ์ในประเทศไทยนั้นควรจัดให้
 ไปตามรูปที่เคนมาร์กดำเนินอยู่นั้น ไม่เป็นของ

รัฐบาลเป็นส่วนรวมของตัวโดยเฉพาะ ไม่ใช่เอาคนมา
เลี้ยงไว้เป็นทาส

นายปรกติ เสนอ

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูก
จ้าง เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

ถ้าประเทศไทยจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้บริษัท
เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้วให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินี้
พึงสำเนียงว่าจะนำความระส่ำระสายและความหายนะมา
สู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปยังไม่รู้บ้างหรือ
ว่าการที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกัน
กับบางคราวนายจ้างต้องปิดโรงงาน บางคราวกรรมกร
พากันนัดหยุดงาน (สไตรค์) กัน ได้เถียงกันด้วยเรื่อง
จ้างบ้าง เรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อนบ้าง การ
ประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มีใช่เป็นเพราะเหตุ
ที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศไทย

ครัวแม่โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก็เห็นแล้วว่าปัญหา
 เริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรตรงเป็นต้น ยิ่งบ้านเมือง
 เจริญขึ้นทุกวัน โรงงานก็มีมากขึ้น ครัวนั้นแหละท่าน
 คงจะเห็นว่าความระส่ำระสายจะเกิดขึ้นเพียงใด แต่ถ้า
 การประกอบเศรษฐกิจทั้งหลายรัฐบาลได้เป็นเจ้าของ
 สบายแล้วราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือ
 ข้าราชการประเภทใดเมื่อได้ทำงานตามกำลังและความ
 สามารถเหมือนกับกรรมกรและข้าราชการประเภทอื่นแล้ว
 จะได้รับผลเช่นเดียวกันเป็นการเสมอภาคตามกำลังและ
 ความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎรก็เท่ากับ
 ราษฎรได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น เมื่อผลแห่ง
 การเศรษฐกิจมีมากราษฎรผู้เป็นกรรมกรและข้าราชการ
 ได้เงินเดือนมากขึ้นตามส่วน

พระบรมราชวินิจฉัย

๒๔ ๖ ๕ ๑
รบองกันเรองขงยาก

๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
ปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง

เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย การ
 ที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนั้นความจริงก็อาจมีบ้าง แต่ข้าพเจ้าคิด
 ว่าถ้ารัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเองหมดแล้ว และห้าม
 ไม่ให้ราษฎรไปทำนาเอง ไม่ให้ราษฎรจับจองที่ดินเอง
 โดยการจำกัดออกสัมปทานแล้ว การระส่ำระสายดังที่ว
 น่าจะมีมากกว่านี้อีก การป้องกันความยุ่งยากระหว่าง
 นายจ้างกับลูกจ้างนั้น ประเทศอิตาลีซึ่งได้จัดการเศรษฐกิจ
 ตามแบบนั้นเขาก็มีวิธีป้องกัน และดำเนินการมาเป็
 การเรียบร้อยดีมาก

เรื่องที่คุณเขียนกล่าวว่า ถ้าคนงานเป็นข้าราชการ
 และจะไม่มีภาระยุ่งงาน (สไตรค์) นั้นไม่เป็นการแน่ การ
 เป็นคนงานหรือเป็นข้าราชการก็เป็นคนเหมือนกัน ถ้า
 คนงานไม่พอใจได้ ข้าราชการก็ไม่พอใจได้ นอกจากจะ
 กติขข้าราชการดังกล่าวให้กลายเป็นทาสจนคนหมดความ
 เป็นมนุษย์ แล้วการอาจเป็นไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ รัฐบาล
 ที่มาทำการค้าขายก็เปรียบเหมือนเป็นนายจ้าง ถ้าลูกจ้าง
 ได้รับการกดขี่ก็จะสไตรค์ได้อย่างเดียวกัน ผิดกันอยู่แต่
 ว่า ถ้ารัฐบาลเป็นนายจ้างแล้วถ้าลูกจ้างเลิกงานหรือด

ถึงขั้นมารัฐบาลก็มีปืนกลและการตัดใบซื้ออาหารเป็น
เครื่องมือบังคับเช่นที่รัสเซีย ถ้าคนงานคนใดไม่พอใจ
เขาก็เชิญออกจากงาน เมื่อออกจากงานแล้วก็ถูกตัดใบ
ซื้ออาหาร คน ๆ นั้นก็ต้องอดตาย

เรื่องกรรมกรที่ผู้เขียนอ้างว่าเป็นการแสดงข้อ
หนึ่งถึงความระส่ำระสายอันนั้น ข้าพเจ้าขอตอบได้ว่า
การที่กรรมกรรกรางหยุดงานนั้น หาใช่เกิดการหยุด
เพราะความเดือดร้อนจริงจังอันใดไม่ ที่เกิดเป็นดังนี้
เพราะมีคนยุให้เกิดการหยุดงานขึ้นเพื่อจะได้เป็นโอกาส
ให้ตั้งสมาคมคนงาน และตนจะได้เป็นหัวหน้าและได้รับ
เงินเดือนกินสบายเท่านั้น

นายปรดิ เสนอ

บาลทำมีกำไร

จริงอยู่ มีผู้กล่าวว่า ถ้ารัฐบาลจัดการประกอบ
ธุรกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุนดังนี้ ผู้กล่าว

เอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือ ใน
ประเทศที่มีวินัยบกพร่องคนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้ง
มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจรัฐบาลก็
ขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบ
เศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัยหรือวินัยบกพร่องเอกชน
นั้นก็ขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ไขเรื่องวินัยแห่ง
โรงงานนี้จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็น
เจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุม
ของหัวหน้างานอีกประการหนึ่ง ถ้าจะพิจารณาถึงกา
ประกอบเศรษฐกิจทั้งหมดแล้วจะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแ
ก่าไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้นไปนั้นให้เป็นประโยชน์
ทั้งหมด และจัดประหยัดแรงงานได้กับทั้งเพิ่มแรงงา
ได้ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกล อะไรเล่าจะเป็นเหตุให้รัฐบาล
เกิดขาดทุน

พระบรมราชวินิจฉัย

รัฐบาลทำไมกำไร

ถ้ารัฐบาลทำงานมีกำไรราษฎรจะได้เงินเพิ่มขึ้น
แต่ก็ไม่ได้เห็นมีอะไรมาเป็นของประกันว่าผลที่ทำนั้น
ดี นอกจากความเชื่อว่าจะดีเท่านั้น แต่ถ้าผลนั้นร้าย
ราษฎรก็พากันอดตายไปหมด จะมีผู้ที่ไม่ร่วมอดอยากกับ
ราษฎรก็คือพวกท่านที่ชำนาญที่คอยขึ้นอำนาจการเท่า
นั้น การที่ทำอะไรนั้นต้องนึกถึงหัวอกทั้งสองฝ่ายว่าจะรู้
อย่างไร ถ้าท่านผู้ชำนาญต่าง ๆ ลองไปเป็นข้าราชการ
ที่ดินและกลับให้ราษฎรมานั่งแทนอำนาจการบ้างจะเห็น
ลำบากไม่น้อย เมื่อตนเกิดอดอยากขึ้นถึงนั้นแล้วก็จะ
การระส่ำระสายเดือดร้อนโดยแน่นอน ซึ่งถ้าปล่อยไว้
ไปทำนาเองแล้วคงจะไม่มี การเดือดร้อนถึงขั้นที่เกิด
เป็นแน่

การขาดทุน

การขาดทุนนั้นจะเกิดขึ้นได้คือ ตามธรรมดา

ถ้ารัฐบาลทำอะไรแล้วอาจเป็นการเปลืองมาก ความจริง
 ข้อนี้เป็นของที่รูกันอยู่ทั่วไป เพราะคำว่ารัฐบาลนั้น
 ข้าราชการผู้ทำการให้รู้สึกว่าจะไม่คล้ายมนุษย์ ไม่รู้สึก
 เสียหายว่ามีเงินที่ไหลมามิได้ขาดสาย ถึงจะขาดตกบก
 พร่องบ้างก็ไม่เป็นไร และมักจะไม่วะวังเท่ากับเป็นของ
 ตัวเอง ตัวอย่างเช่นนี้หาได้มากมาย และถึงแม้ว่ารัฐบาล
 จะจัดระเบียบเป็นอย่างดี การเช่นนี้จะไม่มีเลวก็ตาม ข้อเสีย
 หายก็อาจมีได้จากการอื่น เช่น ความชำนาญและฝีมือ
 เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างก็คือฝีมือ (สคิล) ของคน
 งานและความชำนาญของผู้ดูแลงาน การที่จะเพาะฝีมือไม่
 เกิดขึ้นโดยทันทีย่อมไม่ได้ ย่อมต้องการเวลาหัดอีกเป็น
 เวลาตามสมควร และต้องการความชำนาญประกอบกัน
 ที่ไม่มีฝีมือนั้นย่อมใช้ของเสียเร็ว ถึงแม้รถยนต์หรือ
 เครื่องจักรไถนาจะเป็นการใช้งานก็จริง แต่การที่สอนให้
 ถนอมซับซ้อนก็ต้องการฝีมือเหมือนกัน หาไม่รถหรือ
 จะเสียโดยเร็ว อันเป็นการเปลืองโดยใช่เหตุ อีกอย่าง
 หนึ่งดูตัวอย่างรัสเซียที่เขาสร้างโรงงานต่าง ๆ เขาเอ
 คนเข้าไปใส่ไว้เพิ่มเติมมากกว่าความจำเป็นมาก คนงาน

ของเขาก็ไม่มีความชำนาญหรือฝีมือ ของที่ทำออกจาก
 โรงงานก็ใช้ไม่ได้เสีย ๗๐ % ซึ่งภายหลังก็ต้องพังลงทำ
 ใหม่อีกอันเป็นการเปลืองโดยใช่เหตุ นอกจากวิธีหัก
 กลบลดหนี้ดังกล่าวแล้วย่อมจะทำให้เกิดการยกยอกมาก
 ขึ้นเป็นอันมาก เพราะคนคงมีหนี้ท่วมหัวและต้องการหา
 เงินใหม่ หาโดยทางตรงไม่ได้ก็ต้องหาโดยทางอ้อม
 ความลำบากต้องถูกลงโทษเช่นเขี้ยวก็จะมีมิได้ขาด นอก
 จากนี้ การช่วยให้พวกกันเข้าทำงานในตำแหน่งที่สบาย ๆ
 ย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นอีก และการที่เรียกว่า เรดเทป
 วยคนอะไรเหล่านั้นก็จะมีเพิ่มทวีขึ้น การเสียหายขาดทุน
 และการที่รัฐบาลกระทำการเศรษฐกิจเองนั้นมีความจริง
 อย่างชัดเจนดังเหตุที่กล่าวมาแล้ว คือการเปลืองโดยใช่
 เหตุประการหนึ่ง การเรดเทปหนึ่ง การจัดหาคนมีฝีมือ
 หรือชำนาญไม่ได้ดีหนึ่ง ประเทศรัสเซียซึ่งมีผู้ที่ชำนาญ
 และเชิงเศรษฐกิจนั้นมากกว่าหลายเท่า แต่ถึงกระนั้นเมื่อ
 รัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเองแล้วก็ยังขาดทุนปี ๑๙๒๖ ถึง
 ๑๙๒๗ ได้ในคำพูดของเซอร์ชินสเก้ ซึ่งเคยเป็นสภานายก
 ของสภาบำรุงเศรษฐกิจได้พูดในที่ประชุมของสภาเมื่อวัน

ที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๒๒ ตั้งปรากฏอยู่ในหนังสือ
 เรื่องแอนอีโคโนมิกฮีสทอรีออฟไซเวียตส์เซีย เล่ม ๒
 หน้า ๒๒๓ ถึง ๓๓๓ ว่า “รัสเซียเวลานั้นอยู่กินอย่าง
 เปลืองที่สุด ใช้เงินหลายร้อยล้านรูเบิลไปในทางไม่เป็นที่
 ประโยชน์ การงานทุกอย่างเดินไปอย่างออฟฟิศรัฐบาล
 การค้าทุกอย่างที่รัฐบาลทำก็มีข้าราชการทำเกินจำนวน
 ต้องการถึง ๑๐๐๐ เศษไปทั่วทุกแห่ง การเงินที่ทุก
 ออฟฟิศเพิ่มพิเศษก็มากมายก่ายกอง การที่ต้องเปลืองไป
 เหล่านั้น ก็สำหรับแต่ในเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น ส่วนปร
 เทศบ้านนอกแล้วอดอยากอาหารไปไม่ถึงไม่เพียงพอ
 การใช้จ่ายที่เปลืองดังนั้นทำให้ราคาของสูงขึ้นอย่างมาก
 เกินคาดหมาย เสมียนพนักงานก็ต้องเพิ่มขึ้นมิได้ขาด
 ตัวอย่างเช่น โรงงานเหล็กกล้า (สตีลทรีตส์) ซึ่งปรากฏ
 ว่าการเงินฝืดเคืองที่สุด แต่ถึงกระนั้นคนงานชั้นเสม
 ยพนักงานก็เพิ่มขึ้นจากจำนวน ๒๕๐ ถึง ๕๐๐ แล
 เงินเดือนก็ต้องเสียมากมายขึ้น

ข้าราชการที่ทำการติดต่อกับคณะกรรมการ
 โครงการใหม่มีจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ คน สหกรณ์ต่างๆ

กับเป็นการรีบทางอ้อม แล้วความสันติสุขจะเกิดมา
 อย่างไร ข้าพเจ้าแลไม่เห็น อย่าว่าแต่เราเลย แม้
 รัสเซียซึ่งเป็นบรมครูของการเศรษฐกิจแบบนี้ ก็ยัง
 คงไม่ได้เราหรือจะพ้นไปได้

นายปรีดี เสนอ

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่จะประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไป
 เรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็ต้องวางแผนเศรษฐกิจ
 แห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ก็ต้องคำนวณ
 และสืบสวนเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ความเป็นอยู่ของอารยประเทศ

๑. จำต้องคำนวณและสืบสวนว่า บัจจุบันแห่ง
 ดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้าง
 จะต้องการจำนวนเท่าใดจึงจะพอเพียงแก่ความสุข

ของราษฎรตามสมควรแก่ความเจริญ ไม่ใช่คำนวณอย่างการเร้นແຄ້ນ เช่นอาหารก็ต้องคิดถึงจำนวนข้าว เนื้อสัตว์ เกือบ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมีรับประทาน เครื่องนุ่งห่ม ก็จะต้องคิดถึงจำนวนผ้าและแพร ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่ก็จะต้องคิดว่าในครอบครัวหนึ่งมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือกระท้อบ จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยความสะดวกและทนทานได้นาน เช่นตึก เป็นต้น ต้องคิดถึงการเปลี่ยนกระท่อมหรือโรงนาซึ่งเหมือนกับคนป่าในแอฟริกาในเวลานี้มาเป็นตึกرامมีสภาพเท่าเทียมอารยประเทศ ในการคมนาคมนั้นเล่าก็ต้องคิดถึงทางคมนาคม ยกกว่า จะต้องสร้างรถไฟ ถนนหนทางอันเชื่อมทุกอย่างพลในพระราชอาณาจักรให้ทั่วถึงกัน สร้างคลองหรือเป็นการคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ออกจนยวดยานที่ราษฎรในครอบครัวหนึ่งหรือสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรมีควรรู้ใช้ เช่น รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบ

กับสภาพของคนไทย ซึ่งจะมีสิ่งเหล่านี้เท่าเทียมกับคนที่
อยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

เมื่อคำนวณและสืบสวนดังกล่าวในข้างต้นแล้ว
จำต้องคำนวณและสอบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านี้ถ้าจะท
ษจะต้องอาศัยที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นจำนวนเท่าใด
ซึ่งการปลูกข้าวจะเพียงพอแก่พลเมือง ๑๑ ล้านรับปร
ทาน เช่นสมมติจะต้องการข้าวสาร ๒๕๓๑ ล้านกิโลกรัม
จะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้องอาศัยแรงงาน
ตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคนกับสัตว์พาหน
หรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่น การไถตามธรรมชาติ
จะได้วันละครึ่งไร่ ในการไถกลสีนแรง ๓๐ ล้านแ
แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ซึ่งเครื่องไถนาเครื่องหนึ่งไถได้
วันละ ๔๐ ไร่ ซึ่งต้องการคนขับคนหนึ่งและผู้ช่วย
หนึ่งแล้ว แรงงานของคนก็จะต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐
แรงเท่านั้น ทุนแรงงานได้หลายเท่า

สมมติว่า การคราดและหว่าน ถ้าใช้แรงคนก็ต
สน ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้เพียง
๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงคนก็ตองสัน ๓๐ ล้านแรง แต่
ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้โดยปรับที่นาให้ไขน้ำออกได้
ทั้งเครื่องจักรกลเกี่ยวและใช้การไถแล้วก็ตองใช้แรงคน
เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

การลากเข็นจากที่นามายังโรงนา ถ้าใช้แรงคนก็
ตองสัน ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็จะตองใช้
แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

ดังนั้น รวมแรงงานที่จะตองใช้จึงอาจเป็นเช่นนี้
เครื่องจักรกลทุ่นแรงงาน

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่านั้น
ทุ่นแรงงาน ๕๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถ คราด หว่าน
ทุกชน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักรกล
ทุ่นแรงงานยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสันแรงงาน

๒,๒๕๐,๐๐๐ แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมดก็จะใช้แรงคน
เพียง ๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะตองใช้ก็ต่าง
กันเช่น ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกลและ

น้ำมัน สมมติว่าเนื้อที่นา ๑๕ ล้านไร่ ใช้เครื่องไถ
 ๕,๐๐๐ เครื่อง เครื่องละ ๓,๐๐๐ บาท ดังนั้นทุนที่จะ
 ใช้เครื่องไถก็คงเป็นเงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจ
 ผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ได้ และหาทุนในการซื้อน้ำมันหรือ
 ตั้งโรงกลั่นกรองขุดหาน้ำมันหรือซื้อเพลิงอื่นๆ

เมื่อทราบจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้วก็พอ
 คำนวณและสืบสวนที่ดิน แรงงาน เงินทุนของรัฐบาลที่มี
 อยู่ในเวลานี้และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่งการที่จะ
 ประกอบเศรษฐกิจ เช่นที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้านไร่เศษ เป็น
 ที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ เป็นที่ไร่ที่ป่าซึ่งจะปลูกพืชผลได้
 อย่างไรและจัดการทำป่าไม้อย่างไร ในที่ดินซึ่งมีเรื่อย
 ไร ซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาใช้ได้และคำนวณถึงค่าแรง
 งาน เช่นพลเมือง ๑๑ ล้านคนนั้น สมมติคงเป็นเด็กและ
 คนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนทำงานได้
 ๖ ล้านคน ในวันหนึ่งๆ ทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำ
 งาน ๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑๖๘๐
 ล้านวันแรงงาน ในบรรดาแรงงานเหล่านี้ก็จะแยกเป็น
 แรงงานที่ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าไร แรงงานฝีมือเท่าไร

แรงงานวิชาชีพพิเศษ เช่น นายช่าง แพทย์ ครู ทหาร
 แรงงานในการควบคุม เช่น หัวหน้างาน และข้าราชการ
 ฝ่ายปกครองเท่าใด และจะต้องคำนวณถึงเงินทุนที่รัฐ-
 บาลจะจัดให้มีได้ เช่น การกู้เงินภายใน การร่วมมือกับผู้มั่ง-
 มียการเก็บภาษีทางอ้อมอันไม่เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร
 เมื่อเราคำนวณได้ดังนี้แล้ว ก็จะทราบได้ว่าเรามี
 ที่ดินแรงงานเหลืออยู่เท่าใด เราขาดทุนเท่าใด และเรา
 จะจัดให้ที่ดินนั้นเป็นประโยชน์อย่างไร และแบ่งเศรษฐกิจ
 ออกเป็นสหกรณ์อย่างไร และในที่สุดก็ประมาณได้ว่า
 การที่ราษฎรได้ถึงซึ่งความสมบูรณ์นั้นเราจะต้องอาศัย
 เวลาเท่าใด ในปีหนึ่งเราประมาณว่าจะทำได้อย่างไร

มิใช่เป็นส่วน

ในที่สุดก็จะทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจ
 แห่งชาติในท้องที่ใดก่อน และเริ่มการเศรษฐกิจใด
 ก่อน เช่นนี้ เป็นลำดับไปจนทั่วพระราชอาณาจักร

บรมผู้ชำนาญ

การทำอะไรเมื่อไม่คำนวณกำลังให้ดีแล้ว การนั้น

จะสำเร็จได้ยาก และเมื่อเราทราบว่เราขาดกำลังอัน
 เรายกัควรรหากำลังอันนั้น เช่นเราขาดผู้ชำนาญการพิเศษ
 เรายกัต้องจ้างชาวต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษ
 มาใช้ไปพลางก่อน และอบรมคนของเราซึ่งจะต้อง
 แผนการณ์อบรมไว้ด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

การวางแผนที่กำหนดมานี้ไม่เป็นผิดอันใด น่า
 ลองสำรวจดู การสำรวจดูนี้ย่อมจะต้องทำให้ละเอียดถี่
 ต้องตามหลักการจึงจะควร หาไม่ผลที่จะไม่ดีพอที่จะไป
 ในการติดต่อไปภายหน้า การที่วางขึ้นกระทำมาดังนี้
 ข้อขัดข้องอะไร ควรจะทำได้ ข้อสำคัญต้องอย่าลืม
 คนเรานี้การกิน การต้องการและการอื่น ๆ ย่อมต่าง
 ๕ ๕ ๕ ถ้าสำรวจที่แห่งหนึ่งแล้วอย่าตกลงใจทันทีว่าที่
 ก็คงเป็นเหมือนกัน

นายปรกติ เสนอ

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยการแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้นย่อมทำให้วัตถุประสงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดียิ่งกว่าปล่อยให้เศรษฐกิจให้ออกชนต่างคนต่างทำ ดังจะเห็นได้จากแผนที่แจ้งต่อไปนี้

๑. เอกราชทางศาล

ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้ นั้น ในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุว่าการร่างในขณะที่เขียนคำชี้แจงอยู่ ได้จบจนเสร็จอยู่แล้ว

.....

.....

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

เอกราชทางศาล ข้อนี้ไม่เกี่ยว ถึงแม้จะไม่มีโครงการเศรษฐกิจเราก็อาจสามารถมีเอกราชทางศาลได้ อย่าง

นายปรีดี เสนอ

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งที่จะอุปโภคบริโภคและสิ่งจำเป็น
 แห่งการดำรงชีวิตได้เอง และรัฐบาลควบคุมการกีดกัน
 หรือขึ้นราคาโดยที่เอกชนได้ทำเล่นตามใจในเวลาขึ้นแล้ว
 เราย่อมเป็นเอกราชไม่ได้ ต้องถูกบีบคั้นหรือกดขี่จาก
 อื่นในทางเศรษฐกิจ ตราบใดที่เอกชนยังต่างคนต่างทำ
 แล้ว ตราบนั้นเราจะสละจากแอกแห่งความกดขี่ทาง
 เศรษฐกิจไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

อกราชทางเศรษฐกิจ

การที่เราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ในทาง
 เศรษฐกิจนั้นจะทำให้ยาก เพราะถ้าเราสลัดหลุดเราจะ
 ต้องเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ที่คนทั่วโลกต้องยอมฟังเสียง
 การที่เราจะเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ได้นั้นเราจะต้อง
 เงินค่าที่คนต้องการอยู่ในมือเรามาก ซึ่งคนอื่นจะต้อง
 ตามราคาของเรา หาไม่ถ้าเราไม่ขายให้เขาก็จะต้อง
 รับความลำบาก เมืองเรายังเล็กนักที่จะสามารถยึด
 แ่งนี้ได้ ไม่ใช่อย่างรัสเซียที่ใหญ่โตมีทางที่จะทำสิน-
 เป็นเจ้าของตลาดใหญ่ๆ ได้ ข้อนี้เป็นข้อหนึ่งแน่ๆ ที่
 จะกอบปรัสเซียไม่ได้ เราจะผ่านอย่างเขาไม่ได้ เพราะ
 งบที่เรามีอยู่ถึงแม้จะได้จัดการอย่างดีที่สุดก็ยังมีอาจที่
 เป็นผู้วางราคาเล่นตามใจได้ถนัด เราคงยังจะต้อง
 โลมไปกับเขาเป็นแน่ อย่างดีก็พอทำให้เรามีเสียงใน
 การวางราคาของดัชนีเท่านั้น อีกประการหนึ่งการค้ำกับ
 นอกนั้นอย่างไรเสียเราก็ยังต้องกระทำอยู่ทั้งข้อทั้ง

ขาย ข้าพเจ้าไม่เชื่อเลยว่าประเทศเราจะอยู่ได้เฉย ๆ โดยไม่ต้องค้าขายกับใคร เมื่อเป็นเช่นนั้นราคาในโลกเขามืออย่างไร เราก็คงยังต้องกดพื้นซื้อขายอยู่อย่างเดิม เพราะฉะนั้นการที่เราจะเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจนั้นคงจะเป็นไปไม่ได้แน่ ผู้เขียนได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า จะยอมให้คนหากินตามอิสระได้บ้าง แต่คำพูดอันนี้ย่อมขัดความในเรื่องเอกราชในทางเศรษฐกิจซึ่งผู้เขียนกล่าวว่า รัฐบาลจะสามารถกตราคาวางราคาเองตามชอบใจภายในประเทศ ถ้ารัฐบาลทำดังนี้จริง ๆ การค้าขายทางอิสระคงจะมีไม่ได้ เพราะรัฐบาลจะกตราคาวางราคาเท่าใดก็ได้ ถ้าวางราคาเสียต่ำเกินไป พวกที่ทำการค้าขายอิสระก็คงล้มไปตาม ๆ กันหมด นอกจากนี้ย่อมเป็นเครื่องให้เห็นชัดด้วยว่า ตามโครงการนี้รัฐบาลได้คิดจะบีบคั้นให้ใครตั้งทำมาหากินเป็นอิสระได้จริง ๆ อีกประการหนึ่งผู้ขายของต่างประเทศที่ใหญ่ ๆ เขาอาจเตรียมนำของมาทั้งไว้มาก ๆ แล้วกตราคาลงแข่งกับราคาของรัฐบาลก็ย่อมจะทำให้การวางราคาที่รัฐบาลจะกำหนดเท่านั้นเป็นไปได้ยาก ดังนั้นการเอกราชในทางเศรษฐกิจก็คงยังมีไม่ได้

นายปรกติ เสนอ

อกราชในทางการเมือง

เมื่อบ้านเมืองของเรามีสิ่งอุปโลกบริโลก บ้างจึง
 แห่งการดำรงชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้อง-
 กันประเทศได้เพียงพอ และเรากำลังการศึกษาได้ด้วย
 แรงงานที่จะจัดให้ครูอบรมสั่งสอน และจัดบำรุงอนามัย
 ของราษฎร โดยอาศัยวิธีที่รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสีย
 ของเรา อันเปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงอื่นๆ แล้ว
 จะมีประเทศใดเขามาราวี เวลานี้มีแต่พากันปั่นกลัฟรัง
 มักล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมืองของเรา
 ความความเอกราชของเรา เรายุ่กษาสัญญาและข้อตกลง
 กับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพของเขาที่มีอยู่
 ในเมืองไทย เวลานี้เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา
 ซื้อซื้อสินค้าของเขาที่ประเทศเราทำเองไม่ได้ เช่น เครื่อง
 ยกรกล เราซื้อเขามากขึ้นแทนที่จะซื้ออาหารจากเขาซึ่ง
 เราทำของเราเองได้ ดังนั้นต่างประเทศใดเขาจะมาข่มเหง
 เรา ถ้าเรามัวกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่ผิดแม่

เราจะเป็นฝ่ายที่ทำถูกเช่นนี้แล้ว เราก็อย่าทำอะไรเสีย
 กว่า แม้แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ ใน
 ชั้นแรกเรามีกลัวฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงหรือ แต่เขาก็มีน้ำ
 ดีเพียงพอที่จะไม่ข่มเหงอันใด ฝรั่งเขาเป็นสมาชิกสันนิบาต
 ชาติจริงอยู่แม้จะมีผู้ดูถูกสันนิบาตชาติว่า ทำอะไร
 ไม่ได้จริงจัง แต่ก็ยังเป็นเครื่องที่ยับยั้งการกดขี่ข่มเหง
 โดยไม่เป็นธรรมไม่ได้มากนักน้อย ซึ่งผิดกว่าในครั้งก่อน
 ขอให้ดูการพิจารณาระหว่างบริษัทน้ำมันอังกฤษกับ
 ประเทศเปอร์เซีย ซึ่งเปอร์เซียก็มีอาณาเขตและพลเมือง
 ใกล้เคียงกับเรา ความเจริญในทางการศึกษาส่วนมากขอ
 พลเมืองก็ใกล้เคียงกันกับเรา แต่ทำไมเมื่อประเทศเปอร์เซีย
 ถอนสัมปทานของบริษัทอังกฤษ อังกฤษก็ไม่จู้จี้จโม้น
 ข่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่า เขาก็มีธรรมะพอจึงนำเรื่องขึ้น
 กล่าวในสันนิบาตชาติแทนที่จะยกกองทัพไปรบ เมื่อเร
 ไม่ต้องการข่มเหงเบียดเบียนชาวต่างประเทศ เราต้อง
 การบำรุงประเทศเราเหตุใดเขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

.....

.....

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชในทางการเมือง

ถ้าเราดำเนินวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ความ
 ปรารถนาเอกราชในทางการเมืองอาจจะมีไม่ได้ เพราะในชั้น
 นี้เราย่อมทราบดีแล้วว่า การดำเนินการตามโครงการนี้
 นี้เป็นวิธีการดังที่ประเทศรัสเซียดำเนินอยู่ ประเทศ
 ใดๆ ทั่วโลก รวมทั้งเพื่อนบ้านของเราเขาเห็นว่าวิธี
 นี้เป็นการดังที่ประเทศรัสเซียเป็นภัยแก่สันติสุขของพวก
 เขา วิธีการดำเนินนี้อาจไม่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่
 ความจริงมันมีอยู่ว่ารัสเซียใช้อยู่ ก็เมื่อโลกเขาว่าคอม-
 มินิสต์พยายามบังคับให้คนมาเป็นทาส และเราก็เอา
 ใจเขาหมดทุกอย่าง ดังนั้นแล้วเขาจะนึกหรือว่าเรานั้น
 ควรจะรังเกียจ ตามความจริงแล้วถ้าเขารังเกียจรัสเซีย
 เราจะทำเช่นนั้น ถ้าเราทำบ้าง เขาก็คงรังเกียจเหมือนกัน
 เพราะประการหนึ่งเราจะเป็นจุดศูนย์กลางสำหรับคอยช่วย
 ให้เมืองชนของเขาที่เป็นเพื่อนบ้านของเราเกิด
 ความระส่ำระสายขึ้น เพราะวิธีนี้เขาจะนั่งนิ่งอยู่ไม่ได้ เขาอาจ

ไม่ยกทัพมารบเราหรืออะไรเช่นนั้น แต่ทางที่เขาจะทำได้
 อย่างดีที่สุดนั่นคือ เขาจะขอเข้ามายึดสิ่งของของเรา
 ไว้เป็นประกันจำนวนเงินที่เขาให้ยืมมา การกระทำดัง
 ั้ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เขาทำได้ย่่างดี สันนิบาตชา
 จะติเตียนเขาไม่ได้ เพราะเมื่อเจ้าหนี้ไม่ไว้ใจลูกหน
 แล้วก็อาจพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนได้ การ
 เราจะมีเงินซื้อของจากเขานั้น เขาก็คงอยากขายเสมอ
 แต่การขายนั้นก็คงไม่เกี่ยวกับการที่เขาจะมาทวงห
 เพราะถ้าเขารู้สึกว่าวิธีการของเขาจะทำให้เงินของเขาสูญ
 ไปเปล่า ๆ แล้ว เขาก็คงเฉยอยู่ไม่ได้ ดังนั้นการที่จะห
 ะไรลงไปแล้วคิดว่าไม่กลัวฝรั่งและไม่กลัวใคร ๆ นั้น
 เปรียบเหมือนเราไม่ส่งกระจุกตุ๊กตาเสียก่อนว่า เรา
 รูปร่าง ฐานะเป็นอย่างไร อย่าลืมนิทานสุภาพจิตเรื่อ
 ึ่งอ้างที่พยายามขยายตัวแข่งกับวัว ซึ่งในที่สุดก็ทั
 แตกตาย การที่เราจะดำเนินการงานตามโครงการอัน
 นั้นถึงแม้เราจะญาติดีกับคนต่างประเทศ ไม่เบียดเบียน
 เขาเลยก็ดี ความยุ่งยากกระส่ำระสายที่จะทำให้เขาเกิดความ
 ไม่ไว้ใจก็อาจเกิดขึ้นได้ ครึ่งการเปลี่ยนแปลงก

ปกครองนั้น เราทำได้โดยเรียบร้อยไม่มีใครเลือกตั้ง
 ยางออก และตลอดมาผู้ที่ควบคุมกิจการรัฐบาลก็ยังมีผู้ที่
 ชาวต่างประเทศเชื่อถือบังคับการอยู่ ฉะนั้นจึงยังไม่มี
 อะไรเกิดขึ้น ถ้าทดลองให้พวกผู้เขียนบังคับการมาโดย
 อิสระตั้งแต่ต้นมา และบ้านเมืองเกิดระส่ำระสายมีการฆ่า
 ฟันกันมากขึ้น หรือประกาศโครงการออกไปดังๆ ให้เขา
 เห็นแล้ว อย่าได้นึกเลยว่าเขาจะนิ่งอยู่เฉยๆ เพราะ
 อย่างน้อยถึงแม้เขาจะยังไม่ยกกองทัพใหญ่โตเข้ายึด
 เมืองเรา เขาก็คงจัดให้มีทหารของเขามาดูแลคนของเขา
 ที่สถานทูต ดังที่เป็นอยู่ในประเทศจีน เปอร์เซีย อาฟกา
 นิสถานและบรรดาเมืองอื่นๆ ที่เขาไว้วางใจไม่ได้ เรา
 ยากจะให้ทหารต่างประเทศเข้ามาตั้งรักษาสถานทูต
 ของเขาอย่างนั้นหรือ คนไทยจะไม่เจ็บใจละหรือที่เห็น
 ทหารต่างประเทศเข้ามารักษาสถานทูตของเขาอย่างนั้น
 หรือ เพราะเขาหมดความเชื่อถือในตัวเรา ผู้เขียนยังคง
 ยากถามอีกว่า กับต้นบ้านเมืองเรียบร้อยจะประกาศใช้
 โครงการจะทำให้เกิดระส่ำระสายอย่างไร ขอดตอบได้ว่า
 เมื่อรัฐได้เริ่มงานนี้แล้ว และเมื่อราษฎรรู้แล้วว่า

การเป็นข้าราชการได้รับเงินเดือนปณกระตามนั้นเป็น
 อย่างไร ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็จะเริ่มต้นด้วยการ
 ไปขอรับจ้างชาวต่างประเทศ เพราะชาวต่างประเทศ
 เขาจ่ายเงินเดือนจริงให้ เมื่อรัฐบาลรู้ดังนั้นก็งอดโกรธ
 ไม่ได้ คงจะต้องหาวิธีป้องกันหรือบังคับทางอ้อมมิให้
 กลายเป็นเช่นนั้น ราษฎรก็จะถูกกดขี่มากขึ้น เมื่อราษฎร
 ลำบากมากขึ้นก็คงอยากหนีไปอยู่กับชาวต่างประเทศ
 เสียเช่นนั้น ณ บัดนี้ก็อยู่แล้ว นอกจากนั้นราษฎรที่อยู่
 ชายแดนที่เห็นว่าราษฎรที่ชนอยู่แก่ชาวต่างประเทศนั้น
 เขามีเสรีภาพดีกว่า ก็อาจพากันไปพึ่งโพธิสมภารชาวต่าง
 ประเทศก็อาจเป็นได้ เพราะอยู่ทางนี้ต้องเป็นยิ่งกว่า
 ทาสเสียอีก เมืองไทยเวลานี้ เมื่อครั้งยังเป็นสมบูรณ
 ญาสิทธิราชอยู่ ราษฎรก็ไม่เคยถูกตัดเสรีภาพถึงเพียงนี้
 ใครจะทำมาหากินอย่างไรในทางที่ชอบด้วยกฎหมายก็
 มีใครห้าม นอกจากนั้นพระเจ้าแผ่นดินของไทยยังสั่งให้
 เลิกทาส แต่มาบัดนี้เมื่ออำนาจสูงสุดตกอยู่กับราษฎร
 แล้วแทนที่จะมีเสรีภาพมากขึ้น พวกท่านที่ชำนาญต่าง
 กลับตัดเสรีภาพของเขามากขึ้นเสียกว่าเดิมอีก และ

สิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา ตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำการอาชีพตามลำพังโดยสะดวก และห้ามไม่ให้จับจองที่ดินโดยง่าย สิทธิเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกตกกลางมาแต่โบราณกาล มาบัดนี้ราษฎรกลับกลายเป็นทาสไปอีก เพราะโครงการเศรษฐกิจอันนี้ แต่ไม่ใช่ทาสของคนธรรมดา เป็นรัฐทาส ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงสมบูรณาญาสิทธิก็ไม่ต้องทรงทำความดีต่อใคร่นั่น ซึ่งมีดังนี้ จะไม่ให้ราษฎรอพยพหนีอย่างไร ความระส่ำระสายก็ต้องเกิดมีขึ้น เมื่อเกิดความระส่ำระสายขึ้น การจะเดินไปไม่สำเร็จ เจ้าหนี้เขาเริ่มมายึดทรัพย์สิน ความเป็นเอกราชทางการเมืองก็คงเสียไป หรือแม้การจะสำเร็จเพื่อนบ้านที่เขากลัวไฟจะไปลูกในบ้านของเขาบ้าง เขาอาจจะเข้ามาช่วยดับไฟก็ได้ เขายังได้ในข้อนี้ เพราะเป็นการป้องกันมิให้ไฟไหม้บ้านของเขา ครั้นจะไปคัดค้านอันใดเล่า นอกจากนั้นการที่เราจะไปหาความเห็นใจความเอ็นดูช่วยเหลือจากสันนิบาตชาติในโอกาสที่เรากลายเป็นสิ่งที่เขารังเกียจแล้ว ดังนั้นเห็นจะหาความช่วยเหลือได้น้อยสักหน่อยละกรรมัง

.....

นายปรดิ เสนอ

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคยาจารย์ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่า เหตุแห่งการที่บุคคลกระทำผิดอาญา
นั้นมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่สันดานของผู้กระทำผิด
เอง

๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น
ทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้น เหล่านั้น ก็เมื่อรัฐบาลได้
ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม
มีสถานที่อยู่ ฯลฯ แล้วในการประทุษร้ายต่อกัน
อันเนื่องจากการเศรษฐกิจจะยังมีอยู่เล่า เหตุแห่งการ
กระทำผิดทางอาญาจะคงเหลืออยู่ ก็แต่เหตุอันเนื่อง
แต่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิด ซึ่งจะต้องคิดแก้ไข โดย
อบรมและสั่งสอนดัดนิสัย และเมื่อผู้อบรม ผู้สั่งสอน
ผู้ดัดนิสัย ได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว
การอบรมสั่งสอนดัดนิสัยจะได้ผลดียิ่งขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ในข้อที่ข้าพเจ้าสงสัยว่า ถ้ารัฐบาลดำเนินโครงการเศรษฐกิจตามแผนนี้แล้ว น่ากลัวจะทำให้มีความสงบภายในไม่ได้คืบค่น เนื่องจากวิธีหักกลบลบหนี้^๕นั่นเองที่ทำให้การเป็นไปดังนั้นไม่ได้ เพราะราษฎรคงจะพากันเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น เนื่องจากราษฎรมีหนี้ท่วมหัวมากขึ้น และไม่มีหนทางใดนอกจากเป็นหนี้เท่านั้นเสมอไปแล้ว ก็อาจจะลักของๆ รัฐบาลและของซึ่งกันและกันได้ และถ้ากิจการขโมยกันขึ้นแล้วก็หวังอยู่อย่างเดียวว่ารัฐบาลไม่ใช่วิธีปราบปรามอย่างที่ทำในประเทศรัสเซีย ซึ่งอาจโทษผู้ลักของหลวงได้ด้วยการประหารชีวิตหรือการเนรเทศให้ไปอดตาย

นายปรดี เสนอ

การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจ ซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้
 รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการ
 เศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ก็
 เป็นการสมจริงไม่ใช่หลอกลวงประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้
 ใจผิด เพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมิได้กระทำการใด แต่
 ยังมีได้กระทำการใดก็เพราะยังมิได้ดำเนินการตามคว
 ามคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจน
 เองแล้ว ราษฎรทุกคนจะมีงานทำ โดยเหตุที่รัฐบ
 ารับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ แม้แต่ได้
 คนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้ก็จะได้รับเงิน
 เดือนจากรัฐบาล แล้วราษฎรก็จะไม่อดอยาก เพ
 เงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ในอัตราขั้นต่ำ ก็จะได้กำหนด
 ให้เพียงพอที่จะซื้อหรือแลกเปลี่ยนกับอาหาร เครื่องน
 ห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ตามต้องการของราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

การเศรษฐกิจ

ตามโครงการเศรษฐกิจมีความมุ่งหมายว่าจะมิให้ราษฎรอดอยาก ประเทศรัสเซียเองก็ตั้งใจเช่นนั้น แต่กลับปรากฏว่าราษฎรอดอยากยิ่งกว่าแต่ก่อนใช้โครงการเศรษฐกิจเป็นอันมาก ตามบ้านเมืองนอกกรุงมีอาหารไปไม่ถึงนั้น ราษฎรพากันอดอยากจนถึงกับมีคนตายกันเอง เกล็นเองก็ยอมรับว่า การจัดการแบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเดินไปอย่างเหลวไหลเป็นเหตุให้เกิดความเป็นไปดังปรากฏอยู่ในหนังสือ แอนอีโคโนมิกซีส-อ็อฟโซเวียตรัสเซียหน้า ๒๑๖ กล่าวว่า

ความอดอยากนั้นทำให้เกิดการกินเนื้อคนด้วยกัน ซึ่งไม่เคยมีในรัสเซียเลย นอกจากนั้นเมื่อครั้งมีการปฏิวัติในต้นศตวรรษที่ ๑๗^๑ สภาการแพทย์ได้เป็นผู้รับการได้สวนเรื่องความอดอยากครั้งนั้น และได้รายงาน

ที่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคิดค้นมาผิด คงเป็นต้น ค.ศ. ๑๕๑๗ ถ้าเป็นศตวรรษที่ ๑๗ คงจะเป็นระหว่าง ค.ศ. ๑๖๐๐ — ๑๖๕๕ โบราณเกินไป

ถ้าเป็นบังคับแล้วก็ไม่เป็นผิด นี่เราจะคิดจัดการให้
เมืองไทยกลายรูปเป็นอย่างนี้ละหรือ นี่หรือความสุข
สมบูรณ์ที่โครงการเศรษฐกิจที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย
คนไทยอยู่เป็นคนไทยดี ๆ อยากจะให้กลายเป็นยักษ์ เป็น
กินมนุษย์ซึ่งกันและกัน ความบรมสุขอย่างนี้เห็นจะ
เหลือรับสักหน่อย

พระบรมราชวินิจฉัย

การให้เงินเดือน

การให้เงินเดือนนั้นจะให้สักเท่าใดก็ตาม ถ้าไม่มี
กินแล้ว หรือจะนำเงินนั้นไปใช้ซื้ออะไรไม่ได้ เงินก็ไม่
ประโยชน์ เงินเดือนที่จะแจกราษฎรนั้นอาจมีจำนวน
มากกว่ารายได้ที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ราคาอำนาจที่จะไปซื้อ
สิ่งได้นั้นคงเกือบไม่มีเลย เพราะเหตุนี้บรรดาอาหาร
ราคินที่มีอยู่เท่าใดรัฐบาลจะเอาไปขายเสียหมด เพื่อยัง
ความดุลยภาพระหว่างประเทศ ส่วนคนทั้ง ๑๑ ล้าน

ถ้าได้เงินดังกล่าวแล้ว คือให้อยู่กินได้อย่างคนชั้นกลาง
 คือราวเดือนละ ๒๐ บาทต่อคน โดยคิดถึงการซื้อของ
 โฮลเซลได้ทั้งหมดแล้ว ในเดือนหนึ่งรัฐบาลจะต้องจ่าย
 เงินเดือนถึง ๒๒๐ ล้าน ถ้าคิดทั้งปีก็รวม ๓๐๐๐ ล้าน
 เงินนี้จะเอามาจากไหน นอกจากจะต้องเก็บของทุก
 ทุกอย่างที่มีทั้งหมดออกขายต่างประเทศ เพื่อเอาเงินกลับ
 มาเท่านั้น ตามรายงานการสำรวจเศรษฐกิจในประเทศไทย
 ไทยนั้น ปรากฏว่ารายได้ของประเทศไทยอันเกิดจากการ
 ทำมาหากินของราษฎร ปีหนึ่งเท่ากับ ๓๐๗,๖๓๓.๐๐
 บาท เท่านั้น ดังนั้นจะไปเอาเงินปีละ ๓๐๐๐ ล้านมาจาก
 ไหน โภคทรัพย์ทั้งหมดในประเทศไทยที่มีอยู่แล้ว
 บัดนี้ไม่ถึง ๓๐๐๐ ล้านเสียแล้ว การที่ปรากฏนั้น โภ
 ทรัพย์ในประเทศไทยที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ก็เป็นจำนวน
 ๒,๔๕๑,๖๔๑,๐๐๐ บาทเท่านั้น แปลว่าเวลานี้จ
 ำกุนที่มีอยู่ ๑๐๐ บาท (อันเป็นโภคทรัพย์) ก็ทำ
 ๑๒ บาท ๑๒ บาทนี้อาจเป็นจำนวนคงที่ได้อยู่ได้
 รัฐบาลจะจัดการอย่างไรจึงจะเพิ่มเงินรายได้นั้นขึ้นอีก
 เท่าตัวในทันที น่ากลัวว่าจะเป็นการฝืนเสียละกรรม

การที่ทำเงินเดือนมาแจกกันได้ดังนี้ ก็จะมีได้อีก
 ๕ คือ วิธีอินแฟลชั่น พิมพ์ธนบัตรออกมามากๆ
 ละปล่อยให้ราคาเงินตกไป ราษฎรจะไปรู้อะไร จะรู้ได้ก็
 เมื่อไปซื้อของเท่านั้นว่าราคาของเงิน ๑ บาทนั้นกลับ
 ไปเท่ากับ ๓๐ สตางค์เท่านั้น การพิมพ์ธนบัตรนั้นก็ไม
 ทำอะไร จะทำเท่าไรก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า จำนวนเงิน
 นั้นไม่สำคัญเท่าอำนาจซื้อ ก็เมื่อราษฎรมีเงิน แต่ไม่มี
 อำนาจซื้อดังนั้นแล้ว ความลำบากที่คาดว่าจะมีอย่างรัสเซีย
 นั้นจะมีขึ้น มันก็พากันแย่งไปหมดเท่านั้น เพราะฉะนั้น
 พวกเขายังไม่เห็นเลยว่าความเจริญสุขจะมีมาได้อย่างไร
 นอกจากในความฝัน

นายปรีดี เสนอ

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่
 นอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาค

ที่จะเข้ารับราชการ แม้จะเป็นไปในทางปกครองและ
ทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการ
จะไม่อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมี
๑๐๐ บาท จะต้องรีบเอามาแบ่งกันในระหว่าง ๑๐
คน ๆ ละ ๑ บาท ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศ
ท่านอ้างว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เขาแบ่งกันเช่นนั้น
เกลียดชังคอมมิวนิสต์ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศ
ท่านกล่าวนั้น แต่เราไม่ดำเนินวิธีบริบทพมาแบ่งกัน
ที่ท่านนักปราชญ์ท่านกล่าว

พระบรมราชวินิจฉัย

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคในชั้น ข้าพเจ้าก็มองเห็นว่า
มีความเสมอภาคได้อย่างไร ข้าราชการส่วนหนึ่งที่
ทำงานเป็นทาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นนายผู้ชำนาญทาง
ชั้น ความเสมอภาคที่ผู้เขียนกล่าวนั้น ไม่ใช่มีแต่

กระต่าย เป็นแต่เพียงเสมอภาคด้วยข้อ คือว่า เป็น
พระราชการด้วยกันเท่านั้น ถ้าจะให้ข้าพเจ้าพูดบ้างก็ได้ว่า
เวลานี้ข้าพเจ้าจะต้องให้ทุกคนเป็นเจ้าฟ้าถือศักดินาคน
ละแสนไร่เท่ากันหมด มันก็คงไม่ต่างกับผู้ที่เขียนว่า แต่
ความจริงแล้วเจ้าฟ้าเหล่านั้นก็คงจะเสมอภาคกันไม่ได้
เพราะก็ต้องทำงานอยู่อย่างทุกวันนี่ทุกคน แล้วมันจะ
มีความเสมอภาคกันจริงจึงเท่าใด ข้อที่ว่า ถ้าดำเนิน
การตามโครงการนั้นแล้ว ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันใน
ข้อที่จะไม่อดตาย ก็ขอบอกว่าไม่จริงอีก เดียวนี้ต่างหาก
ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตาย เพราะยัง
มาหากินตามใจสมัครได้ และทั้งไม่เคยปรากฏเลยว่ามี
การอดตาย แม้แต่หมาวัดก็ ไม่เคยอดตายดังกล่าวแล้ว
ที่เราเดินตามโครงการนั้นแล้ว นั่นแหละอาจมีการอด
ตายกันได้ และถ้าเป็นการอดตายกันทุกคนอย่างเสมอ
ภาคแล้วยังได้อยู่ เพราะอย่างน้อยก็ถูกหลักกัน แต่ข้าพเจ้า
คงว่าจะไม่เสมอภาคกันในเรื่องอดตายเสียละกระมัง ผู้
ที่อดตายมีแต่จะเป็นข้าราชการชั้นกรรมาการ คือราษฎรเท่า
นั้น ส่วนข้าราชการชั้นผู้ชำนาญชั้นนี้อาจไม่อดตายอย่าง

เดียวก็ได้ แล้วจะมีการเสมอภาคกันข้อไหน ข้าพเจ้า
มองไม่เห็น

นายปรกติ เสนอ

เสรีภาพ

ข้อนี้ผู้มองผิด ๆ จะคัดค้านทันทีว่า การที่รัฐบาล
รับราษฎรทั้งหมดเข้าเป็นข้าราชการนั้น และการที่รัฐบาล
ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองนั้น จะเป็นการตัดเสรีภาพ
จริงอยู่ เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ย่อม
เป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้
ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ ทั้งหมดเป็นการปฏิบัติ
ตามข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎร
คงมีเสรีภาพในทางร่างกาย ในทรัพย์สิน ในเคหะสถาน
ในการพูด ในการศึกษาอบรม ในการสมาคม เมื่อราษฎร
ได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจแล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความ
สุขกาย ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับ

ประธานเช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎร
 uly แม้ในเวลานี้เองราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อเลี้ยง
 วิต นอกจากพวกที่เกิดมาหนักโลกอาศัยคนอื่นเขากิน
 ปาราชิกโซเซียล) ไม่ว่าในประเทศใดเสรีภาพย่อมจำกัด
 เพื่อประโยชน์ของราษฎรทั้งหมดด้วยกัน และคณะ
 ราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิด
 ักเมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดังได้กล่าวข้างต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

รูปภาพ

เมื่อห้ามปรามขัดขวางไม่ให้ราษฎรทำตามใจ
 ักรได้ดังกล่าวนมาแล้ว ก็เท่ากับตัดเสรีภาพ ก็เมื่อ
 บาลตั้งใจจะตัดเสรีภาพเช่นนั้นก็นับว่าเป็นการนำความ
 สมบูรณ์มาให้แล้วก็จะทั้งคนให้มีชีวิตอยู่ทำไม ประหาร
 त्मันเสียให้หมดก็แล้วกัน มันจะได้ไม่อดตายดีกว่าที่
 ะละทิ้งเสรีภาพของตน คนคุกที่เราขังไว้ และเลี้ยง

คุให้มีความสมบูรณ์ด้วยปัจจัยทั้ง ๔ ก็ยังอุทิศสำหรับผู้อื่น
 ทรายซึ่งจะมีมาถึงชีวิต แหกคุกหนีความสุขสมบูรณ์ที่ไม่
 ความเป็นอิสระ ถึงแม้จะต้องถูกยิงตายหรือจะต้อง
 ตายก็มิได้มีความหวาดหวั่น ทหารที่เราเลี้ยงไว้อย่างสุ
 สมบูรณ์ก็อยากหนี เพราะความต้องการเสรีภาพ เพราะ
 จะหนีอย่าพูดเป็นอันขาดว่า คนเรารักเสรีภาพน้อยกว่า
 ความสุขสมบูรณ์ ในที่ๆ ถูกกดขี่ สุภชาติเรามีอยู่
 คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ผู้เขียนเห็นจะลืมข้อนี้เสียแล้ว
 ภาระมั่ง การรักเสรีภาพ อย่าว่าแต่คนเลย แม้สัตว์
 เจริญจนมันก็รักเสรีภาพ สัตว์ในสวนสัตว์ที่เขาเลี้ยง
 ไว้เนั้น ก็ได้รับความเลี้ยงดูเป็นอย่างดีมีของกิน ที่
 พร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่ถ้างลองเปิดกรงเข้าที่ไร่มัน
 หนีทุกที นี่ก็เพราะความต้องการเสรีภาพยิ่งกว่าความ
 สุขกายอันเต็มไปด้วยความไม่เป็นอิสระ เพราะฉะนั้น
 โครงการเศรษฐกิจที่จะใช้นี้ จะนำเสรีภาพมาสู่ราษฎร
 ทั่วไปนั้น ย่อมไม่จริงดังกล่าวเลย

นายปรดิ เสนอ

การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎรได้
 ความสุขสมบูรณ์ โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสีย
 ใจแล้ว ราษฎรก็ย่อมจะได้รับการศึกษา แทนที่จะคอย
 ขว้างทิ้งทรัพย์สินของตนว่าจะเป็นอันตรายสูญหาย และ
 รัฐบาลยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการจำต้อง
 เรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ ๒๐ ปี
 ไปจนถึง ๕๕ ปีก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็
 ต้องเรียน โดยวิธีที่เอกชนต่างคนต่างทำนั้นการบังคับ
 ผู้ใหญ่เรียนย่อมเป็นการยาก

ก็เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้
 การที่ทำให้วัตถุที่ประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะ
 ราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่ง
 ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือ ความสุขความเจริญอย่าง
 เจริญ เรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะ ก็จะมีบังเกิด
 ราษฎรโดยถ้วนหน้า ไฉนเล่าพวกเราที่ได้พร้อมใจกัน

ไขประตูเปิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้วจะรี ๆ รอ ๆ ไม่
 ราษฎรต่อไปถึงยังต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้เก็บผล
 เอาจากต้นไม้ นั้น คือผลแห่งความสุขความเจริญ ดัง
 ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่องศาสนาพระศรีอารีย ใน
 เรื่องนี้ผู้นับถือพุทธศาสนาทุกคนในการทำบุญปรารภ
 จะประสบศาสนาพระศรีอารีย แม้ในการสาบานในโร
 ศาลก็ดี ในการพิธีใด ๆ ก็ดี ก็อย่างนั้นแต่ว่า เมื่อข้อสัจ
 หรือให้การไปตามจริงแล้วก็ให้ประสบพบศาสนาพระศ
 อารีย ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิถีไปสู่อารียะสมัย แต่
 ยังมีบุคคลที่จะถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนัก ๆ เข้า
 จะกลับไปสู่สมัยก่อนพุทธกาล คือ เมื่อ ๒๕๗๕ ปี
 ล่วงมาแล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

การศึกษา

การที่จะจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษานี้ ไม่จำเป็น

ที่จะเป็นของที่ได้ทำต่อเมื่อรัฐบาลได้ทำการเศรษฐกิจ
แล้วเท่านั้น จะทำเมื่อใดก็ทำได้ หรือจะทำควบกับ
โครงการเศรษฐกิจชนิดอื่นก็ได้ การบังคับให้เรียนหรือ
การบังคับต่าง ๆ นั้น ทำไมผู้เขียนจึงชอบนัก ก็จะใช้การ
ชักชวนแทนมิได้หรือ ถ้าจะจัดการศึกษาควรจะต้องชัก
ชวนให้ราษฎรรักการศึกษา และให้ความสะดวกในการ
ศึกษา ทำไมจะต้องใช้แต่บังคับตลอดไป

ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้ารัฐบาลได้ใช้วิธีโครงการ
เศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ราษฎรจะได้รับสิ่งที่ราษฎรพึง
ปรารถนาทุกคนหมด กล่าวว่ แล้วจะได้พบพระศรีอารีย
ด้วยกันหมดนั้น ข้าพเจ้าอยากจะขอค้านสักหน่อยว่า ใน
ศาสนาพระศรีอารียซึ่งมีผู้ทำนายไว้นั้น คนไม่ต้องทำ
อะไรเลย นอนเฉยๆ ก็มีสิ่งของพร้อม การบังคับกดขี่
บังคับไม่มี เสรีภาพก็เต็มที่ เสมอภาคก็มี แต่ตามที่
กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าดำเนินตามโครงการ
เศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมันตรงกันข้ามหมด การบังคับ
กดขี่ก็มี งานก็ต้องทำกันอย่างหนัก ซึ่งนี้ก็ดูแล้วรูป
มันใกล้เคียงไปในทางอเวจีของพระศรีอารียมากกว่าสวรรค์

ของพระศรีอารียังผู้เขียนกล่าว

นอกจากนั้นผู้กล่าวกันอยู่นี้เอง ๆ ว่า พระสงฆ์
เป็นโซเซียลลิสต์ แต่อย่าลืมว่าการอยู่กินของพระสงฆ์
ต่างกันเป็นอันมากกับคนธรรมดา เพราะว่าพระสงฆ์
มีเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจอันเป็นธรรมชั้นสูงอยู่เสมอว่า
ดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมันตร
กันข้ามหมด การบังคับกดขี่ก็มี งานก็ต้องทำประ
หนึ่ง การอยู่กินก็อย่างที่เรียกว่าอยู่รกรงและบิณฑ
บาตร จนแม้แต่ยาที่ใช้รักษาโรคก็ใช้มูลใช้มตร ไม่
มุ่งหาความสุขทั้งมนุษย์ทั่วไป และนอกจากนั้นพระสง
นั้นไม่ได้ค้าขายเอง คือไม่มีทั้งการอาชีพอิสระ หรือการ
ที่คณะสงฆ์จะต้องทำ พระสงฆ์ไม่มีโครงการเศรษฐกิจ
จะบังคับเพื่อนด้วยกันให้เป็นทาส พระสงฆ์มีความเสมอ
ภาคจริง โดยมีวินัยที่จะต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน ไม่
จะเป็นเจ้า มนุษย์ธรรมดา ภายนอกวัดทั้งสิ้น พระสงฆ์
ต้องคิดถึงบุตรหลาน เมื่อสิ้นชีพแล้วข้าวของก็เป็นของ
วัดไม่ต้องให้ลูกหลาน เพราะไม่มีบุตรหลาน ส่วนคน
ธรรมดานั้นทำอะไรย่อมจะเอาของนั้นเป็นของตัวเพื่อ

ชอบไว้ให้บุตรหลานต่อไป บุตรหลานจะได้มีหน้ามีตา
 กว่าคนอื่น ไม่มีใครจะทำอะไรโดยไม่นึกถึงตัวเลย โดย
 หุ่นพระสงฆ์กับคนธรรมดาจึงต่างกัน และพระสงฆ์จึง
 สามารถควบคุมคณะไปในทางแบบโซเซียลลิสม์ได้

ตามคำที่มีผู้ทำนายไว้ว่า ศาสนาพระศรีอารีย
 มาในโลกปี พ.ศ. ๕๐๐๐ นั้น คงจะเป็นความจริง
 แล้ว เวลานี้ซึ่งเป็นปี ๒๕๗๕ ก็คงยังไม่ถึงเวลาตาม
 ที่ทำนาย เพราะฉะนั้น ถ้ายังไม่ถึงเวลาแล้วจะรีบด่วนไป
 ทำไม คนเราจะเชื่อคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์หรือจะเชื่อ
 หรือเสียซึ่งยอมปล่อยให้พวกพ้องกินเนื้อมนุษย์ด้วยกัน
 ก็ควรจะต้องเชื่อฟังคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์มาก
 คำทำนาย ๆ ว่ายังไม่ถึงจนกว่าจะบรรจบ ๕๐๐๐ ปี
 ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะว่า ๆ มาถึงแล้ว จะไปเชื่อ
 ทำไม อย่าชิงสุกก่อนห่ามไปเลย ถ้ามั้รีบจะเก็บต้น
 ไม้พฤษ์เสียแต่เวลาที่ยังไม่สุกหรือไม่โตพอเราจะหา
 ผลไม่ได้เลย อาจจะมีแต่หนามแต่กิ่งที่เปราะจะหัก
 กันไปตกเหวตายหมด ก็เมื่อยังไม่ถึงเวลาที่ได้ทำ
 ไว้แล้วนี้ ก็เราลองทิ้งไม่คิดถึงมันเสียพักหนึ่งจะมีดี

กว่าหรือ และคอยตั้งใจจะฟังแต่คำสั่งสอนของสมเด็จพระสมณโคตม ผู้เป็นพระพุทธรเจ้าของเราชั้น ท่านสอนให้เชื่อเหตุเชื่อผล ฟังเหตุฟังผล ไม่ใช่บังคับให้เชื่อ ทาสแบบอเวจีพระศรีอารีย คอยชิงสุกก่อนห่าม คงไม่โครงการเศรษฐกิจกำหนด

นายปรีดี เสนอ

เค้าร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (อินชัวรันส์โซเชี่ยล)
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวดที่ ๑

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นไปนั้น ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในประเทศไทยทุกคนได้รับเงินจากรัฐบาลหรือองค์กร ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละ.....บาท
๒. บุคคลที่มีอายุ ๑-๕ ปี เดือนละ.....บาท
๓. บุคคลที่มีอายุ ๖-๑๐ ปี เดือนละ.....บาท
๔. บุคคลที่มีอายุ ๑๑-๑๕ ปี เดือนละ.....บาท
๕. บุคคลที่มีอายุ ๑๕-๑๘ ปี เดือนละ.....บาท
๖. บุคคลที่มีอายุ ๑๙-๔๕ ปี เดือนละ.....บาท
๗. บุคคลที่มีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป เดือนละ.....บาท

มาตรา ๔ บุคคลที่มีวุฒิ หรือความสามารถพิเศษอย่างใดเป็นพิเศษจะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไป ตามคุณวุฒิอย่างใดอย่างหนึ่ง และตามชนิดของงานที่ทำ

ที่ ๑. ๘๐ บ. ขั้นที่ ๒. ๙๐ บ. ขั้นที่ ๓. ๑๐๐ บ.

ชั้นที่ ๔. ๑๑๐ บ. ชั้นที่ ๕. ๑๒๐ บ. ชั้นที่ ๖. ๑๓๐ บ.
 ชั้นที่ ๗. ๑๔๐ บ. ชั้นที่ ๘. ๑๕๐ บ. ชั้นที่ ๙. ๑๖๐ บ.
 ชั้นที่ ๑๐. ๑๗๐ บ. ชั้นที่ ๑๑. ๑๘๐ บ. ชั้นที่ ๑๒. ๑๙๐ บ.
 ชั้นที่ ๑๓. ๒๐๐ บ. ชั้นที่ ๑๔. ๒๒๐ บ. ชั้นที่ ๑๕. ๒๔๐ บ.
 ชั้นที่ ๑๖. ๒๖๐ บ. ชั้นที่ ๑๗. ๒๘๐ บ. ชั้นที่ ๑๘. ๓๐๐ บ.
 ชั้นที่ ๑๙. ๓๒๐ บ. ชั้นที่ ๒๐. ๓๕๐ บ. ชั้นที่ ๒๑. ๔๐๐ บ.
 ชั้นที่ ๒๒. ๔๕๐ บ. ชั้นที่ ๒๓. ๕๐๐ บ. ชั้นที่ ๒๔. ๕๕๐ บ.
 ชั้นที่ ๒๕. ๖๐๐ บ. ชั้นที่ ๒๖. ๖๕๐ บ. ชั้นที่ ๒๗. ๗๐๐ บ.
 ชั้นที่ ๒๘. ๘๐๐ บ. ชั้นที่ ๒๙. ๙๐๐ บ. ชั้นที่ ๓๐. ๑,๐๐๐ บ.

มาตรา ๕ นอกจากเงินเดือนที่ได้รับให้ผู้ที่ทำงาน
 หรือรับราชการได้รับเงินรางวัลอีก สิบหกหนึ่งตามผลแห่ง
 การงานของตน ซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้นำ
 ส่วนลงไว้

มาตรา ๖ ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือน
 สูงกว่าชั้นสามัญ เมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญ
 สูงกว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓

มาตรา ๗ เงินเดือนและเงินรางวัล และเบี้ยบำ
 นานจะเพิ่มส่วนขึ้นได้ตามส่วนแห่งการที่รัฐบาลได้ผลใน
 ทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขของ
ราษฎร เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

ถ้าเมื่อคิดจะประกาศพระราชบัญญัตินี้แล้ว ขอ
อย่าได้ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

เงินเดือนนี้ฟังดูข้างเป็นความผันเสียจริงๆ เพราะ
ถ้าคิดดูว่าสำหรับราษฎร ๑๑ ล้านนั้น ถ้าเราจะให้เงิน
เดือนเฉลี่ยเพียงคนละ ๑๐ บาทต่อเดือนเท่านั้น ก็เป็น
เงินเดือนละ ๑๑๐ ล้าน หรือปีละ ๑๓๒๐ ล้านบาท
เสียแล้ว เราจะไปเอาเงินที่ไหนมา รายได้ในทางภาษี
เราเก็บได้ในเวลาน้อยอย่างสูงก็ราว ๑๐๐ ล้านบาท และ
ที่ราษฎรได้ในการค้าขายทั้งประเทศก็อยู่ในราว ๑๐๐
ล้านต่อปี ดังกล่าวมาแล้วนั้น ถ้ารวมกันเข้าอยู่ในกระ-
บารัฐบาลหมดก็คงเป็นปีละ ๔๐๐ ล้านบาท ที่นี้สมมติ
รัฐบาลจะจัดการเก่งเป็นอันมาก จะสามารถขยายการ
งานในประเทศขึ้นทันที อาจได้เงินเพิ่มขึ้น ๓ เท่าเดิม
เพิ่มขึ้น ๓๐๐ เปอร์เซ็นต์ เงินที่ได้ก็คงจะอยู่ในราว

๑๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งยังต่ำกว่าเงินที่จะให้ราษฎรอยู่แล้ว
ทรัพย์สินที่มีอยู่ในประเทศไทย ณ บัดนี้ นับว่าเป็นโก
ทรัพย์สินแล้วก็มีอยู่ไม่เกิน ๒๕๐๐ ล้านบาท คือ ๕๐ เป
เซ็นต์ของเงินทุนนี้ ก็เป็นการประเสริฐอยู่แล้ว ซึ่งจะ
ได้ก็เป็นความผ่นอยู่แล้ว ดังนั้นจะเอาเงินที่ไหนมาให้
เดือนข้าราชการที่สัญญาไว้ ว่าจะให้ความสุขหรุหราช
กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลย เห็นแต่ว่าเป็น
ความผ่นเท่านั้น เพราะนอกจากจะพิมพ์กระดาษออกเป
เงิน ซึ่งมีราคา ๑ บาทของรัฐบาลใหม่เท่ากับ ๕ สตาง
ของเงินเก่า จึงจะทำตามโครงการนี้ได้บ้าง

นายปรีดี เสนอ

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘ ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘
ขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปีรับราชการตามประเภทงาน
กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณวุฒิและตามประ

เกทอายุ ตั้งขึ้น

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างไร ก็สมัครเข้าทำงานใน
ประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมาก
กว่าที่งานประเภทนั้นต้องการจำนวนคน ก็ให้มีการสอบ
แข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนด ก็ให้รับเข้าทำงาน
ตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลังบุคคลใดที่ไม่มีคุณวุฒิ หรือความ
สามารถเป็นพิเศษ หรือซึ่งแข่งขันได้ต่ำกว่าการงานที่
ต้องการคุณวุฒิ หรือความสามารถพิเศษก็ให้ผู้นั้นทำงาน
ตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตนให้เหมาะสมกับประ
เภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมเนียมงานเบา เช่นงานที่เกี่ยวข้อง
กับการรักษาสถานที่ การเสมียน การเป็นครู การอนุบาล
เด็ก การจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อน
ไม่ใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ทั้งนี้
ใช้ตัดสินสิทธิ์ของเพศหญิงซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถ
เป็นพิเศษที่จะเข้าแข่งขันในประเภทที่ใช้คุณวุฒิ และ

ความสามารถเป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้มีอายุมากทำงานเบากว่า
ผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ การที่จะให้มีการสอบแข่งขันกันทำ
งานและวางวิธีการดังกล่าว เขียนง่ายกว่าทำมาก การ
เป็นเสมียนนั้นมีคนอยากเป็นมากกว่าข้าราชการชั้น
กรรมกรชุดดิน เพราะฉะนั้น เฉพาะแต่ในกรุงเทพฯ
ก็อาจต้องสอบไล่ตั้ง ๕ แสนคนก็ได้ เพราะทุกคนก็
อยากเป็นเสมียน และรัฐบาลจะไปจัดสอบที่ไหน ใคร
จะเป็นคนตรวจข้อสอบ มันเป็นการทำไม่ได้ง่ายๆ เ

นายปรกติ เสนอ

มาตรา ๙ บุคคลที่มีอายุ ๑๑ ปีถึง ๑๘ ปี และ
 บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงาน
 อันใด เว้นไว้แต่เหตุฉุกเฉินเมื่อขาดแรงงานในการที่จะ
 บำรุงกันภัยอันตรายในทางเศรษฐกิจ ก็ให้ระดมบุคคลจำ-
 พวกนี้เข้าทำได้ตามกำลังที่ผู้นั้นจะทำได้ มิให้เป็นการหัก
 โหมหรือทรมานเกินไป เช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าว
 เมื่อขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็น
 อันตรายต่อพืช เป็นต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๙ การเกี่ยวข้าวที่ผู้เขียนกล่าวว่า เป็น
 งานเบา นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่ได้ทำมาแล้ว เขาว่า
 หนักแน่ๆ เพราะจะต้องยืนหลังขดหลังแข็ง ตากแดด
 ทั่ววัน ผู้เขียนหรือผู้ชำนาญเคยมาแล้วบ้างหรือยัง ข้าพ

เจ้าเห็นว่า ก่อนที่จะระดมคนแก่กับเด็กมาทำงานในพระราชบัญญัติควรบ่งให้ชัดว่า ควรจะให้ระดมท่านข้าราชการผู้ชำนาญและเสมียนที่มีอายุไม่เกิน ๕๕ ปีลงมือทำงานเกี่ยวข้าวเสียก่อนจะตีกระมัง

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๑๐ บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวันที่จะต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องทำงาน โดยตนและบุตรของตนที่มีอายุน้อยกว่า ๑๘ ปีให้ได้รับเงินเดือนตลอด คือ

๑. หญิงมีครรภ์
๒. คนเจ็บป่วย
๓. คนพิการ
๔. นักเรียนมหาวิทยาลัย และโรงเรียนเตรียมอุดมซึ่งสอบไล่แข่งขันเข้าโรงเรียนในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียนอุดมได้

๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำ-
นาญ

มาตรา ๑๑ บุคคลดังต่อไปนี้ได้รับความยกเว้นที่
จะต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิ
ที่จะรับเงินเดือน ในขณะที่มิได้รับราชการ คือ

๑. บุคคลที่แสดงไว้ว่า มีทรัพย์สินหรือรายได้
อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนาย
ความ ช่างฝีมือ นักประพันธ์

หรือ บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ประ-
อบการเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม
การกสิกรรมบางชนิด เมื่อบุคคลเหล่านั้นแสดงได้ว่า
การประกอบอาชีพอิสระของตน จะทำให้ตนมีรายได้พอ
เลี้ยงชีพของตนและบุตรของตนได้ตลอด

.....
.....
.....
.....

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๐ บุคคลที่จะยกเว้นไม่ต้องมาเป็นข้าราชการและยอมให้ทำการอาชีพไปเองนั้น ตามพระราชบัญญัติว่า จะต้องมาแสดงว่าตนมีทรัพย์สินรายได้อันมั่นคงจะเลี้ยงตนได้เสียก่อน ถ้ารัฐบาลเห็นมีพอก็จะยกเว้นจะนั้นข้าพเจ้าอยากทราบว่า จะเอากฎเกณฑ์อันใดมาวางกำหนดการสอบสวนที่อาจเป็นไปได้ ทางลำเอียง แต่ปีบค้นก็อาจมีขึ้นได้ ดังได้กล่าวมาแล้วในการอภิปรายครั้งแจ้งในเรื่องที่ทางการควรให้ราษฎรมาพิสูจน์ตัวเองว่าเขาเลี้ยงตัวเองไม่ได้แล้ว ถ้ารัฐบาลเห็นว่าเขาพิสูจน์ตัวเขาได้ก็ยอมรับเข้าทำงานจึงจะถูก

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงินแก่ราษฎรโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเป็นเงินตราให้แก่ราษฎร ตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ
๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตราที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบลบหนี้กับเงินที่ราษฎรนั้น ๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาลหรือต่อสหกรณ์ ในการซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ และปัจจัยอื่น ๆ แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้วราษฎรยังคงเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็มีสิทธิที่จะฝากเงินนั้นไว้ต่อธนาคารแห่งชาติ หรือซื้อใบกู้ของรัฐบาลหรือสหกรณ์ หรือจะถอนเอามาใช้จ่ายก็ได้ตามใจสมัคร

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๒ ข้อนั้นฟังดูก็เพราะดี แต่ได้ทราบความซึ่งคงที่ไต่ชัดเจนไว้ และข้าพเจ้าได้ชี้แจงตอบแล้ว ก็เห็นผลอยู่ข้อเดียว คือราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้รัฐบาล

เท่านั้น เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดทั้งเงินเดือนและสิทธิ
ของ นอกจากนั้นการจบบัญชีหักกลบลบหนี้ ซึ่งรัฐถือว่า
ว่าง่ายนั้น ในขั้นต้นก็คงลำบากพออยู่สำหรับในห
ราชการของเราซึ่งยังไม่รู้การบวกลบคูณหารพอ

นายปรีดี เสนอ

ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้
ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศนี้จะมีสิทธิตามกำหนดได้
ในสัญญา

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภทเจ
หน้าที่ปกครอง หรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของ
รัฐบาลจะต้องอยู่ในวินัย ทำงานเต็มตามกำลังและความ
สามารถในงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะต้องถูกลง
โทษ เช่นตัดเงินเดือนหรือเพิ่มเวลาทำงาน หรือโทษ
สถานอื่นตามที่จะได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศมา ณ วันที่ ... พุทธศักราช ... เป็นปีที่ ...

คำอธิบายเค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของ

ราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. อัตราขั้นต่ำต้องกำหนดให้เป็นการพอเพียง
แก่การซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

๒. อัตรา^๕นี้^๕ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการ
ประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

๓. รางวัลเช่น^๕นี้เป็นไปในทำนองที่ให้กรรมกรมี
อันผลกำไร ที่เรียกว่า ปารติชิเปชันเนทโปรฟิต

๔. เงินเดือนของข้าราชการ และของกรรมกร
ต่างกันตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงิน
น้อยสูงก็ควรได้^๕เบี้ยบำนาญสูง

๕. ในเรื่องนี้ยอมมีได้ เมื่อปรากฏว่าการประ
สิทธิภาพธุรกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่ม^๕นั้นอาจ
ทำได้ เช่น เพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ สมมติ
เงินเดือน ๘๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๔๐๐ คง
เป็น ๕๐๐ เป็นต้น

๖. ในบางประเทศ เมื่อต้องขจัดแมลงได้
กฎหมายระคมราษฎรให้ช่วยกำจัด ในประเทศเราอาจ
ต้องทำได้ หรือในบางสมัยที่เครื่องจักรกลในการเกี่ยว
ข้าวยังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะเก็บเกี่ยวแล้ว ก็อาจ
ระคมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตามกำลัง อันมิใช่งานหนัก
เกินไป

๗. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
ตามวิธีอินซวรันส์โซเซียล บุคคลจำพวกนี้ได้เปรียบนาน

๘. ท่งนเพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

๙. การยกเว้น^๖ เพื่อผู้มั่งมี หรือผู้ร่งเกียจ
จะเป็นข้าราชการได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพั
ของตน เมื่อตนสามารถเช่นนั้น

พระบรมราชวินิจฉัย

วินัยข้าราชการ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการ กรรมการจะต้องทำ

งานเต็มความสามารถ ถ้าผู้ใดเกียจคร้านจะถูกลงโทษ
 ชื่น ตัดเงินเดือน เพิ่มเวลาทำงาน หรือลงโทษสถาน
 หนัก ๆ นี่ไม่เรียกว่ากดขี่หรือ มีบริษัทใดบ้างที่เขาทำการ
 ลงโทษผู้เกียจคร้านโดยการเพิ่มเวลาทำงานหรือลงโทษ
 สถานอื่น นอกจากประเทศรัสเซียแล้วก็ไม่มีที่ใดลงโทษ
 หนักแบบนั้น การที่เป็นดังนี้ก็แปลว่าราษฎรทุกคนถูก
 ให้งานเต็มความสามารถ ได้ทำงานหนักทุกคนเท่านั้นเอง
 ใหม

นายปรดิ เสนอ

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ
 พุทธศักราช...

บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก...

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราช
 บัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช...

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประ-

ภาคในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจ
แห่งชาติเป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบเศรษฐกิจ
คือ

ประติษฐกรรมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นการประติษฐนั้น
เป็นการกสิกรรมหรืออุตสาหกรรมใดๆ ตลอดจนก
ขนส่งและจำหน่าย (ปริวรรตกรรม) ทั้งสิ้น เว้นไว้
การประกอบเศรษฐกิจซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอก
กึ่งให้เอกชนมีอำนาจกระทำได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ และการประก
การอันเป็นสาธารณูปโภค รัฐบาลได้ให้สัมปทานห
อาชญาบัตรไปแล้วในเวลานี้

๒. โรงงานของเอกชนที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวล
รัฐบาลจะผ่อนผันให้ตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้าน ค้าขาย ของชนต่างด้าว ช
สัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศไทย

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น เช่น การพาณิชย์

อุตสาหกรรม กสิกรรม ซึ่งเอกชนได้ขออนุญาตหรือ
 สัมปทานเป็นราย ๆ ไป เมื่อได้แสดงให้เห็นที่พอใจแก่
 รัฐบาล ว่าการประกอบอาชีพอิสระนั้นได้ผลเพียงพอที่ผู้
 ประกอบจะเลี้ยงชีวิตไปได้ตลอดตามเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่งจะ
 ก็มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ
 แห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

พระราชบัญญัตินี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่ยอม
 ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

มาตรา ๓ นี้แปลว่า รัฐบาลห้ามมิให้ราษฎรทำ
 ก้าวสวนโดยลำพังหมด การอาชีพทางนี้รัฐบาลจะ
 ราษฎรทั้งหมด อันเป็นการตัดสิทธิอย่างน่าอนาใจ
 บัญชีข้อนี้เป็นการกดขี่อย่างร้ายแรง ราษฎรจะได้รับ
 อย่างหนัก ข้าพเจ้าไม่เห็นความยุติธรรมที่ใดเลยที่

รัฐบาลจะทำความเจริญให้ราษฎรโดยนำความลำบาก
 ราษฎรดังนี้ ความเจริญสุขเช่นนี้ไม่เคยพบ สุขก็มี
 พวกที่จะควบคุมกิจการเท่านั้น ไม่ใช่สุขทั่วไป ถ้าจะ
 ความสุขกับราษฎรแล้ว ทำไมไม่ทำโดยวิธีสั่งสอน
 ออกเงินให้เขาๆ และวิธีอื่นซึ่งไม่เป็นวิธีศีลธรรมที่เร
 มาช่วยๆช่วยๆ ถ้าดังนี้ไม่ใช่เป็นการกตัญญูแล้วอะไรจะ
 ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการกตัญญูอย่างมหานรกทีเดียว

การให้สัมปทานโรงงานต่างๆ

การให้สัมปทานโรงงานต่าง ๆ ก็คือจะคิดบีบค
 ละเล็กละน้อยโดยการเก็บภาษีและคอยจับผิด ในที่ส
 ลัมไปเองหรือรวบรวมเข้ารัฐบาล โดยหาว่าผิดส
 ตามแบบรัสเซียเท่านั้น

ห้างร้านคนต่างดาวทมิฬทางพระราชไมตรี

การที่คนต่างประเทศจะมาตั้งร้านนั้นก็คงไม่สะ
 เพราะเขามีรัฐบาลของเขาช่วยคุ้มครองอยู่ คนไทยเสีย
 หาที่คุ้มครองไม่ได้เลย เพราะรัฐบาลกลับกลายเป็น

ไม่เสีย ดังการที่อาจเป็นไปได้กล่าวข้างต้น ในที่สุด
เห็นได้ว่า การเป็นไทยนั้นเลวที่สุด ผู้การเป็นคน
ชาติแม้แต่เป็นพลเมืองของจีนก็ได้ เพราะเป็น
คนนั้นถูกตัดสิทธิหมด แต่เป็นคนต่างประเทศกลับ
และต้องเป็นการเสียใจที่สุดที่ต้องเป็นดังนี้ ด้วย
อย่างเดียว คือนำความเจริญมาให้ผู้ชำนาญการ
ธุรกิจต่างๆ เท่านั้น

ให้สัมปทานสำหรับการเศรษฐกิจอื่น ๆ

ตามความในบัญญัติข้อนี้ปรากฏว่า ถ้าไทยจะทำ
แล้วต้องพิสูจน์ตัวเองเสียก่อนว่าตนจะทำอะไร
รัฐบาลเห็นว่าควรจึงอนุญาต ส่วนชาวต่างประเทศนั้น
ทำอะไรก็ได้ ไม่มีข้อห้าม ทั้งนี้แสดงว่าคนไทยไม่ได้
ความเสมอภาคเสมอหน้ากับคนต่างประเทศเลย คน
นั้นมีสิทธิในการเลี้ยงชีวิตเร็วกว่าคนต่างชาติที่เข้ามา
เมืองไทยเสียอีก การพิสูจน์นี้ไม่มีใครจะพิจารณา
ต้องได้ว่า ผู้ใดจะอดตายหรือไม่แค่นั้น บัดนี้ก็ไม่
อดตายสักคน แล้วรัฐบาลจะเอาอะไรไปอ้าง ใคร

บ้างที่จะยอมบอกได้ว่า เขาเลี้ยงตัวเขาไม่ได้ นอก
 พวกที่สันทัดหมดมานะความภูมิใจในการเป็นม
 ทางที่ถูกแล้วควรให้ราษฎรพิสูจน์ต่อรัฐบาลว่า เขา
 ตัวไม่ได้จึงจะเหมาะกว่า และรัฐบาลก็รับเอาคนเพ
 ไปตั้งให้เป็นข้าราชการอยู่ตามสหกรณ์ที่จัดขึ้นก
 อย่าลืมว่าคนเรานั้นไม่ชอบ เวอร์คเฮาส์ เราชอบเสรี

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจซื้อบรรดาที่ดิน
 หลายนอกจากที่อยู่สำหรับครอบครัวของเอกชน
 นอกจากที่ดินซึ่งเอกชนได้รับอนุญาต หรือได้สัมป
 ให้ประกอบการเศรษฐกิจในที่ดินนั้น

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังไม่อยู่ในค
 ครองของผู้ใดนั้น ผู้ใดจะขอครอบครองหรือมีกรรม
 ในที่ดินเหล่านั้นไม่ได้ นอกจากได้รับสัมปทาน

รัฐบาล

มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้เจ้า
ที่ดินและรัฐบาลต่างฝ่ายต่างตั้งอนุญาโตตุลาการ ฝ่าย
หนึ่งคน และรวมกันตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน การกำหนด
ราคาที่ดินนั้นต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

พระบรมราชวินิจฉัย

[illegible]

การบังคับซื้อที่ดินทำการกสิกรรมนั้น เป็นการไม่
เพราะเป็นการตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา สัมปทาน
ไปแล้วก็จัดการบังคับซื้อเสียภายหลังอีกในไม่ช้า
ในวิธีการที่รัสเซียทำกับพวกकुลัก ในประเทศรัสเซีย
कुลักนั้นรัสเซียก็อนุญาตให้ทำนาโดยอิสระเหมือนกัน
ทำนาใดเจริญหรือรัฐบาลขาดอาหารที่จะแจกใน
บัดนี้แล้ว ก็จัดการเก็บภาษีเป็นสิ่งของ (อินคาย)

และจับผิดต่าง ๆ ในสัมปทาน และในที่สุดก็รีบเสีย
 คุลก็ก็ต้องไปหาทำใหม่ หรือมิฉะนั้นก็ถูกเนรเทศไป
 ก็นการ หรือเกณฑ์เข้าสหกรณ์ซึ่งเป็นคุกอันต้งอยู่
 คุกนั้นเสีย นาทิเจริญโดยมากที่รัสเซียนั้นเป็นนาของ
 คุลก็ ไม่ใช่ของพวกสหกรณ์เลย

นายปรีดี เสนอ

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาล
 เงินตราหรือใบกู้ให้แก่เจ้าของที่ดินยี่ดื้อไว้ ตาม
 ดินซึ่งรัฐบาลซื้อ ใบกุนั้นให้กำหนดดอกเบี้ยตาม
 ดอกเบี้ยธนาคาร ในขณะที่ตกลงซื้อขาย แต่ไม่ใ
 ร้อยละ ๑๕ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุดในเวลานั้น

ผู้ที่ถือใบกูงยังมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผล
 หนึ่ง จากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตน
 ประโยชน์ตามส่วนที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๖ การซื้อให้ราคาค่วยไปกู้ ถ้าไปกู้มีราคา
 ตกเปลี่ยนได้จริง ๆ ก็ไปได้ แต่ถ้าวรัฐบาลซื้อที่มากมาย
 ขึ้นแล้ว เมื่อไรจึงจะใช้เงินเขาคืนได้ แต่อย่างไรก็ยัง
 ดีกว่ารีบเอาเฉย ๆ และอย่างไรเสียก็คงไม่มีวันที่จะได้
 เงินสดในการขายนั้นเป็นแน่

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาทุนและเครดิตเพื่อประ-
 โยบการเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก
 ๒. โดยเก็บภาษีรายได้ของเอกชน
 ๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมใน ยาสูบ ไม้ขีดไฟ
- หรือ วัลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงพนัน ซึ่งปรารถนา
การพนันมาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำตน และ
ค่าจดทะเบียนเป็นงวดๆ ตามชนิดของการพนัน ซึ่ง
ปรารถนาจะเล่น และห้ามมิให้จดทะเบียนบุคคลซึ่ง
ขณะใช้พระราชบัญญัตินี้เล่นการพนันนั้นไม่เป็น นอก
การเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้ว การเล่นทุกๆ ครั้ง
จะต้องได้รับอนุญาตและเสียค่าธรรมเนียมอีกต่าง
ทุกๆ คราว

๕. ออกใบกู้เพื่อคนที่มั่งมีภายในพระราชอาณาจักร
ขอใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่น
ประกัน

๖. ออกฉลากกินแบ่ง

๗. กู้เงินจากธนาคารชาติ

๘. กู้เงินจากต่างประเทศ

๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่อง
จักรกลในต่างประเทศ เพื่อส่งเงินเป็นงวดๆ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ภาษี การเก็บภาษีนั้นมีขีดที่สุกเหมือน
 และ การเก็บภาษีนี้ ถ้าเก็บเกินไปก็ทำให้การทำมา
 กินล้ม เพราะฉะนั้นจึงได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า วิธีที่
 รัฐบาลจะริบของนั้น ไม่มีอะไรดีเท่ากับคอยริบเอาด้วย
 การเก็บภาษี

การเก็บภาษีการพนันอย่างเก็บกับคนสุบผีน
 ถ้าทำได้ก็นับว่าเก่ง เพราะการปราบปรามการพนัน
 ไม่ง่ายอย่างกับการปราบผีน ผีนั่นคนไม่สุบทั่วไป
 การพนันคนเล่นทั่วไป การคำนวณว่าจะได้เงินอย่างนี้
 ใครก็คำนวณได้ไม่ยาก เพราะเป็นจริงแต่ในกระ-
 ษ ไม่เชื่อก็ลองดู อย่างไรเสียก็ไม่ได้เงินอย่างทีคิด
 วนนั้นเป็นแน่ ถ้าจะได้สัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของ
 วนนั้นก็นับว่าเก่งเสียแล้ว

.....

.....

.....

นายปรีดี เสนอ

ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ โดยเอาเงินทุนสำรองของรัฐบาลและเงินที่จะกู้จากภายนอกมาเป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติกระทำการกิจการเหมือนตั้งธนาคารทั้งหลาย และให้มีอำนาจออกธนบัตร โดยโอนเงินกรมตราในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัดต่าง ๆ ในเวลานี้เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่าง ๆ

มาตรา ๙ ธนาคารแห่งชาติจำต้องให้รัฐบาลเงินตามที่รัฐบาลต้องการตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ธนาคารแห่งชาติ การกู้เงิน

กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า กู้ได้หนี้เดียว ผลสุดท้ายของ
ธนาคารแห่งชาติก็จะหมุนอะไรไม่ได้เลย เพราะหมุน
มากนักรีดสิ่งนั้นก็กลอนหมด ในที่สุดก็พากันล้มไป
ตามๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องออกพระราชบัญญัติอีก
ฉบับหนึ่ง คือห้ามคนไทยนำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย
เพราะธนาคารชาติที่หมุนเงินตั้งนั้นมันเป็นการนำเชื่อได้
ยากว่าจะอยู่ได้ไม่ล้ม คนก็คงเอาเงินไปฝากธนาคารอื่น
หมด

อย่าลืมว่าโภคทรัพย์ของเรานั้นมีอยู่ ๒๕๐๐ ล้าน
บาทเท่านั้น เราจะไปรีดมาอย่างไรจึงจะได้เงินทุนเกิน
กำลังที่โภคทรัพย์นั้นมีอยู่

มาตรา ๙ การที่รัฐบาลกู้เงินได้ตามชอบใจตัวเอง
จะเป็นเหตุทำให้ธนาคารอ่อนแอจนคลอนแคลน

นายปรีดี เสนอ

รัฐบาลจะจัดให้มีเศรษฐกิจใดบ้างในประเทศ

๒. ป้องกันการปิดประตูค้า

รัฐบาลจะถือหลักว่า จะต้องจัดการกสิกรรมทุกอย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นจะต้องอาศัยต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากการปิดประตูค้าได้ เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะต้องถูกปิดประตูค้าก็ไม่เป็นกาเดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาคมสมิทว่า ประเทศต่าง ๆ จะต้องถูกแบ่งแยกการทำงานกัน ประเทศใดทำการกสิกรรมก็ทำกสิกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักที่ดี ในเมื่อประเทศต่าง ๆ สัจจติดต่อกันไม่มีการปิดประตูค้า หรือกีดกันการค้าแล้งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

ความเห็นนักเศรษฐิกิจวิทยาเยอรมัน

เราจำต้องดำเนินตามนักเศรษฐิกิจวิทยาของเยอรมันผู้หนึ่ง ชื่อลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมันต้องพัฒนาให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือ มีอุตสาหกรรม กสิกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมบริบูรณ์ และเมื่อได้เป็นเช่นนั้นแล้ว จะมีการแข่งขันในระหว่างประเทศนั้นก็

เยอรมันนี้ได้เจริญขึ้น เพราะถือหลักนี้กันทั่วประเทศ
เยอรมัน การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลดีเพียงใด เช่น การ
รถไฟ เป็นต้น และในปัจจุบันนี้เอง ประเทศเยอรมันที่
เห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาลเป็นผู้ประ
กอบเศรษฐกิจ จึงได้มอบตำแหน่งรัฐบาลให้แก่ฮิตเลอร์
ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยมในลัทธินี้ รัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจ
กิจเอง

แมคโดนาล, คาลามิเอร์ ในอังกฤษมีท่านแมคโด-
นาล ในประเทศฝรั่งเศสมีท่านคาลาดิเอร์ เป็นหัวหน้าใน
รัฐบาล ท่านเหล่านี้ดำเนินในลัทธิต่างไรก็ย่อมทราบ
กันอยู่แล้วว่าดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำร่วมกัน
ับรัฐบาล และต้องการประกันของรัฐบาล อินชัวร์นส์-
ชชีเยล ไม่มากนักน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

องค์การปิดประตู

การที่จะป้องกันการปิดประตูค้าก็เป็นการดีอยู่
 แต่ถ้าจะพูดถึงความจำเป็นแล้วว่า เราควรจะกลัวการปิด
 ประตูค้าหรือไม่ ก็จะต้องตอบว่าไม่ควรกลัวเลย การ
 ปิดประตูค้านั้น ถ้าใครทำกับประเทศไทยแล้วก็เป็นการ
 โง่ของผู้นั้น เพราะจะมาเสียเงินทำเช่นนั้นทำไม มีวิธีอื่น
 ที่จะบังคับให้ประเทศไทยต้องยอมจำนนได้ถมเถไป มี
 อาทิเช่น ส่งเรือรบซึ่งมีเครื่องบินบรรทุกอยู่เสร็จ เข้ามา
 กับเรือครูเซอร์บรรทุกทหารมาขึ้นที่กรุงเทพฯ ก็คลุม
 กรุงเทพฯ อยู่แล้ว ทุกวันนั้นเราย่อมรู้อยู่ดีว่า เพื่อนบ้าน
 เขาไม่ชอบวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้ ถ้าเราทำขึ้นเมื่อใดก็
 ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเขาจะไม่ส่งคนของเขาเข้ามายึดทรัพย์สิน
 ของเราร้างแล้ว กว่าจะมีกำลังพอที่จะกันการปิด
 ประตูการค้าได้ บ้านเมืองเราก็หมดไปเสียแล้ว โดยแท้
 แต่บานประตูก็คงจะปิดไม่ได้ทัน เพราะฉะนั้น การกลัว
 ที่จะปิดประตูค้านั้น เป็นการกลัวที่หาเหตุผลไม่ได้ เป็น
 การเอาอย่างประเทศรัสเซียเท่านั้น เพราะประเทศรัสเซีย
 กลัวการปิดประตูค้าเป็นอันมาก ที่รัสเซียกลัวเช่นนั้น
 เพราะว่า ตนทำตัวของตัวเองเป็นเอทลอร์ของโลกและกลัว

ใครเขาจะมาแกล้ง การที่ใครจะแกล้งรัสเซียหรือบังคับ
 รัสเซียต้องยอมแพ้ได้นั้น ไม่มีหนทางใดกระทำได้
 ระแวกเกี่ยวกับการปิดประตูค้า เพราะถ้าจะยกทหารไป
 ปราบก็คงสิ้นเปลืองเงินมากกว่าการปิดประตูค้า เพราะ
 รัสเซียเป็นประเทศใหญ่ รัสเซียมองเห็นอันตรายทางนี้
 จึงต้องป้องกันปิดประตูค้าที่ผู้เขียนมิได้นึกถึงฐานะของ
 ประเทศไทยเรา มัวไปหลงเสียว่าเหมือนนักบรัสเซียเสีย
 มด เขาจะทำอะไรก็ไปลักลอบเข้ามาโดยมิได้ใคร
 ระวังให้สมเหตุสมผลเท่านั้น จึงได้คิดจะป้องกันการปิด
 ประตูค้าในประเทศไทยบ้าง ซึ่งถึงจะป้องกันสักเท่าใดก็
 มีใครเขามาทำเช่นนั้น เขามีวิธีอื่นถมไป เพราะเมือง
 นิดเดียวเท่านั้น และสภาพก็เหมาะที่จะทำการรุกราน
 ยกำลังทหารได้คล่องแคล่ว เพราะไม่มีเครื่องป้องกัน
 รุกรานอย่างง่ายนี้เพียงพอ ยังจะมัวไปคิดการป้องกัน
 ประตูค้าทำไมให้ปวดการ คล้ายกับวางขวากขวางประ-
 สานกันขโมย แต้นอนเปิดหน้าต่าง ๒ บานเต็มที่ตั้ง
 ยอะไรจะค้นเข้าไปทางประตู ปีนขึ้นหน้าต่างขโมย
 เอาเสียมิดีกว่าหรือ

นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยจะเป็นรัฐบริบูรณ์
ไปนั้นยังสงสัย เพราะเราขาดของดิบในการทำอุตสาหกรรม
เราขาดทั้งเหล็กและถ่านหินที่จะทำการตั้ง
กว่าจะจัดการได้ก็คงจะกินเวลานานับ ๑๐๐ ปี

การที่ยกตัวอย่างว่า อังกฤษ เยอรมันนี้ ฝรั่งเศส
จะทำการตั้งนั้นหมดนั้นก็ยังไม่จริง มิสเตอร์แมคโดนัลด์
ฮิตเลอร์ และคาลาติเออร์ อาจได้คิดถึงสิ่งเหล่านี้ก็
เป็นได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าใครเริ่มทำการเหล่านี้เลย แมค
โดนัลด์เองนั้นดูเหมือนจะเลิกเอาเสียด้วยซ้ำ ส
ฮิตเลอร์นั้นเดินแบบฟาสซิสต์มากกว่า และก็ได้อำนาจ
ทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ คาลาติเอ
นั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าทำอะไรตั้งนั้น อย่างไรก็ดี ถึงแม้
ประเทศทั้ง ๓ เขาจะดำเนินการตามนี้ เขาก็คงไม่กระ
ไปด้วยการบังคับราษฎรตั้งที่มีอยู่ในโครงการนี้ ประ
เหล่านี้เขามีเครื่องจักรเครื่องมือพร้อมบริบูรณ์แ
ตลอดจนคนที่ชำนาญ ถ้าเขาจะทำจริง ๆ เขาก็มีโอกา
จะทำสำเร็จได้ดีกว่าเรามาก แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่มี
ว่าเขาจะทำ แต่ถ้าผู้เขียนเชื่อว่าเขาจะทำกันแล้ว ก็

ชาทคลองต่อไปอีกมิดีกว่าหรือ จะรีบชวนชาบทำเป็น
๒ รัสเซียทำไม รัสเซียเป็นพระบรมครูเองก็ยังไม่
ากฎว่าได้ผลอย่างงาม ก็รอคูลไปอีกสักหน่อยมิดีกว่า
อ

นายปรีดี เสนอ

ช่วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวาง
เศรษฐกิจแห่งชาติ คือ กำหนดการประคิษฐกรรม
เป็นกลสิกรรม และอุตสาหกรรม และการปรวิวรรต-
ม คือการขนส่งและคมนาคม การจัดสร้างสถานที่อยู่
การราษฎรทั้งหลาย . และจัดแยกการงานออกเป็น
รณต่างๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ให้กำหนด
าณาว่า ในปีหนึ่งๆรัฐบาลจะทำได้อย่างไร และให้
ผลแห่งการกระทำต่อมหาชนทุกสัปดาห

มาตรา ๑๒ ในระหว่างที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่ง

ชาตินั้น ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้แผนเพราะรัฐบาล
หาทุนและแรงงานไม่ได้ตามกติก หรือรัฐบาลมีทุนและ
เพิ่มกติก ให้กรรมการสภาพแผนเศรษฐกิจแห่งชาติปร
กันแก้แผนนั้นๆ แล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใ
เขตใดให้ประกาศเป็นรายๆ ไป และให้ชี้แจงถึง
และเงินทุน แรงงานของข้าราชการ และกรรมกร
ผู้ชำนาญการพิเศษว่าเพียงพอประการใด

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหา
ทรัพย์สินทั้งหลาย ซึ่งเอกชนนั้นหามาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่ง
ซึ่งเข้าลักษณะที่จะเป็นกรรมสิทธิ์ในการค้า ก็ให้ผู้
กรรมสิทธิ์ในการนั้น บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประ
การนั้นเองหรือขายต่อรัฐบาล หรือจะร่วมกับรัฐบาล
การประดิษฐ์ ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่... พุทธศักราช....
ที่...

พระบรมราชวินิจฉัย

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ นี้แปลว่าจะห้ามมิให้ราษฎรมีสิทธิใน
ที่ดินเลย ใครจะซื้อที่ดินอีกย่อมไม่ได้ เพราะบัญญัติข้อ
ห้ามชัดเจนว่า ไม่ให้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้
นี้แปลว่าอะไร ไม่แปลว่าตัดกรรมสิทธิ์ ตัดเสรีภาพ
ของราษฎรจริงดังกล่าไปแล้วข้างต้นหรือ บัญญัติข้อ
ผู้เขียน ๆ มาย่อมเป็นกุญแจประเด็นข้อพิพาทอย่างชัด
ว่า ทั้งใจจะตัดสิทธิและเสรีภาพนี้จริง ๆ โดยไม่ต้อง
ย

นายปรีดี เสนอ

คำอธิบายเค้าร่าง

ราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

ก. ทั้งนี้เพื่อไม่กระทบกระเทือนรุนแรงต่อเอกชนที่ประกอบอาชีพของตนโดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนชต่างประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนที่รังเกียจเข้าในเป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว การทำถนน ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้ว่าทางรถไฟ ฯลฯ เท่านั้นที่เป็นสาธารณูปโภค แต่เค้าโครงการนี้ เราถือว่าการประกอบเศรษฐกิจเป็นสาธารณูปโภค เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายราชวร

จ. ภาษีมรดกนี้ ไม่ใช่จะอิงจากคนมั่งมี เพราะตามหลักนั้น คนที่มั่งมีได้สะสมเงินทองไว้ทองนั้นได้มากโดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีโดยทางตรงและทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้นมั่งมีมากจนเหลือเพื่อ ควรเก็บให้มาก (ซูเปอร์แทคนชั้นกลางจึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กร

ระเทือนผู้มั่งมีเกินไป

จ. ภาษียาสูบ และไม้ขีดไฟนี้ ทำให้ประเทศ
ฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๐ ได้
รวดเร็ว และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้นก็เพราะภาษีจำพวก
ในเมืองเราถ้าสมมติว่ามีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เรา
เก็บภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ - ๑๐ สตางค์
ถ้าไม่รู้สึกมากนัก ก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท
ถ้าการผูกขาดโมโนโพลีภาษียาสูบเกี่ยวกับสัญญาทาง
พระราชไมตรี ฉะนั้นเราอาจดำเนินนโยบายในการเก็บ
ภาษีจำหน่ายยาสูบ และโรงทำยาสูบ โดยระวางมิให้
เปรียบยาสูบต่างประเทศที่นำเข้ามา

ข. เกลือ นี้อาจหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้โดย
บาลรับซื้อเกลือจากผู้ทำนาเกลือ ตามอัตราที่กำหนด
แล้ว ในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือผูกขาด
สมมติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีราษฎรคนหนึ่งวันละ
๑๐ สตางค์ ๑ ปีได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ค. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้ จะพยายาม
วิธีไม่ให้เล่นด้วยการห้ามขาดนั้น ย่อมเหลือวิสัย คือ

คงล้กลอบเล่น ฉะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชั้นหลังที่ไม่
 ไม่เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่น
 แต่ต้องมาขึ้นทะเบียนคล้าย ๆ กับผู้ติดฝิ่น ค่าธรรมเนียม
 อาจเก็บเป็นงวด ๆ เช่นงวดละ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕
 สมมติว่าคนเล่นการพนันนั้นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคง
 ค่าอนุญาตประจำตัวไว้ได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุ
 กราวที่เล่น เช่นตำบลหนึ่งย่อมต้องมีการเล่นไฟ
 กว่า ๒ วง ต่อ ๑ วัน ตำบลในพระราชอาณาจั
 ๕๐๐๐ ตำบล ต้องมีการขออนุญาตเล่นไฟ ๑๐๐๐๐
 ถ้าค่าอนุญาตงวดละ ๕ บาท คงได้เงินวันละ ๕๐๐๐๐
 ปีหนึ่งคงได้เงินราว ๑๘ ล้านบาท การเล่นการพน
 ควรกำหนดเวลาใหม่ ไม่ให้เสียเวลาทำงาน ที่กา
 เดิมแต่เพียงจนถึง ๒ นาฬิกา นั้นจับหลักอะไรไม่ได้ ค
 จริงควรกำหนดระหว่าง ๑๖ นาฬิกา ถึง ๒๒ นา
 ส่วนเวลาอื่นผู้เล่นการพนันต้องทำงาน ไม่เสียงานไ
 ในทางเศรษฐกิจ

และการพนันชนิดนี้ต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที
 ต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพ

นิยมการพนัน

ฉ ในเรื่องนี้ เราต้องการประสานกับคนมั่งมี
มีประหัตประหารคนมั่งมี

ญ สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนัน
การเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสียแต่น้อย เช่นปีหนึ่งมี
ลอตเตอรี่ ๓๐ ครั้ง ๆ ละ ๑ ล้านบาท ก็คงได้เงินที่หัก
เป็นส่วนของรัฐบาลหลายล้าน และราษฎรคนหนึ่ง
ยิงโชคครั้งหนึ่งราว ๒๐ ถึง ๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนเกรง
ถูกตื๊อนินทาว่าจัดให้เล่นการพนัน แต่ขอให้ดูตัว
างในฝรั่งเศสว่า ไบกู้ (เครดิทเนชั่นแนล) ซึ่งต้องการ
ไปสร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงคราม ก็เป็นไบกู้ชนิด
ออกลอตเตอรี่ให้แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเองมีสนามม้า
อังกฤษที่นิยมแข่งม้ามีจำนวนไม่น้อย แต่เราไม่ประ-
กั้ให้เลยไปถึงนั้น เราประสงค์มีแต่ลอตเตอรี่ ซึ่ง
ราษฎรเสียเงินคนละน้อย ๆ แต่มีโอกาสได้เงินมาก

ฎ ธนาคารแห่งชาติ จะช่วยรัฐบาลได้มาก
การเงินภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัดก็จะนำมาหมุน

ได้ นอกจากนั้นเงินเดือนที่ข้าราชการเหลือฝากไว้
 ธนาคารก็จะหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีวิธี
 หลายอย่างที่รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ฎ. นอกจากนั้นแผนในทางปกครองก็ต้องอนุ
 ตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

สรุปความ

เรื่องที่ได้อภิปรายมาแล้วนั้น ย่อมเป็นคว
 เห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ซึ่งจะเป็นการถูกต้องห
 ไม่นั่น ก็เป็นแต่ความคิดของข้าพเจ้าเท่านั้น กา
 จะรู้ว่าใครเป็นคนถูกหรือผิด ก็ต้องทดลองดูเท่า
 ใดที่จะเห็นได้ แต่มีข้อสำคัญอันหนึ่งที่เห็นได้ชัด

อย่างไม่ต้องเป็นสิ่งสงสัยเลยว่า โครงการนั้น^{๕๕} เป็น
โครงการอันเดียวอย่างแน่นอนกับที่ประเทศรัสเซีย
ใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ
สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ หรือหลวง
ประดิษฐ์ฯ จะเอาอย่างสตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบ
ได้ข้อเดียวว่าโครงการทั้ง ๒ นั้นเหมือนกันหมด
เหมือนกันจนรายละเอียด เช่นที่ใช้และรูปวิธีของ
การกระทำ จะผิดกันก็แต่รัสเซีย^{๕๖}นั้นแก้ไขเป็นไทย
หรือไทยนั้นแก้ไขเป็นรัสเซีย ถ้าสตาลินเอาอย่างหลวง
ประดิษฐ์ฯ ข้าวสาลีแก้ไขเป็นข้าวสาร หรือข้าวสาร
ก็^{๕๗}เป็นข้าวสาลี รัสเซียเขากลัวอะไร ไทยก็กลัว
อย่างนั้นบ้าง รัสเซียเขาหาวิธีติดตามคนอย่างไร ไทย
เดินวิธีติดตามคนอย่างนั้นบ้าง

สภาพบำรุงเศรษฐกิจของรัสเซียก็มี และในโครง
ของเรามีโครงการภาคที่ ๑ ที่ ๒ ของหลวงประดิษฐ์ฯ
ตรงกับโครงการเศรษฐกิจอันใหม่ และโครงการ
ปี นิวอีคโคโนมิกโปลีซี ไฟท์เยียร์ แพลนของรัสเซีย
อย่างไร และขั้นที่ ๓ นั้นก็คือการเปลี่ยนสภาพประ-

เทศไทยให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริงอยู่
 รัสเซีย ความข้อนี้นี้ข้อพิสูจน์อยู่อย่างชัดเจนในร่างพ
 ราชบัญญัติการประกอบเศรษฐกิจ ในข้อนี้ไม่ยอม
 ราษฎรมีสติธิในอสังหาริมทรัพย์ ก็เมื่อโครงการเหล
 นั้นคือโครงการอย่างเดียวกับที่ใช้อยู่ในประเทศรัสเซีย
 กล่าวแล้ว ถ้ารัฐบาลเรารับดำเนินการกระทำทุกอย่าง
 โดยตลอด ก็เปรียบเหมือนรัฐบาลเราช่วยให้สมา
 เทอร์ตอินเตอร์เนชันนัล ที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนโ
 ให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์นั้นดำเนินการไปถึงจุดประส
 ได้โดยง่าย เพราะการที่เราจะดำเนินการตามนั้นนั้น โ
 ไม่ต้องสงสัยเลยว่าในที่สุดเราจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์
 อย่างแน่นอน การเป็นคอมมิวนิสต์นี้เป็นเพราะก
 เศรษฐกิจเป็นไปในทางคอมมิวนิสต์ ไม่ได้กล่าวความ
 รัฐบาลจะจัดทำให้ผู้หญิงเป็นของกลางตั้งที่วากัน
 อย่างไรก็ดี ประเทศไทยจะต้องกลายเป็นคอมมิวนิ
 นับเป็นประเทศที่ ๒ ในโลก รองจากประเทศรัส
 การที่ไทยจะได้ตำแหน่งอันนั้นนั้น ไม่มีใครจะดีใจเท่า
 รัสเซีย และสมาคมเทอร์ตอินเตอร์เนชันแนล แต่ส

ประเทศอื่น ๆ แล้วเขาคงไม่พอใจเลย ความไม่พอใจที่เขา
แสดงต่อรัสเซียเวลานี้มีเท่าใด เราก็อ่อมเห็นประจักษ์ชัด
จนแล้ว เราจะอยากให้เขาไม่พอใจในเมืองเรากงนั้นหรือ
การที่จะแก้ตัวว่า การทำดังนี้ถ้าเราไม่ได้ไปรบกวนใคร
เป็นการทำภายในประเทศของเราเอง และไม่มีข้ออันใด
ที่ชัดในชั้นต้นว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้น ย่อมไม่มีประโยชน์
เพราะทุก ๆ ชาติยิ่งเพื่อนบ้านของเราแล้ว เขาไม่โง่เลย
จะคบตาเขาเล่นไม่ได้คล่อง ๆ เป็นแน่ เพราะความจริงที่
เขาเห็นว่าเราเดินอย่างรัสเซียนั้นก็พอที่จะทำให้เขาเข้าใจ
แล้วว่าเราจะกลายเป็นอะไรไปในที่สุด มิใช่เราจะบอกว่า
เราไม่เป็นคอมมิวนิสต์ไปให้คอแทบแตก เขาก็ไม่เชื่อเรา
เลย ก็เมื่อเขาไม่เชื่อเรา ดังนั้นก็จะเป็นภัยมากกว่าที่จะ
เป็นคุณตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในเรื่องที่เราอาจถูกบุกรุกให้เป็นการเสียอิสรภาพ
ก็ เราจะมัวพูดว่าไม่กลัวนั้น เป็นการพูดอย่างผู้หญิง
เป็นฮิสทีเรียเท่านั้น เพราะใคร ๆ ก็ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า
ประเทศไทยมิได้มีฐานะเหมือนรัสเซียในการป้องกันภัย
ภายนอก รัสเซียใหญ่กว่าไทยมากนัก ใครจะไปทำอะไร

ยากตั้งกล่าวมาแล้ว ก็เมื่อการเป็นเช่นนี้จะเป็นการสมควร
 แล้วหรือที่เราจะยอมสละความเป็นเอกราชของเราเพื่อ
 ให้เป็นที่พอใจประเทศรัสเซียชาติเดียว โครงการอัน
 นั้นอย่าว่าแต่จะทำเลย ถึงแม้จะได้ประกาศออกไป
 ตลอด ๓ ภาครวมทั้งคำชี้แจงนี้เท่านั้นก็ตาม คนจะเร
 ตกใจกันเป็นอันมากถึงเกิดความไม่ปกติได้ แล้วก็ผล
 อันอาจมีมากดังนี้ แล้วเราจะทำทำไมเวลานี้วิธีการที่
 ทำอย่างอื่นก็จะพอทำได้ไปก่อนอีก ในขณะที่มี
 เช่น คัดพยายามชักชวนให้ราษฎรเข้าตั้งสหกรณ์ ดำเนิน
 การดังที่ใช้กันอยู่ที่ประเทศเดนมาร์กเป็นต้น มีผู้กล
 กันว่าถ้าเราไม่เริ่มมีโครงการเศรษฐกิจเสียเร็ว ๆ แล้ว
 คงแพ้ในการสงครามเศรษฐกิจเป็นแน่ เพราะราษฎร
 เราไม่มีใครทำการค้าเอง แต่บัดนี้ฐานะประเทศไทย
 เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว มีราษฎรซึ่งเป็นชั้นชนนางห
 เจ้านายที่ถูกปลดจากราชการเป็นจำนวนมากกำลังจะ
 การทำมาหากินเอง แต่ยังมีวิวิตกกันอยู่อย่างเดีย
 รัฐบาลจะไม่ยอมให้ตนไปทำการค้าขายอิสระ ถ้าขึ้น
 ทำเข้าภายหลังอาจเสียหายได้เปล่า ๆ ก็ได้ เพราะจะ
 ในขณะนี้ ข้าพเจ้ายังไม่เห็นด้วยกับโครงการเศรษฐกิจ

ของหลวงประดิษฐ์ ฯ ในขณะนี้ให้รัฐบาลดำเนินการ
บำรุงเศรษฐกิจไปในทางส่งเสริมช่วยแนะนำ เช่น ส่ง
เสริมผู้ที่ประสงค์จะตั้งโรงงานโดยไม่เก็บภาษีมากเกินไป
จนอยู่ไม่ติด แต่รัฐบาลก็ควรจะต้องระวังอย่าให้ผู้ที่ตั้ง
โรงงานเอาเปรียบคนงานเกินไปในทางที่ผิด และนอก
จากนั้นก็จัดการแนะนำให้ราษฎรเข้าร่วมมือกันทำสหกรณ์
กลับไปในทางที่ทำอยู่ในเตนมาร์ก และตั้งนาของรัฐบาล
กับคนที่ไม่มีงานทำและคนอื่นที่สมัครเข้าไปทำงาน แสดง
ตัวอย่างวิธีทำนาอย่างดี และจัดการบำรุงในทางการ
ขายอื่น ๆ ก็น่าจะดีอยู่ หรือจะคิดแก้ไขอย่างใดบ้าง
ที่เหมาะสมแก่โอกาสก็ควร

แต่ส่วนโครงการเศรษฐกิจแบบหลวงประ
ดิษฐ์ ฯ นั้นควรเลิกล้มความคิดเสีย เพราะแทนที่จะ
นำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์ของประเทศชาติบ้านเมือง
ดังกล่าวนั้น จะกลายเป็นส่งนำมาซึ่งความเดือดร้อน
ภัยหายนะ ภัย จนนกลายเป็นความหายนะถึงแก่
ความพินาศแห่งประเทศและชาติบ้านเมืองอันเป็น
ตกทเราคนไทยได้รับมาแต่บรรพบุรุษ

ได้อะไรจากเค้าโครงการและ พระบรมราชวินิจฉัย

ประการแรกที่ได้ คือ เมื่อโทสะจิรตนา
ครอบงำ การแผ่ร้อนก็ถูกนำมาใช้ นำมาเยาะเย้ย
กัน หาประโยชน์อันใดมิได้เลย

ท่านปรีดีได้เยาะผู้ทอวดอ้างว่ามีความรู้ แ
ความจริงท่านว่าเขาเหล่านั้นหาจริงไม่ หาว่าไม่อ่าน
หนังสือให้ลึกซึ้ง ไม่อ่านหลายๆเล่ม หลาย
ความเห็น ท่านปรีดีเรียกพวกเหล่านั้นว่า “นักปราชญ์
ในไทยประเทศ” คำโบราณเคยมี “โลกวิบ” สัน
เราก็อาจเรียกได้ว่า พวกอวดรู้ คือรู้ไม่จริง พวก

หลานมักชอบพูดว่า ฉันรู้แล้ว ฉันเห็นแล้ว ทั้งที่
ไม่รู้และไม่เห็น ท่านปรีดีเรียกบุคคลที่ไม่ทำงานว่า
พวกหนักโลก” “พวกอุบาทว์กาลโลก”

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่านได้ย้อนเรียกว่า
ผู้ชำนาญการชนว” “ผู้บังโตะบงการ” “พวกเทียวว”
นักทฤษฎี) พวกนี้หรือจะมาสู้พวกแป๊ะก๊ิส (ผู้ทำ
นรงานโดยความซำของ แต่อาจไม่รู้อะไรก็ได้ นั่ง
บังโตะมานานก็คงอวดรู้งาน) เรื่องจะให้รู้ก่อนเรียน
หรือเรียนแล้วจึงรู้ รู้ทฤษฎีแต่ไม่เคยปฏิบัติก็ทำได้
ไม่ดี แต่ปฏิบัติโดยไม่รู้ทฤษฎีก็ทำได้ไม่ดี

สำหรับการยกตัวอย่างขึ้นเปรียบเทียบ ท่านปรีดี
พลเมืองจะแค้นแค้นลำบาก สมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่าน
บสั่งว่า “สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่อดตาย” เรื่อง
เช่นนี้มาสมัย ๒๕๐๐ ได้มีผู้มาว่ากันอีกเป็นหมาไทย
มาบักถึง สมัยนี้หายาบขึ้นไปคือ ไม่เรียกว่าสุนัข เรียก
หมา เอากันตรงๆ

ตอนท่านปรีดีกล่าวถึงพระศรีอารีย สมเด็จพระ
ปกเกล้าฯ ท่านก็ตรัสว่า “อเวจีพระศรีอารีย” นะซี สม

เด็จพระปกเกล้าฯ ท่านอยากตั้งกันให้เป็นเจ้าฟ้าเสียห
 คน มีศักดิ์นาคนละแสนไร่ เป็นเรื่องราวประชก
 ได้ประโยชน์อันใดจากการมเหล่านี้ การมอื่นมีอีก จะ
 มาเขียนก็จะมากไป อ่านดูได้ในคำเสนอการพิจารณาแล
 คำวินิจฉัย

ประการที่สองที่ได้ ก็คือ เมื่อโทสะจริต
 ครอบงำ ก็เลยเข้าใจกันไม่ได้ เรื่องเล็กเลยกลายเป็น
 เรื่องใหญ่ โกรธอาฆาตถึงจะเอาเป็นเอาตายกัน เลย
 อยู่ร่วมกันไม่ได้

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงหวาดระแวงท่านปร
 และผู้ก่อการ เพราะพวกเหล่านี้เรียนมาจากฝรั่งเศสปร
 เทศรีบบลิค และสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้นได้ทำ
 ราษฎรตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตยขึ้นอีกครั้ง พระเจ้าซ
 แห่งรัสเซียก็ต้องออกจากราชบัลลังก์ เจ้านายขุนนา
 ถูกฆ่าตาย ถูกริบทรัพย์หมดสิ้น ทางเยอรมัน พระ
 ไกเซอร์เล่า สัมพันธมิตรก็บังคับให้สละราชสมบัติไม่
 มีการสืบสันตติวงศ์ เปลี่ยนเป็นรีบบลิคไปเสีย ส
 ท้านแออสเตรีย ฮังการี อาณาเขตก็ถูกแบ่งแยก ราชว

สเปิร์กก็ต้องสูญเสียราชบัลลังก์ไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
 กับเรื่องนักเรียนไทยที่ฝรั่งเศสทะเลาะกับพระองค์เจ้า
 ยว จนนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเฉพาอย่างยิ่งท่านปรีดี
 ประณามว่าเป็นบอลเชวิค ชนดิเคต สมเด็จพระปก
 เกล้า ๆ ก็ต้องทรงระแวงอยู่เองด้วยเหตุผลแวดล้อมใน
 นั้น

แต่สมเด็จพระปกเกล้า ๆ ก็ดี ท่านอัครราชทูต
 องค์เจ้าจรูญฯ ก็ดี ท่านปรีดีและนักเรียนไทยในฝรั่ง
 อีกก็ รู้จักกันมาดีแล้ว สมเด็จพระปกเกล้า ๆ ขณะ
 กรมขุนสุโขทัยศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเสนาธิการนาย
 ทัพปารีส ก็ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์สมาคมนักเรียนไทย
 ฝรั่งเศส ท่านอัครราชทูตก็เคยใช้ท่านปรีดี เช่น ให้
 ารเลี้ยงอาหารเงินให้แก่ นักเรียนไทยที่มาจากเกรอนอ-
 ฌ ซึ่งข้าพเจ้าร่วมอยู่ด้วย นักเรียนไทยพวกนี้ไม่ได้
 อสถวนทูต แต่อยู่ในความควบคุมของท่านคูปลาตร์
 กับคุณพ่อของข้าพเจ้า และคุณพ่อของนักเรียนไทย
 เกรอนอเบลอ ท่านคูปลาตร์เป็นผู้จัดการในเรื่อง
 ึกษาของเราทางกรุงเทพ ฯ ส่วนในฝรั่งเศสนั้น

ท่านอุปลาตรมอบให้ท่านเกแกลเป็นผู้ดูแลจัดการ
 เลี้ยงของท่านอัศวราชทูตซึ่งท่านทรงมาร่วมด้วย
 ให้ท่านปรีดีเป็นผู้รับแขก เป็นมัคคุเทศในการนำพวก
 นักเรียนบ้านนอกซึ่งเพิ่งเข้ากรุงได้ชมกรุงปารีส
 ว่าขณะนั้นท่านไว้วางใจท่านปรีดีมากที่สุด การเลี้ยง
 นั้นทำให้พวกนักเรียนไทยซึ่งอยู่ในความดูแลของส
 ทูตกล่าวกันว่าท่านอัศวราชทูตไม่เคยเลี้ยงนักเรียน
 เหล่านี้มาแต่ก่อนเลย

พิจารณาตามความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันในชั้นนี้
 ดูไม่น่าจะมีอะไรที่ร้ายแรงเกิดขึ้นต่อมาเลย เรื่องทะเล
 กันระหว่างนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกับท่านอัศวราช
 ก็เป็นเพียงเรื่องส่งผู้แทนของนักเรียนไทยในฝรั่งเศส
 ประชุมในการประชุมของสมาคมนักเรียนไทยในอังก
 เรื่องเล็กน้อยแท้ ๆ ไม่น่าจะเป็นชนวนให้เกิดเรื่องใหญ่
 มา แต่เรื่องก็เกิดขึ้นมาจนได้ เพราะความไม่พยา
 เข้าใจกัน

ประการที่สามที่ได้ คือ ท่านปรีดีอยากให้
 ข้าราชการ ผู้เชี่ยวชาญทำงาน ต้องการแข่งขัน

ความสามารถ ต้องมีการสอบคัดเลือก สมเด็จพระ
ปกเกล้าฯ ก็ทรงเห็นด้วย แต่ทรงเกรงว่าจะได้ผู้ที่
ชำนาญไม่เชี่ยวชาญจริง จุดประสงค์ตรงกันคือ ต้อง
ได้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ชำนาญการจริง แต่ถ้าไม่หาแล้ว
มันจึงจะได้ และถ้าไม่ใช้แล้วทำไมจึงจะรู้ว่าเชี่ยวชาญ
ชำนาญจริงหรือไม่

ท่านปรีดีต้องการให้มีการสอบแข่งขัน ให้มีการ
องค์ความรู้ ต้องการฟื้นความรู้ขึ้นปริญญา ต้องการ
รู้ทันสมัย เช่น ทำไร ทำนา ก็ต้องการให้ใช้ปุ๋ย
เครื่องจักร ปัจจุบันเรียกกันว่าเครื่องทุนแรง เรื่อง
เครื่องจักรกลแทนแรงคนสมัยนั้นเห็นเป็นของ
งา แต่สมัย ๒๔๗๕ นั้น เป็นของแปลกของใหม่
คนไทยสมัยนั้นยังไม่มีแทรกเตอร์ เรื่องการประกอบ
กรรมชาติใช้เนื้อที่น้อยแต่ทำให้ได้ผลมาก ใช้ปุ๋ย
ศาสตร์ เครื่องไถ หว่าน เกือบเกี่ยว ฯลฯ เป็น
งานต้นนั้นเป็นของใหม่ของไทยในสมัยนั้น ดังนั้นถึง
ปรีดี ท่านทวี บุณยเกตุ จะได้ชี้แจงยืดยาวดังปรากฏ
ในงานการประชุม ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่ฟังก็ไม่ค่อย

เข้าใจท่าน ผู้อ่านไม่ควรลืมว่า ท่านทวี บุญยเกตุ นั้น
 เกษตรมาจาก อังกฤษ และฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเข้าใจว่า
 คนไทยคนแรกเสียด้วยซ้ำ - จากประเทศทั้งสองนี้
 นั้นคนไทยที่สำเร็จเกษตรมาจากฟิลิปปินส์ก็มีบ้าง
 น้อยสำเร็จเกษตรจากสหรัฐนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่ายังไม่
 ขณะนั้น เราเพิ่งมาตื่นตัวในเรื่องปύววิทยาศาสตร์
 แทรกเตอร์เหล่านี้เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้
 ข้าพเจ้าหมายถึงการตื่นตัวของประชาชน เจ้าหน้าที่
 ก่อน ๆ ก็ได้เคยทดลองเรื่องปύวเรื่องพืชพันธุ์ แต่
 เพียงการทดลองเล่น ๆ

ในเรื่องการสอบแข่งขันเข้าทำงานกัน ท่าน
 ต้องการมาก ถึงกับการเข้ารับราชการตั้งแต่ชั้นต่ำ
 และการเลื่อนขั้นตำแหน่ง กฎหมายเกี่ยวกับระ
 ข้าราชการพลเรือนสมัยหลัง ๒๔๗๕ และต่อ ๆ มา
 หลักการสอบแข่งขันกัน หลักการสอบแข่งขันกันนี้
 ถ้าผู้มีอำนาจจัดการร่วม อาศัยชื่อว่ามี การสอบ มี
 แข่งขัน มีการทดลองความรู้แต่ไม่จัดให้จริงจัง
 กลับเปิดช่องบันไดทองไว้ช่วยพวกพ้องญาติมิตรขอ

ก็เลยถูกตำหนิว่าไม่ดี ซึ่งความจริงไม่ใช่ไม่ดีที่หลัก
 ไม่ดีที่ผู้ปฏิบัติ ฝรั่งเศสจะ^๕ใช้การสอบแข่งขันมาแต่
 พระเจ้านะโปเลียน

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ท่านก็ทรงเกรงว่าจะไม่ได้
 ยวชาญ ผู้ชำนาญจริง ๆ สมัยท่านก็มีผู้เชี่ยวชาญนั่ง
 บงการ^{๕๕}ชนวน้ำชาแล้ว ถ้าไม่มีก็คงไม่มีการปฏิบัติ
 แน่ เพราะเมื่อมีการเล่นพวกกัน ดังนั้นการปฏิบัติจึง
 การปฏิบัติเกิด^{๕๕}ขึ้นจากคณะบุคคลซึ่งเข้าใจว่าตนมี
 สามารถมีความรู้ดีกว่าผู้ที่มานั่งบงการงาน ผู้ปฏิบัติ
 ใจในการที่ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองเอาใจชুবเลี้ยงแต่
 พ้องของตน ไม่เหลียวแลพวกปฏิบัติ แต่กลับก็ดัก
 ก เรื่องก็อยากชิงอำนาจอยากเป็นใหญ่กันด้วยเพราะ
 กรงตั้ง^{๕๕}นี้ สมเด็จพระปกเกล้าฯ จึงใช้คำประชด
 วชาญชำนาญการที่ท่านปรืติกกล่าวถึง ว่าจะมานั่ง
 บงการ^{๕๕}ชนวน้ำชา ทรงแรงกังวลก็ไม่ผิด ยิ่ง
 ว่าง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ถึง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
 ่อนจะเป็นสมัยที่มีพวกเหล่านี้มากที่สุด ถ้าไม่มี การ
 ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คงไม่เกิดขึ้น

เรื่องเล่นพวกนั้นเป็นเรื่องที่แก้ไขยาก อย่าง
 มนุษย์เล่นพวกกันเลย เทวดายักษ์เขาก็ตีเนียนไว้ว่ามี
 เล่นพวกเหมือนกัน ความหมายของคำว่าพวก ถ้า
 หนึ่งก็หมายถึงลูกหลาน แล้วก็ขยายไปเครือญาติ
 มิตร สมนับบริวารผู้ห้อมล้อม มาสมัยพรรคการเมือง
 กลายเป็นเล่นพรรค พรรคการเมืองนี้ดู ๆ มักแปรรูป
 พรรคการเมือง และเมื่อครองเมืองได้ก็ไมยอมให้
 ขึ้นมาเทียบเท่า ส่วนมากร้ายไปจนว่าพวกนอกพรรค
 แฝงขึ้นมาเทียบแม้เพียงข้อเท้าก็ไม่ได้ ดังนั้น
 เผด็จการทั้งหลายจึงมีพรรคการเมืองเพียงพรรค
 โซเวียตและเครือของโซเวียตนั้นก็ยังมีพรรคการเมือง
 พรรคคอมมิวนิสต์ มีได้หนึ่ง ไมยอมให้มีสอง โซ
 กำลังวางหลักกฎหมายและหลักยุทธวิธีใหม่ คือเอ
 โซเชี่ยลลิสต์ใส่หน้าลงไป เป็น โซเชี่ยลลิสต์ลั
 ภาษารัสเซียว่า Socialisticka Zakonnort ข้าพ
 ภาษารัสเซีย คัดเอามาจากหนังสือของ อินเตอร์
 นัลคอมมิสชัน ออฟ จูริสต์ ประเทศไทยก็เคยมี
 พวกเดียวครองเมืองกับเขาเหมือนกัน

เรื่องเล่นพวกนี้ข้าพเจ้าคิดว่าเลิกได้ยาก แต่เล่น
ก็พอทำได้ คือเอาพวกที่มีความรู้ความสามารถจริงๆ
ที่แรกจะมีผู้กล่าวหาว่าเป็นญาติเป็นมิตร หากผู้นั้นทำ
ประกอบการดี ๆ ต่อไปเสียงครหา ก็หายไปเองและจะ
มีการกล่าววากันต่อไป แต่ถ้าผู้นั้นทำดีไม่ได้แล้ว ขอ
รีบเปลี่ยนเสียโดยเร็ว ยิ่งเอาไว้นานยิ่งเสีย และเสีย
หมู่ทั้งคณะเหมือนปลาช้องเดียวกัน เน่าเสียตัวหนึ่ง
ไม่เอาออกตัวที่ไม่เน่าก็พลอยเหม็นไปด้วย

จึงเป็นอันว่าจะเล่นพรรคหรือเล่นพวกก็ขอให้ได้
เชี่ยวชาญ ผู้สามารถ ผู้มีความรู้ ผู้ทำงานจริงๆ
ประการที่สี่ได้ คือความรู้เรียนกันไม่มีจบ อย่า
หนังสือเล่มเดียว ฟังความเห็นฝ่ายเดียว

ท่านปรีดีจะอ่านหนังสืออะไรมาบ้างท่านไม่บอก
นอ้กคำสอนของศาสตราจารย์เตสซังป๋วไนตเดียว แต่
งพระบรมราชวินิจฉัยนั้นอ่านหนังสือสองเล่ม เป็น
งหนังสือเล่าพฤติกรรมการณ์ของรัฐเซียหลังปฏิวัติ ผู้เห็นมานำ
เล่าหรือได้ยินมาก็นำมาเล่า หรือหลบหนีเคียดแค้นมา
เล่ามาระบายความแค้นตำราให้ฟัง ข้าพเจ้าไม่ทราบ

หนังสือในพระบรมราชวินิจฉัยไม่ใช่ตำรา หนังสือเหล่านี้
หาว่ารัสเซียเป็นเอาทีลอร์ดนอกกฎหมาย แต่ทำไม
กลายมาเป็นพี่เบิ้มร่วมสร้างสหประชาชาติได้ไม่รู้ สม
พระปกเกล้าฯ ท่านรับสั่งว่าประเทศไทยอยากเป็นที
จากรัสเซียหรือ จึงก๊อปปี้ของๆ รัสเซียมาไว้ในเค้าโ
การนี้ เพียงขนาดชั้น Licence en Droit ข้าพเจ้าก็
แสดงได้ว่า ท่านปรีดีได้แกความคิดต่างๆ นั้นมาจาก
แต่ไม่ใช่รัสเซียแน่ เพราะรัสเซียนั้นเองก็เอามาจาก
แต่มาดัดแปลงปรุงแต่ง ท่านปรีดีก็เช่นเดียวกัน ได้
ความรู้ของผู้อื่นมาดัดแปลงปรุงแต่งซึ่งคิดว่าน่าจะเหมาะ
กับคนไทยในขณะนั้นไว้เหมือนกัน

ท่านปรีดีศึกษากฎหมายจากฝรั่งเศส ในวิชา
Licence en Droit ที่ท่านศึกษานี้ก็มีเศรษฐศาสตร์สอน
และในเศรษฐศาสตร์ที่สอนนี้ก็สอนควบถึงประวัติศาสตร์
แห่งลัทธิเศรษฐกิจ และความนึกคิดในทางเศรษฐ
ของนักเศรษฐศาสตร์หรือนักปรัชญาสังคมวิทยา มน
วิทยาอื่น ๆ หนังสือชื่อ Histoire des Doctrines Eco
miques ของท่านศาสตราจารย์ Gide และท่าน Rist

หนังสือซึ่งนักเรียนต้องอ่าน ต้องเรียน เป็นหนังสือความ
 มาตรฐาน ถ้าอยากรู้ลึกซึ้งท่านต้องเรียนต้องอ่านหนังสือ
 อื่นต่อไปอีก หนังสือนี้เพียงย่อ ๆ ความเท่านั้นเอง

ความคิดความอ่านของท่านปรีดีได้มาจากการ
 ศึกษาของท่านเอง และการอ่านหนังสือมาตรฐานนี้
 ประกอบด้วย

ข้าพเจ้าขอหยิบยกเพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเค้าโครง
 การเศรษฐกิจของท่านปรีดีที่ปรากฏในหนังสือนี้มากล่าว
 เพียงย่อ ๆ เพื่อให้ท่านค้นคว้าต่อไป

แต่ก่อนอื่นขอท่านได้ระลึกว่าเป็นธรรมดาที่ชน
 ชาติหนึ่งชอบอ้างว่าชนชาติของตนทำหรือคิดอย่างนั้น
 อย่างนี้ก่อนชนชาติอื่น ถึงขณะที่ชนชาติอื่นอ้างกัน
 อีกชาติหนึ่งจะยังค้นไม่พบว่าชนชาติเขาได้ทำ ได้คิด
 มาก่อน เขาก็อ้อมไม่ละทิ้ง พยายามกันค้นเรื่อย ๆ ไป
 ละในที่สุดก็อ้างโดยแสดงหลักฐานบรมบรรณาณว่า เรื่อง
 นั้น ๆ ชนชาติของเขาได้คิดได้พบ ได้เขียนมาก่อนชน
 ชาติอื่น ๆ เหมือนกัน เรื่องของมนุษย์เป็นอย่างนี้ ฉะนั้น
 ท่านผู้รักหนังสือจึงพึงอย่างเช้ออะไรให้มันนักไว้เลยพึงหุ

ไว้หุ้ดีกว่า ต้องพิจารณากัน เมื่อท่านยึดหลักนี้ไว้แล้ว
ก็ขอเชิญท่านอ่านต่อไป ข้าพเจ้าจะเขียนให้ท่านอ่านพอ
หอมปากหอมคอเท่านั้น

๑. อันคำว่า โซเซียลลิสม์^๕ ฝรั่งเศสเขาอ้าง
ท่านบีแอร์เลอร์ซ นักการเมืองสาธุศิษย์ของแซงต์ซิม
เกิด ๑๗๙๗ ตาย ๑๘๗๑ สมาชิกสภาฝรั่งเศส ส.
ค.ศ. ๑๘๔๘ เป็นผู้ใช้คนแรก เพื่อให้แตกต่างกับคำ
อินทิวติวอาลิสม์ พวกฝรั่งเศสกล่าวต่อไปว่าท่านผู้^๕
ใช้คำว่า “โซลิดารีเต” ในทางเศรษฐกิจเป็นคน
ต่อมาจึงได้มีลัทธิโซลิดาริสม์เกิดขึ้น ซึ่งถือว่ามนุษย
คนมีสิ่งผูกพันซึ่งกันและกันโดยธรรมชาติ

๒. สำหรับตำราของฝรั่งเศสมักจะยกย่องที่
แซงต์ซิมอง ซึ่งเป็นเคาท์ บิดาท่านเป็นถึงตุ๊ก ราชค
กุล ท่านเคาท์แซงต์ซิมอง เกิด ๑๗๖๐ ตาย ๑๘๔๐
ฝรั่งเศสเขาว่าท่านเป็นต้นตระกูลโซเซียลลิสม์ มาร์ค
เลนินเป็นเพียงชนศิษย์ ท่านเคาท์แซงต์ซิมองได้ให้
ความสนึ^๕ ๆ ว่า “แต่ละคนตามความสามารถของตน แต่
ความสามารถตามผลงานของเขา” ข้อความสนึ^๕ ๆ นี้ทำ

คนคิดกันมาก ท่านเคาท์แซงต์ซิมอง ต้องการให้
 “ฝรั่งเศสเป็นโรงงานใหญ่ *Grand Atelier*” และให้เป็น
 โรงประติษฐิ่งของใหญ่ “*Grande Manufacture*” ท่าน
 ผู้อ่านควรระลึกว่าสมัยของท่านแซงต์ซิมองนั้น เครื่อง
 จักรกลกำลังนำเข้ามาใช้แทนแรงงานของคน เครื่องจักร
 กลเริ่มมีบทบาทในการประติษฐิ่งมาก และมีที่ท่าว่าแรง
 ของเครื่องจักรกลจะใช้แทนแรงงานของคนได้ทุกกรณี
 ท่านแซงต์ซิมองจึงคิดเห็นว่า รัฐนั้นควรเข้าไปประกอบ
 การเศรษฐกิจเอง หน้าที่เศรษฐกิจของรัฐควรอยู่เหนือ
 หน้าที่ใดๆ อื่น ฝรั่งเศสเขาว่า ท่านแซงต์ซิมองนี้เป็น
 ท่านตระกูลคอลแลคตวิสม์อีกด้วย

ท่านแซงต์ซิมองมีสานุศิษย์เยอะ เขาเรียกกันว่า
 พวกแซงต์ซิมองเนียง แต่ละคนสาธยายหลักของท่าน
 แซงต์ซิมองโดยนำความคิดเห็นของตนคือของผู้สาธยาย
 เข้ามาประกอบขยายความด้วย

๓. ถ้าเราเขยิบไปอังกฤษ เอาทางด้านสังคม
 นิยมที่เด่น สมัยใกล้ๆ กับท่านแซงต์ซิมองฝรั่งเศส เรา
 จะพบท่าน โรเบิร์ต โอเวน เกิด ๑๗๗๑ ตาย ๑๘๕๘

ท่านโอเวนเป็นบิวซิเนสส์ผู้ใจบุญ ท่านโอเวนเป็นผู้เขียนหนังสือ What is Socialism ? แต่ ค.ศ. ๑๘๔๑ พออังกฤษก็ว่าท่านโอเวนนี้แหละเป็นคนแรกที่ใช้คำวโซเซียลลิสม์ ตามที่ท่านโอเวนน่าจะใช้ก่อนท่านเลอรู ท่านโอเวนเป็นผู้สร้างตนเองจากกำเนิดคนสามัญ รับจ้างทำงานเกี่ยวกับการปั่นด้าย ทอผ้า แต่ในที่สุดท่านก็กลายเป็นเจ้าของโรงงานปั่นด้ายทอผ้าใหญ่โตด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง ความเป็นผู้ใจบุญของท่าน การเกื้อกูลของท่านต่อคนงานที่ทำงานในโรงงานปั่นด้ายทอผ้าของท่าน กฎข้อบังคับที่ท่านให้ใช้ในโรงงานของท่านบังคับแก่คนงานอันเป็นการอนุเคราะห์คนงาน ประกันความมั่นคงในการทำงานของคนงาน ชื่อเสียงของท่านโอเวนจึงโด่งดังพระมหากษัตริย์หลายประเทศ เขากล่าวว่ากษัตริย์ปรัสเซียฮอลแลนด์สมัยนั้นได้ติดต่อกันเคยกับท่านโอเวนเป็นอย่างดี ท่านโอเวนได้ลงทุนสร้างนิคมสวรรค์ชื่อ New Harmony ขึ้นที่อินเดียนาในอเมริกาด้วยทุนทรัพย์ของท่าน แต่ผิดหวัง เสียสตางค์ไป แต่ท่านนึกว่าทำทำบุญท่านโอเวนผู้นี้แหละที่ให้ความคิดเรื่อง “สิ่งที่

แทนเงินมอญ” ใหม่ อย่าลืมว่าขณะนั้นมอญเงินคือ
เหรียญทอง เหรียญเงิน ไม่ใช่กระดาษอย่างปัจจุบันนี้อัน
นี้ถามเรียกกันว่า “ธนบัตร” ท่านโอเวนเห็นว่า แร่ทอง
ทำแร่เงิน ถึงจะขุดพบกันได้ก็ไม่ได้เท่าไร การเศรษฐกิจ
ต้องการเครดิต คือความเชื่อมาก ท่านโอเวนเสนอให้
ซี เลเบอร์โน้ต ฝรั่งเศสเขาแปลว่า บองก์เคอตราวายล์
แปลเป็นไทยก็ได้ว่า “คะแนนงาน” ท่านโอเวนจัดให้ใช้
เป็นค่าแรงงาน ท่านถึงกับจัดตั้งที่ลอนดอนขึ้นเป็นสำนัก
นี้เรียกว่า National Equitable Labour Exchange เมื่อ
พ.ศ. ๑๘๓๒ ขอยุติสำหรับท่านโอเวนที่ ที่จริงทั้ง
ชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศสสมัยนั้น ก็ยังมีผู้ซื้ออีกมากที่
อุปถัมภ์ในเรื่องเศรษฐกิจ ถ้าข้าพเจ้าจะนำมาเขียน ณ ที่
หนังสือก็จะกลายสภาพเป็นหนังสือเศรษฐกิจ หรือหนังสือ
ความนึกคิดในทางเศรษฐกิจไปเสีย

๔. เรื่องเกี่ยวกับจักรรัฐให้เป็นโรงงานนี้ หลุย-
จ็องท์ เกิด ๑๘๑๑ ตาย ๑๘๘๒ ชาวฝรั่งเศสสมาชิกสภา
ฝรั่งเศส ก็เคยแสดงความคิดจะให้รัฐเป็นโรงงานสังคม
elier Social ท่านปรุตอง ชาวฝรั่งเศส เกิด ๑๘๐๘

ตาย ๑๘๖๕ มีชื่อเสียงที่กล่าวคำรุนแรงในเรื่องกรรมสิทธิ์
 ออกมาเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “ลา โปรปริ เอเต แซส
 เลอ วอล” แปลเป็นไทยว่า “การกรรมสิทธิ์คือการล
 ทรัพย์” ท่านก็รุนแรงเอากการ ตำราฝรั่งเศสจัดว่าทำ
 เป็นโซเซียลลิสม์ ลิเบอร์แตร์ จะแปลเป็นไทยว่า
 โซเซียลลิสม์เสรีก็ตามใจ ท่านปรุคองก็มีความคิดเห็น
 อย่างท่านโอเวน ท่านว่าเงินคือ บอง เดซังเยอ “มัด
 แลกเปลี่ยน” เพื่อให้สรรพสิ่งของหมุนเวียนโดยสะดวก
 ท่านเคยกล่าวถึงนี้ “สำหรับฉันเงินไม่มีประโยชน์อะไรเล
 ฉันเอามันไว้ก็เพื่อใช้จ่าย กินมันก็ไม่ได้ ปลูกมัน (อย่างต้นไว
 ก็ไม่ได้” จากความคิดเรื่องเงินดังนี้ ท่านเลยก้าวหน้า
 ตั้งธนาคาร เรียกว่าธนาคารเพื่อการแลกเปลี่ยน ภาษ
 ฝรั่งเศสใช้คำว่า Banque d' Echange ท่านผู้อ่านฟัง
 ใจว่าไม่ใช่เอกซเชนจ์แบงก์ คือ ธนาคารแลกเปลี่ยน
 เงินตราต่างประเทศอย่างสมัยปัจจุบัน ถึงเป็นคำใ
 เคียงแต่ความหมายคนละเรื่อง ในธนาคารนี้ท่านปรุคอง
 ก็ให้มีบัตรปริวรรต Bons de Circulation หรือบั
 แลกเปลี่ยน Bons d' Echange ท่านผู้อ่านควรสังเกต

พระบรมราชวินิจฉัยพระปกเกล้าฯ ท่านเรียก บอนด์
เหมือนกัน แต่เป็น Bond อังกฤษ พันธบัตรเงินกู้ ศัพท์
ใกล้เคียง แต่ความหมายคนละอย่าง เรื่องศัพท์ที่ใช้
นักชู้ยังพิลึก เรื่องธนาคารเพื่อการแลกเปลี่ยนของท่าน
รูคองนี้ในปี ๑๙๔๙ ท่านได้ตั้งเป็นธนาคารประชาชน

banque du peuple ลองทำดู แต่สู้ไม่ไหวจึงเลิกกันไป

๕. นักปราชญ์เรื่องลัทธิเศรษฐกิจยังมีอีกมาก
ถ้าจะพิจารณาเรื่องการแบ่งงานกันทำว่าจะมีผลดี
เพียงไร ก็ต้องศึกษาท่านอดัมสมิทเป็นต้นมา ถ้าจะมุ่ง
ไปในเรื่องค่าของสิ่งของที่มาจากแรงงาน หรือการที่
งานถูกนายงานเอารัดเอาเปรียบ และการกล่าวหา

สังคมที่อาศัยทุน คือ อาศัยเอกชนเป็นเจ้าของทุนมีข้อ

บกพร่องอย่างไรก็ต้องศึกษาจากหนังสือของท่าน คาร์ล

มาร์ช เป็นอันดับสำคัญ นักลัทธิเศรษฐกิจทุกท่าน

ย่อมด้วยเหตุผล ด้วยมุ่งหวังจะแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ

ในโลกมนุษย์ บางท่านก็ถ่อมถ่อมโอ้อ่อน บางท่านก็

แข็งแรง บางท่านก็ระวังผลประโยชน์เฉพาะบุคคล บาง

พวกบางชั้นบางท่านก็มุ่งจะปฏิวัติจิตใจมนุษย์เสียใหม่

ค่อยทำค่อยไปก็มี เอากันอย่างเปลี่ยนหน้ามือเป็นหลังมือ
ที่เดียวกันมี การอ่านหนังสือจึงมิใช่ข้อง่าย แต่เราจะ
อ่านเสียเลยนั้นไม่ได้ อ่านเสียก่อนแล้วจึงวินิจฉัย
หลัง คนที่เรียนด้วยตำราเดียวกัน อบรมจากบุคคล
เดียวกันยังมีความคิดในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ นี่
เป็นเรื่องของการวินิจฉัยของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่จำต
ตรงกัน ข้าพเจ้าคิดว่าแตกต่างกันไว้ละดี จะได้เห็น
รังกันได้บ้าง หากตามกันตึกเข้รกรเข้าพง มีเหว
อยู่เบื้องหน้า ตกไปละก็แย่ทีเดียว

ผลได้ประการอื่นยังมีอีก แต่ข้อความที่ปรากฏ
ในเค้าโครงการ รายงานของกรรมการและพระบรม
วินิจฉัยแสดงชัดเจนอยู่แล้ว

หลายปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้เปลี่ยนไปหลายครั้ง
ถึงจะไม่มีรัฐบาลใดอ้างทำความถึงเรื่องที่ได้โต้เถียง
ใน ๒๔๗๕ แต่เรื่องที่บรรจุไว้ในการโต้เถียงครั้งกระ
ก็ได้ถูกนำมาปฏิบัติกันในราชการต่อมา ภาษีอากร
การปรับปรุง ภาษีมรดกมีขึ้นก็เลิกไป เพราะได้ไม่
เสีย คือรายจ่ายในการเก็บภาษี เงินเดือนพนักงาน

ง่ายอื่น ๆ มีมาก ธนาคารชาติก็เกิดขึ้น ธนาคาร
 มสินก็มีเงินฝากเยอะ (อาจเป็นเพราะมีรางวัลออก
 สลากก็ได้) ลอตเตอรี่ก็เจริญ มีอาคาร มีร้านค้า
 ของตนเอง ทำรายได้ให้รัฐมิใช่น้อย กาสโนโผล่ขึ้นมา
 ชอบด้วยกฎหมายแต่เพียงจิตใจเดียว เพราะหลาย
 คนยังอยากให้อยู่ในสภาพบ่อนเถื่อน สิ่งที่ชอบด้วยกฎ
 หมายจึงมีน้อย แต่เถื่อนมีมาก พิจารณาตามกฎหมาย
 ของเราคือเป็นเมืองที่ปราบการพนันกันเต็มที่ คำว่าการ
 ขัดกฎหมายขณะนี้ให้วิเคราะห์ศัพท์ไว้อย่างกว้างขวาง
 ตลอดถึงการขันท่อด้วย พวกนักเล่นกอล์ฟพนันที่จริง
 ขัดกฎหมาย แต่ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีใครจับกันสักราย
 เหนือเขาก็คว่าเวลานี้เล่นกันจุกต้องพนันอย่างน้อยก็เอา
 เหนือสิบ ซึ่งก็ผิดกฎหมายอีก ฉะนั้นในการพิจารณา
 หมายพนันใหม่จึงต้องแยกขันท่อออก ประมวลกฎ
 หมายแพ่งและพาณิชย์ก็แยกไว้นานแล้ว ขันท่อมิใช่
 ขัน แต่กฎหมายเดี๋ยวนี้ถือว่าเป็น ส่วนสหกรณ์ขณะนี้
 เป็นกระทรวง ขยายกันเต็มที่ ทุกรัฐบาลจะต้องบอก
 กฎนโยบายว่าจะสนับสนุนการสหกรณ์ จะตัดคน

กลาง ก็แปลว่าทุกรัฐบาลมีนโยบายในเรื่องสหกรณ์เหมือนกัน คือเหมือนกันตามตัวหนังสือ สมัยนี้มีเงินชนิดหนึ่งซึ่งท่านปรีดีไม่ได้กล่าวถึง สมเด็จพระปกเกล้าจึงไม่ได้ให้พระบรมราชวินิจฉัยไว้ เงินได้ชนิดนี้คือช่วยการศึกษาและสาธารณสุข ไม่เรียกว่าเป็นภาษีอากร เพราะถ้าเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องตราเป็นกฎหมายผ่านสภา และเงินต้องเข้างบประมาณแผ่นดิน เรียกว่าเป็น “เงินช่วย” ไม่ต้องบอกว่าเสีย แต่ถ้าไม่เสียหน้าที่ก็ไม่ทำกิจการที่เราประสงค์จะให้เขาทำได้ เขาจะลั่นชั๊กก็ได้ จะให้มาวันหลังก็ได้ ใครจะต่อล้อต่อเถียง เวลาเสียการงาน จะเรียกห้าบาท สิบบาท ยี่สิบบาท มากกว่านั้นเราก็ต้องยอม เพราะดีกว่านั่งรถกลับแล้วมาใหม่เงินช่วยนี้ส่งยังเจ้าหน้าที่คลัง ไม่ใช่เข้างบประมาณแผ่นดิน ผู้มีอำนาจจะจ่ายอย่างไรก็ได้ จำนวนช่วยนี้ที่ได้ในปีหนึ่งได้โดยความสมัครใจของผู้บริจาคเอง ว่ากันว่าได้มากกว่าเงินได้จากอากรแสตมป์ ที่คิดเรื่องเงินช่วยนี้เก่งมากนับว่ามีความคิดที่เฉียบแหลมลงทุนน้อยได้ผลมากแล้วไม่มีใครบ่นเสียด้วย

สมยิ่งกว่าท่านปรีดีและนักการคลังทั้งหลาย ท่านปรีดี
คนสมัยปรมาณูทาวเทียมแล้ว เพราะสมัยนี้เป็นสมัย
หน้า สมัยเชิงลี้ สมัยวิ่งเต้น เก็บค่าต่ง ค่าให้
มสะทก จับผิดที่ไรก็ได้สินบนนำจับรวไปเลย
ๆที่กฎหมายอาญาจะอย่างเก่าหรือใหม่ก็ตาม กับัญญัติ
การให้สินบนว่าผิดกฎหมาย แต่เราก็นำไปเขียนไว้
กฎหมายอีกฉบับรับรองในบางกรณีว่า เป็นการถูก
ตามกฎหมาย เป็นสิ่งที่ชอบเสียด้วย เมื่อกฎหมาย
ช่องให้คอร์รัปต์ได้ ทำไมบุคคลจะยอมอินคอร์รัปต์
เจ้าก็รู้เหมือนกันว่าสินบนที่ถูกต้อนนี้จะเรียกกัน
ว่า “รางวัลนำจับ”

สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงพระวิตกว่า เราจะกู่
ากต่างประเทศเขาไม่ได้ ท่านว่าซื้อเราจะเหม็น
ปรีดีคิดว่ากู่ได้ถ้าเรากู่มาทำงานกันอย่างจริง ต่อมา
ปรีดีได้เคยเจรจาแปลงเงินกู่กับอังกฤษสำเร็จ แต่
นั้นท่านต้องไปถึงอังกฤษ สมัยนี้เราไม่ต้องขอกู่เงิน
างประเทศ เขาขอให้เรากู่เขาเอง เขามาหาเราเอง
องไทย บริษัทเอกชนส่งเสริมเศรษฐกิจยังกู่ได้

รัฐมนตรีคลังลงชื่อคำประกันแทนรัฐบาลเท่านั้น
 ได้ ว่ากันเป็นพัน ๆ ล้าน เรื่องการกู้เงินเลยกลายเป็น
 กล้วย ๆ โลกเรานี้ก็แปลก ถึงกับต้องหว่านเงินหา
 พ้องกันแล้วหรือ ผู้จะให้กู้ยังอวดอ้างว่าไม่มีพันธะ
 ผูกพันเสียด้วย คล้ายกับว่าจะชำระก็ได้ไม่ชำระก็ได้
 นิสสัยดี ๆ เสียหมด ท่านนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี
 รัฐมนตรีต่างประเทศ และจนถึงข้าราชการต่าง ๆ
 เมืองไทยต้องให้สัมภาษณ์แก่พวกหนังสือพิมพ์เมือง
 ทุกที่ว่า ประเทศเขาอยากช่วยเหลือเมืองไทยทั้ง ๆ
 เหล่านี้ก็เที่ยววิ่งขอความช่วยเหลือจากประเทศ
 ไม่รู้ว่าจะแบ่งกันไปถึงไหน

แต่เราจะอยู่เฉยก็ไม่ได้ ไม้มาก็ต้องไม้ไปบ้าง
 เป็นแก่นสารก็ช่างเถิด แต่ขอให้เป็นเรื่องภายนอก
 ภายในของประเทศไทยข้าพเจ้าขอให้เป็นเรื่องแก่
 ก็แล้วกัน

ไม่จำเป็นต้องวางโครงการเศรษฐกิจ

ในปัจจุบันสมัยนี้ ไม่ว่าในงานเอกชนหรือ
มหาชนของรัฐ จะประกอบกิจการอันใดไม่
ต้องการศึกษา การป้องกันประเทศ การรักษา
สุขภาพของชาติ การผังเมือง การผังชนบท การ
เส้นทางคมนาคม ถนนหนทาง การบุกเบิกป่า
งานต่าง ๆ ที่กรมกองต้องกระทำ รัฐผู้กระทำ
ต้องวางแผนวางจุดหมายมุ่งให้บรรลุถึงวิธีการ
เครื่องมือเครื่องใช้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ ไม่มี
ใครหรือรัฐบาลใดที่จะปล่อยให้การเป็นไปตาม

ธรรมชาติ รัฐหรือรัฐบาลต้องตัดสินใจว่า
อะไร ให้ได้อย่างไร เมื่อใด โดยวิธีใด ต้อง
ต้องวางแผน ต้องเตรียมการ และต้องปฏิบัติ
แน่ให้บรรลุจุดหมาย สิ่งบกพร่อง เมื่อปร
ต้องรับแก้ สิ่งใดที่ควรจัดทำให้ดียิ่งขึ้นไป

เรื่องแผนการดำเนินงานหรือโครงการจึง
เป็นเรื่องของลัทธิ หรือความนึกคิดในเรื่องเศรษฐกิจ
หนึ่งอันใดโดยเฉพาะ ทุกลัทธิเศรษฐกิจและทุก
นึกคิดในเรื่องเศรษฐกิจต้องมีโครงการด้วยกันทั้ง
แผนการหรือโครงการนี้อาจใหญ่โตมากมาย อาจ
หวังแห่งความฝัน คือประสงค์จะให้บรรลุถึง แม้ว่า
อาจทำได้ในชีวิตของผู้วาดโครงการ แต่ท่านก็อยาก
การพิจารณากัน หากเห็นชอบพร้อมกันก็ขอให้
เป็นโครงการเล็ก ๆ ขึ้นไปก่อน แผนการจึงอาจเป็น
หลายอย่าง ขอได้เริ่มคิดเริ่มวาง กำลังน้อยก็เอา
กำลังมากจะเอาอย่างใหญ่โตก็ได้

ได้มีการโต้เถียงในเรื่องวางแผนการเศรษฐกิจ
สมัยปัจจุบัน คือหลังสงครามนี้อย่างไรบ้าง ข้าพ

มากล่าวให้ท่านวินิจฉัยดังนี้

ข้อโต้เถียงกันระหว่างผู้นิยมวางโครงการในทางเศรษฐกิจกับผู้นิยมให้การเศรษฐกิจเป็นไปของมันเอง พวกเสรีนิยมนั้น ไม่ใช่การโต้เถียงกันระหว่างความไม่ระเบียบ (Anarchy) กับความเป็นระเบียบ (Order) ของชีวิตเศรษฐกิจ ทุกฝ่ายต้องการให้การผลิต (Production) กับการแบ่งปัน (Distribution หรือ Repartition) ส่วนสัด ต้องการให้จุดหมายปลายทางของส่วนรวมของสังคมได้รับการบริการจากการผลิตและการแบ่งปันนั้น ยเรียบง่ายเป็นอย่างดี ฝ่ายเสรีนิยมเห็นว่า “ตลาด” (Market) เป็นตัวคุมให้สัดส่วนระหว่างผลิตกับวิภาคได้ เป็นตัวคุมที่มองเห็นไม่ได้ (Invisible) ส่วนผู้นิยมวางโครงการ (Planner) เห็นว่ารัฐ (State) เป็นตัวรัฐต้องวางโครงการจัดทำกิจการต่าง ๆ และการคุมรัฐนั้นมองเห็นได้ (Visible)

ในระบบเศรษฐกิจเสรี (Free economy) การอยู่ภายใต้การสนอง (Demand) เจ้าของทุนไม่อาจตัดสินใจตามใจชอบ เขาจะผลิตสิ่งที่เขาจะขายได้และ

ของจะขายได้ก็ต้องมีผู้ต้องการซื้อ และจะซื้อเป็นจำนวนเท่าใด การผลิตเพื่อกำไรโดยตลาดจึงเป็นการผลิตเพื่อใช้ การวิภาคเงินที่ได้มา (Income) ก็อยู่ภายใต้ควบคุมของตลาดเช่นเดียวกัน ผู้ผลิตไม่สามารถจะราคาขายได้ตามใจชอบ การแข่งขันระหว่างผู้ผลิตให้ราคาลดลงใกล้ต้นทุน และทำให้เจ้าของทุนต้องให้สมรรถภาพในการผลิตดียิ่งขึ้น ตลาดเสรี (Free market) จึงเป็นกลไกมีกำลังอันแรงกล้าควบคุมเศรษฐกิจในสังคม เป็นตัวชี้ทางให้ผลิตในทางบริโภคนิยม การสนอง ทำให้การผลิตเกิดกระตือรือร้นหาทางพัฒนา และกำจัดการได้มาอย่างมากมายแห่งผลกำไรให้หายไป (เพราะการแข่งขันกันนั้น)

ไม่มีใครเถียงหรือคัดค้านกันว่าประโยชน์ส่วนตน (Self interest) ของบุคคลนั้นเป็นตัวกำลังอันสำคัญของการกระทำทางเศรษฐกิจ แต่จะปล่อยให้การเศรษฐกิจเป็นไปโดยธรรมชาติ เป็นไปตามเรื่องของมันก็ล้าสมัย เพราะบุคคลเป็นมนุษย์สามัญยังมีกิเลส ความกลมกลืนกันระหว่างส่วนรวมกับส่วนตัวไม่เป็นไปด้วยดีเสมอ

น้อยแยะก็มากขึ้นน้อย ๆ เสียด้วย เสรีภาพในการกระทำถึง
 จะมีมาช้านาน แกะไขปรับปรุงกันให้อยู่ในกรอบตามกาล
 สมัย แต่ความทุกข์ยาก ความมีความจน ความเหลื่อม
 ไม่เท่าสูงแห่งฐานะของบุคคลก็ยังมียกกันอยู่ เห็นกันอยู่เสมอ
 การเข้าควบคุมของรัฐจึงจำเป็น ไม่ใช่รัฐจะเข้ามาทำการ
 เศรษฐกิจแทนเอกชนทั้งหมด (ที่จริงผู้ทำในนามของ
 รัฐ ก็คือเอกชน ส่วนที่เรียกว่ารัฐบาล คือเจ้าหน้าที่
 าง ๆ นั้นเอง) แต่ก็อาจเข้ามาช่วยเหลือผดุงกิจการซึ่ง
 เอกชนเป็นผู้ทำให้ดีให้เที่ยงธรรมได้ พวกเสรีนิยมสมัยนี้
 จึงไม่คัดค้านการเข้าแทรกแซงของรัฐในการเศรษฐกิจ
 แล้วกลับสนับสนุนการวางแผนเศรษฐกิจเสียด้วยซ้ำ

ส่วนพวกที่นิยมให้รัฐเข้าควบคุมเป็นตัวกระทำ
 ในการเศรษฐกิจเสียเองก็มีใช้จะเลิกล้างทั่วโลกที่
 ควบคุมการเศรษฐกิจซึ่งมองเห็นไม่ได้ (Invisible) คือ
 ตลาดนั้นเสียเลย พวกนี้ก็ยอมรับอยู่เหมือนกันว่าตลาดมี
 ทธิพลในการเศรษฐกิจ ประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลก็
 เป็นสิ่งที่มีอยู่ และระบบเศรษฐกิจส่วนบุคคลก็มีใช้ระบบ
 เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม (Anti - Social) อย่างเด็ดขาด

อันที่จริงระบบเศรษฐกิจทุกระบบก็มีบุคคลเกี่ยวข้องด้วยทั้งนั้น ความมุ่งหมายในการกระทำการเศรษฐกิจจัดให้มี “กลไกอันใด” ที่จะทำให้ความต้องการที่สัง (Society) ใ้ไรได้ ได้รับบำนาญมากที่สุด และ ขณะเดียวกัน สิ่งนั้นเป็นประโยชน์มากที่สุด (Profitability) แก่บุคคลในฐานะเอกชน เป็นเอกเทศ (Individual) เป็นการเชื่อมโยงประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลเข้าไป เรื่องของมหาชนของส่วนรวม แม้ในกรณีระบบเศรษฐกิจที่ยึดการวางแผนโครงการ การเศรษฐกิจเป็นหลักโ มืองค์การศูนย์กลาง (Centre) วางแผนหรือแผนผัง ระบบนี้ก็ต้องมีตัวกลไก มีตัวบุคคลที่จะวางแผนให้ คือบุคคลที่มีความสามารถดีเยี่ยม เก่งจริง และต่อบุคคลผู้ปฏิบัติงานตามแผนโครงการที่วางไว้นั้นอย่า ย่อม มีความสามารถปฏิบัติงานดีเหมือนกัน บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการยกย่อง ได้รางวัลความดีความชอบ ดีกว่าผู้ที่วางแผนแล้ว หรือปฏิบัติงานแล้ว ระบบเศรษฐกิจที่ค้ำระบบเศรษฐกิจตลาด (Market Economy) นั้น ไม่ใช่จะค้ำว่าระบบเศรษฐกิจตลาด

สามารถนำความพัฒนารุ่งเรืองมาบังคับได้ มิใช่ว่า
ที่โต้เถียงและกันกันนั้น มีเพียงว่า การควบคุม
ของรัฐ (State Control) จะไม่เป็นสิ่งดีกว่า หรือถ้า
เข้ามาแทนระบบเศรษฐกิจตลาดเสียเลย หรือนำเข้า
แทรกแซงเป็นการช่วยระบบเศรษฐกิจตลาดอีกแรงหนึ่ง

ไขเย็บลิสต์และรัฐ

ในทุกสมัยและทุกวันนี้ รัฐได้มีบทบาทใน
การเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต และการวิภาษ
บ้างน้อยบ้าง เป็นเรื่องบุคคลหรือรัฐออก
หมายในเรื่องการเศรษฐกิจ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ
บางพวกซึ่งเรียกกันว่า “ฝ่ายซ้าย” ต้องการให้รัฐ
แทรกแซงในการกระทำเศรษฐกิจของเอกชนให้มา
ให้ออกเป็นข้อบังคับ เป็นกฎหมาย จำกัดเสรีภาพ
ของเอกชนบางประการ เช่นกฎหมายในเรื่องว่าใคร
จะเป็นผู้ทำการผลิตได้ หลักเกณฑ์ในการผลิต

อย่างไร การค้าซึ่งผลิตจะมีระเบียบอย่างไร การ
สนับสนุน การคุ้มกันหรือการควบคุมต่าง ๆ มักถูก
กีดกันอย่างไรเหล่านี้เป็นต้น ส่วนบางพวกเรียกว่า
“ฝ่ายขวา” นั้นไม่ต้องการให้รัฐเข้าแทรกแซงมาก
เลย เขาขอมให้รัฐเข้ามาแทรกแซงเฉพาะในกรณีที่
จำเป็นจริง และการแทรกแซงนั้นต้องน้อย คือชั่ว
ระยะเวลา การแทรกแซงของรัฐจึงเป็นเหมือนลูกตุ้ม
มาพิกากว้างไปทางขวาที่ ซ้ายที่ และการก็เป็นอย่าง
นั้นมาช้านาน ถ้าจะยกตัวอย่างของประเทศอังกฤษ
นโยบายของประเทศอังกฤษสมัยต่าง ๆ ในระหว่าง
๑๐๐ ปีมานี้ เป็นต้น ที่แรกพวกคอนเซอร์เวตฟ
(Conservatives) ต้องการให้รัฐเข้าแทรกแซงมาก
คือ สมัยกลัด พวกนี้ไม่ให้รัฐเลิกกฎหมายที่ให้ประ
โยชน์แก่พวกตน พวกนี้จึงได้ชื่อว่า “สงวนไว้”
(Conservatives) ส่วนพวกโปรเกรสซีฟ (Progres-
sives) นั้น ต้องการให้รัฐถอนตัวออกจากเศรษฐกิจ
ให้มาก คือเลิกกฎหมายควบคุมเศรษฐกิจ และกฎ
เกณฑ์ที่รื้อวางมากมายหยุ่มหยุ้ม ซึ่งทำให้การ

เศรษฐกิจไม่ก้าวหน้า พวกนี้จึงได้ชื่อว่า “ก้าวหน้า” (Progressives) แต่ต่อมาภายหลัง เมื่อการเศรษฐกิจโดยเอกชนจัดทำรุ่งเรือง แต่ความเหลื่อมล้ำของบุคคลในทางเศรษฐกิจก็ยังมีมากขึ้น พวกคอนเซิร์ฟเวอร์ตฟ ซึ่งชอบสิ่งที่เคยชินก็เห็นว่า ที่รัฐไม่เข้ามาแทรกแซงในการเศรษฐกิจมากนั้นดีแล้ว อย่าเข้ามาแทรกแซงให้มากอีกเลย ขอให้เป็นอย่างเดิมต่อไป ส่วนพรรคอื่นซึ่งเห็นว่ารัฐควรเข้ามาแทรกแซงเกี่ยวกับการเศรษฐกิจให้มากขึ้น ให้รัฐเป็นตัวตั้งตัวตีในการเศรษฐกิจนั้นก็มีเหมือนกัน

ควรสังเกตว่าในครั้งกระโน้น ความคิดที่จะให้รัฐเข้าแทรกแซงในการเศรษฐกิจมากหรือน้อยไม่ใช่เรื่องหลัก หรือเรื่องต้องการให้เป็นการถาวร เป็นหลักการ แต่เป็นเรื่องตามกาลเวลา พิจารณาตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า

แต่ต่อมาเมื่อเกิดมิลล์ทริเศรษฐกิจ เกิดโซเชี่ยลลิสม์ขึ้น และโซเชี่ยลลิสม์นั้นก็สมให้รัฐเป็นตัวกระทำการในการเศรษฐกิจอยู่ด้วย บางคนจึงเข้าใจว่า “การควบคุมหรือการเข้าแทรกแซงของรัฐในการเศรษฐกิจ” กับ

โซเชี่ยลลิสม์” มีความหมายอย่างเดียวกัน ที่จริงเป็น
องใกล้เคียงกัน แต่ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน

ประวัติของความคิดเห็นโซเชี่ยลลิสม์และหลัก
ทฤษฎีของโซเชี่ยลลิสม์แต่เดิม ก็ได้ชี้ชัดฐานะของ
ให้สูงเด่นอย่างที่สุด หรือต้องการส่งเสริมกำลังของรัฐ
มาก ให้แข็งแรงที่สุดก็หาไม่ โซเชี่ยลลิสม์ก็เกี่ยวกับ
กลและเสรีภาพของบุคคลเหมือนกัน สมัยโรเบิร์ต
อเวน (Robert Owen) คือก่อนคาลมาร์กซ์ (Karl Marx)
โซเชี่ยลลิสม์รุ่นแรกก็ได้ชี้ชัดรัฐมากมาย และก็ไม่ได้
ส่งเสริมให้รัฐมีหน้าที่อย่างละเอียดยิบในการเศรษฐกิจ
อยู่ มาร์กซ์กล่าวว่า พวกโซเชี่ยลลิสม์รุ่นแรกนั้นไม่ใช่
โซเชี่ยลลิสม์แท้ เป็นโซเชี่ยลลิสม์ในฝัน (Utopian)
ในหนังสือของมาร์กซ์เอง ในสังคมโซเชี่ยลลิสม์ใหม่ถึง
มาร์กซ์จะกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐไว้ก็ไม่มากมายอะไรนัก
มาถึงสมัยเลนิน (Lenin) “ซึ่งจัดให้มีระบบเผด็จการ
ชนชั้นกรรมาชีพ” (Dictatorship of the proletariat)
ศูนย์กลางของกลไกโซเชี่ยลลิสม์จึงไปตกอยู่ที่รัฐ ผู้มี
ความคิดเห็นชี้ชัดฐานะของรัฐให้สูงเด่นที่สุด ให้มีกำลัง

แข็งแกร่งที่สุดเป็นผู้จัดการ และรับผิดชอบแต่ผู้เดียว
 ความเป็นอยู่ของบุคคลข้างเดียวกับเลนินมีอีกผู้หนึ่งเป็น
 นักเศรษฐกิจอังกฤษชื่อ ซิดนีย์ เวบบ์ (Sidney Webb)

โซเชียลลิสม์นี้น่าจะมีโซเชียลลิสม์เดียว คือ โซ
 เชียลลิสม์หรือไม่ใช่โซเชียลลิสม์ แต่ความจริงมีหลาย
 โซเชียลลิสม์ เพราะความคิดเห็นของบุคคลมีแตกต่างกัน
 ได้เสมอ ในบรรดาโซเชียลลิสม์หลายสำนักต่าง ๆ
 ซึ่งจะเรียกชื่อตามบุคคลแล้วเติมอิตต์เข้าไปก็ได้ เช่น
 มาร์กซลิสม์ เลนินลิสม์ ตีโตอิลลิสม์ หรือจะตั้งคุณศัพท์
 โซเชียลลิสม์ที่นา หรือเกษตรโซเชียลลิสม์ (Agrarian
 Socialism) หรือคำอื่น ๆ ก็ได้เช่นนี้ ความคิดเห็นในเรื่อง
 “รัฐ” และหน้าที่ของรัฐหาได้ตรงกันเสมอไปไม่ ต่างสำ
 ตานมีความคิดต่างกัน ที่จริงในบรรดาพวกเสรีนิยม
 ในพรรคการเมือง เช่น ในพรรคคอนเซอร์เวต
 ลิเบรล เลเบอร์ ของอังกฤษก็ดี ในพวกและพรรคอื่น
 ความคิดเห็นของสมาชิกของพวกในพรรคแต่ละคน
 เรื่อง “รัฐ” การเข้าเกี่ยวข้องของรัฐในบางเรื่อง บางก
 ก็ขัดแย้งไม่เห็นพ้องต้องกันด้วยกันก็มีอยู่ ฉะนั้นโซเช

กับสเตท “รัฐ” จึงไม่ใช่เรื่องเดียวกัน

เช่นเดียวกัน ในเรื่องกรรมสิทธิ์มีผู้เข้าใจว่าการ
กรรมสิทธิ์มาเป็นของชาติ เนชั่นเนไลเซชัน (Na-
tionalisation) กับโซเชี่ยลลิสม์เป็นอย่างเดียวกันมีความหมาย
เหมือนกันนั้น ก็เป็นการเข้าใจที่ไม่ถูกต้องอีก เป็น
งโกลัเคียงกันเท่านั้นอย่าง “รัฐ กับ โซเชี่ยลลิสม์”

เอง

จุดใหญ่ของโซเชี่ยลลิสม์อยู่ที่ความเสมอภาคหรือ
ภาค (Equality) หลักเสมอภาคนั้นหลักเดียวเท่านั้นที่
โซเชี่ยลลิสม์ทุกสำนักหรือคณะและนักโซเชี่ยลลิสม์ทุกคน
พ้องกัน ไม่มีความเห็นแย้งกัน ส่วนหลักอื่นๆ นอก
หลักเสมอภาคแล้ว ความเห็นยังมีแตกต่างกันอยู่

ก็เพราะเหตุที่ยึดหลักเสมอภาคเป็นจุดใหญ่ โซ-
เชี่ยลลิสม์จึงเข้าเกี่ยวพันกับกรรมสิทธิ์ (Property) เพราะ
กรรมสิทธิ์ในปัจจุบันเป็นตัวเหตุอันสำคัญที่สุดที่ทำให้
ความไม่เสมอภาค (Inequality) มีอยู่ แต่การจะ
สู่ถึงความเสมอภาคนั้น การจะจัดการกับเรื่องกรรม
อย่างไร โดยวิธีใดเหล่านี้ ความคิดเห็นของพวก

โซเชี่ยลลิสม์แตกแยกันมีต่าง ๆ เช่น บางคนเห็นว่า
 จัดสรรปันส่วนกรรมสิทธิ์กันเสียใหม่ (Redistribution
 property) เช่น ในเรื่องที่น่าให้แต่ละครอบครัวมีที่
 ทำกินเป็นสัดส่วนเท่ากัน ซึ่งเคยจัดทำเมื่อการปฏิวัติ
 การเกษตร (Agrarian revolutions) เกิดขึ้นและมีชัย
 ยูโกสลาเวียปัจจุบัน อันที่จริงฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติ
 ก็ได้เคยมีการริบที่ดินของเจ้านายและเจ้าครองนครมา
 ของรัฐ แล้วนำมาแบ่งขายให้แก่ราษฎรที่เคยทำกิน
 ที่ดินนั้นเหมือนกัน ในการแบ่งปันที่ดินกันใหม่นี้ ก
 สิทธิ์ในที่ดินยังคงมี ไม่ถูกเลิกล้ม แต่เปลี่ยนมือไป
 เจ้าของเดิมมาเป็นของของเจ้าของใหม่ ทั้งนี้
 (Tito) ประมุขของประเทศยูโกสลาเวียกล่าวโต้ส
 (Stalin) ว่า การให้มีกรรมสิทธิ์นี้ไม่ผิดกับหลักขอ
 เชียลลิสม์ เพราะการแบ่งปันใหม่ (Redistribution)
 เป็นไปอย่างยุติธรรม (Just) และจำนวนที่ดินก็มีเพียง
 แก่นำมาแบ่งปัน อย่างนี้ก็ไม่ต้องบังคับให้แต่ละ
 ครัวทำงานบนหน่วยที่ดินน้อย ๆ และไม่เป็นประโย
 เศรษฐกิจ (Uneconomic) นอกจากแบ่งปันที่ดิน

จัดให้ที่ดินตกเป็นกรรมสิทธิ์ของคณงานชาวกสิกร
 แล้วนำมารวมกันและทำงานร่วมด้วยกันภายหลัง
 เป็นสหกรณ์ (Cooperative) เกษตรชน แบ่งผล
 ผลิตกันโดยชนรายได้ระหว่างสมาชิกด้วยกันก็ได้ อย่างนี้ก็ไม่
 ใช่ว่าจะดีเสมอไป การจัดการเกี่ยวกับเรื่องกรรมสิทธิ์ยัง
 มีอีกประเภทหนึ่ง คือเอากรรมสิทธิ์ที่ดินนั้นมาเป็นของชาติ
 เช่นสหกรณ์แห่งชาติ และก็ไม่เป็นการจำเป็นอย่างไรที่
 รัฐบาลจะมาจัดการกับที่ดินอะไรมา รัฐบาลอาจมอบกิจการ
 ราชการที่ทำบนที่ดิน จะเป็นงานอะไรก็ได้ให้แก่คณะ
 กรรมการผู้ใช้แรงงาน หรือองค์การของรัฐรับไปจัดทำ
 โดยรัฐบาลไม่วางแผนดำเนินการไว้ คือปล่อยให้ทำ
 ตามใจชอบอย่างอิสระก็ได้เหมือนกัน คือไว้วางใจ
 กัน จะซื้อจะขายโดยเสรีอย่างไรก็ได้ทำได้ ถ้าทำ
 นี้ก็เหมือนกับในระบบเสรีนิยม คือมีทั้งตลาด การต่อ
 กันในการแข่งขันระหว่างการผลิต การสนอง เพราะเหตุ
 นี้จึงทำให้มีความเสมอภาคได้หลายวิธี ฉะนั้นถ้าในสังคม
 มีความเสมอภาคและมีความยุติธรรมในสังคม ก็เรียก
 กันนั้นได้ว่าเป็นโซเซียลลิสม์

จริงอยู่ ในสมัยปัจจุบันนี้รัฐได้เข้ามามีส่วนเกี่ยว
ข้องในการเศรษฐกิจมากมาย กิจการต่าง ๆ กระทำใน
ชื่อของรัฐและโดยรัฐ การจัดตั้งองค์การไม่ปล่อยให้เป
อิสระเหมือนแต่ก่อน องค์การต้องอยู่ในความควบคุม
อย่างใกล้ชิดของรัฐ และรัฐวางแผนผังสำหรับกระทำ
ต่าง ๆ ให้องค์การดำเนินต่อไปเป็นสมัยเปลี่ยนนิสั โค
การมิใช่ของโซเชี่ยลลิสต์อย่างเดียว โครงการเป็นเร
งานเกี่ยวกับรัฐ ท่านจะให้รัฐเป็นอะไร รัฐก็ต้องมีโค
การอยู่เสมอ

ทศรูปความ

ข้าพเจ้าอุตส่าห์ขยายเรื่องท่านปรีดี และเรื่อง
รวางแผนเศรษฐกิจของท่านปรีดี ประกอบกับ
ระบรมราชวินิจฉัยของพระปกเกล้าฯ ก็เพราะ
พเจ้าอยากกระตุ้นเตือนท่านผู้อยู่ในวัยฉกรรจ์ทั้ง
ลาย ถึงบางท่านอายุมากแต่ยังรู้สึกอ่อนนุ่ม ข้าพเจ้า
มากขอให้ท่านเป็นผู้

๑. แสวงหาความรู้ให้มาก ๆ อ่านหนังสือทุก
ทุกมุม ทุกความคิด แล้วนำมาประกอบวินิจฉัยว่า
ตนเองจะพึงถือหลักใด

๒. หากความรู้ปรับปรุงให้ทันสมัยเสมอ - เพ
มีเรื่องใหม่ ๆ คัดกันได้มากมาย หลักที่ท่านได้เคยย
พืงนำมาปรับปรุงเสมอไม่ให้ล้าหลัง

๓. กล้าแสดงความคิดเห็นของท่าน คนอื่น
จะได้เข้าใจ แต่อย่ามัวเอาโทสะมาบังคับ หักฟังความ
เห็นของผู้อื่นเขาบ้าง จะแย้งเขาก็แย้งในหลัก ไม่
แย้งตามอารมณ์

๔. หัดเป็นคนวางโครงการ แผนการ เอา
เรื่องเล็ก ๆ ก่อน เอาเรื่องการอ่านหนังสือก่อนก็ได้
อ่านหนังสืออะไร อ่านเพื่ออะไร จะเอาไปใช้ประโยชน์
ได้อย่างไร สิ้นเวลาอ่านนานเท่าใด ต่างๆ เหล่านี้
สร้างบ้านก็ต้องมีแผนผังฉั้ฉั้ การสร้างเศรษฐกิจก็
มีเช่นเดียวกันฉั้ฉั้ การวางแผนการณ์ทางทหารเป็น
ชำนาญ ผูกกันมาอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะรับ จะรุก
จริง จะปรับเข้ากับสถานการณ์ที่ไหน อย่างไร และอื่น
อีกมากมาย เสนาธิการต้องวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้า
และต้องแก้ไขอยู่เสมอ จะปล่อยให้เก๋าขึ้นเราไม่ได้ (เร
แผนการนี้แปลก แผนการร้ายมักจะวางกันเก่ง การป

ารค่าของเดือนวางกันอย่างยากที่จะปราบ)

๕. ต้องรู้ทฤษฎี แต่ต้องนำไปปฏิบัติให้ถูกต้อง
 ยารู้ชนิดนกแก้วหรือนกขุนทอง รู้กันให้จริง ใช้งาน
 ให้ได้

๖. ทำงานกันจริง ไม่ต้องรังเกียจ ไม่ต้อง
 จหาวิชา ถ้าท่านทำงานเจียบขาด มีความรู้ความ
 ามารถในงาน ไม่มีการกินนอกกินใน อย่างที่ฝรั่งเขา
 ต้อง Strong Competent และ Incorruptible ท่าน
 ต้องมีชื่อเสียง ซึ่งใครจะมาทำลายไม่ได้

ข้าพเจ้าขอจบเพียงเท่านี้ ท่านผู้อ่านอาจกล่าวว่า
 พเจ้ายังไม่ได้เริ่มต้นเรื่อง “หลักในการวางแผนเศรษฐกิจ
 ” ข้าพเจ้าก็ได้เริ่มจริงเหมือนกัน เพราะไม่ใช่วัตถุ
 ระสงค์ของการเขียนหนังสือเล่มนี้ อย่างหนึ่ง อีกอย่าง
 ึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ถ้าจะเขียนกันก็เห็นจะยาว
 มาก แล้วก็สภาเศรษฐกิจแห่งชาติก็มีแล้ว ผู้เชี่ยวชาญ
 งกฎหมาย ทางเศรษฐกิจ ทางอื่น ๆ มีกันเยอะ ข้าพเจ้า
 ากให้ท่านเหล่านั้นเขียนตำรับตำราแสดงความคิดเห็น
 ให้มาก ๆ จะได้เป็นความรู้แก่คนรุ่นใหม่ต่อไป เวลา

หนังสือในท้องตลาดมองดูก็เห็นมีแต่ การ์ตูน ภาพยนตร์ เรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ซึ่งต้องมีท่านเจ้าคุณ ท่านขุน ท่านหญิงพัวพัน เรื่องบู๊โลดโผน เช่น เล็บครุฑ หน้ากากรถม้า พล นิกร กิมหงวน และอะไรอีกมากมาย หนังสือเหล่านี้มีมากดี เพลิดเพลีน แต่ตำราคุณน้อยเต็มที ตำรานั้นเขารู้กันว่า อ่านแห้งแล้ง อ่านไม่สนุก ข้าพเจ้าจึงเขียนหนังสือนี้พยายามไม่ให้เป็นการ่า แต่ก็มีข้อที่นำไปคิดกันได้ บางคนอาจว่าข้าพเจ้าเป็นครูบาอาจารย์ถึงชั้นศาสตราจารย์มาเขียนหนังสืออย่างนี้ ซึ่งจะไม่เป็นการเหินห่างเสียทีเดียวไม่ได้ ข้าพเจ้าทำไม่ถูกเรียกว่า ภาระมั่ง ข้าพเจ้าก็ยอมรับข้อตำหนินี้ ข้าพเจ้าเขียนด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่มุ่งร้ายใครทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องใดคิดนินทาหมิ่นเหม่คนใดคนหนึ่ง พูดกันอย่างซื่อ ๆ ตรง ๆ อย่างนี้แหละ สิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการและปรารถนาสูงสุดคือ ให้ทุกคนใจกัน หันหน้าเข้าปรึกษากัน อย่าทิษฐิมานะ พระมหาราชกษัตริย์ของเรา ศาสนาของเรา บ้านเมืองของเรา จักรวรรดิของเรา เจริญรุดหน้าและสถิตสถาพรชั่วกัลป์

ขอยุติเรื่องท่านปรีดี และเค้าโครงการเศรษฐกิจ

ของท่านเพียงเท่านั้น เรื่องเศรษฐกิจสมัยใหม่ยังมีอีกมาก
 ย คงจะได้อ่านกันต่อไปอีก และของเก่าก็ไม่ควรลืม
 ที่จริงมีหนังสือใหม่ที่ท่านที่รู้ภาษาฝรั่งเศสน่าจะ
 มาอ่าน คือหนังสือของท่าน Pierre Fistié พิมพ์เมื่อ
 พ.ศ. ๑๙๖๘ ชื่อ Sous - développement et - Utopie
 Siam แล้วมีคำอธิบายเป็นอักษรตัวเล็กว่า le pro-
 gramme de réformes présenté en ๑๙๓๓ par Pridi
 anomyong

ฟิสตีเอ นัยว่าให้ชาวลาวเป็นผู้แปลเค้าโครงการ
 พระบรมราชวินิจฉัย นัยว่ามีคนไทยแปลหนังสือของ
 Fistié ออกมาเหมือนกัน แต่อย่างย่อ

ฟิสตีเออยู่เมืองไทยเพียง ๒ ปี เกิดสมัยหลังจะรู้
 เมืองไทยสมัยก่อนอย่างไรได้ แต่เขาก็ดีมีความสา-
 รธาคำสอนแผ่นปลิวของศาสตราจารย์ Deschamps
 (Auguste) ที่ท่านปริติน่าจะได้อ่านมาได้ดี

๑. Histoire des idées et doctrines socialistes,
 particulièrement en France ของ ก.ศ. ๑๙๒๒ - ๒๓

๒. Histoire du libéralisme ou individualisme
économique ก.ศ. ๑๙๒๔ - ๒๕ หน้า ๓๕๖

๓. Les doctrines les plus notables depuis
Antiquité jusqu' à nos jours. ก.ศ. ๑๙๒๕ -
หน้า ๔๓๔

ศ.จ. เกอน บุน

พฤษภาคม ๒๕

จันทราธิวาส ๑๓ ขอยเมธิน

ถนนสุขุมวิท ๒๔ พระโ

กรุงเทพมหานคร

ศาสตราจารย์ เดือน บุญนา

- อดีตหัวหน้าพรรคสหชีพ
- อดีตรองนายกรัฐมนตรี
- อดีตรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ
- อดีตรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐการ
- อดีตเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา
- อดีตเลขาธิการ ม.ช.ก. คนแรก
- อดีตคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อดีตคณะกรรมการธิการสถาบัน
หลายคณะ